רבנו משה חיים לוצאטו

מסילת ישרים

The Path of the Just

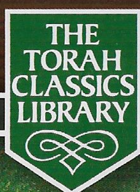
Mesillas Yesharim with a new translation and shoulder captions

Including a daily study schedule for the whole year

Rabbi Moshe Chaim Luzzatto

translated by

Rabbi Yosef Leibler

MESILLAS YESHARIM

The Path of the Just

by

R. MOSHE CHAIM LUZZATTO

With new translation and shoulder captions, vowelized Hebrew and source references

•

Includes a daily Mesillas Yesharim study schedule for the whole year

English translation by

YOSEF LEIBLER

FELDHEIM PUBLISHERS
JERUSALEM NEW YORK

מסילת ישרים

כולל כל ענייני מוסר ויראת שמים

חיברו החכם הנעלה כמוהר״ר
משה חיים לוצאטו זצ״ל

מהדורה חדשה ומשוכללת
מוגהת, מנוקדת ומפוסקת מחדש

•

עם חלוקת הפרקים לפיסקאות
בתוספת כותרות וראשי פרקים בצדי העמודים
בצירוף לוח יומי ללימוד בשנה פשוטה ובשנה מעוברת

תורגם לאנגלית על ידי
יוסף לייבלר

הוצאת ספרים פלדהיים
ירושלים ה׳ תשס״ד

In Memoriam

This new translation of the *Mesillas Yesharim* is dedicated לעלוי נשמת HaRav Nachman Bulman זצ"ל. Once referred to as "a lion who arose from Bavel" (*Bava Kama 117a*), he was a beacon of light to the thousands who came into contact with him.

An איש רוח — almost mystical in his strivings, he imbued with *kedusha* every breath of his daily existence. His dealings with life's realities were as inspiring as were his *derashos*, his involvement in interpersonal relationships as intense as his *tefillos be'tzibbur*.

His depth of comprehension and his ability to convey *hashkafas Ha'Torah* was of renown. When giving a *shiur*, he brought with him the heart of a *polishe chassid*, the mind of a *litvishe lamdan*, and the historic grasp of one with a Hirschian *weltanschauung*.

Furthermore, he was a living embodiment of what a true *oveid Hashem* should strive for, the spririt of *Chazal*, of *ruach ha-chachamim*, filling every fiber of his being.

May his *zechus* accompany us in all of our endeavors.

Y.L.

THE PATH OF THE JUST
hardcover edition:
ISBN 1-58330-677-3
paperback edition:
ISBN 1-58330-691-9

FELDHEIM PUBLISHERS
POB 43163 / Jerusalem, Israel 91431
208 Airport Executive Park
Nanuet, NY 10954

www.feldheim.com

Printed in Israel

CONTENTS

תֹּכֶן הָעִנְיָנִים

Rabbi Aharon Feldman
Bayit Vegan,
Jerusalem

I have been asked to express my opinion of the forthcoming edition of *Mesillas Yesharim*, to be published by Feldheim Publishers.

The *Mesillas Yesharim* itself, as a basic Jewish classic which is a guide to *Avodas Hashem Ha-Temima* (the perfect service of G-d), of course needs no approval. Furthermore, since the translator, whom I know personally, has many years' experience in Torah education and has worked very meticulously on its translation, I can say with assurance that one can completely rely on this English rendition.

I therefore offer my blessing to Feldheim Publishers that this new edition be warmly received by the public and that it serve to enhance the level of true service of Hashem among the entire Jewish People.

Aharon Feldman

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG
Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקרית מטרסדורף

בס"ד
כ"ד טבת תשס"ד

מכתב ברכה

הנה הספר מסילת ישרים הוא מהספרי מוסר המפורסמים ביותר והיא אבן פינה ויסוד לכל עבודת ד' לעלות מדרגא לדרגא. על כן בוא ונחזיק טובה להרה"ג ר' יוסף לייבלר שליט"א שיגע וטרח לתרגם ספר זה לשפת אנגלית למען יוכלו מבקשי ה' דוברי אנגלית ללמוד ולהפיק התועלת המוסרית הגדולה המונחת במסילת ישרים. והנני לברך את ר' יוסף שליט"א שזכות המחבר זצוק"ל תעמוד לו שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה ולהרבות כבוד שמים מתוך מנוחת הנפש והרחבת הדעת.

חיים פינחס שיינברג

רחוב פנים מאירות 2, ירושלים, ת.ד. 6979, טל. 537-1513 (02), ישראל
2 Panim Meirot St., Jerusalem, P.O.B. 6979, Tel. (02) 537-1513, Israel

הקדמה מאת הרב הגאון רבי משה חיים שלנגר* שליט"א

בס"ד

הספר המופלא **מסילת ישרים** מפרי רוחו של הרב הדומה למלאך ה' צב-אות, החסיד הקדוש, המקובל האלוקי, **רבינו הגדול הרמח"ל זצ"ל** – ידוע ומפורסם הוא בתרומתו העצומה להבנת מהות עבודת ה' ולדרכי העליה בה. על כן גדולה מאד הזכות להוסיף בתפוצתו ובהרחבת חוג הלומדים בו.

ואכן זכה **הרה"ג ר' יוסף לייבלר שליט"א** לתרגם מחדש את ספר היסוד הזה לשפה האנגלית בה מדברים ולומדים רוב רובם של שלומי אמוני ישראל שבחו"ל; וזכתה **הוצאת פלדהיים** שבחסותה וביוזמתה יוצא הספר המתורגם לאור עולם – להאיר לעולם.

*

המעיין בתרגום החדש מתפעל מרוב העמל וגודל ההשקעה שהרב המתרגם שליט"א הקדיש לעבודת הקודש שנטל על שכמו בהפצת משנתו של רבינו הרמח"ל זצ"ל.

כאמור, התרגום מכוון מעיקרו ללומדי התורה מבקשי השלימות שלשון הקודש – בו נכתב הספר – עדיין אינה נהירה להם די צורך הבנת הספר במקורו, במטרה שלא תחסר להם ההדרכה הנפלאה של רבינו הרמח"ל גם עד שיוכלו להגות בחיבורו בשפה שנכתב בה.

אמנם ראוי לזכור ולהדגיש, שלעולם אין תרגום שיוכל למלא מקומו של חיבור גאוני, ובפרט באשר לספר המצטיין בדיוק ובדקדוק מובהקים בבחירת כל מילה ובסדר כל משפט ופיסקה. אשר על כן מן הראוי להשתדל להגיע לרמת ידיעת לשון הקודש שתאפשר להגות בספר המקורי. מכל מקום דבר גדול עשה הרב המתרגם שליט"א באפשרו לגשת לספר גם עד אז, ויתרה מזו – התרגום הנאמן והמדויק יוכל לשמש כספר עזר ללימוד בשילוב עם הנוסח במקורו בלשון הקודש.

זאת ועוד, למרות שהספר "מסילת ישרים" נכתב בסגנון בהיר ונערך במבנה משוכלל המקילים את קליטתו – זקוקים הלומדים בני תקופתנו לתוספת ביאור והרחבה לשם הבנתו

* משגיח בישיבת "פורת יוסף" בירושלים העתיקה, מחבר הספרים "יסודות הלכות שבת", ו"שמחת מרדכי" ביאור על "מסילת ישרים"

Rabi Yitzchok M.Weinberg
Tolner Rebby
10 David Chazan st.
Jerusalem . Israel

יצחק מנחם וינברג
נכד אדמו"ר מטאלנא זצללה"ה
רחוב דוד חזן 10
בעיה"ק ירושלים תובב"א

Tel. 02-5825543 :טלפון

ב"ה, יום ב' י"ג כסלו תשס"ב

כבוד הרבני הנכבד ממוחזי המחנכים
לנוער ונוער ישראל הרה"ג ר' יוסף לייבלר שליט"א
אחדשה"ט
נתכבדתי לעיין בתרגומו לאנגלית לספר היסוד
מסילת ישרים ואמרתי האח חמותי ראיתי אור גדול
שלמה המלך אמר בחכמתו לדעת חכמה ומוסר
להבין אמרי בינה (משלי א' ב') הוליכה בחכמה
ובמוסר הלוי להבנת
נכבד הוא כי יתנו אמרי הבינה מעכשה
להבין דוברי האנגלית להגיע
אמרי הבינה כהכנה ליציאת החכמה
ורומיסר כבינה הכה כמדברי שפה זו כבר זה
רבו למכור היום משתדלים להבין ולהגיע
ללשון הקודש עדיין קשה עליהם הבנת אמרי
הבינה על כן הנני בברכתי ברכת הדיוט
למעכ"ה על היצירה הנעלה והגדולה והיקר עבודתו
יהיו רבים במחכת קדוש ה' הרמח"ל זיע"א
ומזכי הרבים ומצדיקיהם ככוכבים לעולם ועד יאירו
כעתירת. יצחק מנחם וינברג

הראויה.** התרגום מגיש, בעצם מהותו, גם ביאור ראשוני ועל כן יוכל לסייע אף בידי יודעי עברית המסוגלים לעיין בתרגום האנגלי.

*

על המעלה ועל המצוה של הסרת המחסום הלשוני מדרכם של המבקשים והראויים ללמוד את דבר ה', נוכל ללמוד מקל וחומר מציווי ה' לבאי הארץ לכתוב על אבנים מסוידות את תרגום דברי התורה מיד בכניסתם לארץ ישראל, כנאמר ע"י משה רבינו ע"ה (דברים – תבוא כז, ח): "וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב". ופירשו חז"ל (משנה סוטה ז, ה): "בשבעים לשון". ומבואר בתוספתא (סוטה ח, ד-ה : מובא בגמרא שם לה, ב) שזאת כדי ללמד גם את אומות העולם את חלק התורה הנצרך גם להם, וכמו שכתב רש"י (על הגמרא שם, ד"ה "היאך למדו"): "לא נצטוו לכותבה בשבעים לשון, אלא לבוא וללמדה" וכו'

הרי על אחת כמה וכמה עלינו להשתדל לקרב את התורה לבניה הכמהים לדעתה, בלשון המובנת להם כצעד ראשון לשם התקדמותם מעלה-מעלה.

*

מעלה נוספת במהדורה זו, שהיא עוטרה בראשי פרקים המלווים כל קטע מן הספר (בעקבות מהדורת "שמחת מרדכי" הנ"ל) המשמשים כסיכום תמציתי של כל קטע ומועילים למעיינים בהם **לפני** קריאת הקטע ע"י הנחיית תשומת הלב לעיקר משמעותו וכן טובים הם לחזרה מהירה ולמבחן הידיעה וההבנה **לאחר** הלימוד.

*

אנו תקווה ותפילה, שמהדורה אנגלית מצוינת זו של ה"מסילת ישרים" תקדם את עיקר מטרתו של רבינו בהפצת ספרו ולימודו (כמבואר בסוף הקדמתו): **"למען נלמד ליראה את ה' אלוקינו ולא תִשָׁכַח ממנו חובתנו לפניו"**.

בברכה נאמנה להשגת המטרה

טבת , ה'תשס"ד — משה חיים שלנגר

** אכן הופיעו בתקופה האחרונה ביאורים אחדים לספר, ביניהם, הביאור הרחב "שמחת מרדכי" – אף הוא בהוצאת פלדהיים, המלווה גם במערכת של מפתחות מועילים למקורות, לערכים ועוד,.שגם הלומד שאינו שולט בלשון הקודש יוכל להפיק מהם תועלת רבה.

Translator's Introduction

אודה ד' בכל לבב. It is with a feeling of trepidation and humility that I write these few lines of introduction to the present translation of the *Mesillas Yesharim*.

The *Mesillas Yesharim* requires no introduction; nor does its author, Rabbi Moshe Chayim Luzzatto. Yet this alone may be a reason for the need to add a few words, as the Ramchal himself states: "I have written this work not to teach people what they do not know, but rather to remind them of what they already know and clearly understand." The *Mesillas Yesharim* is probably the most renowned work of its nature. At the same time, while it has taken its place on the bookshelves of homes and yeshivos, and is spoken about with great reverence, relatively little time is given to the study of this classic masterpiece of *mussar*. It has receded from our daily Torah study activities, supplanted by the more current practical handbooks of Torah subjects. Perhaps part of the reason is that we refer to it as a *mussar sefer* — while it is much more than that. For as much as it plummets the depth of the human personality and psyche, with all of its intricacies, it is foremost a *sefer* that places before us new vistas in our strivings to become true *ovdei Hashem*. Harav Yechezkel Sarna, Rosh HaYeshiva of Chevron, *zt"l*, stated it thus: "[the Ramchal]… paved the way to *avodas Hashem*; as the Rambam did in *Halachah* so did Rabbeinu [the Ramchal] in *yirah*." It is a masterpiece of brilliance and clarity, systemically teaching us where to begin our journey toward the acquisition of *middos* and growth in the service of Hashem. The Vilna Gaon was known to have said, when he first received a copy of *Mesillas Yesharim*, that a new "light" had appeared in the world and that if the Ramchal were alive he (the Gra) would "travel by foot to greet his presence."

The Ramchal lived around the turn of the eighteenth century, his life partially overlapping with those of the Ba'al Shem Tov and the Vilna Gaon. His earlier years were spent in Italy where, already at a young age, he had a yeshiva of renown, singular in its intensity and devotion to both learning and growth. He eventually moved to Amsterdam where most of his classical works were printed.

He spent his last years in Tiberias in Eretz Yisrael, until a plague cut down his life (and those of his entire family). He lived for a mere thirty-nine years, yet his legacy remains engraved within the hearts and minds of *Klal Yisrael*.

The *sefer* itself is an exposition of the *baraisa* of Rabbi Pinchas ben Yair. This *baraisa* is a systematic delineation, step-by-step and stage-by-stage, of the different levels that must be internalized before one can reach the apex in *avodas Hashem*. The *Mesillas Yesharim* elucidates for us all of these steps, analyzing each one in all of its subtleties and complexities.

The previous English translation of *Mesillas Yesharim* was done by Rabbi Shraga Silverstein and published by Feldheim Publishers over thirty-five years ago. It was a trailblazer and special mention must be made of Rabbi Silverstein for his many translations and in particular for his translation of this work, which placed the *Mesillas Yesharim* "on the map" for the English-speaking public. Over the years, a need developed for a serious Hebrew commentary on the *Mesillas Yesharim*, making it even more accessible to those who were fluent in Hebrew. In response to this, a few such works have been published. The most comprehensive of these is the edition by Rabbi Moshe Chayim Shlanger, with a commentary titled שמחת מרדכי (published by Feldheim Publishers). It is an extensive work with a commentary on the more difficult passages as well as shoulder captions that provide a synopsis of the key points found within the text. This format facilitates reading and study of the text. With this in mind, and taking into account the growing readership who have little access to the Hebrew text but seriously desire to learn the classic Jewish works in depth, it appeared to be the appropriate time to publish a new edition of the *Mesillas Yesharim* with an updated translation, to appear together with the Hebrew Shlanger edition.

The translation of a work of such magnitude is not an easy task. The responsibility of trying to translate the words of one who is referred to as a *kadmon*, whose works are steeped in the esoteric ideas of the Kabbalah and who wrote with *ruach ha-kodesh*, makes this task even more difficult. As a result, in the present translation much thought has been given not just to translating in the classic sense but to defining the sometimes subtle wording of the text as well, in accordance with the overall conceptual content and intent of the Ramchal. This assists in the comprehension of the text and there is less need to turn to other commentaries. If mistakes have been made in this domain, they are totally mine – ושגיאות מי יבין. Wherever I found that the addition of a few words made the text of the *Mesillas Yesharim* that much clearer, I made the additions and placed

these words in brackets. However, since it was not the purpose of this translation to be a commentary, I have avoided lengthy additions. Hence, when the author quotes a source, whether from Scripture or from the words of the Sages, *zt"l*, it is highly recommended that the reader look up those sources in order to understand the intent of the Ramchal. The Ramchal took it for granted that his readers knew and understood these sources.

I must also add here that this translation is not intended to take the place of in-depth study of the *Mesillas Yesharim*. Rather, it is intended to be of assistance to the English-speaker and hopefully it will shed some light even for those readers whose fluency in Hebrew is optimal. For as "simple" as the work may appear to be through a superficial reading, one who delves into this work will begin to realize its profundity. The Vilna Gaon said this work is of such preeminence and every idea weighted, to the extent that through Chapter 11, not even one word in it is redundant. It therefore requires intense study for anyone who is truly interested in acquiring even a small amount of what is written within it – והפוך בה והפוך בה דכולה בה.

I would like to conclude with the following anecdote. I remember when, as a young twenty-year-old learning in a yeshiva in the Catskills during summer vacation, I was studying *Mesillas Yesharim*. When I finished learning the *sefer* in depth, from cover to cover, I went to visit HaRav Nachman Bulman זצ"ל who was also staying in the Catskills. When I told him excitedly that I had finished the book, he said, "So you've finished the *Mesillas Yeshorim*! Today [and he delineated the date] Yossi Leibler finished the *Mesillas Yeshorim*!" Again he repeated, "Yossi Leibler finished the *Mesillas Yeshorim*. Wonderful! Now start it all over!"

This is the message we must take with us as we begin to learn this extraordinary holy *sefer*. It is my firm hope that the current translation combined with the brief additions within the brackets, will make this study easier for the reader.

I must give thanks where thanks are due. Firstly, I must express my gratitude to the Ribbono shel Olam for giving me the *zechus* of translating such a monumental sefer and for the tremendous סייעתא דשמיא that has accompanied me in this endeavor.

Reb Yaakov Feldheim deserves a special thank you. When he first approached me with the idea of translating the *Mesillas Yesharim*, I don't think he envisioned it taking as long as it took. Yet he was steadfast in his support,

מסילת ישרים

The Path of the Just

always interested in the progress made and never expressing impatience over the pace. On the contrary — his sole concern was that we do the maximum justice to the *sefer* regardless of time and expense. It impressed me and gave me encouragement seeing his dedication, לשם שמים, to this project. I must also thank him for the confidence that he placed in me, giving me the opportunity to translate a work of this stature and always encouraging me to make whatever decisions were necessary in the overall translation. May he be *zocheh* to continue in these endeavors – וכל בניך לימודי ד'- אל תקרי בניך אלא בוניך.

I am grateful to Rabbi Moshe Chayim Shlanger, who made himself available whenever I needed to discuss points in his own commentary to the Hebrew edition of the *Mesillas Yesharim*. His edition was a constant aid in my understanding of the text and is highly recommended for anyone studying the text in the original Hebrew. I must thank him, furthermore, for allowing me the use of his shoulder captions and format in the Hebrew edition, and although practical considerations prevented me from translating all of the shoulder notes, most of them were incorporated into the English edition in one form or another.

Another *sefer* that should be mentioned is the commentary on the *Mesillas Yesharim* called ביאורים. Its author is anonymous. When I was in doubt as to the intent of the *Mesillas Yesharim* I would refer to this *sefer* and either confirm my own instinctive understanding or consider an alternative explanation.

Special thanks must be given to Mr. Michael Plotkin, both for his professional editing and for all the time he put in "beyond the call of duty." He was always available, even after he finished his editing responsibilities, to discuss with me any points or nuances in the text that needed further fine-tuning.

ואחרון אחרון חביב – I must thank my wife, Michal, for all her patience, insights while reading the translation, and encouragement during the long, trying, and sometimes frustrating period of my intense involvement with this translation. May her *zechus* stand before us and bring us much *nachas* from our own children.

Yosef Leibler

Jerusalem

פה עיה"ק ה' שבט תשס"ד

Author's Introduction

The purpose of this work is to remind people of well-known truths that are ignored and forgotten

The author says: I have written this work not to teach people what they do not know, but rather to remind them of what they already know and clearly understand. For within most of my words you will find general rules that most people know with certainty. However, to the degree that these rules are well-known and their truth self-evident, they are routinely overlooked, or people forget about them altogether.

The goal of this book will only be attained by continuous review

Therefore, the benefit to be obtained from this work cannot be derived from a single reading; for it is possible that, after just one reading, the reader will find that he has learned little that he did not know before. Rather, its benefit is a function of continuous review. In this manner, one is reminded of those things which, by nature, people are prone to forget, and he will take to heart the duty that he tends to overlook.

Most capable people dedicate themselves to various fields of knowledge

Almost everywhere you look in the world today, you find that the majority of the bright and clever people are devoting their thinking and investigations to a profound analysis of worldly knowledge and its subtleties, each according to his intellectual capabilities and his natural inclinations. There are some who focus their efforts on the study of the physical world and the laws of nature. Others immerse themselves in astronomy and geometry, and some follow the path of technological applications. And there are also those who have entered the realm of the sacred and are studying the holy Torah; some occupying themselves with the theoretical aspects of the Halachah, others with Midrash, yet others with the practical formulation of legal decisions.

הַקְדָּמַת הָרַב הַמְחַבֵּר

מַטְּרַת הַחִבּוּר: לְהַזְכִּיר אֲמִתּוֹת מְפֻרְסָמוֹת שֶׁהַצִּבּוּר מִתְעַלֵּם מֵהֶן וְשׁוֹכְחָן

אָמַר הַמְחַבֵּר: הַחִבּוּר הַזֶּה לֹא חִבַּרְתִּיו לְלַמֵּד לִבְנֵי־הָאָדָם אֶת אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ, אֶלָּא לְהַזְכִּירָם אֶת הַיָּדוּעַ לָהֶם כְּבָר וּמְפֻרְסָם אֶצְלָם פִּרְסוּם גָּדוֹל. כִּי לֹא תִמְצָא בְּרֹב דְּבָרַי, אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁרֹב בְּנֵי־הָאָדָם יוֹדְעִים אוֹתָם וְלֹא מִסְתַּפְּקִים בָּהֶם כְּלָל, אֶלָּא שֶׁכְּפִי רֹב פִּרְסוּמָם וּכְנֶגֶד מַה שֶּׁאֲמִתָּם גְּלוּיָה לַכֹּל, כָּךְ הַהֶעְלֵם מֵהֶם מָצוּי מְאֹד וְהַשִּׁכְחָה רַבָּה.

הַתּוֹעֶלֶת מֵהַסֵּפֶר תֻּשַּׂג רַק ע"י חֲזָרָה מִתְמֶדֶת

עַל כֵּן אֵין הַתּוֹעֶלֶת הַנִּלְקָט מִזֶּה הַסֵּפֶר יוֹצֵא מִן הַקְּרִיאָה בּוֹ פַּעַם אַחַת, כִּי כְּבָר אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִמְצָא הַקּוֹרֵא בְּשִׂכְלוֹ חִדּוּשִׁים אַחַר קְרִיאָתוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ בּוֹ לִפְנֵי קְרִיאָתוֹ, אֶלָּא מְעַט. אֲבָל הַתּוֹעֶלֶת יוֹצֵא מִן הַחֲזָרָה עָלָיו וְהַהַתְמָדָה, כִּי יִזָּכְרוּ לוֹ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַנִּשְׁכָּחִים מִבְּנֵי־הָאָדָם בַּטֶּבַע, וְיָשִׂים אֶל לִבּוֹ חוֹבָתוֹ אֲשֶׁר הוּא מִתְעַלֵּם מִמֶּנָּה.

רֹב הַכִּשְׁרוֹנִיִּים מִתְעַנְיְנִים בְּחָכְמוֹת הַשּׁוֹנוֹת וְלֹא בְּבֵרוּר שְׁלֵמוּת עֲבוֹדַת־ה', לַמְרוֹת הַכָּרָתָם בַּחֲשִׁיבוּתָהּ

וְתִרְאֶה, אִם תִּתְבּוֹנֵן בַּהֹוֶה בְּרֹב הָעוֹלָם, כִּי רֹב אַנְשֵׁי הַשֵּׂכֶל הַמָּהִיר וְהַפִּקְחִים הַחֲרִיפִים יָשִׂימוּ רֹב הִתְבּוֹנְנָם וְהִסְתַּכְּלוּתָם בְּדַקּוּת הַחָכְמוֹת וְעֹמֶק הָעִיּוּנִים, אִישׁ אִישׁ כְּפִי נְטִיַּת שִׂכְלוֹ וְחִשְׁקוֹ הַטִּבְעִי. כִּי יֵשׁ שֶׁיִּטְרְחוּ מְאֹד בְּמֶחְקַר הַבְּרִיאָה וְהַטֶּבַע וַאֲחֵרִים יִתְּנוּ כָּל עִיּוּנָם לִתְכוּנָה וּלְהַנְדָּסָה, אֲחֵרִים לִמְלָאכוֹת, וַאֲחֵרִים יִכָּנְסוּ יוֹתֵר אֶל הַקֹּדֶשׁ, דְּהַיְנוּ, לִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: מֵהֶם בְּפִלְפּוּלֵי הַהֲלָכוֹת, מֵהֶם בְּמִדְרָשִׁים, מֵהֶם בְּפִסְקֵי־הַדִּינִים.

Although they recognize its importance, few will concentrate on perfection in serving the Eternal

However, there are few from this last group who choose to devote thought and study to the total perfection of the Divine service: to the love of the Eternal, the fear of the Eternal, the cleaving to the Eternal, and to all of the other aspects of piety. It is not as if they consider these aspects of knowledge unessential. For, if questioned, every one of them will maintain that these are of paramount importance, and that one cannot envision a truly wise person who has not comprehended all of these issues. Rather, their failure to devote more attention to the matter stems from its being so clear and so obvious to them that they see no need for investing much time in its study.

Most of those who do end up delving into it lack the capabilities to do so

Consequently, the study of this subject and the reading of works of this kind have become the province of those whose minds lack subtlety and who are mentally sluggish. These you will see riveted to the study of piety, and this has given rise to the prevalent idea that anyone striving for piety is suspected of being dull-witted.

The result of this attitude is that true piety is unknown

The result of this attitude, however, is detrimental both for those who possess wisdom and for those who do not, since it leaves both deficient in true piety and makes this quality extremely rare. Those who possess wisdom are deficient in piety due to their limited study of it, while the uneducated find it beyond their grasp. Piety, therefore, is construed by people to consist of the reciting of many psalms, making very long confessions, undertaking difficult fasts and performing ablutions in ice and snow, all of which are incompatible with intellect and reason. In the process, true piety, which we desire and strive for, eludes our understanding. For it is obvious that something which does not occupy a place in a person's mind becomes of no concern to him. And although the beginnings and foundations of piety are inbred in the heart of every truthful person, if he does not utilize them he will lose the ability to discern their details, and he will pass over them without awareness.

קוֹרְאֵי הַסְּפָרִים הָעוֹסְקִים בִּשְׁלֵמוּת-הָעֲבוֹדָה – לָרֹב אֵינָם בַּעֲלֵי-כִּשָּׁרוֹן

אַךְ מְעַטִּים יִהְיוּ מִן הַמִּין הַזֶּה אֲשֶׁר יִקְבְּעוּ עִיּוּן וְלִמּוּד עַל עִנְיְנֵי שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה: עַל הָאַהֲבָה, עַל הַיִּרְאָה, עַל הַדְּבֵקוּת, וְעַל כָּל שְׁאָר חֶלְקֵי הַחֲסִידוּת. וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין דְּבָרִים אֵלֶּה עִקָּרִים אֶצְלָם, כִּי אִם תִּשְׁאַל לָהֶם, כָּל אֶחָד יֹאמַר שֶׁזֶּהוּ הָעִקָּר הַגָּדוֹל, וְשֶׁלֹּא יְדֻמֶּה חָכָם, שֶׁיִּהְיֶה חָכָם בֶּאֱמֶת, שֶׁלֹּא יִתְבָּרְרוּ אֶצְלוֹ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. אַךְ מַה שֶּׁלֹּא יַרְבּוּ לְעַיֵּן עָלָיו, הוּא מִפְּנֵי רֹב פִּרְסוּם הַדְּבָרִים וּפְשִׁיטוּתָם אֶצְלָם, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה לָהֶם צֹרֶךְ לְהוֹצִיא בְּעִיּוּנָם זְמַן רָב.

וְלֹא יִשָּׁאֵר לִמּוּד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּקְרִיאַת הַסְּפָרִים מִזֶּה הַמִּין כִּי אִם אֵצֶל אוֹתָם שֶׁאֵין שִׂכְלָם כָּל כָּךְ דַּק וְקָרֹב לִהְיוֹת גַּס, שֶׁאֵלֶּה תִּרְאֶה אוֹתָם שׁוֹקְדִים עַל כָּל זֶה וְלֹא יָזוּזוּ מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁלְּפִי הַמִּנְהָג הַנּוֹהֵג בָּעוֹלָם כְּשֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מִתְחַסֵּד, לֹא תוּכַל לִמְנֹעַ מִלַּחְשׁוֹד אוֹתוֹ לְגַס־הַשֵּׂכֶל.

הַתּוֹצָאָה: דַּרְכֵי הַחֲסִידוּת הָאֲמִתִּיּוֹת אֵינָן יְדוּעוֹת טָעֻיּוֹת שְׁכִיחוֹת בַּהֲבָנַת הַחֲסִידוּת לַמְרוֹת שֶׁיְּסוֹדוֹת הַחֲסִידוּת קְבוּעִים בְּלֵב-הָאָדָם – לֹא יִתְפַּתְּחוּ לְלֹא לִמּוּד

וְאוּלָם, תּוֹלְדוֹת הַמִּנְהָג הַזֶּה רָעוֹת מְאֹד לַחֲכָמִים וּלְבִלְתִּי חֲכָמִים, כִּי גּוֹרֵם שֶׁמֵּאֵלֶּה וּמֵאֵלֶּה יֶחְסַר הַחֲסִידוּת הָאֲמִתִּי וְיִהְיֶה יָקָר מְאֹד לִמְצֹא אוֹתוֹ בָּעוֹלָם. כִּי יֶחְסַר מִן הַחֲכָמִים – לִמְעוּט עִיּוּנָם בּוֹ, וְיֶחְסַר מִן הַבִּלְתִּי חֲכָמִים – לִמְעוּט הַשָּׂגָתָם אוֹתוֹ, עַד שֶׁיְּדַמּוּ רֹב בְּנֵי־הָאָדָם שֶׁהַחֲסִידוּת תָּלוּי בַּאֲמִירַת מִזְמוֹרִים הַרְבֵּה וּוִדּוּיִים אֲרֻכִּים מְאֹד, צוֹמוֹת קָשִׁים, וּטְבִילוֹת קֶרַח וָשֶׁלֶג – כֻּלָּם דְּבָרִים אֲשֶׁר אֵין הַשֵּׂכֶל נָח בָּהֶם וְאֵין הַדַּעַת שׁוֹקְטָה. וְהַחֲסִידוּת הָאֲמִתִּי, הַנִּרְצֶה וְהַנֶּחְמָד, רָחוֹק מִצִּיּוּר שִׂכְלֵנוּ. כִּי זֶה דָּבָר פָּשׁוּט: "מִלְּתָא דְּלָא רַמְיָא עֲלֵהּ דְּאֱינַשׁ, לָאו אַדַּעְתֵּהּ". וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר קְבוּעִים בְּלֵב כָּל הָאָדָם הַיָּשָׁר הַתְחָלוֹתָיו וִיסוֹדוֹתָיו, אִם לֹא יַעֲסֹק בָּהֶם, יִרְאֶה פְּרָטָיו – וְלֹא יַכִּירֵם, יַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם – וְלֹא יַרְגִּישׁ בָּם.

Piety cannot be left to natural development. It requires a methodology for its acquisition

For piety, fear of the Eternal, love of the Eternal, and purity of heart are not that deeply rooted within a person not to necessitate the employment of methods for their acquisition. In this respect they differ from natural states such as sleep and wakefulness, hunger and satiety, and all other natural instincts. Rather, the acquisition of these [qualities] definitely requires various methods and devices. Furthermore, while there are many factors operating to distance piety from man there are many elements that can counter these factors. Could it, then, conceivably, not be necessary to expend a great deal of time upon this study in order to know these truths and the means to acquire and keep them? How will this wisdom enter a person's heart if he will not seek it?

What response can there be for ignoring our obligation to this study?

Since the need for the perfection of Divine service and the necessity of its purity and cleanliness is recognized by every wise person (for without these it [the Divine Service] is certainly totally unacceptable, but rather repulsive and despised; "For the Eternal searches all hearts and understands all the workings of [our] thoughts" (*Divrei HaYamim I* 28:9)), what, then, will we answer on the day of rebuke if we are lax in this study and forsake what we are required to do? This is the very essence of what the Eternal our God asks of us! Is it befitting our intelligence that we exert ourselves and labor in speculations concerning which we have no obligation, in fruitless debates and empty *pilpul*, and in laws that are not applicable to us, while the great obligation that we owe our Creator we abandon to habit and rote?

The branches of piety that require study are fear and love of the Eternal, cleaving to the Eternal, purity of thought, and refinement of personality

If we have neither contemplated nor studied what true fear of Heaven is or what its ramifications are, how will we acquire it, and how will we escape from the vanity of the world that renders our hearts forgetful? Surely it will fade away and be forgotten even though we recognize its necessity. And likewise, love of the Eternal: if we do not make an effort to anchor it within our hearts, with the power of all those means

לפתוח החסידות נדרשים אמצעים המפעלים מתוך חכמה (לא כענינים הטבעיים המתפתחים מאליהם)

ראה, כי אין דברי החסידות וענייני היראה והאהבה וטהרת הלב דברים מטבעים באדם, עד שלא יצטרכו אמצעים לקנותם, אלא ימצאו אותם בני־האדם בעצמם כמו שימצאו כל תנועותיהם הטבעיות: כשנה והיקיצה, הרעב והשבע, וכל שאר התנועות החקוקות בטבענו; אלא ודאי שצריכים הם לאמצעים ולתחבולות לקנות אותם, ולא יבצרו גם כן מפסידים להם שירחיקום מן האדם, ולא יחסרו דרכים להרחיק מפסידיהם. אם כן, אפוא, איך לא יצטרך להוציא זמן על העיון הזה לדעת אמתת הדברים ולדעת הדרך לקנותם ולקימם? מאין תבוא החכמה הזאת בלב האדם אם לא יבקשנה?!

העיון בדרכי החסידות מטל עלינו יותר מהעיון בשאר החכמות

וכיון שכבר התאמת אצל כל חכם צרך תמימות העבודה וחובת טהרתה ונקיונה, שזולת אלה אינה נרצית ודאי כלל, אלא נמאסת ומתעבת, כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מחשבות הוא מבין, מה נענה ביום תוכחה אם התרשלנו מן העיון הזה והנחנו דבר שהוא כל כך מטל עלינו שהוא עקר מה ה' אלהינו שואל מעמנו. היתכן שייגע ויעמל שכלנו בחקירות אשר לא נתחיבנו בם, בפלפולים אשר לא יצא לנו שום פרי מהם ודינים אשר אינם שיכים לנו, ומה שחיבים אנו לבוראנו חובה רבה נעזבהו להרגל ונניחהו למצות־אנשים־מלמדה?!

ענפי חסידות הדורשים עיון: – יראה – אהבה – דבקות והתלהטות מרוממות־ה' – טהרת־המחשבה - תקון־המדות

אם לא נסתכלנו ולא עינו מה היא היראה האמתית ומה ענפיה, איך נקנה אותה, ואיך נמלט מן ההבל העולמי המשכח אותה מלבנו?! הלא תשכח ותלך אף־על־פי שידענו חובתה! האהבה כמו כן, אם לא נשתדל לקבע אותה בלבבנו בכח כל האמצעים המגיעים אותנו

that lead us toward it, how will it exist within us? How will devotion and ardor for the Blessed One and His Torah enter into our souls if we do not direct ourselves toward His greatness and exaltedness, [thereby] internalizing it within our hearts? How will our thoughts be purified if we do not try to cleanse them from the blemishes infused in them by physical nature? Much the same can also be said about all the character traits, which need improvement and adjustment. Who will adjust them and who will correct them, with all the necessary rigor, if not us?

The benefits of this study and why study is essential

If we analyzed the matter objectively, we would no doubt discover its veracity. This would benefit us, and we could then teach it to others, thereby benefiting them as well. As stated by Shlomo (*Mishlei* 2:4-5), "If you seek it as [you would] silver and search for it as for hidden treasures, then you will understand fear of the Eternal." He does not say, "Then you will understand philosophy; then you will understand astronomy; then you will understand medicine; then you will understand the legal issues and judgments of Halachah," but rather, "then you will understand fear of the Eternal." We see that in order to understand fear of the Eternal, one must seek it out as he would silver and search for it as he would hidden treasures.

The need to establish fixed times for the study of this subject

What has been transmitted to us through our parents and what is generally self-evident to every religious individual is insufficient! But yet we see that time can be found for all other branches of study yet for this no time is available! Why can't a person at least designate specific times for this purpose, that would not interfere with other studies and endeavors that he pursues in the remainder of his time?

Fear of the Eternal requires wisdom

Scripture states (*Iyov* 28:28), "Behold [*Hein* – הֵן], fear of the Eternal – this is wisdom." Our Sages of blessed memory comment (*Shabbos* 31b) that *hein* here means *one,* for that is the meaning of the Greek word *hein*. Thus, fear – and fear alone – is considered wisdom. And surely something that does not require

לָזֶה, אֵיךְ נִמְצָאֶהָ בָּנוּ?! מֵאַיִן יָבוֹא הַדְּבֵקוּת וְהַהִתְלַהֲטוּת בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ וְעִם תּוֹרָתוֹ אִם לֹא נִשְׁעֶה אֶל גְּדֻלָּתוֹ וְאֶל רוֹמְמוּתוֹ אֲשֶׁר יוֹלִיד בְּלִבֵּנוּ הַדְּבֵקוּת הַזֶּה?! אֵיךְ תִּטְהַר מַחֲשַׁבְתֵּנוּ אִם לֹא נִשְׁתַּדֵּל לְנַקּוֹתָהּ מִן הַמּוּמִין שֶׁמַּטִּיל בָּהּ הַטֶּבַע הַגּוּפָנִי?! וְהַמִּדּוֹת כֻּלָּם, הַצְּרִיכוֹת כְּמוֹ כֵן תִּקּוּן וְהַיְשָׁרָה, מִי יְיַשְּׁרֵם וּמִי יְתַקְּנֵם אִם לֹא נָשִׂים לֵב עֲלֵיהֶם וְלֹא נְדַקְדֵּק בַּדָּבָר דִּקְדּוּק גָּדוֹל?!

הַטּוֹבוֹת הַיּוֹצְאוֹת מֵהָעִיּוּן הַזֶּה, הַחוֹבָה וְהַהֶכְרֵחַ בּוֹ

הֲלֹא אִם עִיַּנּוּ עַל הַדָּבָר עִיּוּן אֲמִתִּי, הָיִינוּ מוֹצְאִים אוֹתוֹ עַל אֲמִתּוֹ וּמֵיטִיבִים לְעַצְמֵנוּ, וּמְלַמְּדִים אוֹתוֹ לַאֲחֵרִים וּמֵיטִיבִים לָהֶם גַּם כֵּן! הוּא מַה שֶּׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלֵי ב, ד-ה): "אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כַכָּסֶף וְכַמַּטְמוֹנִים תַּחְפְּשֶׂנָּה, אָז תָּבִין יִרְאַת ה'". אֵינוֹ אוֹמֵר: אָז תָּבִין פִילוֹסוֹפְיָה, אָז תָּבִין תְּכוּנָה, אָז תָּבִין רְפוּאָה, אָז תָּבִין דִּינִים, אָז תָּבִין הֲלָכוֹת, אֶלָּא – "אָז תָּבִין יִרְאַת ה'"! הֲרֵי לְךָ, שֶׁלְּהָבִין הַיִּרְאָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ אוֹתָהּ כַּכֶּסֶף וּלְחַפֵּשׂ אוֹתָהּ כַּמַּטְמוֹנִים.

הַצֹּרֶךְ לִקְבִיעַת עִתִּים לְעִיּוּנִים אֵלֶּה

הֲדַי אֵפוֹא בְּמַה שֶּׁמְּלֻמָּד לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּבְמַה שֶּׁמְּפֻרְסָם אֵצֶל כָּל בֶּן־דָּת דֶּרֶךְ כְּלָל?! אוֹ, הֲנִמְצָא זְמַן לְכָל שְׁאָר חֶלְקֵי הָעִיּוּן וְלָעִיּוּן הַזֶּה לֹא יִהְיֶה זְמַן?! לָמָּה לֹא יִקְבַּע אָדָם לְעַצְמוֹ עִתִּים, לְפָחוֹת, לַהִסְתַּכְּלוּת הַזֶּה, אִם מֻכְרָח הוּא בִּשְׁאֵרִית זְמַנּוֹ לִפְנוֹת אֶל עִיּוּנִים אוֹ אֶל עֲסָקִים אֲחֵרִים?!

זֶהוּת הַיִּרְאָה וְהַחָכְמָה

וְהִנֵּה הַכָּתוּב אוֹמֵר (אִיּוֹב כח, כח): "הֵן יִרְאַת אֲדֹנָי הִיא חָכְמָה", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מוֹעֵד קָטָן כח, א וּרְאֵה גַּם שַׁבָּת לא, ב): "'הֵן' – אַחַת" [שֶׁכֵּן בִּלְשׁוֹן יְוָנִי קוֹרִין לְאַחַת – הֵן]. הֲרֵי, שֶׁהַיִּרְאָה הִיא חָכְמָה וְהִיא לְבַדָּהּ חָכְמָה, וּוַדַּאי שֶׁאֵין נִקְרָא חָכְמָה מַה שֶּׁאֵין בּוֹ עִיּוּן. אַךְ הָאֱמֶת הִיא, כִּי

study [and investigation] would not be considered wisdom. In actuality, all these matters demand profound study for one to truly know them rather than in a subjective manner or through faulty judgment, and particularly if one is to acquire and [truly] understand them. Therefore, he who delves into them will see that piety is not contingent on those things that the pseudo-pious, in their foolishness, consider relevant, but rather on true perfection and profound wisdom.

Five elements in the perfection of the Divine service

This is what Moshe Rabbeinu, may peace be upon him, teaches us when he says (*Devarim* 10:12), "Yet now, Israel, what does the Eternal, your God, request of you? Only to fear the Eternal, your God, to follow all His ways, and to love Him, and to serve the Eternal, your God, with all your heart and your entire being; [and] to keep the Eternal's commandments and statutes...." Here he [Moshe] incorporated all the elements that are necessary for the perfection of that service that is desired by the Holy One blessed be He: fear of the Eternal, walking in His ways, love [of the Eternal], perfecting the heart, and observance of all the mitzvos.

Fear of the Eternal

Fear of the Eternal refers to the fear that His exaltedness inspires. One should express fear before Him as one would before a great and awesome king, and he should feel embarrassment before the Eternal's greatness, in every movement that he makes, and particularly when speaking before Him in prayer or when engaged in the study of His Torah.

Walking in His ways

Walking in His ways relates to the finest traits of character and their cultivation. As our Sages of blessed memory have explained (*Shabbos* 133b): "Just as He is merciful, so shall you be merciful..." — the underlying principle being that a person must conduct himself with honesty and integrity in all his various actions. Our Sages of blessed memory summarized the idea as follows (*Pirkei Avos* 2:1): "That which brings acclaim to the doer and earns him the acclaim of others," namely, all that moves toward the

עִיּוּן גָּדוֹל צָרִיךְ עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לָדַעַת אוֹתָם בֶּאֱמֶת וְלֹא עַל צַד הַדִּמְיוֹן וְהַסְּבָרָה הַכּוֹזֶבֶת, כָּל־שֶׁכֵּן לִקְנוֹת אוֹתָם וּלְהַשִּׂיגָם. וּמִי שֶׁיִּתְבּוֹנֵן בָּם יִרְאֶה שֶׁאֵין הַחֲסִידוּת תָּלוּי בְּאוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁיַּחְשְׁבוּ הַמִּתְחַסְּדִים הַטִּפְּשִׁים, אֶלָּא בְּדִבְרֵי שְׁלֵמוּת אֲמִתִּי וְחָכְמָה רַבָּה.

חֲמֵשֶׁת חֶלְקֵי שְׁלֵמוּת־הָעֲבוֹדָה בְּדִבְרֵי מֹשֶׁה

הוּא מַה שֶּׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מְלַמְּדֵנוּ בְּאָמְרוֹ (דְּבָרִים, עֵקֶב: י, יב–יג): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ, כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ; לִשְׁמֹר אֶת מִצְוֹת ה' וְאֶת חֻקֹּתָיו". כָּאן כָּלַל כָּל חֶלְקֵי שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה הַנִּרְצֵית לִשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהֵם: הַיִּרְאָה, הַהֲלִיכָה בִּדְרָכָיו, הָאַהֲבָה, שְׁלֵמוּת הַלֵּב, וּשְׁמִירַת כָּל הַמִּצְוֹת.

הַיִּרְאָה –

הַיִּרְאָה – הִיא יִרְאַת רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁיִּירָא מִלְּפָנָיו כְּמוֹ שֶׁיִּירָא מִלִּפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל וְנוֹרָא, וְיֵבוֹשׁ מִגְּדֻלָּתוֹ עַל כָּל תְּנוּעָה שֶׁהוּא בָּא לְהִתְנוֹעֵעַ, כָּל שֶׁכֵּן בְּדַבְּרוֹ לְפָנָיו בִּתְפִלָּה אוֹ בְּעָסְקוֹ בְּתוֹרָתוֹ.

הַהֲלִיכָה בְּדַרְכֵי־ה' –

הַהֲלִיכָה בִּדְרָכָיו – כּוֹלֵל כָּל עִנְיַן יֹשֶׁר הַמִּדּוֹת וְתִקּוּנָם. וְהוּא מַה שֶּׁבֵּאֲרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת קלג, ב): "מָה הוּא רַחוּם, אַף אַתָּה רַחוּם" וְכוּ'. וּכְלַל כָּל זֶה, שֶׁיַּנְהִיג הָאָדָם כָּל מִדּוֹתָיו לְכָל מִינֵי פְּעֻלּוֹתָיו עַל פִּי הַיֹּשֶׁר וְהַמּוּסָר. וּכְלָלוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ב, א): "כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם", דְּהַיְנוּ: כָּל הַהוֹלֵךְ אֶל

goal of true benevolence, meaning that it results in the strengthening of Torah and the promotion of harmony within society.

Love

Love: to implant love of the Blessed One within a person's heart so that his soul is stirred to find favor before Him, just as one's heart is stirred to please his father and mother. And he will be anguished if he finds this quality deficient in himself or in others. Furthermore, he will zealously [safeguard] it and will rejoice intensely when implementing [even] a part of it.

Perfecting the heart

Perfecting the heart: so that the service before the Blessed One should be carried out with pure intent, for the purpose of serving Him only and with no other motives. This means that one's heart should be totally devoted to the Divine service, not like one who lacks commitment or acts out of habit; rather, one's whole heart should aspire to this.

Observance of all the mitzvos

Observance of all the mitzvos: this means the complete observance of all the mitzvos with all their specifications and stipulations.

The classification found in the *baraisa* of Rabbi Pinchas ben Yair

All of these principles require much elucidation. I have found that our Sages of blessed memory have incorporated these elements in a different type of arrangement, more detailed and specific, and systematized according to the order necessary for their proper acquisition. Their words are found in a *baraisa* cited in numerous places in the Talmud, such as the one in the chapter "*Lifnei Edeihen*" ["Before Their Festivals"] (*Avodah Zarah* 20b): "From here, Rabbi Pinchas ben Yair said: Torah brings one to vigilance, vigilance brings one to alacrity, alacrity brings one to [spiritual] cleanliness, cleanliness brings one to abstinence, abstinence brings one to purity, purity brings one to piety, piety brings one to humility, humility brings one to fear of sin, fear of sin brings one to holiness, holiness brings one to Divine inspiration, Divine inspiration brings one to the resurrection of the dead."

תַּכְלִית הַהֲטָבָה הָאֲמִתִּית, דְּהַיְנוּ, שֶׁתּוֹלַדְתָּהּ חִזּוּק הַתּוֹרָה וְתִקּוּן אַחֲוַת הַמְּדִינוֹת.

הָאַהֲבָה –

הָאַהֲבָה – שֶׁיִּהְיֶה נִקְבָּע בְּלֵב הָאָדָם אַהֲבָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ עַד שֶׁתִּתְעוֹרֵר נַפְשׁוֹ לַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁלִּבּוֹ מִתְעוֹרֵר לַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ, וְיִצְטַעֵר אִם חָסֵר זֶה מִצִּדּוֹ אוֹ מֵאֲחֵרִים, וִיקַנֵּא עַל זֶה. וְיִשְׂמַח שִׂמְחָה רַבָּה בַּעֲשׂוֹתוֹ דָּבָר מִזֶּה.

שְׁלֵמוּת־הַלֵּב –

שְׁלֵמוּת הַלֵּב הוּא, שֶׁתִּהְיֶה הָעֲבוֹדָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ בְּטֹהַר הַכַּוָּנָה, דְּהַיְנוּ, לְתַכְלִית עֲבוֹדָתוֹ בִּלְבַד וְלֹא לְשׁוּם פְּנִיָּה אַחֶרֶת. וְנִכְלָל בָּזֶה, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שָׁלֵם בַּעֲבוֹדָה וְלֹא כְּפוֹסֵחַ עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אוֹ כְעוֹשֶׂה מִצְוַת־אֲנָשִׁים־מְלֻמָּדָה, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה כָּל לִבּוֹ נָתוּן לָזֶה.

שְׁמִירַת כָּל הַמִּצְוֹת –

שְׁמִירַת כָּל הַמִּצְוֹת – כְּמַשְׁמָעוֹ, דְּהַיְנוּ: שְׁמִירַת כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן בְּכָל דִּקְדּוּקֵיהֶן וּתְנָאֵיהֶן.

סִדּוּר מְדֻרָּג וּמְפֹרָט בַּבָּרַיְתָא שֶׁל רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר

וְהִנֵּה כָּל אֵלֶּה כְּלָלִים צְרִיכִים פֵּרוּשׁ גָּדוֹל. וּמָצָאתִי לַחֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁכְּלָלוּ הַחֲלָקִים הָאֵלֶּה בְּסֵדֶר וְחִלּוּק אַחֵר יוֹתֵר פְּרָטִי, וּמְסֻדָּר לְפִי הַהַדְרָגָה הַמִּצְטָרֶכֶת בָּהֶם לִקְנוֹת אוֹתָם עַל נָכוֹן. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּבָּרַיְתָא, הוּבְאָה בִּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים בַּשַּׁ"ס וְאֶחָד מֵהֶם בְּפֶרֶק לִפְנֵי אֵידֵיהֶן (עֲבוֹדָה־זָרָה כ, ב), זֶה לְשׁוֹנָם: "מִכָּאן אָמַר רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר: תּוֹרָה מְבִיאָה לִידֵי זְהִירוּת, זְהִירוּת מְבִיאָה לִידֵי זְרִיזוּת, זְרִיזוּת מְבִיאָה לִידֵי נְקִיּוּת, נְקִיּוּת מְבִיאָה לִידֵי פְּרִישׁוּת, פְּרִישׁוּת מְבִיאָה לִידֵי טָהֳרָה, טָהֳרָה מְבִיאָה לִידֵי חֲסִידוּת, חֲסִידוּת מְבִיאָה לִידֵי עֲנָוָה, עֲנָוָה מְבִיאָה לִידֵי יִרְאַת־חֵטְא, יִרְאַת־חֵטְא מְבִיאָה לִידֵי קְדֻשָּׁה, קְדֻשָּׁה מְבִיאָה לִידֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ מְבִיאָה לִידֵי תְּחִיַּת־הַמֵּתִים.

This work will expand on the scheme found in the *baraisa*

On the basis of this *baraisa*, I have undertaken to compose this work to teach myself and to remind others of the conditions necessary for the perfection of the Divine service in all its stages. Regarding each stage, I will explain its content, components, and details, the methodology for acquiring it, those factors that undermine it and how to avoid them. As a result, I or anyone else who may be moved to read it will learn to fear the Eternal, our God, and we will not forget our duty toward Him. That which the material world seeks to remove from our hearts will be stimulated by reading and contemplation, and it will stir us to perform what we have been commanded to do.

May the Eternal support our aspirations and safeguard us from failure. May the supplication of the Psalmist, beloved to His God, be fulfilled for us (*Tehillim* 86:11): "Teach me, O Eternal, Your way; let me walk in Your truth; unify my heart to fear Your name." Amen, so may it be His will.

ה"מְסִלַּת-יְשָׁרִים" – הַרְחָבַת הַבָּרַיְתָא לְלִמּוּד דַּרְכֵי הַיִּרְאָה וְהָעֲבוֹדָה

וְהִנֵּה עַל פִּי הַבָּרַיְתָא הַזֹּאת הִסְכַּמְתִּי לְחַבֵּר חִבּוּרִי זֶה, לְלַמֵּד לְעַצְמִי וּלְהַזְכִּיר לַאֲחֵרִים תְּנָאֵי הָעֲבוֹדָה הַשְּׁלֵמָה לְמַדְרֵגוֹתֵיהֶם. וַאֲבָאֵר בְּכָל אֶחָד מֵהֶם עִנְיָנָיו וַחֲלָקָיו אוֹ פְּרָטָיו, הַדֶּרֶךְ לִקְנוֹת אוֹתוֹ וּמָה הֵם מַפְסִידָיו, וְהַדֶּרֶךְ לְשָׁמֵר מֵהֶם. כִּי אֶקְרָא בּוֹ אֲנִי וְכָל מִי שֶׁיִּמְצָא בוֹ נַחַת, לְמַעַן נִלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ וְלֹא תִשָּׁכַח מִמֶּנּוּ חוֹבָתֵנוּ לְפָנָיו. וַאֲשֶׁר חֲמְרִיּוּת הַטֶּבַע מִשְׁתַּדֵּל לְהָסִיר מִלִּבֵּנוּ – הַקְּרִיאָה וְהַהִסְתַּכְּלוּת יַעֲלֶה עַל זִכְרוֹנֵנוּ וִיעִירֵנוּ אֶל הַמִּצְוָה עָלֵינוּ.

וַה' יִהְיֶה בְּכִסְלֵנוּ וְיִשְׁמוֹר רַגְלֵנוּ מִלָּכֶד. וְתִתְקַיֵּם בָּנוּ בַּקָּשַׁת הַמְשׁוֹרֵר הָאָהוּב לֵאלֹהָיו (תְּהִלִּים פו, יא): "הוֹרֵנִי ה' דַּרְכֶּךָ אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתֶּךָ יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ". אָמֵן, כֵּן יְהִי רָצוֹן!

Chapter 1

Man's Duty In His World

First steps in the Divine service: clarifying one's duty and one's goal

The bedrock of piety and the root of flawless Divine service lies in man's effort to clarify and verify what his duty is in his world. He must determine what he is aiming for and how to achieve this — in all his labors throughout his lifetime.

Man was created to delight in the Divine Presence

Our Sages of blessed memory have instructed us that man was created for [the sole purpose of] reveling in the Eternal and delighting in the splendor of the Divine Presence, this being the ultimate joy and the greatest of all pleasures in existence. And the true place for this pleasure is the world-to-come, which was created with this purpose in mind.

Mitzvos — the means that bring us to our goal

However, the path that helps us reach our desired objective is this world, as our Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 4:16), "This world resembles a corridor before the world-to-come." The means that lead man to this goal are the mitzvos that the Eternal, may His Name be blessed, commanded us to observe, and the place for doing the mitzvos is in this world alone. Therefore, man was first placed in this world. Through these means, provided for him here, he will be able to reach the destination that has been prepared for him — the world-to-come, where he will fill himself with the goodness that he has acquired through these means. As our Sages of blessed memory have said [about mitzvos] (*Eruvin* 22a), "You do them today and receive their reward tomorrow."

Perfection is cleaving to the Eternal alone

If you delve further into this matter you will realize that cleaving to the Eternal alone is absolute perfection, as David HaMelech says (*Tehillim* 73:28), "But

פֶּרֶק א

בְּבֵאוּר כְּלַל חוֹבַת הָאָדָם בְּעוֹלָמוֹ

רֵאשִׁית עֲבוֹדַת-ה׳: לְבָרֵר אֶת חוֹבַת-הָאָדָם וְאֶת תַּכְלִיתוֹ

יְסוֹד הַחֲסִידוּת וְשֹׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה הַתְּמִימָה הוּא, שֶׁיִּתְבָּרֵר וְיִתְאַמֵּת אֵצֶל הָאָדָם מַה חוֹבָתוֹ בְּעוֹלָמוֹ, וּלְמַה צָּרִיךְ שֶׁיָּשִׂים מַבָּטוֹ וּמְגַמָּתוֹ בְּכָל אֲשֶׁר הוּא עָמֵל כָּל יְמֵי חַיָּיו.

בְּרִיאַת הָאָדָם – כְּדֵי שֶׁיִּתְעַנֵּג עַל ה׳ בָּעוֹלָם-הַבָּא

וְהִנֵּה מַה שֶּׁהוֹרוּנוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הוּא, שֶׁהָאָדָם לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְהִתְעַנֵּג עַל ה׳ וְלֵהָנוֹת מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ, שֶׁזֶּהוּ הַתַּעֲנוּג הָאֲמִתִּי וְהָעִדּוּן הַגָּדוֹל מִכָּל הָעִדּוּנִים שֶׁיְּכוֹלִים לְהִמָּצֵא. וּמְקוֹם הָעִדּוּן הַזֶּה בֶּאֱמֶת הוּא הָעוֹלָם-הַבָּא, כִּי הוּא הַנִּבְרָא בַּהֲכָנָה הַמִּצְטָרֶכֶת לַדָּבָר הַזֶּה.

רַק בָּעוֹלָם-הַזֶּה הָאֶמְצָעִים – הֵם הַמִּצְווֹת – לְהַגִּיעַ לַמַּטָּרָה

אַךְ הַדֶּרֶךְ כְּדֵי לְהַגִּיעַ אֶל מְחוֹז חֶפְצֵנוּ זֶה, הוּא זֶה-הָעוֹלָם. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ד, טז): "הָעוֹלָם-הַזֶּה דּוֹמֶה לִפְרוֹזְדוֹר בִּפְנֵי הָעוֹלָם-הַבָּא". וְהָאֶמְצָעִים הַמַּגִּיעִים אֶת הָאָדָם לַתַּכְלִית הַזֶּה, הֵם הַמִּצְווֹת אֲשֶׁר צִוָּנוּ עֲלֵיהֶן הָאֵל יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וּמְקוֹם עֲשִׂיַּת הַמִּצְווֹת הוּא רַק הָעוֹלָם-הַזֶּה. עַל כֵּן הוּשַׂם הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם בַּתְּחִלָּה, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי הָאֶמְצָעִים הָאֵלֶּה הַמִּזְדַּמְּנִים לוֹ כָּאן, יוּכַל לְהַגִּיעַ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הוּכַן לוֹ, שֶׁהוּא הָעוֹלָם-הַבָּא, לִרְווֹת שָׁם בַּטּוֹב אֲשֶׁר קָנָה לוֹ עַל יְדֵי אֶמְצָעִים אֵלֶּה. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֵירוּבִין כב, א): "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם".

הַשְּׁלֵמוּת – הַטּוֹב בֶּאֱמֶת – רַק הַדְּבֵקוּת בַּה׳

וּכְשֶׁתִּסְתַּכֵּל עוֹד בַּדָּבָר תִּרְאֶה, כִּי הַשְּׁלֵמוּת הָאֲמִתִּי הוּא רַק הַדְּבֵקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא מַה שֶּׁהָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ

as for me, closeness to the Eternal is my good"; and it also says (*Tehillim* 27:4), "One thing I have asked of the Eternal, that will I seek — that I may dwell in the House of the Eternal all the days of my life...." This alone is what is good, and anything else that is perceived by people to be good is only emptiness and deceptive worthlessness.

This good can be achieved through man's observing the mitzvos

For a person to be entitled to this good, it is only appropriate that he first labor and make the effort to acquire it. This means that he must try to cleave to the Blessed One through deeds that will lead to this goal. These deeds are the mitzvos.

The essence of this world is the struggle to maintain one's closeness to the Eternal

Yet, the Holy One blessed be He has placed man in circumstances where many factors can distance him from the Blessed One, these being the bodily desires; for if one is drawn toward them he progressively distances himself from the ultimate good. The result is that one really finds himself planted in the midst of a fierce battle. For everything in this world, whether for good or bad, is there to test man: poverty on the one hand, wealth on the other. This is similar to what Shlomo said (*Mishlei* 30:9), "Lest I become satiated and deny [Him] saying, 'Who is the Eternal?' and lest I become impoverished and steal and misuse the Name of my God"; tranquility on one side and suffering on the other. A person, thereby, finds himself at war both in front of him and in the rear.

One's ability to perfect himself is directly related to his success in overcoming his struggles

If he is valiant and wins a total victory in this war, he will have perfected himself and will be able to cleave to his Creator. He will, then, leave the corridor and enter the palace, permeated with the glow of life. And to the degree that he has conquered his evil inclination and desires, and withdrawn himself from those factors that distance him from what is good, and has striven to cleave to Him, to that extent he will attain [his goal] and find joy within it.

The fate of the world depends on human deeds

If you will delve deeper into this matter, you will note that the world was created to serve man. However, the world itself stands in the balance. If a person

אוֹמֵר (תְּהִלִּים עג, כח): "וַאֲנִי קִרֲבַת אֱלֹהִים לִי טוֹב". וְאוֹמֵר (שָׁם כז, ד): "אַחַת שָׁאַלְתִּי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ, שִׁבְתִּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיַּי" וְגוֹ'. כִּי רַק זֶה הוּא הַטּוֹב, וְכָל זוּלַת זֶה שֶׁיַּחְשְׁבוּהוּ בְּנֵי־הָאָדָם לְטוֹב, אֵינוֹ אֶלָּא הֶבֶל וְשָׁוְא נִתְעֶה.

טוֹבָה זוֹ תֻּשַּׂג רַק בַּעֲמַל הָאָדָם בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת

אָמְנָם לְשֶׁיִּזְכֶּה הָאָדָם לַטּוֹבָה הַזֹּאת, רָאוּי שֶׁיַּעֲמֹל רִאשׁוֹנָה וְיִשְׁתַּדֵּל בִּיגִיעוֹ לִקְנוֹתָהּ, וְהַיְנוּ, שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לְדָבֵק בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכֹחַ מַעֲשִׂים שֶׁתּוֹלַדְתָּם זֶה הָעִנְיָן – וְהֵם הֵם הַמִּצְוֹת.

כָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם-הַזֶּה הֵם נִסְיוֹנוֹת הַמַּרְחִיקִים מִן הַמִּצְוֹת

וְהִנֵּה שָׂמוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לָאָדָם בְּמָקוֹם שֶׁרַבִּים בּוֹ הַמַּרְחִיקִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, וְהֵם הֵם הַתַּאֲווֹת הַחָמְרִיּוֹת, אֲשֶׁר אִם יִמָּשֵׁךְ אַחֲרֵיהֶן – הִנֵּה הוּא מִתְרַחֵק וְהוֹלֵךְ מִן הַטּוֹב הָאֲמִתִּי. וְנִמְצָא שֶׁהוּא מוּשָׂם בֶּאֱמֶת בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה, כִּי כָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְרַע, הִנֵּה הֵם נִסְיוֹנוֹת לָאָדָם: הָעֹנִי מִצַּד אֶחָד וְהָעֹשֶׁר מִצַּד אֶחָד, כְּעִנְיַן שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלֵי ל, ט): "פֶּן אֶשְׂבַּע וְכִחַשְׁתִּי וְאָמַרְתִּי מִי ה' וּפֶן אִוָּרֵשׁ וְגָנַבְתִּי וְתָפַשְׂתִּי שֵׁם אֱלֹהָי"; הַשַּׁלְוָה מִצַּד אֶחָד וְהַיִּסּוּרִין מִצַּד אֶחָד, עַד שֶׁנִּמְצֵאת הַמִּלְחָמָה אֵלָיו פָּנִים וְאָחוֹר.

לְפִי מִדַּת עֲמִידַת הָאָדָם בַּנִּסְיוֹנוֹת – הִשְׁתַּלְּמוּתוֹ וּדְבֵקוּתוֹ בה'

וְאִם יִהְיֶה לְבֶן־חַיִל וְיְנַצַּח הַמִּלְחָמָה מִכָּל הַצְּדָדִין, הוּא יִהְיֶה הָאָדָם הַשָּׁלֵם אֲשֶׁר יִזְכֶּה לְדָבֵק בְּבוֹרְאוֹ, וְיֵצֵא מִן הַפְּרוֹזְדוֹר הַזֶּה וְיִכָּנֵס בַּטְּרַקְלִין לֵאוֹר בְּאוֹר־הַחַיִּים. וּכְפִי הַשִּׁעוּר אֲשֶׁר כָּבַשׁ אֶת יִצְרוֹ וְתַאֲווֹתָיו וְנִתְרַחֵק מִן הַמַּרְחִיקִים אוֹתוֹ מֵהַטּוֹב וְנִשְׁתַּדֵּל לְדָבֵק בּוֹ – כֵּן יַשִּׂיגֵהוּ וְיִשְׂמַח בּוֹ.

הָעוֹלָם תָּלוּי בְּמַעֲשֵׂי הָאָדָם – לְהִתְקַלְקֵל אוֹ לְהִתְעַלּוֹת עִמּוֹ

וְאִם תַּעֲמִיק עוֹד בָּעִנְיָן, תִּרְאֶה – כִּי הָעוֹלָם נִבְרָא לְשִׁמּוּשׁ הָאָדָם. אָמְנָם הִנֵּה הוּא עוֹמֵד בְּשִׁקּוּל גָּדוֹל. כִּי אִם

is drawn toward this world and distances himself from his Creator, he will be corrupted and will corrupt the world with him. Yet, if he can rule over himself and he cleaves to his Creator and uses this world solely to aid him in serving his Creator, he will be elevated and the world itself will be uplifted with him. For it is a tremendous step upward for all of Creation when it serves the person who has perfected himself — and has become sanctified with the sanctity of the Blessed One. It is similar to what our Sages of blessed memory said about the light that the Holy One blessed be He concealed for the righteous (*Chagigah* 12a): "And since the light saw that the Holy One blessed be He concealed it for the righteous, it rejoiced, as it says (*Mishlei* 13:9), 'The light of the righteous will rejoice.'" And regarding the "stones from the place" that Ya'akov Avinu took and placed beneath his head, they said (*Chullin* 91b), "Rabbi Yitzchak said that this teaches us that they gathered themselves into one spot, each one saying, 'Let the tzaddik rest his head upon me.'"

Adam was forewarned to safeguard the Eternal's world

It is with reference to this, that our Sages of blessed memory have commented in *Midrash Koheles (Koheles 7:13)*: " 'See the deeds of The Eternal...' — When the Holy One blessed be He created Adam, He took him on a tour of all the trees of Gan Eden and said to him, 'See how beautiful and praiseworthy My deeds are — and all that I have created I have created for you. Take heed not to corrupt nor destroy My world.'"

This world and the world-to-come — through the eyes of the Sages

In summation: a person was not created for his position in this world but rather for his position in the world-to-come. However, through his position in this world he acquires his place in the world-to-come, this being his ultimate goal. Therefore, you will find many passages from our Sages of blessed memory that speak of this same comparison — of this world as the place and time for preparation, and the world-to-come as the place where one rests and consumes what has already been prepared, as they have stated: "This

הָאָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר הָעוֹלָם וּמִתְרַחֵק מִבּוֹרְאוֹ – הִנֵּה הוּא מִתְקַלְקֵל וּמְקַלְקֵל הָעוֹלָם עִמּוֹ; וְאִם הוּא שׁוֹלֵט בְּעַצְמוֹ וְנִדְבָּק בְּבוֹרְאוֹ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ מִן הָעוֹלָם רַק לִהְיוֹת לוֹ לְסִיּוּעַ לַעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ – הוּא מִתְעַלֶּה וְהָעוֹלָם עַצְמוֹ מִתְעַלֶּה עִמּוֹ. כִּי הִנֵּה עִלּוּי גָּדוֹל הוּא לַבְּרִיּוֹת כֻּלָּם בִּהְיוֹתָם מְשַׁמְּשֵׁי הָאָדָם הַשָּׁלֵם הַמְקֻדָּשׁ בִּקְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהוּא כְּעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּעִנְיַן הָאוֹר שֶׁגְּנָזוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַצַּדִּיקִים, וְזוֹ לְשׁוֹנָם (חֲגִיגָה יב, א): "וְכֵיוָן שֶׁרָאָה אוֹר, שֶׁגְּנָזוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לַצַּדִּיקִים, שָׂמַח, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יג, ט): 'אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח'". וּבְעִנְיַן אַבְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁלָּקַח יַעֲקֹב אָבִינוּ וְשָׂם מְרַאֲשׁוֹתָיו, אָמְרוּ (חוּלִין צא, ב): "אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ כֻּלָּן לְמָקוֹם אֶחָד וְהָיְתָה כָּל אַחַת אוֹמֶרֶת, עָלַי יָנִּיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ".

הָאָדָם הָרִאשׁוֹן הֻזְהַר עַל שְׁמִירַת הָעוֹלָם

וְהִנֵּה עַל הָעִקָּר הַזֶּה הֵעִירוּנוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּמִדְרַשׁ קֹהֶלֶת (ז, יג) שֶׁאָמְרוּ, זֶה לְשׁוֹנָם: "'רְאֵה אֶת מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים' וְגוֹ' (קֹהֶלֶת ז, יג) – בְּשָׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן, נְטָלוֹ וְהֶחֱזִירוֹ עַל כָּל אִילָנֵי גַּן־עֵדֶן וְאָמַר לוֹ, רְאֵה מַעֲשַׂי כַּמָּה נָאִים וּמְשֻׁבָּחִים הֵן, וְכָל מַה שֶּׁבָּרָאתִי בִּשְׁבִילְךָ בָּרָאתִי, תֵּן דַּעְתְּךָ שֶׁלֹּא תְּקַלְקֵל וְתַחֲרִיב אֶת עוֹלָמִי".

תַּפְקִידֵי הָעוה"ב וְהָעוה"ז בִּמְשָׁלִים שֶׁל חז"ל

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, הָאָדָם לֹא נִבְרָא בַּעֲבוּר מַצָּבוֹ בָּעוֹלָם־הַזֶּה אֶלָּא בַּעֲבוּר מַצָּבוֹ בָּעוֹלָם־הַבָּא, אֶלָּא שֶׁמַּצָּבוֹ בָּעוֹלָם־הַזֶּה הוּא אֶמְצָעִי לְמַצָּבוֹ בָּעוֹלָם־הַבָּא שֶׁהוּא הַתַּכְלִיתִי. עַל כֵּן תִּמְצָא מַאַמְרֵי חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, רַבִּים כֻּלָּם בְּסִגְנוֹן אֶחָד, מְדַמִּים הָעוֹלָם־הַזֶּה לְמָקוֹם וּזְמַן הַהֲכָנָה וְהָעוֹלָם־הַבָּא לִמְקוֹם הַמְּנוּחָה וַאֲכִילַת הַמּוּכָן כְּבָר; וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ: (בַּמִּשְׁנָה אָבוֹת ד, טז) "הָעוֹלָם־הַזֶּה דּוֹמֶה

world resembles a corridor," (*Pirkei Avos* 4:16) as I have written above; "You do them today and receive their reward tomorrow" (*Eruvin* 22a); "He who toils on *erev Shabbos* will eat on Shabbos" (*Avodah Zarah* 3a); "This world is likened to dry land and the world-to-come to the ocean…" (*Koheles Rabbah* 1:15). Passages on this theme abound.

This world cannot be the object of man's highest aspirations.

Proof no. 1: The transience of this world

Therefore, you will surely understand that no intelligent person could believe that the purpose of man's creation relates to his position in this world — for what significance is there to man's life in this world, and is there anyone truly happy or at peace in this world? "The days of our years among them are seventy years, and with strength eighty years; and [at] their apex [they are filled with] toil and anguish" (*Tehillim* 90:10). How many different forms of anguish and sicknesses and pains and burdens there are, and after experiencing these — there's death! One in a thousand cannot be found for whom the world will abound with pleasures and true peacefulness. And even such a one, if he lives to be a hundred he is as good as departed and gone from this world.

Proof no. 2: The soul despises the pleasures of this world

Furthermore, if the purpose of man's creation was linked to this world, there would have been no need to provide him with a soul so venerable and so exalted that it overshadowed the angels themselves. And surely the soul does not derive any satisfaction from worldly pleasures. This is what they, of blessed memory, have taught us in *Midrash Koheles* (6:7): "'And even the soul will not be satisfied' — This recalls a parable about an ordinary townsman who marries the king's daughter. Anything that he brings her from this world is of no significance to her since she is the daughter of the king. And likewise, the soul — if one brings it all the delights of this world, these mean nothing to it. Why? Because the soul derives from above." And so did our Rabbis of blessed memory say (*Pirkei Avos* 4:22), "Against your will you are created and against your will you are born." For the

לִפְרוֹזְדוֹר", כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה, (וּבַגְּמָרָא עֵירוּבִין כב, א): "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם וּמָחָר לְקַבֵּל שְׂכָרָם"; (וּבַעֲבוֹדָה־זָרָה ג, א): "מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, יֹאכַל בַּשַּׁבָּת." (וּבְמִדְרַשׁ קֹהֶלֶת רַבָּה א, טו) "הָעוֹלָם־הַזֶּה דּוֹמֶה לַיַּבָּשָׁה, וְהָעוֹלָם־הַבָּא לַיָּם" וְכוּ'. וְכָאֵלֶּה רַבִּים עַל זֶה הַדֶּרֶךְ.

הַשֵּׂכֶל מַכְחִישׁ שֶׁהָעוה"ז הוּא מַטְּרַת הָאָדָם

רְאָיָה א': אַפְסוּת חַיֵּי הָעוה"ז

וְתִרְאֶה בֶּאֱמֶת, שֶׁכְּבָר לֹא יוּכַל שׁוּם בַּעַל־שֵׂכֶל לְהַאֲמִין שֶׁתַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם הוּא לְמַצָּבוֹ בָּעוֹלָם־הַזֶּה, כִּי מַה הֵם חַיֵּי הָאָדָם בָּעוֹלָם־הַזֶּה, אוֹ מִי הוּא שָׂמֵחַ וְשָׁלֵו מַמָּשׁ בָּעוֹלָם־הַזֶּה. "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָּם עָמָל וָאָוֶן" (תְּהִלִּים צ, י), בְּכַמָּה מִינֵי צַעַר וְחֳלָאִים וּמַכְאוֹבִים וּטְרָדוֹת, וְאַחַר כָּל זֹאת – הַמָּוֶת. אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לֹא יִמָּצֵא שֶׁיַּרְבֶּה הָעוֹלָם לוֹ הֲנָאוֹת וְשַׁלְוָה אֲמִתִּית, וְגַם הוּא, אִלּוּ יַגִּיעַ לְמֵאָה שָׁנָה – כְּבָר עָבַר וּבָטֵל מִן הָעוֹלָם.

רְאָיָה ב': הַנְּשָׁמָה מוֹאֶסֶת בְּעִנּוּגֵי הָעוה"ז

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאִם תַּכְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם הָיָה לְצֹרֶךְ הָעוֹלָם־הַזֶּה, לֹא הָיָה צָרִיךְ מִפְּנֵי זֶה שֶׁתֻּנְפַּח בּוֹ נְשָׁמָה כָּל־כָּךְ חֲשׁוּבָה וְעֶלְיוֹנָה שֶׁתִּהְיֶה גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִן הַמַּלְאָכִים עַצְמָם, כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁהִיא אֵינָהּ מוֹצְאָה שׁוּם נַחַת־רוּחַ בְּכָל עִנּוּגֵי זֶה־הָעוֹלָם. וְהוּא מַה שֶּׁלִּמְּדוּנוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּמִדְרַשׁ קֹהֶלֶת (ו, ז), זוֹ לְשׁוֹנָם: "'וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמָּלֵא' – מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְעִירוֹנִי שֶׁנָּשָׂא בַּת־מֶלֶךְ, אִם יָבִיא לָהּ כָּל מַה שֶּׁבָּעוֹלָם, אֵינָם חֲשׁוּבִים לָהּ כְּלוּם, שֶׁהִיא בַּת מֶלֶךְ. כָּךְ הַנֶּפֶשׁ, אִלּוּ הֵבֵאתָ לָהּ כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם, אֵינָם כְּלוּם לָהּ, לָמָּה? שֶׁהִיא מִן הָעֶלְיוֹנִים". וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ד, כב): "עַל כָּרְחֲךָ אַתָּה נוֹצָר וְעַל כָּרְחֲךָ

soul has no love for this world at all, but rather despises it, and since this is the case, the blessed Creator would surely not have created something that conflicted with its [the soul's] nature and was repellent to it. Therefore, the creation of man is wholly linked to his place in the world-to-come, and for this purpose he was given this soul; he will serve the Eternal for its [the soul's] sake, and through it he will receive his reward at the appropriate place and time. In this manner, instead of his soul despising this world, it will love and desire it. This is self-evident.

Meticulous performance of the mitzvos and the dynamics of spiritual growth

Once we know this, we will immediately understand the gravity [of fulfilling] the mitzvos and the value of the Divine service placed in our hands. These are the means that will bring us to real perfection, for it cannot be attained without them. However, it is known, that a goal can be achieved only to the degree that one consolidates all the means at one's disposal and that were utilized for its attainment, and in proportion to these efforts the effects will be apparent. Even a minor change that occurs in the means will clearly affect the outcome when the time comes for realizing the goal that has brought them [the means] together, as I have already written. This is clear. Therefore, there is no doubt that meticulousness in mitzvos and the Divine service must be as perfect as the precision of those who weigh gold or pearls and appreciate their value. For they [the mitzvos and Divine service] lead to absolute perfection, and to eternal splendor that has no equal.

The true purpose of this world and its enjoyments

From this we learn that the main purpose of man's existence in this world is solely to do mitzvos, to serve the Eternal, and to overcome tribulations. The pleasures of this world are only meant to aid and assist him and to give him contentment and peace of mind, thereby allowing him to turn his heart toward that service that is his responsibility.

It is, of course, appropriate that all one's attention should be directed to the Creator blessed be He, and

אַתָּה נוֹלָד". כִּי אֵין הַנְּשָׁמָה אוֹהֶבֶת הָעוֹלָם־הַזֶּה כְּלָל, אֶלָּא אַדְּרַבָּא, מוֹאֶסֶת בּוֹ. אִם כֵּן, וַדַּאי לֹא הָיָה בּוֹרֵא הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ בְּרִיאָה לְתַכְלִית שֶׁהוּא נֶגֶד חֻקָּהּ וְנִמְאָס מִמֶּנָּה! אֶלָּא בְּרִיאָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, לְמַצָּבוֹ בָּעוֹלָם־הַבָּא הִיא, וְעַל כֵּן נִתְּנָה בּוֹ נְשָׁמָה זֹאת, כִּי לָהּ רָאוּי לַעֲבֹד וּבָהּ יוּכַל הָאָדָם לְקַבֵּל הַשָּׂכָר בִּמְקוֹמוֹ וּזְמַנּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר נִמְאָס אֶל נִשְׁמָתוֹ כָּעוֹלָם־הַזֶּה, אֶלָּא אַדְּרַבָּא נֶאֱהָב וְנֶחְמָד מִמֶּנָּה, וְזֶה פָּשׁוּט.

הַחֲשִׁיבוּת הָעֶלְיוֹנָה שֶׁל הַקִּיּוּם הַמְדֻקְדָּק שֶׁל הַמִּצְוֹת

וְהִנֵּה אַחַר שֶׁיָּדַעְנוּ זֶה, נָבִין מִיָּד חֹמֶר הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר עָלֵינוּ וִיקַר הָעֲבוֹדָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ, כִּי הִנֵּה אֵלֶּה הֵם הָאֶמְצָעִים הַמְּבִיאִים אוֹתָנוּ אֶל הַשְּׁלֵמוּת הָאֲמִתִּי, אֲשֶׁר בִּלְעָדָם לֹא יֻשַּׂג כְּלָל. וְאוּלָם יָדוּעַ, כִּי אֵין הַתַּכְלִית מַגִּיעַ אֶלָּא מִכֹּחַ קִבּוּץ כָּל הָאֶמְצָעִים אֲשֶׁר נִמְצְאוּ וַאֲשֶׁר שִׁמְּשׁוּ לְהַגִּיעוֹ. וּכְפִי כֹּחַ הָאֶמְצָעִים וְשִׁמּוּשָׁם, כֵּן יִהְיֶה הַתַּכְלִית הַנּוֹלָד מֵהֶם. וְכָל הֶפְרֵשׁ קָטָן שֶׁיִּמָּצֵא בָּאֶמְצָעִים, תִּבָּחֵן תּוֹלַדְתּוֹ בְּבֵרוּר וַדַּאי בְּהַגִּיעַ זְמַן הַתַּכְלִית הַנּוֹלָד מִקִּבּוּץ כֻּלָּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי, וְזֶה בָּרוּר. מֵעַתָּה וַדַּאי הוּא, שֶׁהַדִּקְדּוּק שֶׁיְּדַקְדֵּק עַל עִנְיַן הַמִּצְוֹת וְהָעֲבוֹדָה, מֻכְרָח שֶׁיִּהְיֶה בְּתַכְלִית הַדִּקְדּוּק, כַּאֲשֶׁר יְדַקְדְּקוּ שׁוֹקְלֵי הַזָּהָב וְהַפְּנִינִים לְרֹב יָקְרָם, כִּי תּוֹלְדֹתָם נוֹלֶדֶת בַּשְּׁלֵמוּת הָאֲמִתִּי וְהַיְקָר הַנִּצְחִי שֶׁאֵין יְקָר לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ.

תַּפְקִידֵי הָעוה"ז וַהֲנָאוֹתָיו – לְפִי הָאֱמֶת

נִמְצֵינוּ לְמֵדִים, כִּי עִקַּר מְצִיאוּת הָאָדָם בָּעוֹלָם־הַזֶּה הוּא רַק לְקַיֵּם מִצְוֹת וְלַעֲבֹד וְלַעֲמֹד בְּנִסָּיוֹן, וַהֲנָאוֹת הָעוֹלָם אֵין רָאוּי שֶׁיִּהְיוּ לוֹ אֶלָּא לְעֵזֶר וּלְסִיּוּעַ בִּלְבָד, לְשֶׁיִּהְיֶה לוֹ נַחַת־רוּחַ וְיִשּׁוּב־דַּעַת, לְמַעַן יוּכַל לְפַנּוֹת לִבּוֹ אֶל הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת הַמֻּטֶּלֶת עָלָיו.

וְאָמְנָם רָאוּי לוֹ שֶׁתִּהְיֶה כָּל פְּנִיָּתוֹ רַק לַבּוֹרֵא

Closeness to the Eternal: an exclusive goal that should permeate all of one's actions

in all his actions he should have no other purpose (lesser or greater) than to bring himself closer to the Creator, may His Name be blessed. He should break through all the barriers that separate him from his Master. This means overcoming all the material elements and whatever is dependent upon them, until he is drawn after the Blessed One, like iron drawn to a magnet. And anything that is believed to promote this closeness must be pursued. One should grab it and never release his hold on it. And whatever stands in the way of these efforts should be treated like a fire that one flees from, as it says (*Tehillim* 63:9): "My soul cleaves after You — Your right hand supports me." Man's only purpose for coming into this world is for this — to attain this closeness, while rescuing his soul from all of those things that obstruct this aim and detract from it.

The need to examine more closely the *baraisa* of Rabbi Pinchas ben Yair

Now that we know and have clarified the truth of this principle [of man's duty in his world], we must examine its details in accordance with their levels, from the beginning to the end, as they were formulated by Rabbi Pinchas ben Yair in his teaching (*Avodah Zarah* 20b), previously cited in our introduction. They are: vigilance, alacrity, cleanliness, abstinence, purity, piety, humility, fear of sin, and holiness.

We will now explain them one by one, with the aid of Heaven.

הַהִתְקָרְבוּת לה׳ – הַתַּכְלִית הַבִּלְעָדִית הָרְאוּיָה בְּכָל מַעֲשֵׂי הָאָדָם

יִתְבָּרַךְ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ שׁוּם תַּכְלִית אַחֵר, בְּכָל מַעֲשֶׂה שֶׁיַּעֲשֶׂה, אִם קָטָן וְאִם גָּדוֹל, אֶלָּא לְהִתְקָרֵב אֵלָיו יִתְבָּרַךְ וְלִשְׁבֹּר כָּל הַמְּחִצּוֹת הַמַּפְסִיקוֹת בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, הֵן הֵנָּה כָּל עִנְיְנֵי הַחָמְרִיּוּת וְהַתָּלוּי בָּהֶם, עַד שֶׁיִּמָּשֵׁךְ אַחֲרָיו יִתְבָּרַךְ, מַמָּשׁ כַּבַּרְזֶל אַחַר אֶבֶן־הַשּׁוֹאֶבֶת. וְכָל מַה שֶּׁיּוּכַל לַחֲשׁוֹב שֶׁהוּא אֶמְצָעִי לַקֻּרְבָה הַזֹּאת, יִרְדּוֹף אַחֲרָיו וְיֹאחֵז בּוֹ וְלֹא יַרְפֵּהוּ. וְכָל מַה שֶּׁיּוּכַל לַחֲשׁוֹב שֶׁהוּא מְנִיעָה לָזֶה, יִבְרַח מִמֶּנּוּ כִּבְרוֹחַ מִן הָאֵשׁ, וּכְעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סג, ט): "דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ בִּי תָּמְכָה יְמִינֶךָ", כֵּיוָן שֶׁבִּיאָתוֹ לָעוֹלָם אֵינָהּ אֶלָּא לַתַּכְלִית הַזֶּה, דְּהַיְנוּ, לְהַשִּׂיג אֶת הַקֻּרְבָה הַזֹּאת בְּמַלְּטוֹ נַפְשׁוֹ מִכָּל מוֹנְעֶיהָ וּמַפְסִידֶיהָ.

הַפֵּרוּט וְהַדֵּרוּג שֶׁל "כְּלַל חוֹבַת הָאָדָם" מ"זְהִירוּת" עַד "קְדֻשָּׁה"

וְהִנֵּה אַחַר שֶׁיָּדַעְנוּ וְהִתְבָּרֵר אֶצְלֵנוּ אֲמִתַּת הַכְּלָל הַזֶּה, יֵשׁ לָנוּ לַחְקֹר עַל פְּרָטָיו לְפִי מַדְרֵגוֹתֵיהֶם מִתְּחִלַּת הַדָּבָר וְעַד סוֹפוֹ, כְּמוֹ שֶׁסִּדְּרָם רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר בְּמַאֲמָר שֶׁלוֹ (עֲבוֹדָה־זָרָה כ, ב) שֶׁהֵבֵאנוּ כְּבָר בַּהַקְדָּמָתֵנוּ, וְהֵם: הַזְּהִירוּת, הַזְּרִיזוּת, הַנְּקִיּוּת, הַפְּרִישׁוּת, הַטָּהֳרָה, הַחֲסִידוּת, הָעֲנָוָה, יִרְאַת־הַחֵטְא, וְהַקְּדֻשָּׁה.

וְעַתָּה נְבָאֲרֵם אֶחָד אֶחָד, בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא.

Chapter 2
The Virtue of Vigilance

Examination of one's ways to see if they are commendable, to protect one's soul from destruction

The concept of vigilance relates to a person's actions and affairs. He must contemplate and survey his actions and his conduct, to see whether they are good or not, so as not to risk the loss of his soul, Heaven forbid. And he must not pursue his habits thoughtlessly, the way a blind person walks [as] in darkness.

Intelligence requires that one conduct himself with vigilance

This is surely something that is dictated by common sense. Is it conceivable that, when a person has sufficient knowledge and understanding to save himself and avoid the loss of his soul, he should willingly close his eyes to his own salvation? There is nothing as base and as foolish as this. He who acts this way is inferior to the animals and the beasts that instinctively protect themselves, fleeing and escaping from anything that appears harmful to them. He who walks in his world without contemplating whether his path is good or not is like a blind man who is walking along a riverbank — he is in grave danger and more likely to come to harm than to be saved. For the risks of natural blindness or of willful blindness (the latter meaning that one ignores [the issues] consciously and deliberately) are one and the same.

The lack of vigilance in Yirmeyahu's generation

Yirmeyahu bemoaned the evils of his generation, among whom this affliction was like a plague. They paid no heed to their actions, and they failed to consider whether they should embrace them or flee from them. And he said, in reference to them (*Yirmeyahu* 8:6): "No man feels remorse for his wickedness, saying, 'what have I done?' — as one [person] they rush to stay their course, like a horse charging headlong

פֶּרֶק ב
בְּבֵאוּר מִדַּת הַזְּהִירוּת

הַ'זְּהִירוּת' – בְּדִיקַת הָאָדָם אֶת כָּל דְּרָכָיו אִם טוֹבִים הֵם תַּכְלִיתָהּ – הַצָּלָה מֵאֲבַדּוֹן

הִנֵּה עִנְיַן הַזְּהִירוּת הוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נִזְהָר בְּמַעֲשָׂיו וּבְעִנְיָנָיו, כְּלוֹמַר, מִתְבּוֹנֵן וּמְפַקֵּחַ עַל מַעֲשָׂיו וּדְרָכָיו, הֲטוֹבִים הֵם אִם לֹא, לְבִלְתִּי עֲזֹב נַפְשׁוֹ לְסַכָּנַת הָאֲבַדּוֹן, חַס־וְחָלִילָה, וְלֹא יֵלֵךְ בְּמַהֲלַךְ הֶרְגֵּלוֹ כְּעִוֵּר בָּאֲפֵלָה.

הַשֵּׂכֶל מְחַיֵּב אֶת הַ'זְּהִירוּת'

וְהִנֵּה זֶה דָּבָר שֶׁהַשֵּׂכֶל יְחַיְּבֵהוּ וַדַּאי. כִּי אַחֲרֵי שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם דֵּעָה וְהַשְׂכֵּל לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ וְלִבְרֹחַ מֵאֲבַדּוֹן נִשְׁמָתוֹ, אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁיִּרְצֶה לְהַעֲלִים עֵינָיו מֵהַצָּלָתוֹ?! אֵין לְךָ פְּחִיתוּת וְהוֹלֵלוּת רַע מִזֶּה, וַדַּאי! וְהָעוֹשֶׂה כֵּן – הִנֵּה הוּא פָּחוּת מֵהַבְּהֵמוֹת וּמֵהַחַיּוֹת אֲשֶׁר בְּטִבְעָם לִשְׁמוֹר אֶת עַצְמָם וְעַל כֵּן יִבְרְחוּ וְיָנוּסוּ מִכָּל מַה שֶּׁיֵּרָאֶה לָהֶם הֱיוֹתוֹ מַזִּיק לָהֶם. וְהַהוֹלֵךְ בְּעוֹלָמוֹ בְּלִי הִתְבּוֹנְנוּת אִם טוֹבָה דַּרְכּוֹ אוֹ רָעָה, הִנֵּה הוּא כְּסוּמָא הַהוֹלֵךְ עַל שְׂפַת הַנָּהָר, אֲשֶׁר סַכָּנָתוֹ וַדַּאי עֲצוּמָה וְרָעָתוֹ קְרוֹבָה מֵהַצָּלָתוֹ. כִּי אוּלָם חֶסְרוֹן הַשְּׁמִירָה מִפְּנֵי הָעִוָּרוֹן הַטִּבְעִי אוֹ מִפְּנֵי הָעִוָּרוֹן הָרְצוֹנִי, דְּהַיְנוּ, סְתִימַת הָעֵינַיִם בִּבְחִירָה וְחֵפֶץ – אֶחָד הוּא.

אִי־זְהִירוּת בְּדוֹרוֹ שֶׁל יִרְמְיָהוּ

וְהִנֵּה יִרְמְיָהוּ הָיָה מִתְאוֹנֵן עַל רוֹעַ בְּנֵי דוֹרוֹ מִפְּנֵי הֱיוֹתָם נְגוּעִים בְּנֶגַע הַמִּדָּה הַזֹּאת, שֶׁהָיוּ מַעֲלִימִים עֵינֵיהֶם מִמַּעֲשֵׂיהֶם בְּלִי שֶׁיָּשִׂימוּ לֵב לִרְאוֹת מָה הֵם: הַלְהֵעָשׂוֹת אִם לְהֵעָזֵב. וְאָמַר עֲלֵיהֶם (יִרְמְיָה ח, ו): "אֵין אִישׁ נִחָם עַל רָעָתוֹ לֵאמֹר מֶה עָשִׂיתִי, כֻּלֹּה שָׁב בִּמְרוּצָתָם כְּסוּס שׁוֹטֵף

into battle." In other words, they were constantly propelled forward by the impulsiveness of their habits and ways, without leaving themselves time to critically examine their conduct. As a result, they fell into wrongdoing without being aware of it.

The evil inclination places burdens on a person to prevent him from being vigilant

This is surely one of the shrewd ploys of the evil inclination, which relentlessly labors to burden the hearts of people until they are left with no spare moment, either to contemplate or to observe the path they are taking. For it knows, that if they would only minimally devote attention to their ways, they would, no doubt, immediately begin to regret their deeds, and this regret would intensify until they would abandon sin altogether.

This resembles the advice of Pharaoh

This is similar to the advice of that wicked Pharaoh, who said (*Shemos* 5:9): "The work shall be made harder for the men, [so that] they shall be [busy] doing it and not talk about trivialities." His intent was not only to deny them any respite [from their work] to take note [of their own plight] or to plot against him, but also to prevent them from any reflection, by means of ceaseless toil.

Wisdom and great effort are necessary in order to overcome one's evil inclination

This is precisely the device that the evil inclination employs against people, for he is a master of war, trained in cunning, and it is only possible to escape him by [acquiring] great wisdom and foresight. This is what the prophet expressed when he cried out (*Chagai* 1:5), "Let your hearts attend to your ways." And Shlomo, in his wisdom, said (*Mishlei* 6:4): "Give neither sleep to your eyes nor slumber to your eyelids. Escape, as a deer from the hand [of the hunter] and as a bird from its ensnarement." And our Sages of blessed memory have said (*Moed Katan* 5a): "Whoever evaluates his pathways in this world will gain the reward of seeing the redemption wrought by the Holy One blessed be He."

The Eternal's help is also essential

Yet it is obvious even if a person supervises his conduct, it is not within his power to achieve salvation without the assistance of the Holy One blessed be

בַּמִּלְחָמָה". וְהַיְנוּ, שֶׁהָיוּ רוֹדְפִים וְהוֹלְכִים בִּמְרוּצַת הֶרְגֵּלָם וְדַרְכֵיהֶם, מִבְּלִי שֶׁיַּנִּיחוּ זְמַן לְעַצְמָם לְדַקְדֵּק עַל הַמַּעֲשִׂים וְהַדְּרָכִים, וְנִמְצָא שֶׁהֵם נוֹפְלִים בְּרָעָה בְּלִי רְאוֹת אוֹתָהּ.

הַיצה"ר מַרְבֶּה טְרָדוֹת עַל הָאָדָם, כְּדֵי לְמוֹנְעוֹ מֵהַ'זְּהִירוּת'

וְאוּלָם הִנֵּה זֹאת בֶּאֱמֶת אַחַת מִתַּחְבּוּלוֹת הַיֵּצֶר־הָרָע וְעָרְמָתוֹ, לְהַכְבִּיד עֲבוֹדָתוֹ בִּתְמִידוּת עַל לִבּוֹת בְּנֵי־הָאָדָם עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר לָהֶם רֶוַח לְהִתְבּוֹנֵן וּלְהִסְתַּכֵּל בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ הֵם הוֹלְכִים, כִּי יוֹדֵעַ הוּא שֶׁאִלּוּלֵי הָיוּ שָׂמִים לִבָּם כִּמְעַט־קָט עַל דַּרְכֵיהֶם, וַדַּאי שֶׁמִּיָּד הָיוּ מַתְחִילִים לְהִנָּחֵם מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְהָיְתָה הַחֲרָטָה הוֹלֶכֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת בָּהֶם עַד שֶׁהָיוּ עוֹזְבִים הַחֵטְא לְגַמְרֵי.

וְזֶה כְּעֵין עֲצָתוֹ שֶׁל פַּרְעֹה

וַהֲרֵי זוֹ מֵעֵין עֲצַת פַּרְעֹה הָרָשָׁע, שֶׁאָמַר (שְׁמוֹת, שְׁמוֹת ה, ט): "תִּכְבַּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ בָהּ, וְאַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי שָׁקֶר" – שֶׁהָיָה מִתְכַּוֵּן שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ לָהֶם רֶוַח כְּלָל, לְבִלְתִּי יִתְּנוּ לֵב אוֹ יָשִׂימוּ עֵצָה נֶגְדּוֹ, אֶלָּא הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לְהַפְרִיעַ לִבָּם מִכָּל הִתְבּוֹנְנוּת, בְּכֹחַ הַתְמָדַת הָעֲבוֹדָה הַבִּלְתִּי מַפְסֶקֶת.

חָכְמָה וְהִשְׁתַּדְּלוּת רַבּוֹת נִצְרָכוֹת לְהִמָּלֵט מֵהַיֵּצֶר

כֵּן הִיא עֲצַת הַיֵּצֶר־הָרָע מַמָּשׁ עַל בְּנֵי־הָאָדָם, כִּי אִישׁ מִלְחָמָה הוּא וּמְלֻמָּד בַּעֲרְמִימוּת וְאִי־אֶפְשָׁר לְהִמָּלֵט מִמֶּנּוּ, אֶלָּא בְּחָכְמָה רַבָּה וְהַשְׁקָפָה גְּדוֹלָה. הוּא מַה שֶּׁהַנָּבִיא צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר (חַגַּי א, ה): "שִׂימוּ לְבַבְכֶם עַל דַּרְכֵיכֶם!" וּשְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ (מִשְׁלֵי ו, ד): "אַל תִּתֵּן שֵׁנָה לְעֵינֶיךָ וּתְנוּמָה לְעַפְעַפֶּיךָ, הִנָּצֵל כִּצְבִי מִיָּד וּכְצִפּוֹר מִיַּד יָקוּשׁ!" וַחֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אָמְרוּ (מוֹעֵד קָטָן ה, א): "כָּל הַשָּׂם אָרְחוֹתָיו בָּעוֹלָם־הַזֶּה, זוֹכֶה וְרוֹאֶה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא".

וְעִם זֹאת צָרִיךְ לְכָךְ גַּם עֵזֶר ה'

וּפָשׁוּט הוּא, שֶׁאֲפִלּוּ אִם יִפְקַח הָאָדָם עַל עַצְמוֹ, אֵין בְּכֹחוֹ לְהִנָּצֵל אִלּוּלֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹזְרוֹ, כִּי הַיֵּצֶר־

He. For the evil inclination is extremely tenacious, as it says (*Tehillim* 37:32-33): "The wicked scouts out the righteous and seeks to kill him. [But] the Eternal will not leave him within his hand...." At the same time, if a person oversees himself, the Holy One blessed be He will assist him and he will be saved from the evil inclination. But if he does not oversee his conduct, certainly the Holy One blessed be He will not watch over him. For if he is not compassionate [toward himself], who will show him compassion? This is similar to what our Rabbis of blessed memory have said (*Berachos* 33a): "It is forbidden to pity anyone who has no intelligence." And [elsewhere] they have said (*Pirkei Avos* 1:14): "If I am not for myself, who will be for me?"

הָרָע תַּקִּיף מְאֹד, וּכְמַאֲמַר הַכָּתוּב (תְּהִלִּים לז, לב): "צוֹפֶה רָשָׁע לַצַּדִּיק וּמְבַקֵּשׁ לַהֲמִיתוֹ, ה׳ לֹא יַעַזְבֶנּוּ בְיָדוֹ" וְגוֹ׳. אַךְ אִם הָאָדָם מְפַקֵּחַ עַל עַצְמוֹ, אָז הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹזְרוֹ וְנִצּוֹל מִן הַיֵּצֶר־הָרָע, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְפַקֵּחַ הוּא עַל עַצְמוֹ, וַדַּאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לֹא יְפַקַּח עָלָיו, כִּי אִם הוּא אֵינוֹ חָס – מִי יָחוּס עָלָיו?! וְהוּא כְּעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת לג, א): "כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דֵעָה – אָסוּר לְרַחֵם עָלָיו". וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ (אָבוֹת א, יד): "אִם אֵין אֲנִי לִי – מִי לִי?!"

Chapter 3

The Elements of Vigilance

Vigilance requires an understanding of what is good and what is bad

Two methods are necessary for one who wishes to oversee his conduct. On the one hand, he must ponder what constitutes the true good that a person should choose and the true evil that he should flee from.

Are his own deeds good or bad

On the other hand, he must see if his own deeds are good or evil. This applies both to deeds at the time of their performance and to deeds performed in the past.

Examining one's deeds before every action

At the time of their performance [when he is about to do something] he shouldn't perform any deed without weighing it on the scales of these aforementioned principles.

Always strive to strengthen the good and reject the bad

Regarding past deeds, he should recall all of his deeds and weigh them, as well, on the same scales. He must observe what they contain of evil, to reject it, and what of good, to persevere in it and to strengthen himself through it. If he finds within them any wrongdoing, he must contemplate and investigate to determine what tactic he should use to turn aside from this wrongdoing and to cleanse himself of it.

A two-pronged approach for examining one's deeds

Our Sages of blessed memory were referring to this when they said (*Eruvin* 13b): "It would have been better for a person not to have been created than to have been created. Though now that he has been created, he should examine his deeds; and others say: he should probe his deeds." These two terms are in reality two very beneficial and useful teachings.

Examination of one's deeds entails an overall investigation of one's deeds to determine whether there

פֶּרֶק ג

בְּבֵאוּר חֶלְקֵי הַזְּהִירוּת

הַ'זָּהִיר' צָרִיךְ שְׁתֵּי הִתְבּוֹנְנֻיּוֹת: – מַהוּ הַטּוֹב וּמַהוּ הָרַע

הִנֵּה הָרוֹצֶה לְפַקֵּחַ עַל עַצְמוֹ, שְׁתַּיִם הֵנָּה הַהַשְׁקָפוֹת הַצְּרִיכוֹת לוֹ: הָאַחַת, שֶׁיִּתְבּוֹנֵן מַהוּ הַטּוֹב הָאֲמִתִּי שֶׁיִּבְחַר בּוֹ הָאָדָם, וְהָרַע הָאֲמִתִּי שֶׁיָּנוּס מִמֶּנּוּ.

– בְּמַעֲשָׂיו – אִם טוֹבִים הֵם, אִם רָעִים

וְהַשֵּׁנִית, עַל הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה, לִרְאוֹת אִם הֵם מִכְּלַל הַטּוֹב אוֹ מִכְּלַל הָרָע. וְזֶה, בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה:

חֲלֻקַּת הַ"הִתְבּוֹנְנוּת בְּמַעֲשָׂיו": – לִפְנֵי כָּל פְּעֻלָּה

בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה – שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה מִבְּלִי שֶׁיִּשְׁקֹל אוֹתוֹ בְּמֹאזְנֵי זֹאת הַיְדִיעָה.

– בִּכְלָלוּת מַעֲשָׂיו, לְחַזֵּק הַטּוֹב וְלִדְחוֹת הָרַע

וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה – שֶׁיַּעֲלֶה לְפָנָיו זִכְרוֹן כְּלָל מַעֲשָׂיו, וְיִשְׁקֹל אוֹתָם, כְּמוֹ־כֵן, בְּמֹאזְנֵי הַמִּשְׁקָל הַזֶּה, לִרְאוֹת מַה יֵּשׁ בָּם מֵהָרַע – לְמַעַן יִדְחֶה אוֹתוֹ, וּמַה מִּן הַטּוֹב – לְהַתְמִיד בּוֹ וּלְהִתְחַזֵּק בּוֹ. וְאִם יִמְצָא בָּהֶם מִן הָרַע, אָז יִתְבּוֹנֵן וְיַחְקֹר בְּשִׂכְלוֹ אֵיזֶה תַּחְבּוּלָה יַעֲשֶׂה לָסוּר מִן הָרַע הַהוּא וְלִטַּהֵר מִמֶּנּוּ.

שְׁנֵי שְׁלַבִּים בִּבְדִיקַת הַמַּעֲשִׂים:

וְדָבָר זֶה הוֹדִיעוּנוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּאָמְרָם (עֵרוּבִין יג, ב): "נוֹחַ לוֹ לָאָדָם שֶׁלֹּא נִבְרָא יוֹתֵר מִשֶּׁנִּבְרָא, וְעַכְשָׁו שֶׁנִּבְרָא – יְפַשְׁפֵּשׁ בְּמַעֲשָׂיו; וְאָמְרֵי לַהּ: יְמַשְׁמֵשׁ בְּמַעֲשָׂיו". וְתִרְאֶה שֶׁשְּׁנֵי הַלְּשׁוֹנוֹת הֵם שְׁתֵּי אַזְהָרוֹת טוֹבוֹת וּמוֹעִילוֹת מְאֹד.

– פִּשְׁפּוּשׁ – לִדְחוֹת הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים

כִּי הִנֵּה הַפִּשְׁפּוּשׁ בַּמַּעֲשִׂים הוּא, לַחֲקוֹר עַל כְּלַל הַמַּעֲשִׂים וּלְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, הֲנִמְצָא בָּהֶם מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא

Examining one's deeds in order to reject wrongful actions

are any deeds among them that should not be performed, because they conflict with the Eternal's mitzvos and statutes. Anything of this nature must be eradicated from this world.

Probing — to purify good conduct

Probing, however, entails the investigation of even one's good deeds. One must investigate and observe if these deeds contain any aspect which is not good or something which is partly bad, that he must remove and destroy. This is similar to handling a garment to discern if it is good and strong or weak and frayed. In a like manner, one must examine his deeds as thoroughly as possible to determine their nature, until he remains purified and cleansed.

Summing up the virtue of vigilance

In summation: a person must survey all of his deeds and oversee all his ways, in order to remove any bad tendency or trait, let alone a sin or a transgression.

The need to examine one's ways daily and to set aside time for this

It is also necessary that a man be meticulous in his ways and weigh them daily, like the leading merchants do when they assess all their undertakings to prevent their businesses from falling into ruin. One should schedule fixed times and hours for this (rather than doing so randomly) and adhere to them faithfully, because there is so much at stake.

Our Sages have taught us that we must examine our ways in the world

Our Sages of blessed memory have explicitly taught us the need for this type of evaluation. And this is what they, of blessed memory, have said (*Bava Basra* 78b) on the following verse: "'Therefore, the Allegorists said, come to Cheshbon' (*Bemidbar* 21:27), and therefore, those who rule over their evil inclination say, 'come and evaluate the balance sheet of the world [a play on the word *Cheshbon* which refers to an Emorite city but can also mean a balance sheet] — the loss of a mitzvah versus its gain, and the gain of a transgression versus its loss....'" This is because truthful advice of this nature can only be given and can only be appreciated by those who have already freed themselves from the control of their evil inclination and who rule over it. One who remains imprisoned

יֵעָשׂוּ, אֲשֶׁר אֵינָם הוֹלְכִים עַל פִּי מִצְוֹות ה׳ וְחֻקָּיו, כִּי כָל אֲשֶׁר יִמָּצֵא מֵאֵלֶּה – יְבֻעֲרֵם מִן הָעוֹלָם.

מִשְׁמוּשׁ – לְזַכֵּךְ הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים

אַךְ הַמִּשְׁמוּשׁ הוּא, הַחֲקִירָה אֲפִלּוּ בַּמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים עַצְמָם, לַחֲקוֹר וְלִרְאוֹת הֲיֵשׁ בְּעִנְיָנָם אֵיזֶה פְּנִיָּה אֲשֶׁר לֹא טוֹבָה אוֹ אֵיזֶה חֵלֶק רָע שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַהֲסִירוֹ וּלְבַעֲרוֹ. וַהֲרֵי זֶה כִּמְמַשְׁמֵשׁ בְּבֶגֶד לִבְחֹן הֲטוֹב וְחָזָק הוּא אוֹ חַלָּשׁ וּבָלוּי, כֵּן יְמַשְׁמֵשׁ בְּמַעֲשָׂיו לִבְחֹן תְּכוּנָתָם בְּתַכְלִית הַהַבְחָנָה עַד שֶׁיִּשָּׁאֵר זַךְ וְנָקִי.

סִכּוּם הֶקֵּף הַ׳זְּהִירוּת׳

כְּלַל הַדָּבָר: יִהְיֶה הָאָדָם מְעַיֵּן עַל מַעֲשָׂיו כֻּלָּם וּמְפַקֵּחַ עַל כָּל דְּרָכָיו, שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ לְעַצְמוֹ הֶרְגֵּל רַע וּמִדָּה רָעָה, כָּל־שֶׁכֵּן עֲבֵרָה וָפֶשַׁע.

הַצֹּרֶךְ לִשְׁקֹל דְּרָכָיו בְּכָל יוֹם וּקְבִיעַת עִתִּים לְכָךְ

וְהִנְנִי רוֹאֶה צֹרֶךְ לָאָדָם, שֶׁיִּהְיֶה מְדַקְדֵּק וְשׁוֹקֵל דְּרָכָיו דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, כַּסּוֹחֲרִים הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר יְפַלְּסוּ תָּמִיד כָּל עֲסָקֵיהֶם לְמַעַן לֹא יִתְקַלְקְלוּ. וְיִקְבַּע עִתִּים וְשָׁעוֹת לָזֶה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁקָלוֹ עֲרַאי, אֶלָּא בִּקְבִיעוּת גָּדוֹל, כִּי רַב הַתּוֹלָדָה הוּא.

הוֹרָאַת חז״ל: לְחַשֵּׁב דְּרָכֵינוּ בָּעוֹלָם עֵצָה זוֹ – דַּוְקָא מֵהַמּוֹשְׁלִים בְּיִצְרָם

וַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הוֹרוּנוּ בְּפֵרוּשׁ צֹרֶךְ הַחֶשְׁבּוֹן הַזֶּה. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא עח, ב): ״׳עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן׳ (בְּמִדְבַּר, חֻקַּת כא, כז) – עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בְּיִצְרָם, בֹּאוּ וּנְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ וּשְׂכַר עֲבֵרָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ״ וְכוּ׳. וְזֶה, כִּי הָעֵצָה הָאֲמִתִּית הַזֹּאת, לֹא יוּכְלוּ לָתֵת אוֹתָהּ וְלֹא לִרְאוֹת אֲמִתָּהּ, אֶלָּא אוֹתָם שֶׁכְּבָר יָצְאוּ מִתַּחַת יַד יִצְרָם וּמָשְׁלוּ בוֹ. כִּי מִי שֶׁהוּא עֲדַיִן חָבוּשׁ

by his evil inclination can neither see nor grasp this truth. His evil inclination literally blinds his eyes, and he is like one who walks in darkness and cannot see the obstacles before him.

This world may be compared to night

And this is what they, of blessed memory, have said (*Bava Metzia* 83b) regarding the verse: "'You formed darkness and it is night' (*Tehillim* 104:20) – this refers to this world, which is similar to night." Grasp how extraordinary is this statement of truth for the one who endeavors to understand it.

Darkness causes two errors

For the darkness of night can lead to two errors [of judgment] regarding the human eye: it will either blanket the eyes so that the individual will not see what is before him at all, or it will deceive him so that a pillar appears to him as a person and a person as a pillar.

The darkness of this world keeps the perceptions of the mind in obscurity

The material and corporeal world operate in this way. It is the darkness of the night to the eye of the intellect and causes two errors: It prevents the individual from seeing the obstacles standing in the pathways of this world, so that the fools walk confidently, stumbling and perishing without any prior [awareness of] fear, as the verse states (*Mishlei* 4:19): "The path of the wicked is like darkness. They know not on what they stumble." And another verse states (*Mishlei* 22:3): "The clever person saw wrongdoing and concealed himself, and the foolish committed transgressions and were punished." And it also says (*Mishlei* 14:16): "The fool is filled with transgression and feels secure," because they [fools] feel as secure as a large structure, and when they fall it is without any prior knowledge of the obstacle that was in their way.

Confusing good and bad

The second error, greater than the first, is that [the darkness] distorts their perceptions to the degree that they see evil as if it were beneficial and good as if it were harmful. As a result, they strengthen themselves and reinforce their evil deeds.

Not only do they lack the ability to see the truth and to perceive the evil that is before them; they also

בְּמַאֲסַר יִצְרוֹ, אֵין עֵינָיו רוֹאוֹת הָאֱמֶת הַזֹּאת וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכִּירָהּ, כִּי הַיֵּצֶר מְסַמֵּא אֶת עֵינָיו מַמָּשׁ, וְהִנֵּה הוּא כְּהוֹלֵךְ בַּחֹשֶׁךְ, שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו מִכְשׁוֹלוֹת וְאֵין עֵינָיו רוֹאוֹת אוֹתָם.

"הָעוה"ז דּוֹמֶה לְלַיְלָה"

וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא מְצִיעָא פג, ב): "'תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה' (תְּהִלִּים קד, כ) – זֶה הָעוֹלָם־הַזֶּה, שֶׁדּוֹמֶה לְלַיְלָה". וְהָבֵן כַּמָּה נִפְלָא הַמַּאֲמָר הָאֲמִתִּי הַזֶּה לְמִי שֶׁמַּעֲמִיק לְהָבִין בּוֹ.

הַחֹשֶׁךְ גּוֹרֵם לִשְׁנֵי מִינֵי טָעֻיּוֹת: – הַעֲלָמָה – הַחְלָפָה

כִּי הִנֵּה חֹשֶׁךְ הַלַּיְלָה, שְׁנֵי מִינֵי טָעֻיּוֹת אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּגְרֹם לְעֵין הָאָדָם: אוֹ יְכַסֶּה אֶת הָעַיִן עַד שֶׁלֹּא יִרְאֶה מַה שֶּׁלְּפָנָיו כְּלָל, אוֹ שֶׁיַּטְעֶה אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּרָאֶה לוֹ עַמּוּד כְּאִלּוּ הוּא אָדָם, וְאָדָם כְּאִלּוּ הוּא עַמּוּד.

חֹשֶׁךְ הָעוה"ז – מְכַסֶּה אֶת עֵין־הַשֵּׂכֶל

כֵּן חָמְרִיּוּת וְגַשְׁמִיּוּת הָעוֹלָם־הַזֶּה, הִנֵּה הוּא חֹשֶׁךְ הַלַּיְלָה לְעֵין הַשֵּׂכֶל, וְגוֹרֵם לוֹ שְׁתֵּי טָעֻיּוֹת: אֵינוֹ מַנִּיחַ לוֹ שֶׁיִּרְאֶה הַמִּכְשׁוֹלוֹת שֶׁבְּדַרְכֵי הָעוֹלָם, וְנִמְצְאִים הַפְּתָאִים הוֹלְכִים לָבֶטַח וְנוֹפְלִים וְאוֹבְדִים מִבְּלִי שֶׁהִגִּיעָם פַּחַד תְּחִלָּה, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (מִשְׁלֵי ד, יט): "דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כָּאֲפֵלָה לֹא יָדְעוּ בַּמֶּה יִכָּשֵׁלוּ"; וְאָמַר (שָׁם כב, ג): "עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר וּפְתָיִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ", וְאוֹמֵר (שָׁם יד, טז): "וּכְסִיל מִתְעַבֵּר – וּבוֹטֵחַ". כִּי לִבָּם בָּרִיא לָהֶם כְּאוּלָם, וְנוֹפְלִים – טֶרֶם יֵדְעוּ מֵהַמִּכְשׁוֹל כְּלָל.

הַחְלָפַת הַטּוֹב וְהָרַע בִּ"רְאִיּוֹת"־שֶׁקֶר

וְהַטָּעוּת הַשֵּׁנִי, וְהוּא קָשֶׁה מִן הָרִאשׁוֹן, הוּא – שֶׁמַּטְעָה רְאִיָּתָם עַד שֶׁרוֹאִים הָרַע כְּאִלּוּ הוּא מַמָּשׁ טוֹב, וְהַטּוֹב כְּאִלּוּ הוּא רָע, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מִתְחַזְּקִים וּמַחֲזִיקִים מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים.

כִּי אֵין דַּי שֶׁחֲסֵרָה מֵהֶם רְאִיַּת הָאֱמֶת, לִרְאוֹת הָרָעָה אֲשֶׁר נֶגֶד פְּנֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁנִּרְאֶה לָהֶם לִמְצֹא רְאָיוֹת

Justifying the confusion through false reasoning

think that they can find analytical proof and concrete evidence to draw from life to support their evil ideas and their deceitful opinions. This is the overpowering evil that embraces them and carries them to the abyss. This is what Scripture states (*Yeshayahu* 6:10): "The heart of this people has become fleshy and their ears heavy and their eyes covered shut — lest they see with their eyes, and with their ears hear, and their heart will understand...." And all of this is because they live in darkness and are enslaved by their evil inclination. However, those who have already left this prison know the truth of these matters completely and are capable of advising others.

The parable of the maze in the garden

This calls to mind a garden in the shape of a maze, that has been planted for amusement and is familiar to the noblemen. In this kind of garden [the hedges] are arranged like walls, and among them are numerous paths, confusing and interconnected, one the same as the next. The goal [of someone walking through the maze] is to reach a gazebo in the center of the garden. Of these paths, some lead directly to the gazebo and some deceptively lead a person further away from the gazebo. One who walks along these paths is not capable of seeing or knowing at all if he is taking the right route or a mistaken one, since they all look the same to the observer; unless, by prior experience and a keen eye, having been there once before, he knows the route. Now, one who stands on the gazebo sees all the paths before him and discerns the correct ones from the false ones, and is capable of forewarning those who are walking through them: "This is the route. Take it!" Any person willing to place his trust in this individual will reach the designated place; one who is not willing to do this and follows his own eyes [instead], will surely remain lost and fail to reach it.

The same can be said for this matter: He who has not yet ruled over his evil inclination is like one lost along the paths [of the maze] unable to differentiate

גְּדוֹלוֹת וְנִסְיוֹנוֹת מוֹכִיחִים לִסְבָרוֹתֵיהֶם הָרָעוֹת וּלְדֵעוֹתֵיהֶם הַכּוֹזְבוֹת, וְזֹאת הִיא הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַמְלַפַּפְתָּם וּמְבִיאָתָם אֶל בְּאֵר־שָׁחַת. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ו, י): "הַשְׁמֵן לֵב הָעָם הַזֶּה וְאָזְנָיו הַכְבֵּד וְעֵינָיו הָשַׁע, פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין" וְגוֹ'. וְכָל זֶה מִפְּנֵי הֱיוֹתָם תַּחַת הַחֹשֶׁךְ וּכְבוּשִׁים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת יִצְרָם. אַךְ אוֹתָם שֶׁכְּבָר יָצְאוּ מִן הַמַּאֲסָר הַזֶּה, הֵם רוֹאִים הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וִיכוֹלִים לִיעֵץ שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם עָלָיו.

מָשָׁל "גַּן־הַמְּבוּכָה"

הָא לְמַה זֶּה דּוֹמֶה, לְגַן־הַמְּבוּכָה, הוּא הַגַּן הַנָּטוּעַ לִצְחוֹק, הַיָּדוּעַ אֵצֶל הַשָּׂרִים, שֶׁהַנְּטִיעוֹת עֲשׂוּיוֹת כְּתָלִים כְּתָלִים, וּבֵינֵיהֶם שְׁבִילִים רַבִּים נְבוֹכִים וּמְעֹרָבִים, כֻּלָּם דּוֹמִים זֶה לָזֶה, וְהַתַּכְלִית בָּם הוּא לְהַגִּיעַ אֶל אַכְסַדְרָה אַחַת שֶׁבְּאֶמְצָעָם. וְאָמְנָם הַשְּׁבִילִים הָאֵלֶּה, מֵהֶם יְשָׁרִים וּמַגִּיעִים בֶּאֱמֶת אֶל הָאַכְסַדְרָה, וּמֵהֶם מַשְׁגִּים אֶת הָאָדָם וּמַרְחִיקִים אוֹתוֹ מִמֶּנָּה. וְאָמְנָם הַהוֹלֵךְ בֵּין הַשְּׁבִילִים, הוּא לֹא יוּכַל לִרְאוֹת וְלָדַעַת כְּלָל אִם הוּא בַּשְּׁבִיל הָאֲמִתִּי אוֹ בַּכּוֹזֵב, כִּי כֻּלָּם שָׁוִים וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם לָעַיִן הָרוֹאָה אוֹתָם, אִם לֹא שֶׁיֵּדַע הַדֶּרֶךְ בִּבְקִיאוּת וּטְבִיעוּת־עַיִן, שֶׁכְּבָר נִכְנַס בָּם וְהִגִּיעַ אֶל הַתַּכְלִית, שֶׁהוּא הָאַכְסַדְרָה. וְהִנֵּה הָעוֹמֵד כְּבָר עַל הָאַכְסַדְרָה, הוּא רוֹאֶה כָּל הַדְּרָכִים לְפָנָיו וּמַבְחִין בֵּין הָאֲמִתִּיִּים וְהַכּוֹזְבִים, וְהוּא יָכוֹל לְהַזְהִיר אֶת הַהוֹלְכִים בָּם, לוֹמַר: 'זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ!' וְהִנֵּה מִי שֶׁיִּרְצֶה לְהַאֲמִין לוֹ – יַגִּיעַ לַמָּקוֹם הַמְיֻעָד; וּמִי שֶׁלֹּא יִרְצֶה לְהַאֲמִין וְיִרְצֶה לָלֶכֶת אַחַר עֵינָיו – וַדַּאי שֶׁיִּשָּׁאֵר אוֹבֵד וְלֹא יַגִּיעַ אֵלָיו!

כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה: מִי שֶׁעֲדַיִן לֹא מָשַׁל בְּיִצְרוֹ, הוּא בְּתוֹךְ הַ"שְּׁבִילִים", לֹא יוּכַל לְהַבְחִין בֵּינֵיהֶם. אַךְ הַמּוֹשְׁלִים

The moral is that those who rule over their evil inclination are faithful guides who have experience and know the truth

between them. However, those who rule over their evil inclination — who have already reached the "gazebo," and have already left the paths and have clearly seen all the routes before them, they are competent to advise whoever is willing to listen. We must place our trust in them! And what is the advice that they give us? "'Come to Cheshbon' — come and evaluate the balance sheet of the world," for they have already experienced and seen and learned that this alone is the true way for man to attain the goodness that he seeks and none other.

Summary: If one keeps to a regular schedule of introspection it is easier to correct one's ways

In summation: a person must always and at designated times when he is by himself, reflect upon the true path that a person must follow in accordance with the laws of the Torah. And afterwards, he should reflect upon his deeds: do they conform to this path or not? For in this manner it will certainly be easier for him to purify himself from all wrongdoing and to rectify all his ways, as Scripture says (*Mishlei* 4:26): "Align the course of your feet, and [thereby] all your ways will be corrected," and also (*Eichah* 3:40): "Let us seek out our ways and examine them, and return to the Eternal."

הַנִּמְשָׁל: "הַמּוֹשְׁלִים בְּיִצְרָם" מַדְרִיכִים, נֶאֱמָנִים בִּהְיוֹתָם בַּעֲלֵי-נִסָּיוֹן וּמַכִּירִים הָאֱמֶת

בְּיִצְרָם, שֶׁכְּבָר הִגִּיעוּ אֶל הָ"אַכְסַדְרָה", שֶׁכְּבָר יָצְאוּ מִן הַ"שְּׁבִילִים" וְרָאוּ כָּל הַדְּרָכִים לְעֵינֵיהֶם בְּבֵרוּר – הֵם יְכוֹלִים לִיעֵץ לְמִי שֶׁיִּרְצֶה לִשְׁמֹעַ, וַאֲלֵיהֶם צְרִיכִים אָנוּ לְהַאֲמִין! וְאָמְנָם מַה הִיא הָעֵצָה שֶׁהֵם נוֹתְנִים לָנוּ? "בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן, בֹּאוּ וּנְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם", כִּי כְּבָר הֵם נִסּוּ וְרָאוּ וְיָדְעוּ, שֶׁזֶּה לְבַדּוֹ הוּא הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּי לְהַגִּיעַ הָאָדָם אֶל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר הוּא מְבַקֵּשׁ, וְלֹא זוּלַת זֶה.

סִכּוּם: ע"י הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּקְבִיעוּת – יֵקַל לְיַשֵּׁר דְּרָכָיו

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: צָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת מִתְבּוֹנֵן בְּשִׂכְלוֹ תָּמִיד בְּכָל זְמַן, וּבִזְמַן קָבוּעַ לוֹ בְּהִתְבּוֹדְדוֹ, מַה הוּא הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּי לְפִי חֹק הַתּוֹרָה שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לֵילֵךְ בּוֹ. וְאַחַר כָּךְ יָבוֹא לְהִתְבּוֹנֵן עַל מַעֲשָׂיו אִם הֵם עַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה אִם לֹא, כִּי עַל יְדֵי זֶה וַדַּאי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ נָקֵל לְטַהֵר מִכָּל רָע וּלְיַשֵּׁר כָּל דְּרָכָיו, וּכְמוֹ שֶׁהַכָּתוּב אוֹמֵר (מִשְׁלֵי ד, כו): "פַּלֵּס מַעְגַּל רַגְלֶךָ – וְכָל דְּרָכֶיךָ יִכֹּנוּ", וְאוֹמֵר (אֵיכָה ג, מ): "נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד ה'!"

Chapter 4
Acquiring Vigilance

Learning Torah brings one to vigilance

Generally speaking, the virtue of vigilance is acquired through the learning of Torah, as Rabbi Pinchas [ben Yair] said in the beginning of the *baraisa* (*Avodah Zarah* 20b): "Torah brings one to vigilance."

The specific areas of study that lead to its acquisition

However, specifically, what brings one to vigilance is the contemplation of both the gravity of the Divine service that man is obligated [to fulfill] and the exactitude of Divine judgment in these matters. He will arrive at this through the analysis of those events written in Scripture, and through study of the teachings of the Sages of blessed memory, in which these ideas are highlighted.

This kind of contemplation is geared to three levels of motivation

This type of contemplation can lead to the motivation of three distinct kinds of individuals, each in accordance with his level: those who are truly wise, those who are of lesser aptitude, and the general masses.

The truly wise can be motivated to strive for perfection and to realize that this is dependent upon vigilance

Those who are truly wise will be motivated when they recognize that they should aspire only for perfection and nothing less, and that there is no harm greater than the lack of perfection and one's remoteness from it. Once this becomes clear, and once it becomes evident that the means leading toward this are appropriate deeds and character development, they will surely never agree to a decrease in these means or to any laxity concerning them. For it would already have become clear to them that if these means were decreased, or were diluted to a significant degree, they would not achieve perfection. Rather, it would

פֶּרֶק ד
בְּדֶרֶךְ קְנִיַּת הַזְּהִירוּת

לִמּוּד הַתּוֹרָה (בִּכְלָלוּת) מֵבִיא לִ'זְהִירוּת'

הִנֵּה מַה שֶּׁמֵּבִיא אֶת הָאָדָם עַל דֶּרֶךְ כְּלָל אֶל הַזְּהִירוּת, הוּא לִמּוּד הַתּוֹרָה. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר רַבִּי פִּינְחָס בִּתְחִלַּת הַבָּרַיְתָא (עֲבוֹדָה־זָרָה כ, ב): "תּוֹרָה מְבִיאָה לִידֵי זְהִירוּת".

לִמּוּד מְיֻחָד הַמְּכֻוָּן לְכָךְ: עַל חֹמֶר הָעֲבוֹדָה וְעֹמֶק הַדִּין עָלֶיהָ

אָמְנָם עַל דֶּרֶךְ פְּרָט, הַמֵּבִיא לָזֶה הוּא הַהִתְבּוֹנְנוּת עַל חֹמֶר הָעֲבוֹדָה אֲשֶׁר חַיָּב בָּהּ הָאָדָם, וְעֹמֶק הַדִּין עָלֶיהָ. וְיֵצֵא לוֹ זֶה מִן הָעִיּוּן בַּמַּעֲשִׂים הַכְּתוּבִים בְּסִפְרֵי־הַקֹּדֶשׁ, וּמִן הַלִּמּוּד בְּמַאַמְרֵי הַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הַמְּעוֹרְרִים עַל זֶה.

שָׁלֹשׁ דְּרָגוֹת בַּהֶעָרָה לְהִתְבּוֹנְנוּת הַזּוֹ:

וְהִנֵּה בַּהִתְבּוֹנְנוּת הַזֶּה הֶעָרוֹת הֶעָרוֹת בְּהַדְרָגָה: לִשְׁלֵמֵי הַדַּעַת, וְלַפְּחוּתִים מֵהֶם, וּלְכָל הֶהָמוֹן כֻּלּוֹ.

לִשְׁלֵמֵי־הַדַּעַת – הָרָצוֹן בִּשְׁלֵמוּת וְהַיְּדִיעָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה רַק בִּ'זְהִירוּת'

לִשְׁלֵמֵי הַדַּעַת – תִּהְיֶה לָהֶם הַהֶעָרָה בַּמֶּה שֶׁיִּתְבָּרֵר לָהֶם, כִּי רַק הַשְּׁלֵמוּת הוּא הַדָּבָר הָרָאוּי שֶׁיַּחְמֵד מֵהֶם וְלֹא זוּלַת זֶה, וְשֶׁאֵין רַע גָּדוֹל מֵחֶסְרוֹן הַשְּׁלֵמוּת וְהַהֶרְחֵק מִמֶּנּוּ. כִּי הִנֵּה אַחַר שֶׁיִּתְבָּאֵר זֶה אֶצְלָם, וְיִתְבָּאֵר לָהֶם כְּמוֹ כֵן, הֱיוֹת הָאֶמְצָעִים אֵלָיו הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים וְהַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, וַדַּאי הוּא שֶׁלֹּא יִתְרַצּוּ מֵעוֹלָם לְהַמְעִיט בְּאֵלֶּה הָאֶמְצָעִים אוֹ לְהָקֵל בָּהֶם. כִּי כְּבָר נִתְבָּאֵר אֶצְלָם, שֶׁאִם אֶמְצָעִים אֵלֶּה יִמְעֲטוּ לָהֶם, אוֹ אִם הָאֶמְצָעִים יִהְיוּ חַלָּשִׁים וְלֹא בְּכָל הַחֹזֶק הַמִּצְטָרֵךְ בָּהֶם, הִנֵּה לֹא יַשִּׂיגוּ בָּהֶם שְׁלֵמוּת אֲמִתִּי, אֶלָּא יִגָּרַע מֵהֶם כְּפִי מַה שֶּׁגָּרְעוּ הֵם בְּהִשְׁתַּדְּלוּתָם –

be lacking in proportion to the deficiency in their effort, the end result being that they would lack perfection. This would be a terrible misfortune and a great tragedy for them. Therefore, they have no choice but to augment the means, strictly implementing all the conditions involved. They will find neither rest nor peace as they worry over what they lack in order to achieve the desired perfection.

Fear of sin — the apex of vigilance, for the truly wise

This is what Shlomo HaMelech, may peace be upon him, said (*Mishlei* 28,14): "Praiseworthy is the man who is always fearful," and our Sages of blessed memory have commented (*Berachos* 60a): "This was written in reference to the words of the Torah." The summit of this level [of motivation], which is one of the most praiseworthy of levels, is referred to as fear of sin. This means that a person should constantly fear and worry lest he find within himself a particle of sin that prevents him from attaining the perfection that he must strive for.

The anguish felt over lack of perfection

Regarding this [the striving for perfection] our Sages of blessed memory have said (*Bava Basra* 75a) by way of analogy: "This teaches us that everyone is burnt by his peer's canopy [his peer's stature]." The reason for this is not jealousy, which only befalls those who lack good sense, as I will write about further on, with the aid of Heaven. Rather, he sees himself as deficient in a level of perfection that he is capable of attaining — just like his peer has attained it. Therefore, through the process of contemplation, one who is truly wise will surely not deviate from being vigilant in his deeds.

The second category will be attracted by the levels of honor that are awarded in the world-to-come

Those of lesser aptitude will be motivated by the power of their own perceptions, i.e., in accordance with their striving for honor. It is obvious to any religiously committed person that in the true world — the world-to-come — all levels of spirituality are allocated solely in accordance with one's deeds. Only the one who is greater in deeds than his peer will be elevated while he who has few deeds to his credit will

וְנִמְצָאִים חַסְרֵי הַשְּׁלֵמוּת, מַה שֶּׁהוּא לָהֶם צָרָה גְדוֹלָה וְרָעָה רַבָּה. עַל כֵּן לֹא יִבְחֲרוּ, אֶלָּא לְהַרְבּוֹת בָּהֶם וּלְהַחֲמִיר בְּכָל תְּנָאֵיהֶם, וְלֹא יָנוּחוּ וְלֹא יִשְׁקְטוּ מִדְּאָגָה מִדָּבָר, פֶּן יֶחְסַר מֵהֶם מַה שֶּׁיַּגִּיעַ אוֹתָם אֶל הַשְּׁלֵמוּת אֲשֶׁר הֵם חֲפֵצִים.

״יִרְאַת-הַחֵטְא״ – פִּסְגַּת הַ׳זְּהִירוּת׳ לִשְׁלֵמֵי-הַדַּעַת

וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (מִשְׁלֵי כח, יד): ״אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד״, וּפֵרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת ס, א): ״הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב״. וְהִנֵּה סוֹף זֹאת הַמַּדְרֵגָה, הִיא הַנִּקְרֵאת יִרְאַת־חֵטְא, שֶׁהִיא מִן הַמְשֻׁבָּחוֹת שֶׁבַּמַּדְרֵגוֹת – שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם יָרֵא תָּמִיד וְדוֹאֵג פֶּן יִמָּצֵא בְּיָדוֹ אֵיזֶה שֶׁמֶץ חֵטְא שֶׁיְּעַכְּבֵהוּ מִן הַשְּׁלֵמוּת אֲשֶׁר הוּא חַיָּב לְהִשְׁתַּדֵּל בַּעֲבוּרוֹ.

הַצַּעַר עַל חֶסְרוֹן הַשְּׁלֵמוּת

וְעַל זֶה אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא עה, א) עַל דֶּרֶךְ הַמָּשָׁל: ״מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד נִכְוֶה מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ״. כִּי אֵין זֶה מִטַּעַם הַקִּנְאָה, אֲשֶׁר תִּפּוֹל רַק בְּחַסְרֵי הַדַּעַת, כְּמוֹ שֶׁאֶכְתּוֹב עוֹד בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, אֶלָּא מִפְּנֵי רְאוֹתוֹ עַצְמוֹ חָסֵר מִן הַשְּׁלֵמוּת מַדְרֵגָה שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַשִּׂיגָהּ, כְּמוֹ שֶׁהִשִּׂיגָהּ חֲבֵרוֹ. וְהִנֵּה עַל פִּי הַהִתְבּוֹנְנוּת הַזֶּה, וַדַּאי שֶׁלֹּא יִמָּנַע הַשָּׁלֵם בְּדַעְתּוֹ לִהְיוֹת זָהִיר בְּמַעֲשָׂיו.

לְבֵינוֹנִיִּים – הַהֶעָרָה מִצַּד כְּבוֹד הָעוה״ב

אַךְ לִפְחוּתִים מֵאֵלֶּה, תִּהְיֶה הַהֶעָרָה לְפִי הַבְחָנָתָם, וְהוּא, לְפִי עִנְיַן הַכָּבוֹד אֲשֶׁר הֵם מִתְאַוִּים לוֹ. וְזֶה – כִּי זֶה פָּשׁוּט אֵצֶל כָּל בַּעַל־דָּת, שֶׁאֵין הַמַּדְרֵגוֹת מִתְחַלְּקוֹת בָּעוֹלָם הָאֲמִתִּי, שֶׁהוּא הָעוֹלָם־הַבָּא, אֶלָּא לְפִי הַמַּעֲשִׂים. וְשֶׁלֹּא יִתְרוֹמֵם שָׁם, אֶלָּא מִי שֶׁהוּא רַב־הַמַּעֲשִׂים מֵחֲבֵרוֹ. וַאֲשֶׁר הוּא מְעַט־הַמַּעֲשִׂים, הוּא יִהְיֶה הַשָּׁפָל. אִם כֵּן,

find himself humiliated. How, then, can a person ignore his own conduct or limit his efforts in this domain, if afterwards, when he is no longer able to rectify his error, it will cause him anguish?

The evil inclination tries to make one settle for less in the spiritual domain

Yet, there are foolish people whose only desire is to lighten their load. They say: "Why weary ourselves with so much piety and abstinence? It is sufficient that we not be included among the wicked who have been sentenced to Gehinom. We need not push our way into the innermost parts of Gan Eden. If we do not receive a large portion, we will settle for a small portion. For us that is sufficient, and we do not intend to increase our responsibilities in this area."

Would these people respond the same way in this world?

We have one question for such people: In this world of transiency, could they so readily endure seeing one of their friends honored and elevated above them and ruling over them, or even more so, one of their servants or one of the poor whom they regard with scorn and contempt? Would they not be filled with anguish and would their blood not boil inside them? Surely they could not [endure it]! We see with our own eyes how a man labors to elevate himself above everyone and to establish his place among those who are more eminent. This is the factor of envy at work. And if one sees his peer promoted while he remains at an inferior level, he endures what he is forced to endure because he can't prevent it, yet within his heart [the wound] festers.

Rationale for foiling the evil inclination

Therefore, if they find it so intolerable to be humiliated on levels that are illusory and false — where an inferior level is just a matter of externals and all aggrandizement is nothing more than vanity and falsehood — how will they endure seeing themselves as inferior to those same people who presently are inferior to them, and this in the realm of the true, the precious, and the eternal. Although in the present the perspective of eternity is neither recognized nor valued (which is why no one is concerned about it), nevertheless when its time comes these people will cer-

אֵפוֹא, אֵיךְ יוּכַל הָאָדָם לְהַעֲלִים עֵינוֹ מִמַּעֲשָׂיו אוֹ לְמַעֵט הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּזֶה, אִם אַחַר כָּךְ וַדַּאי יֵצַר לוֹ, בִּזְמַן שֶׁלֹּא יוּכַל לְתַקֵּן אֵת אֲשֶׁר עִוְּתוֹ.

פִּתּוּי הַיֵּצֶר: לְהִסְתַּפֵּק בְּמוּעָט לָעוה"ב

וְהִנֵּה יֵשׁ מֵהַפְּתָאִים, הַמְבַקְשִׁים רַק לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם, שֶׁיֹּאמְרוּ: 'לָמָּה נְיַגֵּעַ עַצְמֵנוּ בְּכָל כָּךְ חֲסִידוּת וּפְרִישׁוּת?! הֲלֹא דַּי לָנוּ שֶׁלֹּא נִהְיֶה מֵהָרְשָׁעִים הַנִּדּוֹנִים בַּגֵּיהִנֹּם. אֲנַחְנוּ לֹא נִדְחֹק עַצְמֵנוּ לִכָּנֵס בְּגַן־עֵדֶן לִפְנַי וְלִפְנִים. אִם לֹא יִהְיֶה לָנוּ חֵלֶק גָּדוֹל, יִהְיֶה לָנוּ חֵלֶק קָטָן. אָנוּ דַּי לָנוּ בָּזֶה, וְלֹא נַכְבִּיד עַל מַשָּׂאֵנוּ בַּעֲבוּר זֹאת'.

דְּחִיַּת הַפִּתּוּי – עַל פִּי הַקִּנְאָה הַמְּצוּיָה אֲפִלּוּ בָּעוה"ז

אָמְנָם שְׁאֵלָה אַחַת נִשְׁאַל מֵהֶם: הֲיוּכְלוּ כָּל כָּךְ עַל נְקַלָּה לִסְבֹּל בָּעוֹלָם־הַזֶּה הַחוֹלֵף, לִרְאוֹת אַחַד מֵחַבְרֵיהֶם מְכֻבָּד וּמְנֻשָּׂא יוֹתֵר מֵהֶם וּמוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם, וְכָל־שֶׁכֵּן אַחַד מֵעַבְדֵיהֶם אוֹ מִן הָעֲנִיִּים הַנִּבְזִים וּשְׁפָלִים בְּעֵינֵיהֶם, וְלֹא יִצְטַעֲרוּ וְלֹא יִהְיֶה דָּמָם רוֹתֵחַ בְּקִרְבָּם?! לֹא, וַדַּאי! כִּי הִנֵּה עֵינֵינוּ הָרוֹאוֹת, כָּל עֲמַל הָאָדָם לְהִנָּשֵׂא עַל כָּל מִי שֶׁיּוּכַל וְלָשִׂים מְקוֹמוֹ בֵּין הָרָמִים יוֹתֵר, כִּי הִיא קִנְאַת אִישׁ מֵרֵעֵהוּ. וְאִם יִרְאֶה חֲבֵרוֹ מִתְרוֹמֵם וְהוּא נִשְׁאָר שָׁפָל, וַדַּאי שֶׁמַּה שֶּׁיִּסְבֹּל הוּא מַה שֶּׁיֻּכְרַח לְסָבְלוֹ, כִּי לֹא יוּכַל לִמְנֹעַ, וּלְבָבוֹ יִתְעַשֵּׁשׁ בְּקִרְבּוֹ.

מֵעַתָּה, אִם כָּךְ קָשֶׁה עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת שְׁפָלִים מִזּוּלָתָם בְּמַעֲלוֹת הַמְדֻמּוֹת וְהַכּוֹזְבוֹת, שֶׁאֵין הַשִּׁפְלוּת בָּם אֶלָּא לְפָנִים, וְלֹא הַהִנָּשֵׂא אֶלָּא שָׁוְא וָשֶׁקֶר – אֵיךְ יוּכְלוּ לִסְבּוֹל שֶׁיִּרְאוּ עַצְמָם שְׁפָלִים יוֹתֵר מֵאוֹתָם הָאֲנָשִׁים עַצְמָם אֲשֶׁר הֵם עַתָּה שְׁפָלִים מֵהֶם? וְזֶה בִּמְקוֹם הַמַּעֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַיְקָר הַנִּצְחִי, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵין מַכִּירִים אוֹתוֹ וְאֶת עֶרְכּוֹ, עַל כֵּן לֹא יָחוּשׁוּ עָלָיו, אֲבָל בִּזְמַנּוֹ – וַדַּאי

tainly recognize it for what it is, to their anguish and shame. Surely this will only be a source of intense and eternal suffering.

The evil inclination exploits one's indifference to perfection

So you see that their tolerance, when they insist upon lightening their work load, is nothing more than the deceptive temptation of their evil inclination, and not at all objective. If they would only see the truth of the matter, this temptation would lose its hold over them. However, since they do not pursue the truth and continue to err in accordance with their desires, the temptation will only be removed when this is no longer of any avail to them. It will, then, no longer be within their control to repair what they have destroyed.

In the world-to-come, when the truth will be understood, it will be too late for people to correct their mistakes

This is what Shlomo HaMelech, may peace be upon him, said (*Koheles* 9:10): "Whatever you can do while you have the strength — do, for there is no deed, nor account, nor knowledge...." This refers to what a man does not do while he still has the power that his Creator has given him (the power of choice that is given to him to employ during his lifetime, when he has free will and is commanded to use it). He will no longer be able to [implement it] in the grave and in the lower world since the power of choice will no longer be in his hands. For whoever fails to increase his good deeds in his lifetime will not be able to do so later on; and he who has not drawn up a balance sheet of his actions will not have time to do so afterwards; and he who has not become wise in this world will not become wise in the grave. This is what is said (*Koheles* 9:10): "For there is neither deed nor accounting nor knowledge nor wisdom in the lower world [*She'ol*], where you will be going."

The masses can be motivated by understanding reward and punishment

That which will motivate the masses, however, will be the concept of reward and punishment. When they perceive the exactitude of judgment, it should cause them to tremble and be filled with fear. For who can stand [confidently] on the day of judgment and who can be vindicated before his Creator, Whose acuity of observation takes in all things — small or great!

שיכירוהו לאמתו לצערם ולבשתם, ודאי שלא יהיה להם זה אלא צער גדול ונצחי.

הפתוי – עקב אי-בקשת האמת, אף בעוה"ב, כשתתברר האמת, אין אפשרות לתקן

הרי לך, שאין הסבלנות הזה אשר הם דורשים לעצמם להקל מהם חמר העבודה, אלא פתוי כוזב שמפתה יצרם אותם, ולא דבר אמתי כלל. וכבר לא היה מקום לפתוי זה להם, לולי היו רואים אמתת הענין, אבל לפי שאין מבקשים אותו והולכים ושוגים לרצונם, הנה לא יוסר מהם פתוים עד הזמן אשר לא יועיל להם, כי לא יהיה עוד בידם לתקן את אשר שחתו.

והוא מה שאמר שלמה המלך, עליו השלום (קהלת ט, י): "כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה, כי אין מעשה וחשבון ודעת" וגו', והינו, כי מה שאין האדם עושה עד שהכח מסור בידו מבוראו, הוא הכח הבחירי המסור לו כל ימי חייו שהוא בהם בחירי ומצוה לעשות, הנה לא יוכל לעשותו עוד בקבר ובשאול שאין הכח הזה עוד בידו. כי מי שלא הרבה מעשים טובים בחייו, אי־אפשר לו לעשותם אחרי כן; ומי שלא חשב חשבון מעשיו, לא יהיה לו זמן לחשבו אז; ומי שלא התחכם בעולם־הזה, לא יתחכם בקבר. וזהו שאמר (שם): "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה".

להמון – ההערה מצד הדקדוק בשכר ובענש בעוה"ז וחמרתם

אך ההערה לכל ההמון, הנה הוא בענין השכר־ועונש עצמם, בראות עמק הדין עד היכן מגיע, אשר באמת ראוי להזדעזע ולהתחרד תמיד, כי מי יעמד ביום־הדין ומי יצדק לפני בוראו, באשר השקפתו מדקדקת על כל דבר קטן או גדול. וכן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה

And so said our Sages of blessed memory (*Chagigah* 5b): "'And He informs a person regarding all his conversations' (*Amos* 4:13) — even a casual conversation between husband and wife is related to him at the time of judgment."

They also said (*Yevamos* 121b): "'And all around Him it is extremely turbulent' [נִשְׂעֲרָה מְאֹד] (*Tehillim* 50:3), which teaches us that the Holy One blessed be He judges his righteous down to a hairsbreadth [כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה]."

Examples of this in Scripture: Avraham

Avraham: This is the same Avraham who was so beloved by his Maker that the Eternal said of him (*Yeshayahu* 41:8): "Avraham My beloved!" Nonetheless, he did not escape judgment [and was judged] for lack of meticulousness in minor matters.

When he said (*Bereishis* 15:8), "How will I know?" the Holy One blessed be He responded (*Pirkei D'Rabbi Eliezer* 48), "I swear — you shall surely know, for your descendants will be foreigners."

And because of the treaty that he made with Avimelech without having been commanded by the Eternal to do so, the Holy One blessed be He said (*Bereishis Rabbah* 54:4): "I swear that I shall impede your children's rejoicing for seven generations."

Ya'akov

Ya'akov: Referring to Ya'akov's angry reaction to Rachel when she said to him (*Bereishis* 30:1), "Give me children," the Midrash (*Bereishis Rabbah* 71:7) relates: "The Holy One blessed be He said, 'Is this how you respond to those who are anguished? I swear that your children [from Leah] will yet stand [in submission] before her son.'"

And because he placed Dinah in a chest to prevent Esav from taking her (even though he certainly meant well), the result was that he withheld his benevolence from his brother, and the Midrash says (*Bereishis Rabbah* 76:9): "The Holy One blessed be He said to him: '"For withholding benevolence from another" (*Iyov* 6:14) — You did not want to marry her off to one who is circumcised, so she will be wed to one who is un-

ה, ב): "'וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שֵּׂחוֹ' (עָמוֹס ד, יג) – אֲפִלּוּ שִׂיחָה קַלָּה שֶׁבֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, מַגִּידִים לוֹ לָאָדָם בִּשְׁעַת הַדִּין".

עוֹד אָמְרוּ (יְבָמוֹת קכא, ב): "'וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד' (תְּהִלִּים נ, ג) – מְלַמֵּד שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְדַקְדֵּק עִם חֲסִידָיו כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה".

דֻּגְמָאוֹת לְכָךְ מֵהַתנ"ךְ וּמֵחז"ל – אַבְרָהָם

אַבְרָהָם – הוּא אַבְרָהָם הָאָהוּב לְקוֹנוֹ, עַד שֶׁהִכְתִּיב עָלָיו (יְשַׁעְיָה מא, ח): "אַבְרָהָם אֹהֲבִי", לֹא פָּלַט מִן הַדִּין מִפְּנֵי דְּבָרִים קַלִּים שֶׁלֹּא דִקְדֵּק בָּהֶם.

עַל שֶׁאָמַר (בְּרֵאשִׁית, לֶךְ, טו, ח): "בַּמָּה אֵדַע", אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "חַיֶּיךָ, 'יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ'" (שָׁם טו, יג — עַפּ"י פִּרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רֵישׁ פֶּרֶק מח).

וְעַל שֶׁכָּרַת בְּרִית עִם אֲבִימֶלֶךְ בְּלֹא צִוּוּיוֹ שֶׁל מָקוֹם, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: "חַיֶּיךָ, שֶׁאֲנִי מַשְׁהֶה בְּשִׂמְחַת בָּנֶיךָ שִׁבְעָה דוֹרוֹת" (בְּרֵאשִׁית רַבָּה נד, ד).

– יַעֲקֹב

יַעֲקֹב – עַל שֶׁחָרָה אַפּוֹ בְּרָחֵל שֶׁאָמְרָה לוֹ (בְּרֵאשִׁית, וַיֵּצֵא ל, א): "הָבָה לִּי בָנִים", אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שָׁם עא, ז) זֶה לְשׁוֹנָם: "אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: 'כָּךְ עוֹנִים אֶת הַמְעוּקוֹת?! חַיֶּיךָ, שֶׁבָּנֶיךָ יַעַמְדוּ לִפְנֵי בְנָהּ!'"

וּלְפִי שֶׁנָּתַן אֶת דִּינָה בְּתֵבָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּחֶהָ עֵשָׂו, אַף־עַל־פִּי שֶׁכַּוָּנָתוֹ הָיְתָה וַדַּאי לְטוֹבָה, אַךְ לְפִי שֶׁמָּנַע חֶסֶד מֵאָחִיו, אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שָׁם עו, ט): "אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: 'לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד' (אִיּוֹב ו, יד) – לֹא בִקַּשְׁתָּ לְהַשִּׂיאָהּ לְמָהוּל – הֲרֵי הִיא נִשֵּׂאת לְעָרֵל; לֹא בִקַּשְׁתָּ

circumcised. You did not want to marry her off in a manner that is permissible, so she will be wed in a manner that is prohibited.'"

Yosef

Yosef: because he said to the chief wine butler (*Bereishis* 40:14), "Such, that if you would mention me with you" [which showed lack of trust in the Eternal], Yosef had two years added [to his imprisonment], as they of blessed memory have told us (*Bereishis Rabbah* 89:3).

Yosef [was at fault also] for embalming his father without the Eternal's permission, or because he heard "your servant, our father" (*Bereishis* 44:27) and remained silent. According to either opinion, he died before his brothers (*Bereishis Rabbah* 100:3).

David

David, because he referred to words of the Torah as "songs" (*Tehillim* 119:54), was punished by the intrusion of the incident of Uzzah, which disrupted his rejoicing [with the Holy Ark] (*Sotah* 35a).

Michal

Michal, because she admonished David for dancing in public before the Ark, was punished — that she wouldn't give birth to a child until she was dying (*Shmuel II* 6:23, *Sanhedrin* 21a).

Chizkiyahu

Because Chizkiyahu showed the treasure house to the officers of the Babylonian king, it was decreed that his children should become ministers in the palace of the king of Babylonia (*Melachim II* 20:18).

And there are numerous instances of this kind.

One is judged for all his deeds, which includes minor and major infractions

In the chapter "*Hakol Chayavim*" ["All Are Obligated"] (*Chagigah* 5a), our Sages said, "Rabbi Yochanan used to cry when he came to the following verse: 'And I will hasten your judgment and I will testify quickly against the magicians, the adulterers, those who swear in vain, and those who oppress the hireling in his wages... (*Malachi* 3:5).' Is there, then, a remedy for a servant whose lighter offenses are equated with his graver offenses?" Surely the intent of this passage is not that there will be equal punishment for both! The Holy One blessed be He exacts retribution measure for measure. Rather, regarding

לְהַשִּׂיאָהּ דֶּרֶךְ הֶתֵּר – הֲרֵי הִיא נִשֵּׂאת דֶּרֶךְ אִסּוּר".

– יוֹסֵף

יוֹסֵף – לְפִי שֶׁאָמַר לְשַׂר הַמַּשְׁקִים (בְּרֵאשִׁית, וַיֵּשֶׁב מ, יד): 'כִּי אִם זְכַרְתַּנִי אִתְּךָ' – נִתּוֹסְפוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׁנִים, כְּמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פט, ג).

יוֹסֵף עַצְמוֹ – עַל שֶׁחָנַט אֶת אָבִיו בְּלִי רְשׁוּתוֹ שֶׁל מָקוֹם, אוֹ לְפִי שֶׁשָּׁמַע "עַבְדְּךָ אָבִינוּ" (בְּרֵאשִׁית, מִקֵּץ מד, כה) וְשָׁתַק, לְמָר כִּדְאִית לֵהּ וּלְמָר כִּדְאִית לֵהּ, מֵת לִפְנֵי אֶחָיו (עַפִּ"י בְּרֵאשִׁית רַבָּה ק, ג).

– דָּוִד

דָּוִד – לְפִי שֶׁקָּרָא לְדִבְרֵי־תוֹרָה "זְמִירוֹת" (תְּהִלִּים קיט, נד) נֶעֱנַשׁ, שֶׁנִּכְשַׁל בִּדְבַר עֻזָּה וְנִתְעַרְבְּבָה שִׂמְחָתוֹ (עַפִּ"י סוֹטָה לה, א).

– מִיכַל

מִיכַל – לְפִי שֶׁהוֹכִיחָה אֶת דָּוִד בַּמֶּה שֶּׁרָקַד בַּחוּץ לִפְנֵי הָאָרוֹן – נֶעֶנְשָׁה, שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ וָלָד אֶלָּא בְּמוֹתָהּ (שְׁמוּאֵל ב', ו, כג).

– חִזְקִיָּהוּ

חִזְקִיָּהוּ – לְפִי שֶׁהֶרְאָה אֶל שָׂרֵי מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת בֵּית־נְכֹתֹה – נִגְזַר עַל בָּנָיו לִהְיוֹת סָרִיסִים בְּהֵיכַל מֶלֶךְ בָּבֶל (מְלָכִים ב', כ, יח).

וְרַבִּים כָּאֵלֶּה מְאֹד.

עַל הַכֹּל נִדּוֹנִים, עַל הַקַּלּוֹת וְעַל הַחֲמוּרוֹת, וְאֵין וִתּוּרִים

וּבְפֶרֶק הַכֹּל חַיָּבִים (חֲגִיגָה ה, א) אָמְרוּ: "רַבִּי יוֹחָנָן כַּד הֲוָה מָטֵי לְהַאי קְרָא, הֲוָה בָּכֵי: 'וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעוֹשְׁקֵי שְׂכַר שָׂכִיר' וְגוֹ' (מַלְאָכִי ג, ה) – עֶבֶד שֶׁשּׁוֹקְלִים עָלָיו קַלּוֹת כַּחֲמוּרוֹת, תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ?!" וּבְוַדַּאי שֶׁאֵין כַּוָּנַת הַמַּאֲמָר שֶׁיִּהְיֶה הָעֹנֶשׁ עַל שְׁתֵּיהֶן אֶחָד, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. אָמְנָם הָעִנְיָן

the weighing of one's deeds, the lighter offenses are weighed just as the graver ones are. The latter will not cause the former to be forgotten and the [Ultimate] Judge will not ignore the lighter ones any more than He will the graver ones. Instead, He will watch over them and oversee all of them equally, judging each one and subsequently meting out punishment to each one in just measure. This is what Shlomo HaMelech, may peace be upon him, says (*Koheles* 12:14): "For God will bring every action to justice...." Just as the Holy One blessed be He does not allow any good deed, however small, to go unrewarded, He will not allow any bad deed, however small, to go unjudged or unchastised.

No concessions are made in the Divine scheme of justice

The purpose of this verse, furthermore, is to counteract the thoughts of those who would be tempted to believe that the Master, blessed be He, will not include in His judgments the lighter offenses and will not require an accounting of them. But in fact, this is one of our fundamental truths (*Bava Kamma* 50a): "Whoever says that the Holy One blessed be He overlooks things will have his innards overlooked." And similarly they said (*Chagigah* 16a): "If the evil inclination says to you, 'Sin and the Holy One blessed be He will be forgiving,' do not listen to him!" This is self-evident and clearly spelled out because the Eternal is a God of truth. This is what Moshe Rabbeinu, may peace be upon him, said (*Devarim* 32:4): "The Rock, His actions are perfect, for all His ways are just. A faithful God, without injustice...." Since the Holy One blessed be He wants [a world of] justice, it would be a violation of justice to turn a blind eye either to merit or to misconduct. Consequently, if there is meant to be justice, He must repay each person in accordance with his conduct and the results of his actions – both for good and for bad, with the strictest of precision. This is what our Sages of blessed memory said (*Ta'anis* 11a): "'A faithful God, without iniquity, righteous and fair is He' (*Devarim* 32:4) – for the righteous [as well] as the wicked." This is the standard, and He

הוּא, שֶׁלְּעִנְיַן מִשְׁקַל הַמַּעֲשִׂים, כָּךְ עוֹלוֹת בְּכַף הַקַּלּוֹת כְּמוֹ הַחֲמוּרוֹת, כִּי לֹא יַשְׁכִּיחוּ הַחֲמוּרוֹת אֶת הַקַּלּוֹת, וְלֹא יַעֲלִים הַדַּיָּן עֵינוֹ מֵהֶם כְּלָל, כַּאֲשֶׁר לֹא יַעֲלִים מֵהַחֲמוּרוֹת, אֶלָּא עַל כֻּלָּם יַשְׁגִּיחַ וְיִפְקַח בְּהַשְׁוָאָה אַחַת לָדוּן כָּל אֶחָד מֵהֶם וּלְהַעֲנִישׁ אַחַר־כָּךְ עַל כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶּׁהוּא. וְהוּא מַה שֶּׁשְּׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אוֹמֵר (קֹהֶלֶת יב, יד): "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִיא בְמִשְׁפָּט" וְגוֹ' – כִּי כַּאֲשֶׁר אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ מִלְּשַׁכֵּר כָּל מַעֲשֶׂה טוֹב, קָטָן־כְּמוֹת שֶׁהוּא, כֵּן לֹא יַנִּיחַ מִלִּשְׁפּוֹט וּלְהוֹכִיחַ כָּל מַעֲשֶׂה רַע, קָטָן־כְּמוֹת שֶׁהוּא.

הַטַּעַם: הַנְהָגַת הָעוֹלָם בְּמִשְׁפַּט-צֶדֶק

וּלְהוֹצִיא מִלֵּב הָרוֹצִים לְהִתְפַּתּוֹת וְלַחֲשׁוֹב שֶׁלֹּא יַעֲלֶה הָאָדוֹן בָּרוּךְ הוּא בְּדִינָיו הַדְּבָרִים הַקַּלִּים וְלֹא יִקַּח חֶשְׁבּוֹן עֲלֵיהֶם, אֶלָּא כְּלָלָא הוּא (בָּבָא קַמָּא נ, א): "כָּל הָאוֹמֵר, הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וַתְרָן הוּא – יְוַתְּרוּ מְעוֹהִי". וְכֵן אָמְרוּ (חֲגִיגָה טז, א): "אִם אוֹמֵר לְךָ יֵצֶר־הָרָע: 'חֲטָא, וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹחֵל לְךָ', אַל תִּשְׁמַע לוֹ!" וְזֶה דָּבָר פָּשׁוּט וּמְבוֹרָר, כִּי הִנֵּה אֵל אֱמֶת ה', וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (דְּבָרִים, הַאֲזִינוּ לב, ד): "הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל" וְגוֹ' – כִּי כֵּיוָן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא רוֹצֶה בְּמִשְׁפָּט – הִנֵּה כָּךְ הוּא עֲבֹר עַל הַמִּשְׁפָּט, הַעֲלִים אֶת הָעַיִן מִן הַזְּכוּת כְּמוֹ מִן הַחוֹבָה. עַל כֵּן, אִם מִשְׁפָּט הוּא רוֹצֶה – צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן לְכָל אִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו בְּתַכְלִית הַדִּקְדּוּק, בֵּין לַטּוֹב בֵּין לַמּוּטָב, וְהַיְנוּ (שָׁם), "אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל צַדִּיק וְיָשָׁר הוּא" – שֶׁפֵּרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תַּעֲנִית יא, א): "לַצַּדִּיקִים וְלָרְשָׁעִים" – כִּי כָּךְ הִיא הַמִּדָּה, וְעַל הַכֹּל הוּא דָּן וְעַל

judges everything and punishes each sin. And no one can escape from this.

The role of the attribute of compassion within the Divine scheme of justice

You might ask how the attribute of compassion enters into all of this, since in all cases justice must be precise. The answer is that the attribute of compassion is undoubtedly holding up the world, without which the world could not exist at all.

The implications of absolute justice without compassion

Nonetheless, this does not rule out [the function of] the attribute of justice. For according to the letter of the law, the sinner should be punished immediately, subsequent to his sinful act, without any delay. Furthermore, the punishment should be [meted out] with anger, since it is directed against one who has rebelled against the words of the Creator, blessed be His Name, and there should be no way whatsoever to atone for the sin. (How, in fact, can a person rectify that which he has ruined once the sin has been committed? For example, if a person has killed another, [or] has committed adultery, how can this be rectified? Can he purge from reality the act that has been done?)

Three ways in which Divine compassion tempers the act of judgment: by delaying punishment, withholding total punishment, and giving the opportunity to repent

The attribute of compassion, however, yields the opposite of the three things mentioned above: time is extended to the sinner and he is not destroyed as soon as he has sinned; the punishment itself will not be total; the possibility of repenting will be granted to the sinner as an act of benevolence, so that the uprooting of the penitent's will, should be equivalent to the uprooting of the deed. This means that since the penitent recognizes his sin, admits his guilt and ponders his wrongdoing, repents and totally regrets all that he has done from the outset (as in the declaration of regret over a vow that was taken) so that his regret is so complete that he wishes the deed had never been done and he is filled with terrible anguish that it was done, and from here on he severs himself from it, and flees from it — then the willful uprooting [of the deed] will be like the uprooting of the vow and it will be an effective act of atonement for him. This is what Scripture says (*Yeshayahu* 6:7): "And your iniquity will disappear and

כָּל חֵטְא הוּא מַעֲנִישׁ וְאֵין לְהִמָּלֵט.

מַה מָּקוֹם לְמִדַּת-הָרַחֲמִים עִם הַנְהָגַת מִשְׁפַּט-צֶדֶק?

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, מִדַּת־הָרַחֲמִים לָמָּה הִיא עוֹמֶדֶת, כֵּיוָן שֶׁעַל כָּל פָּנִים צָרִיךְ לְדַקְדֵּק בַּדִּין עַל כָּל דָּבָר? הַתְּשׁוּבָה: וַדַּאי מִדַּת־הָרַחֲמִים הִיא קִיּוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁלֹּא הָיָה עוֹמֵד זוּלָתוֹ כְּלָל וּכְלָל.

וְאַף־עַל־פִּי כֵן אֵין מִדַּת־הַדִּין לוֹקָה. וְזֶה – כִּי לְפִי שׁוּרַת־הַדִּין מַמָּשׁ, הָיָה רָאוּי שֶׁהַחוֹטֵא יֵעָנֵשׁ מִיָּד תֵּכֶף לְחֶטְאוֹ בְּלִי הַמְתָּנָה כְּלָל, וְגַם שֶׁהָעֹנֶשׁ עַצְמוֹ יִהְיֶה בַּחֲרוֹן אַף, כָּרָאוּי לְמִי שֶׁמַּמְרֶה פִּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה תִּקּוּן לַחֵטְא כְּלָל. כִּי הִנֵּה בֶּאֱמֶת, אֵיךְ יְתַקֵּן הָאָדָם אֶת אֲשֶׁר עִוֵּת וְהַחֵטְא כְּבָר נַעֲשָׂה?! הֲרֵי שֶׁרָצַח הָאָדָם אֶת חֲבֵרוֹ, הֲרֵי שֶׁנָּאַף, אֵיךְ יוּכַל לְתַקֵּן הַדָּבָר הַזֶּה, הֲיוּכַל לְהָסִיר הַמַּעֲשֶׂה הֶעָשׂוּי מִן הַמְּצִיאוּת?!

שָׁלֹשׁ הַנְהָגוֹת-הָרַחֲמִים הָרִאשִׁיּוֹת: – דְּחִיַּת הָעֹנֶשׁ (שֶׁיּוּכַל לְתַקֵּן) – הָעֹנֶשׁ אֵינוֹ כְּלָיָה – הָאֶפְשָׁרוּת לִתְשׁוּבָה בַּחֲרָטָה וּבַעֲזִיבַת הַחֵטְא

אָמְנָם, מִדַּת־הָרַחֲמִים הִיא הַנּוֹתֶנֶת הֵפֶךְ הַשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁזָּכַרְנוּ, דְּהַיְנוּ: שֶׁיִּתֵּן זְמַן לַחוֹטֵא וְלֹא יִכָּחֵד מִן הָאָרֶץ מִיָּד כְּשֶׁחָטָא, וְשֶׁהָעֹנֶשׁ עַצְמוֹ לֹא יִהְיֶה עַד לְכַלֵּה, וְשֶׁהַתְּשׁוּבָה תִּנָּתֵן לַחוֹטְאִים בְּחֶסֶד גָּמוּר, שֶׁתֵּחָשֵׁב עֲקִירַת הָרָצוֹן כַּעֲקִירַת הַמַּעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ, שֶׁבִּהְיוֹת הַשָּׁב מַכִּיר אֶת חֶטְאוֹ וּמוֹדֶה בּוֹ וּמִתְבּוֹנֵן עַל רָעָתוֹ וְשָׁב וּמִתְחָרֵט עָלָיו חֲרָטָה גְּמוּרָה דְּמֵעִקָּרָא, כַּחֲרָטַת הַנֶּדֶר מַמָּשׁ, שֶׁהוּא מִתְנַחֵם לְגַמְרֵי וְהָיָה חָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא הָיָה נַעֲשָׂה הַדָּבָר הַהוּא, וּמִצְטַעֵר בְּלִבּוֹ צַעַר חָזָק עַל שֶׁכְּבָר נַעֲשָׂה הַדָּבָר, וְעוֹזֵב אוֹתוֹ לְהַבָּא וּבוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ – הִנֵּה עֲקִירַת הַדָּבָר מֵרְצוֹנוֹ, יֵחָשֵׁב לוֹ כַּעֲקִירַת הַנֶּדֶר וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ו, ז): "וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ

your sin will be atoned for." This means that the sin will literally disappear from reality and will be uprooted retroactively, as a result of one's current anguish and his regret over the past. This surely is benevolence, for it goes beyond the letter of the law.

There is no real contradiction between the attribute of justice and that of compassion

Nonetheless, it is a benevolence that does not undermine the attribute of justice completely. For it allows for the assumption that the satisfaction and pleasure derived from sinning have now been replaced with regret and anguish. Similarly, the extra time granted [between the sin and the punishment] is not an instance of tolerance toward sinful behavior, but rather a brief waiting period to allow one the opportunity to adopt corrective measures.

Additional acts of benevolence

Similarly, the other acts of Divine benevolence that are mentioned by our Sages, such as "a son bestows credit upon his father" (*Sanhedrin* 104a), or "a partial life [that has been taken] is as if the whole life [were taken]" (*Koheles Rabbah* 7:27), are all expressive of the ways of Divine benevolence to accept a minimum as if it were the maximum. They do not, however, conflict with or actually contradict the attribute of justice, since there already exists a justification to account for them. At the same time, for sins to be completely overlooked or ignored would be entirely contrary to [the concept of] justice. That would be neither true judgment nor true justice. That would be an impossibility. And if any one of the above-mentioned approaches will not be found [as an avenue] for the sinner's escape, the attribute of justice will surely not return empty-handed. This is what the Sages of blessed memory have said (*Yerushalmi Ta'anis* 2:1): "He is slow to anger yet demands what is His."

Summary

There is no temptation great enough to prevent one from total vigilance and meticulousness if only he were to open his eyes.

These are the outlooks and observations by means of which a person will certainly be able to acquire the virtue of vigilance — if he aspires to spirituality.

תְּכֻפָּר" – שֶׁהֶעָוֹן סָר מַמָּשׁ מֵהַמְּצִיאוּת וְנֶעֱקָר, בְּמַה שֶּׁעַכְשָׁיו מִצְטַעֵר וּמִתְנַחֵם עַל מַה שֶּׁהָיָה, לְמַפְרֵעַ. וְזֶה חֶסֶד וַדַּאי, שֶׁאֵינָהּ מְשׁוּרַת־הַדִּין.

אֵין סְתִירָה גְּמוּרָה בֵּין מִדַּת־הַדִּין לְמִדַּת־הָרַחֲמִים

אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים הִנֵּה הוּא חֶסֶד שֶׁאֵינוֹ מַכְחִישׁ הַדִּין לְגַמְרֵי, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ צַד לְהִתָּלוֹת בּוֹ, שֶׁתַּחַת הָרָצוֹן שֶׁנִּתְרַצָּה בַּחֵטְא וְהַהֲנָאָה שֶׁנֶּהֱנָה מִמֶּנּוּ, בָּא עַתָּה הַנֶּחָמָה וְהַצַּעַר. וְכֵן אֲרִיכוּת הַזְּמַן אֵינֶנּוּ וִתּוּרוֹן עַל הַחֵטְא, אֶלָּא סַבְלָנוּת קְצָת לִפְתֹּחַ לוֹ פֶּתַח תִּקּוּן.

דַּרְכֵי חֶסֶד וְרַחֲמִים נוֹסָפוֹת

וְכֵן כָּל שְׁאָר דַּרְכֵי חֶסֶד, כְּעִנְיַן "בְּרָא מְזַכֶּה אַבָּא" (סַנְהֶדְרִין קד, א), אוֹ "מִקְצַת נֶפֶשׁ כְּכָל הַנֶּפֶשׁ" (קֹהֶלֶת רַבָּה ז, כז), הַמֻּזְכָּרִים בְּדִבְרֵי הַחֲכָמִים – דַּרְכֵי חֶסֶד הֵם לְקַבֵּל אֶת הַמְּעַט כַּמַּרְבֶּה, אַךְ לֹא מִתְנַגְּדִים וּמַכְחִישִׁים מַמָּשׁ מִדַּת־הַדִּין, כִּי כְּבָר יֵשׁ בָּהֶם טַעַם הָגוּן לְהַחֲשִׁיב אוֹתָם. אַךְ שֶׁיְּוֻתְּרוּ עֲבֵרוֹת בְּלֹא כְלוּם אוֹ שֶׁלֹּא יַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם – זֶה הָיָה נֶגֶד הַדִּין לְגַמְרֵי, כִּי כְּבָר לֹא הָיָה מִשְׁפָּט וְדִין אֲמִתִּי בַּדְּבָרִים, עַל כֵּן זֶה אִי־אֶפְשָׁר לְהִמָּצֵא כְּלָל. וְאִם אֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁזָּכַרְנוּ לֹא יִמָּצֵא לַחוֹטֵא לְהִמָּלֵט – וַדַּאי שֶׁמִּדַּת־הַדִּין לֹא תָשׁוּב רֵיקָם. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יְרוּשַׁלְמִי תַּעֲנִית ב, א): "מַאֲרִיךְ אַפֵּהּ וְגָבֵי דִּילֵהּ".

בְּפִרְקֵנוּ נִדְחוּ הַפִּתּוּיִים הַמּוֹנְעִים אֶת קְנִיַּת הַ'זְּהִירוּת'

נִמְצָא, שֶׁאֵין לָאָדָם הָרוֹצֶה לִפְקֹחַ עֵינָיו פִּתּוּי שֶׁיּוּכַל לְהִתְפַּתּוֹת בּוֹ, לְבִלְתִּי הִזָּהֵר בְּמַעֲשָׂיו תַּכְלִית הַזְּהִירוּת וּלְדַקְדֵּק בָּם תַּכְלִית הַדִּקְדּוּק.

הֵן כָּל אֵלֶּה הַשְׁקָפוֹת שֶׁיַּשְׁקִיף עֲלֵיהֶן הָאָדָם וְיִקְנֶה בָּם מִדַּת הַזְּהִירוּת וַדַּאי – אִם בַּעַל נֶפֶשׁ הוּא.

Chapter 5

Factors that Undermine Vigilance — and How to Avoid Them

Three things detract from vigilance

There are three factors that undermine this virtue and prevent one from attaining it: the first is involvement and preoccupation with worldly matters; the second, frivolity and derision; and the third, bad company. We shall discuss each one in turn.

Excessive involvement with this world

We have mentioned involvement and preoccupation previously. When a person is preoccupied with worldly matters, his thoughts become constricted by the pressures that are imposed upon them, and it becomes impossible to pay attention to one's actions. The Sages of blessed memory were moved to comment (*Pirkei Avos* 4:12): "Limit your [other] involvement and be involved with the Torah." It is true, of course, that worldly involvement is necessary for one's livelihood. However, this shouldn't necessitate increasing one's involvement to such an extent that it prevents him from serving the Eternal. To counter this, we have been commanded to designate [specific] times for Torah study.

Torah study — the antidote for the evil inclination

We previously mentioned that the most essential thing for attaining vigilance is Torah study, as we find in the statement of Rabbi Pinchas ben Yair (*Avodah Zarah* 20b): "Torah brings one to vigilance" — and without that vigilance would be unattainable. This is also what our Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 2:6): "An ignorant person can never be-

פֶּרֶק ה

בְּבֵאוּר מַפְסִידֵי הַזְּהִירוּת וְהַהַרְחָקָה מֵהֶם

שְׁלשֶׁת מַפְסִידֵי הַ'זְּהִירוּת'

הִנֵּה מַפְסִידֵי הַמִּדָּה הַזֹּאת וּמַרְחִיקֶיהָ הֵם שְׁלשָׁה: הָאֶחָד – הוּא הַטִּפּוּל וְהַטִּרְדָּה הָעוֹלָמִית; הַשֵּׁנִי – הַשְּׂחוֹק וְהַלָּצוֹן; הַשְּׁלִישִׁי – הַחֶבְרָה הָרָעָה. וּנְדַבֵּר בָּהֶם אֶחָד לְאֶחָד.

מַפְסִיד א': עִסּוּק הַיֶּתֶר בְּעִנְיְנֵי הָעוה"ז

הִנֵּה הַטִּפּוּל וְהַטִּרְדָּה – כְּבָר דִּבַּרְנוּ מֵהֶם לְמַעְלָה, כִּי בִּהְיוֹת הָאָדָם טָרוּד בְּעִנְיְנֵי עוֹלָמוֹ, הִנֵּה מַחְשְׁבוֹתָיו אֲסוּרוֹת בְּזִקֵּי הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם, וְאִי־אֶפְשָׁר לָהֶם לָתֵת לֵב אֶל הַמַּעֲשֶׂה. וְהַחֲכָמִים, עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם, בִּרְאוֹתָם זֶה אָמְרוּ (אָבוֹת ד, יב): "הֱוֵי מְמַעֵט בְּעֵסֶק וַעֲסֹק בַּתּוֹרָה!" כִּי הִנֵּה הָעֵסֶק מֻכְרָח הוּא לָאָדָם לְצֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ, אַךְ רִבּוּי הָעֵסֶק אֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁיִּהְיֶה כָּל־כָּךְ גָּדוֹל עַד שֶׁלֹּא יַנִּיחַ מָקוֹם אֶל עֲבוֹדָתוֹ, עַל־כֵּן נִצְטַוִּינוּ לִקְבֹּעַ עִתִּים לַתּוֹרָה.

הָעִסּוּק בַּתּוֹרָה הוּא הַתַּבְלִין גַּם לִיצה"ר הַזֶּה

עֵסֶק הַתּוֹרָה הוּא הַתְּרוּפָה לִיצה"ר, שֶׁבִּלְעָדֶיהָ תֹּאבַד הַנְּשָׁמָה

וּכְבָר זָכַרְנוּ שֶׁהִיא הַמִּצְטָרֶכֶת יוֹתֵר לָאָדָם לְשֶׁיַּגִּיעַ אֶל הַזְּהִירוּת, וּכְמַאֲמַר רַבִּי פִּינְחָס (עֲבוֹדָה־זָרָה כ, ב): "תּוֹרָה מְבִיאָה לִידֵי זְהִירוּת", וְזוּלָתָהּ לֹא יַגִּיעַ אֵלָיו כְּלָל, וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ב, ו): "וְלֹא עַם־הָאָרֶץ

come a pious one." The rationale behind this is that the Creator, blessed be His name, Who created the evil inclination within man also created the Torah as an antidote, as our Sages of blessed memory have said (*Kiddushin* 30b): "I have created the evil inclination and I have created the Torah as its antidote." Thus it is obvious that, if the Creator created this antidote solely for this disease, it is not possible under any circumstances for a person to be healed without this cure. He who expects to be saved without this is mistaken, and he will perceive his mistake in the end, when he dies of his sins. For the evil inclination is truly powerful within man, and without man's awareness it becomes progressively more powerful than him, until eventually it rules over him. Even if a person tries every manner of cure in the world, if he doesn't apply the antidote that was created for this, namely the Torah, as I have written, he will only recognize and feel the worsening of his sickness when he dies of his sins and his soul perishes.

Torah as a remedy is compared to the medicine prescribed to a sick person

This is like the case of a sick person who consulted with doctors who diagnosed his sickness and prescribed a specific medicine for him. And he, without any knowledge of medicine, ignored the prescription and took whatever medicine he considered appropriate. That patient will surely die! The same is true in our situation. No one can diagnose the malady of the evil inclination and its inherent power other than the Creator Who has created it, and He has forewarned us that the only cure for it is the Torah. Can anyone expect to live if he puts this aside and substitutes it with anything else? The darkness of the material world will certainly overpower him step by step. Yet he will not comprehend this until he finds himself entrenched in evil and so far removed from the truth that it will not even occur to him to pursue the truth.

However, if he is involved in Torah study, he will become familiar with its ways, its positive commandments, and its prohibitions, and ultimately this will

חָסִיד". וְזֶה, כִּי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ שֶׁבָּרָא הַיֵּצֶר־הָרָע בָּאָדָם, הוּא שֶׁבָּרָא הַתּוֹרָה תַּבְלִין לוֹ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קִדּוּשִׁין ל, ב): "בָּרָאתִי יֵצֶר־הָרָע בָּרָאתִי לוֹ תּוֹרָה תַּבְלִין". וְהִנֵּה פָּשׁוּט הוּא, שֶׁאִם הַבּוֹרֵא לֹא בָּרָא לְמַכָּה זוֹ אֶלָּא רְפוּאָה זוֹ – אִי־אֶפְשָׁר בְּשׁוּם פָּנִים שֶׁיֵּרָפֵא הָאָדָם מִזֹּאת הַמַּכָּה בִּלְתִּי זֹאת הָרְפוּאָה וּמִי שֶׁיַּחְשֹׁב לְהִנָּצֵל זוּלָתָהּ, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, וְיִרְאֶה טָעוּתוֹ לְבַסּוֹף כְּשֶׁיָּמוּת בְּחֶטְאוֹ. כִּי הִנֵּה הַיֵּצֶר־הָרָע בֶּאֱמֶת חָזָק הוּא בָּאָדָם מְאֹד, וּמִבְּלִי יְדִיעָתוֹ שֶׁל הָאָדָם הוֹלֵךְ הוּא וּמִתְגַּבֵּר בּוֹ וְשׁוֹלֵט עָלָיו. וְאִם יַעֲשֶׂה כָּל הַתַּחְבּוּלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְלֹא יִקַּח הָרְפוּאָה שֶׁנִּבְרֵאת לוֹ, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי, לֹא יֵדַע וְלֹא יַרְגִּישׁ בְּתִגְבֹּרֶת חָלְיוֹ, אֶלָּא כְּשֶׁיָּמוּת בְּחֶטְאוֹ וְתֹאבַד נִשְׁמָתוֹ.

מָשָׁל לַדָּבָר – מַחֲלָה גּוּפָנִית וּרְפוּאָהּ בִּתְרוּפָה יְחוּדִית

בֵּאוּר הַנִּמְשָׁל: עֵסֶק הַתּוֹרָה מוֹעִיל אֲפִלּוּ לָרָשָׁע, לַהֲשִׁיבוֹ לְמוּטָב

הָא, לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְחוֹלֶה שֶׁדָּרַשׁ בְּרוֹפְאִים וְהִכִּירוּ חָלְיוֹ וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁיִּקַּח סַם־מָה. וְהוּא, מִבְּלִי שֶׁתִּקְדַּם לוֹ יְדִיעָה בִּמְלֶאכֶת הָרְפוּאָה, יַנִּיחַ הַסַּם הַהוּא וְיִקַּח מַה שֶּׁיַּעֲלֶה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ מִן הַסַּמִּים – הֲלֹא יָמוּת הַחוֹלֶה הַהוּא וַדַּאי! כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה, כִּי אֵין מִי שֶׁמַּכִּיר בָּחֳלִי הַיֵּצֶר־הָרָע וּבְכֹחוֹ הַמֻּטְבָּע בּוֹ, אֶלָּא בּוֹרְאוֹ שֶׁבְּרָאוֹ, וְהוּא הִזְהִירָנוּ שֶׁהָרְפוּאָה לוֹ הִיא הַתּוֹרָה. מִי אֵפוֹא יַנִּיחֶהָ וְיִקַּח מַה שֶּׁיִּקַּח זוּלָתָהּ וְיִחְיֶה?! וַדַּאי שֶׁחֹשֶׁךְ הַחָמְרִיּוּת יֵלֵךְ וְיִגְבַּר עָלָיו מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, וְהוּא לֹא יָבִין עַד שֶׁיִּמָּצֵא שָׁקוּעַ בָּרָעָה וְרָחוֹק מִן הָאֱמֶת הֶרְחֵק גָּדוֹל שֶׁאֲפִלּוּ הִרְהוּרֵי דְבָרִים לֹא יַעֲלוּ עַל לִבּוֹ לְבַקֵּשׁ הָאֱמֶת.

אַךְ אִם הוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, בִּרְאוֹתוֹ דְּרָכֶיהָ, צִוּוּיֶיהָ וְאַזְהָרוֹתֶיהָ – הִנֵּה סוֹף סוֹף מֵאֵלָיו יִתְחַדֵּשׁ בּוֹ הִתְעוֹרְרוּת

Torah study brings one to a renewal of his strivings

reawaken within him the motivation that will move him in the right direction. This is what they of blessed memory have said (*Eichah Rabbah, Pesichta* 2): "I would have hoped that [even] when abandoning Me, they would, at least, have kept My Torah; for the light within it returns them to good." One must also include here the specific times for the assessment of one's actions and their correction as I have written above.

One must take advantage of any free time that he has

Apart from this, if he is wise he will not lose whatever remaining time is available. Rather, he must urgently seize the time available and utilize it diligently for his spiritual growth and for the perfection of his Divine service.

Involvement with this world is easy to overcome

This factor [of worldy involvement and preoccupation], although the most common, is also the easiest to avoid for anyone who puts his mind to it.

The second factor that undermines vigilance: frivolity and derision

The second factor, however — frivolity and derision — is very difficult to deal with. Drowning in it is like drowning in the ocean, for it is very difficult to save oneself. Frivolity leads to the loss of emotional sensitivity — for one's reasoning and knowledge no longer rule over the heart. He becomes like a drunkard or a fool to whom one can impart neither wisdom nor guidance since he is unwilling to accept guidance. This is what Shlomo HaMelech, may peace be upon him, said (*Koheles* 2:2): "About laughter I have said that it is foolishness and about mirth — what [purpose] does it have?"

Frivolity accustoms a person to tolerate even promiscuity

And our Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 3:13): "Frivolity and light-headedness accustom a person to promiscuity." The gravity of promiscuity is clear to any moral person, and [ordinarily] one is frightened away from it by the powerful image etched in his mind of the severity of the transgression and the heavy penalty it carries. Nonetheless, frivolity and light-headedness pull him along little by little, and gradually they draw him closer, making him less and less fearful, step by step, until he actually approaches

שֶׁיְּבִיאֵהוּ אֶל הַדֶּרֶךְ הַטּוֹב. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אֵיכָה רַבָּה, פְּתִיחְתָּא ב): "הַלְוַאי, אוֹתִי עָזְבוּ וְתוֹרָתִי

"עֵסֶק הַתּוֹרָה" – כּוֹלֵל גַּם אֶת הַחֶשְׁבּוֹן בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדַת־ה'

שָׁמָרוּ – שֶׁהַמָּאוֹר שֶׁבָּהּ מַחֲזִירָן לְמוּטָב". וְהִנֵּה בִּכְלַל זֶה גַּם כֵּן קְבִיעוּת הָעִתִּים אֶל חֶשְׁבּוֹן הַמַּעֲשֶׂה וְתִקּוּנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה.

וּמִלְּבַד כָּל זֶה – כָּל מַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר לוֹ פְּנַאי מֵעֲסָקָיו, אִם חָכָם הוּא, וַדַּאי שֶׁלֹּא יְאַבְּדֵהוּ, אֶלָּא יֹאחֵז בּוֹ מִיָּד וְלֹא יַרְפֵּהוּ, לַעֲסוֹק בּוֹ בְּעֵסֶק נַפְשׁוֹ וְתִקּוּן עֲבוֹדָתוֹ.

הַהַצָּלָה מִמַּפְסִיד זֶה קַלָּה יַחֲסִית

וְזֶה הַמַּפְסִיד, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא הַיּוֹתֵר כְּלָלִי, הִנֵּה הוּא הַיּוֹתֵר קַל לְמִי שֶׁרוֹצֶה לְהִמָּלֵט, שֶׁיִּמָּלֵט מִמֶּנּוּ.

מַפְסִיד ב': הַשְּׂחוֹק וְהַלָּצוֹן וְהַקֹּשִׁי לְהִנָּצֵל מֵהֶם הַשְּׂחוֹק – מְאַבֵּד אֶת דַּעַת הָאָדָם

אַךְ הַשֵּׁנִי, הִנֵּה הוּא קָשֶׁה מְאֹד, וְהוּא הַשְּׂחוֹק וְהַלָּצוֹן, כִּי מִי שֶׁטּוֹבֵעַ בָּם, הוּא כְּמִי שֶׁטּוֹבֵעַ בַּיָּם הַגָּדוֹל, שֶׁקָּשֶׁה מְאֹד לְהִמָּלֵט מִמֶּנּוּ. כִּי הִנֵּה הַשְּׂחוֹק הוּא מְאַבֵּד אֶת לֵב הָאָדָם, שֶׁכְּבָר אֵין הַטַּעַם וְהַדֵּעָה מוֹשֶׁלֶת בּוֹ, וַהֲרֵי הוּא כְּשִׁכּוֹר אוֹ שׁוֹטֶה אֲשֶׁר אִי־אֶפְשָׁר לָתֵת לָהֶם עָרְמָה אוֹ לְהַנְהִיגָם, כִּי אֵינָם מְקַבְּלִים הַנְהָגָה. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (קֹהֶלֶת ב, ב): "לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עֹשָׂה".

הַשְּׂחוֹק מַרְגִּיל – בְּהַדְרָגָה – אֲפִלּוּ לַעֲרָיוֹת

וַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (אָבוֹת ג, יג): "שְׂחוֹק וְקַלּוּת־רֹאשׁ מַרְגִּילִים אֶת הָאָדָם לְעֶרְוָה". כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁחֲמוּרָה הִיא הָעֶרְוָה אֵצֶל כָּל בֶּן־דָּת, וְלִבּוֹ יָרֵא מִקְּרֹב אֵלֶיהָ, מִכֹּחַ הַצִּיּוּר שֶׁכְּבָר נִצְטַיֵּר בְּשִׂכְלוֹ מֵאֵימַת גֹּדֶל פִּשְׁעָהּ וְרֹב עָנְשָׁהּ – הִנֵּה הַשְּׂחוֹק וְקַלּוּת־רֹאשׁ מַמְשִׁיכִים אוֹתוֹ מְעַט מְעַט, וּמַקְרִיבִים אוֹתוֹ הָלוֹךְ וְקָרֵב שֶׁתִּהְיֶה הַיִּרְאָה סָרָה מֵעָלָיו מְעַט מְעַט, מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ אֶל הֶעָוֹן עַצְמוֹ וְיַעֲשֵׂהוּ.

the sin and transgresses it.

Frivolity is the reverse of vigilance

And why is this so? Whereas the maintenance of vigilance depends on one's focused awareness, frivolity is totally involved in distracting one's heart from all clear thought and analysis, and, as a result, the thoughts in fearing the Eternal will never find their way into his heart.

Derision nullifies the effects of rebuke. It is compared to a shield coated with oil

Let us look at the harmfulness of derision and its immense corrupting influence. Compare it to a shield smeared with oil that deflects the arrows, throwing them aside and flinging them to the ground, preventing them from reaching the person's body. That's the way derision operates in the face of both rebuke and one's conscience. With one derisive comment or one minor jest, a person will repudiate much of the spiritual awakening and inspiration that his heart had engaged in through seeing or hearing matters that had the power to motivate him to an assessment and analysis of his deeds. Through the power of derision he will cast it all to the ground without it leaving any impression on him whatsoever. And not because of the weakness of the ideas or because of any emotional failing on his part, but rather as a result of the power of derision which destroys any ethical standards and the fear [of the Eternal]. It was about this matter that the Prophet Yeshayahu "squawked like a crane," for he realized that this is what prevented his reproofs from having an impact, thereby denying sinners the opportunity [to repent]. These are the words of Yeshayahu (*Yeshayahu* 28:22): "And now do not ridicule lest your suffering be intensified."

The scorner brings upon himself severe punishment

And the Sages of blessed memory have already decreed that the scorner invites suffering upon himself (*Avodah Zarah* 18b). This is what Scripture itself elucidates (*Mishlei* 19:29): "Punishment awaits the scorner." This is something that reason dictates, for one who is inspired through reflection and learning need not suffer physically. He will repent without this, by virtue of the thoughts of repentance that

הַשְּׂחוֹק – הֲפוּכָהּ שֶׁל הַ'זְּהִירוּת'

וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁכְּמוֹ שֶׁכָּל מְצִיאוּת הַזְּהִירוּת תָּלוּי בְּשִׂימַת־הַלֵּב עַל הַדָּבָר, כֵּן כָּל עַצְמוֹ שֶׁל הַשְּׂחוֹק אֵינוֹ, אֶלָּא מֵסִיר הַלֵּב מִן הַמַּחֲשָׁבוֹת הַיְשָׁרוֹת וְהָעִיּוּנִיּוֹת – וְנִמְצָא, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ הִרְהוּרֵי הַיִּרְאָה בְּלִבּוֹ כְּלָל.

הַלָּצוֹן הַמְּבַטֵּל תּוֹכַחַת־מוּסָר – נִמְשָׁל לְמָגֵן מָשׁוּחַ בַּשֶּׁמֶן

וְתִרְאֶה קֹשִׁי הַלָּצוֹן וְהַשְׁחָתָתוֹ הַרְבֵּה, כִּי כְּמוֹ הַמָּגֵן הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן, אֲשֶׁר יַשְׁמִיט וְיַפִּיל מֵעָלָיו הַחִצִּים וּמַשְׁלִיכָם לָאָרֶץ, וְלֹא יַנִּיחַ אוֹתָם שֶׁיַּגִּיעוּ אֶל גּוּף הָאָדָם – כֵּן הַלָּצוֹן בִּפְנֵי הַתּוֹכָחָה וְהַמַּרְדּוּת, כִּי בְּלֵיצָנוּת אֶחָד וּבִשְׂחוֹק קָטָן יַפִּיל הָאָדָם מֵעָלָיו רִבּוּי גָּדוֹל מִן הַהִתְעוֹרְרוּת וְהַהִתְפַּעֲלוּת, מַה שֶּׁהַלֵּב מִתְעוֹרֵר וּמִתְפַּעֵל בְּעַצְמוֹ מִדֵּי רְאוֹתוֹ אוֹ שָׁמְעוֹ עִנְיָנִים שֶׁיְּעִירוּהוּ אֶל הַחֶשְׁבּוֹן וְהַפִּשְׁפּוּשׁ בְּמַעֲשִׂים; וּבְכֹחַ הַלֵּיצָנוּת יַפִּיל הַכֹּל לָאָרֶץ וְלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ רֹשֶׁם כְּלָל. וְלֹא מִפְּנֵי חֻלְשַׁת הָעִנְיָנִים וְלֹא מִפְּנֵי חֶסְרוֹן הֲבָנַת הַלֵּב, אֶלָּא מִפְּנֵי כֹּחַ הַלָּצוֹן הַהוֹרֵס כָּל עִנְיְנֵי הַמּוּסָר וְהַיִּרְאָה. וְהִנֵּה הַנָּבִיא יְשַׁעְיָה הָיָה צוֹוֵחַ עַל זֶה כִּכְרוּכְיָה, כִּי הָיָה רוֹאֶה שֶׁזֶּה הָיָה מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מַנִּיחַ מָקוֹם לְתוֹכְחוֹתָיו שֶׁיַּעֲשׂוּ רֹשֶׁם, וְהָיָה מְאַבֵּד תִּקְוָתָם שֶׁל הַחוֹטְאִים, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר (יְשַׁעְיָה כח, כב): "וְעַתָּה אַל תִּתְלוֹצָצוּ פֶּן יֶחְזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם!"

הַמִּתְלוֹצֵץ גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ יִסּוּרִים וּכְלָיָה

וּכְבָר גָּזְרוּ אָמְרֵי חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֲבוֹדָה־זָרָה יח, ב) שֶׁהַלֵּץ מֵבִיא הַיִּסּוּרִין עָלָיו, וְהוּא מַה שֶּׁהַכָּתוּב עַצְמוֹ מְבָאֵר בְּפֵרוּשׁ (מִשְׁלֵי יט, כט): "נָכוֹנוּ לַלֵּצִים שְׁפָטִים", כִּי זֶה הוּא דָּבָר שֶׁהַדִּין נוֹתֵן אוֹתוֹ, כִּי מִי שֶׁמִּתְפַּעֵל מִן הַהִתְבּוֹנְנוּת וּמִן הַלִּמּוּדִים – אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּתְיַסֵּר בְּגוּפוֹ, כִּי כְּבָר יָשׁוּב מֵחַטֹּאתָיו בְּלִי זֶה, מִכֹּחַ הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה

emerge in his heart, in response to what he reads or hears of admonishments and reproofs. The scorners, however, who are entrenched in their scoffing, are unimpressed by reproofs. In their case, the corrective measures can only come through punishment. Their scornfulness will not be effective in warding off punishment the way they ward off admonishment. Therefore, the severity of punishment is determined by the True Judge in accordance with the gravity of the sin and its consequences. This is what they, of blessed memory, have taught us (*Avodah Zarah* 18b): "[The punishment of] derision is harsh, for it begins with suffering and ends in annihilation, as it says (*Yeshayahu* 28:22): 'Lest your suffering be strengthened for I have heard annihilation and excision....'"

The third factor that undermines vigilance is bad company

The third factor leading to the loss of vigilance is the company [one keeps], i.e., being in the company of fools and sinners. This is what is stated in Scripture (*Mishlei* 13:20): "He who befriends a fool will be broken." Even after a person has understood his obligation to serve the Eternal and the [need for] vigilance in this area, we very often see that he becomes lax about his duties or transgresses in some of them in order to avoid ridicule by his friends or to gain access to their company.

The exhortations of the Prophets and the Sages to keep one's distance from bad company

This is what Shlomo cautions, saying (*Mishlei* 24:21): "Do not mingle with those who alter [the ways of the Eternal]." Though if a person tells you, "A person's demeanor should always be oriented toward people" (*Kesubos* 17a), you must also say to him, "This applies when people act human but not when people act like animals." And Shlomo further cautions (*Mishlei* 14:7): "Keep your distance from the fool." And David HaMelech said (*Tehillim* 1:1): "Praiseworthy is the man who did not walk in the counsel of the wicked, and in the path of sinners did not stand, and in the seat of the scornful did not sit"; and they have commented (*Avodah Zarah* 18b): "If he walked, he will eventually stand; if he stood he will eventually sit."

שֶׁיִּוָּלְדוּ בִלְבָבוֹ, עַל יְדֵי מַה שֶּׁיִּקְרָא אוֹ שֶׁיִּשְׁמַע מִן הַמּוּסָרִים וְהַתּוֹכָחוֹת; אַךְ הַלֵּצִים שֶׁאֵינָם מִתְפַּעֲלִים מִן הַתּוֹכָחוֹת מִפְּנֵי כֹּחַ לֵיצָנוּתָם – אֵין לָהֶם תִּקּוּן אֶלָּא הַשְּׁפָטִים, שֶׁאֵלֶּה לֹא יִהְיֶה כֹּחַ בְּלֵיצָנוּתָם לִדְחוֹתָם מֵעֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יִדְחוּ הַמּוּסָרִים. וְהִנֵּה כְּפִי חֹמֶר הַחֵטְא וְתוֹלְדוֹתָיו, הֶחְמִיר הַשּׁוֹפֵט הָאֲמִתִּי בְּעָנְשׁוֹ, וְהוּא מַה שֶּׁלִּמְּדוּנוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֲבוֹדָה־זָרָה יח, ב): "קָשָׁה הַלֵּיצָנוּת, שֶׁתְּחִלָּתוֹ יִסּוּרִין וְסוֹפוֹ כְּלָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָהוּ כח, כב): 'פֶּן יֶחֶזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם, כִּי כָלָה וְנֶחֱרָצָה שָׁמַעְתִּי' וְגוֹ'".

מַפְסִיד ג': הַחֶבְרָה הָרָעָה
דַּרְכֵי הַשְׁפָּעָתָהּ גַּם עַל מִי שֶׁחוֹבַת עֲבוֹדַת־ה' בְּרוּרָה לוֹ

וְהַמַּפְסִיד הַשְּׁלִישִׁי הוּא הַחֶבְרָה, דְּהַיְנוּ, חֶבְרַת הַטִּפְּשִׁים וְהַחוֹטְאִים, וְהוּא מַה שֶּׁהַכָּתוּב אוֹמֵר (מִשְׁלֵי יג, כ): "וְרוֹעֶה כְסִילִים – יֵרוֹעַ". כִּי הִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים פְּעָמִים רַבּוֹת, אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁנִּתְאַמֵּת אֵצֶל הָאָדָם חוֹבַת הָעֲבוֹדָה וְהַזְּהִירוּת בָּהּ, יִתְרַפֶּה מִמֶּנָּה אוֹ יַעֲבֹר עַל אֵיזֶה דְּבָרִים מִמֶּנָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְעֲגוּ עָלָיו חֲבֵרָיו אוֹ כְּדֵי לְהִתְעָרֵב עִמָּהֶם.

אַזְהָרוֹת הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים לְהִתְרַחֵק מֵחֶבְרָה רָעָה

וְהוּא מַה שֶּׁשְּׁלֹמֹה מַזְהִיר וְאוֹמֵר (שָׁם כד, כא): "עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב!" כִּי אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם: "לְעוֹלָם תְּהֵא דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעֹרֶבֶת עִם הַבְּרִיּוֹת!" (כְּתֻבּוֹת יז, א) אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ: 'בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּבְנֵי־אָדָם שֶׁעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי אָדָם, אַךְ לֹא בִּבְנֵי־אָדָם שֶׁעוֹשִׂים מַעֲשֵׂי בְהֵמָה'. וּשְׁלֹמֹה מַזְהִיר עוֹד (מִשְׁלֵי יד, ז): "לֵךְ מִנֶּגֶד לְאִישׁ כְּסִיל!" וְדָוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר (תְּהִלִּים א, א): "אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים, וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד, וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב"; וּכְבָר פֵּרְשׁוּ, זֶה לְשׁוֹנָם (עֲבוֹדָה־זָרָה יח, ב): "אִם הָלַךְ – סוֹפוֹ לַעֲמֹד, וְאִם עָמַד – סוֹפוֹ לֵישֵׁב". וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים כו, ד–ה): "לֹא יָשַׁבְתִּי

And it further states (*Tehillim* 26:4-5): "I have not sat among false people and I will not associate with those who conceal [their actions]. I despised the congregation of evil-doers…."

Safeguarding against this factor

All that is required from a person is to purify and cleanse himself and refrain from following in the footsteps of the masses who are immersed in the vanities of the times. [Simultaneously], he must direct himself toward the precincts of the Eternal and His dwelling places. As David himself concludes (*Tehillim* 26:6): "I will wash my hands in purity and [then] I will encircle Your altar — O Eternal." And if it turns out that he finds himself in the company of one who ridicules him, he should not let it bother him.

Boldness is required to overcome derision aimed at the worship of God

On the contrary, he should ridicule and denigrate his scoffers, and he should imagine that if he had the opportunity to make a lot of money would he pass it up [just] to avoid the ridicule of his peers? How much more, then, should he not be willing to lose his soul because of ridicule! In the same vein they of blessed memory cautioned (*Pirkei Avos* 5:20): "Be bold as a leopard…to do the will of your Father in Heaven."

David HaMelech's boldness

And David said (*Tehillim* 119:46): "And I will speak of Your testimonies before kings and I will not be ashamed." Since the deed and the talk of most kings were focused on grandiose and pleasurable matters, David, who was also a king, would have found it an embarrassment while in the company of such people if he were to discuss matters of ethics and Torah instead of talking about the grandiose and the pleasurable. But after having already attained the truth, he was not concerned about this at all and was not tempted in his heart by these vanities. Rather, he explicitly states: "And I will speak of Your testimonies before kings and I will not be ashamed"; and Yeshayahu similarly said (*Yeshayahu* 50:7): "Therefore, I made my countenance as a rock and I knew that I would not be ashamed."

עם מתי שוא ועם נעלמים לא אבא; שנאתי קהל מרעים" וגו'.

אין לו לאדם אלא לטהר ולנקות בעצמו, ולמנע רגליו מדרכי ההמון השקועים בהבלי הזמן, וישיב רגליו אל חצרות ה' ואל משכנותיו. הוא שדוד עצמו מסים ואומר (שם, ו): "ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'". ואם יארע לו שימצא בחברת מי שילעג עליו – לא ישית לבו אל הלעג ההוא.

הנהגת העזות הראויה למי שנקלע לחברת הלועגים על עבודת-ה'

אדרבא, ילעג על מלעיגיו ויבזם, ויחשוב בדעתו, כי לולי היה לו להרויח ממון הרבה, ההיה מניח מה שהיה צריך לזה, מפני חבריו שלא ילעגו?! כל-שכן שלא ירצה לאבד נשמתו מפני לעג! ועל דרך זה הזהירו, זכרונם לברכה (אבות ה, כ): "הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים!"

ודוד אמר (תהלים קיט, מו): "ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש" – שאף-על-פי שרב המלכים עסקם ודבורם בדברי גדולות והנאות, ודוד שהיה גם כן מלך, לכאורה תהיה לו לחרפה, אם בהיותו בחברתם יהיה הוא מדבר בדברי מוסר ותורה, תחת ספרו מן הגדולות ומתענוגות בני-אדם כמוהם – הנה לא היה חש לזה כלל ולא היה לבו נפתה בהבלים האלה, אחרי שכבר השיג האמת, אלא מפרש ואומר: "ואדברה בעדתיך נגד מלכים ולא אבוש"; וישעיה כמו-כן אמר (ישעיה נ, ז): "על כן שמתי פני כחלמיש, ואדע כי לא אבוש".

Chapter 6
The Virtue of Alacrity

The nature of alacrity, and why it follows the virtue of vigilance

After vigilance comes alacrity. Vigilance centers on the negative commandments while alacrity focuses on the positive ones, in accordance with [what it says]: "Turn from evil and do good" (*Tehillim* 34:15). The concept of alacrity involves the swiftness of one's approach to a mitzvah and its speedy consummation. Similarly, they of blessed memory said (*Pesachim* 4a): "Those with alacrity fulfill the mitzvos promptly."

The need for alacrity in fighting the evil inclination

The reason for this is that just as one requires great incisiveness and foresight to escape the traps of the evil inclination and to flee evil — thereby preventing its [the evil inclination's] domination over us and its permeation of our deeds — one likewise needs great insight and foresight to grasp the mitzvos and to fulfill them without losing the opportunity. For in the same way that the evil inclination works its influence and endeavors by subterfuge to lure man into the net of transgression, it also attempts to prevent him from fulfilling the mitzvos and to take them away from him. If one becomes lax and indolent and does not act rigorously in pursuing them and in holding onto them, he will find himself empty and devoid of them.

Alacrity runs counter to human nature, and therefore its acquisition requires reinforcement

Notice how human nature is characterized by lethargy, since the physical element of dust [from which man has been formed] is coarse. For this reason man is not at all enthusiastic about effort and work. To be able to serve the Creator, may His Name be blessed, a person must overcome his own nature, and he must do it with alacrity. If he allows his lethargy to domi-

פֶּרֶק ו
בְּבֵאוּר מִדַּת הַזְּרִיזוּת

מַהוּת 'הַזְּרִיזוּת' ("עֲשֵׂה טוֹב") וּקְבִיעָתָהּ – אַחַר הַ'זְּהִירוּת' ("סוּר מֵרָע")

אַחַר הַזְּהִירוּת יָבוֹא הַזְּרִיזוּת, כִּי הַזְּהִירוּת סוֹבֵב עַל הַ"לֹּא־תַעֲשֶׂה" וְהַזְּרִיזוּת עַל הָ"עֲשֵׂה", וְהַיְנוּ: "סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב" (תְּהִלִּים לד, טו). וְעִנְיָנוֹ שֶׁל הַזְּרִיזוּת מְבֹאָר, שֶׁהוּא הַהַקְדָּמָה לַמִּצְוֹת וּלְהַשְׁלָמַת עִנְיָנָם. וְכַלָּשׁוֹן הַזֶּה אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פְּסָחִים ד, א): "זְרִיזִים מַקְדִּימִים לַמִּצְוֹת".

הַצֹּרֶךְ הָרַב בְּקְנִיַּת הַ'זְּרִיזוּת' – כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהַיֵּצֶר

וְזֶה, כִּי כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ פִּקְחוּת גָּדוֹל וְהַשְׁקָפָה רַבָּה לְהִנָּצֵל מִמּוֹקְשֵׁי הַיֵּצֶר וּלְהִמָּלֵט מִן הָרָע – שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּנוּ לְהִתְעָרֵב בְּמַעֲשֵׂינוּ; כֵּן צָרִיךְ פִּקְחוּת גָּדוֹל וְהַשְׁקָפָה לֶאֱחֹז בַּמִּצְוֹת וְלִזְכּוֹת בָּהֶם – וְלֹא תֹאבַדְנָה מִמֶּנּוּ. כִּי כְּמוֹ שֶׁמְּסַבֵּב וּמִשְׁתַּדֵּל הַיֵּצֶר־הָרָע בְּתַחְבּוּלוֹתָיו לְהַפִּיל אֶת הָאָדָם בְּמִכְמוֹרוֹת הַחֵטְא, כֵּן מִשְׁתַּדֵּל לִמְנֹעַ מִמֶּנּוּ עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹת וּלְאַבְּדָם מִמֶּנּוּ. וְאִם יִתְרַפֶּה וְיִתְעַצֵּל וְלֹא יִתְחַזֵּק לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְלִתְמֹךְ בָּם, יִשָּׁאֵר נָעוּר וָרֵק מֵהֶם בְּוַדַּאי.

טֶבַע הָאָדָם מְנֻגָּד לִ'זְּרִיזוּת' וְצָרִיךְ הִתְחַזְּקוּת לִקְנִיָּתָהּ

וְתִרְאֶה, כִּי טֶבַע הָאָדָם כָּבֵד מְאֹד, כִּי עַפְרִיּוּת הַחָמְרִיּוּת גַּס, עַל־כֵּן לֹא יַחְפֹּץ הָאָדָם בְּטֹרַח וּמְלָאכָה. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת לַעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, צָרִיךְ שֶׁיִּתְגַּבֵּר נֶגֶד טִבְעוֹ עַצְמוֹ וְיִתְגַּבֵּר וְיִזְדָּרֵז, שֶׁאִם הוּא מַנִּיחַ עַצְמוֹ בְּיַד

nate him he will surely not succeed. This is what the Tanna said (*Pirkei Avos* 5:20): "Be bold as a leopard, light as an eagle, fleet as a deer, and courageous as a lion to do the will of your Father in Heaven." And among those things that need reinforcement, the Sages of blessed memory included "Torah and good deeds" (*Berachos* 32b). This is explicitly stated in Scripture (*Yehoshua* 1:7): "Be very strong and courageous to observe to do in accordance with the whole of the Torah that you have been commanded by Moshe My servant." Indeed a person needs great strength to transform his nature so completely.

Passivity in deeds is as harmful as actively causing damage

Shlomo, observing the evil of indolence and the great damage that it causes, repeatedly cautioned against this, and said (*Mishlei* 6:10-11): "A little sleep, a little slumber, a little folding of the hands in order to rest – and your poverty will arrive [as suddenly] as one who walks [hurriedly], and your deficiency [as fast] as the man who shields [his king when at war]." For the indolent person, even though he does no harm actively, nonetheless harms himself through his passivity. And he [Shlomo] said (*Mishlei* 18:9): "One who is lax in his work is a brother to the master of destruction." Even though he is not the destructive agent who directly committed the evil, there is not much difference between them. In reality, he is his brother, and they are equally harmful.

The deteriorating situation of an indolent person

Probing further into the ills of the indolent, he [Shlomo] depicted what occurs and emerges daily before our eyes (*Mishlei* 24:30-34): "I passed by the field of an indolent person and the vineyard of an unintelligent person and it was overgrown with thorns, its surface was covered with thistles…and [when] I beheld [all of this], I considered it well: I looked upon it and received instruction – a little sleep, a little slumber…and your poverty will arrive…." But aside from the simple meaning of this, which sets out the truth about what happens to the field of a person who is idle, our Sages of blessed memory explained this

כְּבֵדוּתוֹ, וַדַּאי הוּא שֶׁלֹּא יַצְלִיחַ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַתַּנָּא (אָבוֹת ה, כ): "הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְקַל כַּנֶּשֶׁר, רָץ כַּצְּבִי, וְגִבּוֹר כָּאֲרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם". וְכֵן מָנוּ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת לב, ב), בַּדְּבָרִים הַצְּרִיכִים חִזּוּק: "תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים". וּמִקְרָא מָלֵא הוּא (יְהוֹשֻׁעַ א, ז): "חֲזַק וֶאֱמַץ מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי", כִּי חֹזֶק גָּדוֹל צָרִיךְ לְמִי שֶׁרוֹצֶה לִכְפּוֹת הַטֶּבַע אֶל הֶפְכּוֹ.

הַמְּנִיעוּת מֵעֲשִׂיַּת-הַטּוֹב – כְּעֵין עֲשִׂיַּת-רַע בְּפֹעַל

וְהִנֵּה שְׁלֹמֹה שָׁנָה מְאֹד בְּאַזְהָרָתוֹ עַל זֶה בִּרְאוֹתוֹ אֶת רֹעַ הָעַצְלָה וְהַהֶפְסֵד הַגָּדוֹל הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנָּה, וְאָמַר (מִשְׁלֵי ו, י–יא): "מְעַט שֵׁנוֹת מְעַט תְּנוּמוֹת מְעַט חִבֻּק יָדַיִם לִשְׁכָּב, וּבָא כִמְהַלֵּךְ רֵאשֶׁךָ וּמַחְסֹרְךָ כְּאִישׁ מָגֵן". כִּי הִנֵּה הֶעָצֵל, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה רַע בְּקוּם־עֲשֵׂה, הִנֵּה הוּא מֵבִיא אֶת הָרָעָה עָלָיו בְּשֵׁב־וְאַל־תַּעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ. וְאָמַר (שָׁם יח, ט): "גַּם מִתְרַפֶּה בִמְלַאכְתּוֹ אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית". כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינֶנּוּ הַמַּשְׁחִית הָעוֹשֶׂה אֶת הָרָעָה בְּיָדָיו, לֹא תַחְשֹׁב שֶׁהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, אֶלָּא אָחִיו הוּא וּבֶן־גִּילוֹ הוּא.

הַדַּרְדְּרוּתוֹ הַהַדְרָגָתִית שֶׁל הֶעָצֵל וְעָנְשׁוֹ (מָשָׁל וְנִמְשָׁלָיו)

וְאָמַר עוֹד לְבָאֵר רָעַת הֶעָצֵל בֵּאוּר צִיּוּרִי, מַה שֶּׁיִּקְרֶה וְיִוָּלֵד לְעֵינֵינוּ יוֹם יוֹם (מִשְׁלֵי כד, ל–לד): "עַל שְׂדֵה אִישׁ עָצֵל עָבַרְתִּי וְעַל כֶּרֶם אָדָם חֲסַר לֵב, וְהִנֵּה עָלָה כֻלּוֹ קִמְּשֹׂנִים כָּסּוּ פָנָיו חֲרֻלִּים וְגוֹ', וָאֶחֱזֶה אָנֹכִי אָשִׁית לִבִּי, רָאִיתִי לָקַחְתִּי מוּסָר, מְעַט שֵׁנוֹת מְעַט תְּנוּמוֹת וְגוֹ', וּבָא מִתְהַלֵּךְ רֵישֶׁךָ" וְגוֹ'. וְהִנֵּה מִלְּבַד פְּשׁוּטוֹ, אֲשֶׁר הוּא אֲמִתִּי כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁהוּא מַה שֶּׁקּוֹרֶה אֶל שְׂדֵה הֶעָצֵל מַמָּשׁ, הִנֵּה דָּרְשׁוּ בּוֹ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, מִדְרָשׁ נָאֶה, זֶה

matter with a beautiful *midrash*. This is what they said (*Yalkut Shimoni, Mishlei, Remez* 961; *Sifrei, Ekev* 11:22): "'and it was overgrown with thorns' [refers to] one who seeks the interpretation of a [Torah] passage and does not find it. 'Its surface was covered…' [means that] because he has not toiled over them [words of Torah] he sits [in judgment] and declares the pure to be impure and the impure to be pure, thereby undermining the enactments of Torah scholars.

His punishment

What will his punishment be? Shlomo explained this (*Koheles* 10:8): 'and one who breaches a fence will be bitten by a snake.'" This means that an indolent person's ills do not occur all at once but gradually, without his knowledge and awareness. For he is drawn from one ill to the next, until he finds himself drowning in the ultimate evil. Initially he merely cuts down on his efforts and this has a negative effect on his Torah learning. And because of this deficiency, he will find that comprehension will elude him in his subsequent learning. If his ills would only end here, it would be bad enough. However, they get progressively worse. In his desire, nonetheless, to clarify a passage and a particular chapter, he will adduce views that go against the Halachah, and he will corrupt the truth and pervert it. He will violate the [Rabbinic] decrees and undermine their enactments, and his end, like all those who breach fences, will be destruction. Shlomo said (*Mishlei* 24:32): "And [when] I beheld [all of this], I considered it well" — I contemplated this matter and I realized the magnitude of the evil within it. It is like a poison that gradually and progressively spreads, and its actions are not apparent until death takes hold. And this is [stated in] (*Mishlei* 24:33-34): "A little sleep…and your poverty will arrive [as suddenly] as one who walks [hurriedly], and your deficiency [as fast] as the man who shields [his king when at war]."

We see with our own eyes, on numerous occasions, how a person who is already cognizant of his

לְשׁוֹנָם (יַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי שָׁם, רֶמֶז תתקסא; סִפְרֵי, עֵקֶב יא, כב): "'וְהִנֵּה עָלָה כֻלּוֹ קִמְּשֹׂנִים' – שֶׁמְּבַקֵּשׁ פֵּרוּשׁ שֶׁל פָּרָשָׁה וְאֵינוֹ מוֹצֵא. 'כָּסּוּ פָנָיו' וְגוֹ' – מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא עָמַל בָּהֶם, הוּא יוֹשֵׁב וּמְטַמֵּא אֶת הַטָּהוֹר וּמְטַהֵר אֶת הַטָּמֵא, וּפוֹרֵץ גְּדֵרָן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.

מַה עָנְשׁוֹ שֶׁל זֶה? שְׁלֹמֹה פֵּרְשׁוֹ (קֹהֶלֶת י, ח): 'וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ'". וְהַיְנוּ, כִּי רָעַת הֶעָצֵל אֵינָהּ בָּאָה בְּבַת־אַחַת, אֶלָּא מְעַט־מְעַט, בְּלֹא שֶׁיֵּדַע וְיַרְגִּישׁ בָּהּ, כִּי הִנֵּה הוּא נִמְשָׁךְ מֵרָעָה אֶל רָעָה עַד שֶׁיִּמָּצֵא טָבוּעַ בְּתַכְלִית הָרָעָה. הִנֵּה בַּתְּחִלָּה אֵינוֹ אֶלָּא מַחְסִיר הַטֹּרַח אֲשֶׁר הָיָה רָאוּי לוֹ, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ שֶׁלֹּא יִלְמַד בַּתּוֹרָה כְּכָל הַצֹּרֶךְ. וּמִפְּנֵי חֶסְרוֹן הַלִּמּוּד, כְּשֶׁיָּבוֹא אַחַר כָּךְ לִלְמוֹד – תֶּחְסַר לוֹ הַהֲבָנָה. וְהִנֵּה אִלּוּלֵי הָיְתָה גּוֹמֶרֶת רָעָתוֹ בָּזֶה, כְּבָר הָיְתָה רַבָּה, אַךְ עוֹד מִתְרַבָּה וְהוֹלֶכֶת, בְּמָה שֶׁבִּרְצוֹתוֹ עַל־כָּל־פָּנִים לְיַשֵּׁב הַפָּרָשָׁה וְהַפֶּרֶק הַהוּא, הִנֵּה יְגַלֶּה בָהּ פָּנִים שֶׁלֹּא כַהֲלָכָה, וְיַשְׁחִית הָאֱמֶת וִיהַפְּכֵהוּ, וְיַעֲבֹר עַל הַתַּקָּנוֹת וְיִפְרֹץ אֶת הַגְּדָרִים, וְסוֹפוֹ כְּלָיָה, כְּמִשְׁפַּט כָּל פּוֹרֵץ גָּדֵר. אָמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלֵי כד, לב): "וָאֶחֱזֶה אָנֹכִי אָשִׁית לִבִּי" – הִתְבּוֹנַנְתִּי עַל הַדָּבָר הַזֶּה וְרָאִיתִי גֹּדֶל הָרַע שֶׁבּוֹ, שֶׁהוּא כָּאֶרֶס הַהוֹלֵךְ וּמִתְפַּשֵּׁט מְעַט־מְעַט, וְאֵין פְּעֻלָּתוֹ נִכֶּרֶת עַד הַמִּיתָה. וְזֶהוּ (שָׁם): "מְעַט שֵׁנוֹת וְגוֹ' וּבָא מִתְהַלֵּךְ רֵישֶׁךָ וּמַחְסֹרֶיךָ כְּאִישׁ מָגֵן".

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים בְּעֵינֵינוּ כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים, שֶׁכְּבָר לִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם יוֹדֵעַ חוֹבָתוֹ, וְנִתְאַמֵּת אֶצְלוֹ מַה שֶּׁרָאוּי

Indolence prevents even one who knows his duty from doing what is right

duty and who already knows what is appropriate for the salvation of his soul and what his obligation is to his Creator, can nonetheless neglect his duty, though not because of a lack of awareness of his obligation or for any other reason. Rather, his lethargic indolence dominates him. And this is what it says [to him]: "I'll eat a bit" or "I'll sleep a bit" or "It's hard for me to get out of the house," "I took off my shirt, how can I put it back on?" "It's very hot outside," "It's very chilly," or "rainy," and all such other pretexts and excuses that the mouths of the indolent are filled with. But the outcome is the same; the Torah is neglected, the Divine service is idle, and man has abandoned his Creator. This is what Shlomo said in *Koheles* 10:18: "Through indolence the ceiling will cave in, and through inferior handiwork the house will leak."

The indolent person relies on faulty logic to justify himself

However, if you question the indolent person, he will answer you with numerous quotations from the Sages and from Scripture, and with intellectual arguments, that permit him — in accordance with his faulty reasoning — to be lenient, and allow him the comfort of his indolence. Yet, he fails to see that these arguments and explanations are not derived through balanced reasoning. Rather, they originate from his indolence, whose domination over him, influences his mind and his intellect regarding them. This, in turn, prevents him from listening to the voice of the wise and to men of sound reasoning. This is what Shlomo cries out about (*Mishlei* 26:16): "The indolent person is wiser in his own eyes than the seven sages [who sit before the King]." His indolence doesn't even give him the opportunity to ponder the words of those who rebuke him. Rather, he considers them all to be misguided and foolish, he alone being wise.

Every leniency must be carefully examined

You should also know that there is a very important and tested rule that relates to abstinence [from evil] — every leniency needs to be examined. Although it may appear reasonable and sound, the chances are that the machinations of the evil inclina-

הָעַצְלוּת מְעַכֶּבֶת מִלִּפְעֹל כָּרָאוּי אֲפִלּוּ אֶת הַיּוֹדֵעַ אֶת חוֹבָתוֹ וְאֶת טוֹבָתוֹ

לוֹ לְהַצָּלַת נַפְשׁוֹ, וּמַה שֶּׁחוֹבָה עָלָיו מִצַּד בּוֹרְאוֹ – וְאַף־עַל־פִּי כֵן יַנִּיחֵהוּ, לֹא מֵחֶסְרוֹן הַכָּרַת הַחוֹבָה הַהִיא, וְלֹא לְשׁוּם טַעַם אַחֵר, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁכְּבֵדוּת הָעַצְלָה מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו, וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: 'אֹכַל קִמְעָא', אוֹ 'אִישַׁן קִמְעָא', אוֹ 'קָשֶׁה עָלַי לָצֵאת מִבֵּיתִי', 'פָּשַׁטְתִּי אֶת כֻּתָּנְתִּי, אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה', 'חַמָּה עַזָּה בָּעוֹלָם', 'הַקָּרָה רַבָּה' אוֹ 'הַגְּשָׁמִים', וְכָל שְׁאָר הָאֲמַתְלָאוֹת וְהַתּוֹאֲנוֹת אֲשֶׁר פִּי הָעֲצֵלִים מָלֵא מֵהֶם. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – הַתּוֹרָה מֻנַּחַת, וְהָעֲבוֹדָה מְבֻטֶּלֶת, וְהָאָדָם עוֹזֵב אֶת בּוֹרְאוֹ! הוּא מַה שֶּׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר (קֹהֶלֶת י, יח): "בַּעֲצַלְתַּיִם יִמַּךְ הַמְּקָרֶה, וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת".

הֶעָצֵל סוֹמֵךְ עַל רְאָיוֹת מֻטְעוֹת, כִּי שִׂכְלוֹ מְעֻוָּת

וְאוּלָם אִם תִּשְׁאַל אֶת פִּי הֶעָצֵל – יָבוֹא לְךָ בְּמַאֲמָרִים רַבִּים מִמַּאַמְרֵי הַחֲכָמִים, וְהַמִּקְרָאוֹת מִן הַכְּתוּבִים, וְהַטְּעָנוֹת מִן הַשֵּׂכֶל, אֲשֶׁר כֻּלָּם יוֹרוּ לוֹ – לְפִי דַּעְתּוֹ הַמְשֻׁבֶּשֶׁת – לְהָקֵל עָלָיו וּלְהַנִּיחוֹ בִּמְנוּחַת עַצְלָתוֹ. וְהוּא אֵינֶנּוּ רוֹאֶה, שֶׁאֵין הַטְּעָנוֹת הָהֵם וְהַטְּעָמִים הָהֵם נוֹלָדִים לוֹ מִפְּנֵי שִׁקּוּל־דַּעְתּוֹ, אֶלָּא מִמְּקוֹר עַצְלָתוֹ הֵם נוֹבְעִים, אֲשֶׁר בִּהְיוֹתָהּ הִיא גּוֹבֶרֶת בּוֹ, מַטָּה דַּעְתּוֹ וְשִׂכְלוֹ אֶל הַטְּעָנוֹת הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע לְקוֹל הַחֲכָמִים וְאַנְשֵׁי הַדֵּעָה הַנְּכוֹנָה. הוּא מַה שֶּׁשְּׁלֹמֹה צוֹוֵחַ וְאוֹמֵר (מִשְׁלֵי כו, טז): "חָכָם עָצֵל בְּעֵינָיו מִשִּׁבְעָה מְשִׁיבֵי טָעַם". כִּי הָעַצְלָה אֵינֶנָּה מַנַּחַת לוֹ שֶׁיִּהְיֶה אֲפִלּוּ חָשׁ לְדִבְרֵי הַמּוֹכִיחִים אוֹתוֹ, אֶלָּא יַחְשֹׁב הַכֹּל לְתוֹעִים וְשׁוֹטִים – וְהוּא לְבַדּוֹ חָכָם.

"כָּל קוּלָא צְרִיכָה בְּדִיקָה"

וְהִנֵּה תֵּדַע, כִּי זֶה כְּלָל גָּדוֹל מְנֻסֶּה בִּמְלֶאכֶת הַפְּרִישׁוּת, שֶׁכָּל קֻלָּא צְרִיכָה בְּדִיקָה. כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁיְּכוֹלָה לִהְיוֹת יְשָׁרָה וּנְכוֹחָה, אָמְנָם, קָרוֹב הַדָּבָר שֶׁתִּהְיֶה מֵעֲצוֹת הַיֵּצֶר

tion are behind it. Therefore, one must subject it to many analyses and investigations. If it passes all these tests, then surely it is good.

Summary

In summation: A person needs great reinforcement to strengthen himself and persevere with alacrity in the fulfillment of the mitzvos. This will be accomplished when he throws off the lethargic indolence that restrains him.

Alacrity is a virtue found among the angels. One must strive to be like them.

Note also that the angels were extolled for this positive virtue, as it says about them (*Tehillim* 103:20): "...[those] courageous in strength who do His bidding, to obey the voice of His word," and it says (*Yechezkel* 1:14): "And the creatures [the angels] run back and forth like a streak of lightning." And although a person is just a person and not an angel, and he cannot attain [the level] of angelic valor, he should try his best to bring himself closer to the elevation of the angels. As David HaMelech, ever grateful for his portion, says (*Tehillim* 119:60): "I hastened and I did not delay to keep your mitzvos."

וּמִרְמוֹתָיו, עַל כֵּן צָרִיךְ לִבְדּוֹק אַחֲרֶיהָ בַּחֲקִירוֹת וּדְרִישׁוֹת רַבּוֹת, וְאִם אַחַר כָּל אֵלֶּה תִּצְדַּק – וַדַּאי שֶׁהִיא טוֹבָה.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: חִזּוּק גָּדוֹל צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְגַּבֵּר בִּזְרִיזוּת לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת, בְּהַשְׁלִיכוֹ מֵעָלָיו כֹּבֶד הָעַצְלָה הַמְעַכֶּבֶת עַל יָדוֹ.

הַ'זְּרִיזוּת' – מִמַּעֲלוֹת הַמַּלְאָכִים; יֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִדָּמוֹת לָהֶם

וְתִרְאֶה שֶׁהַמַּלְאָכִים נִשְׁתַּבְּחוּ בַּמִּדָּה הַטּוֹבָה הַזֹּאת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (תְּהִלִּים קג, כ): "גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ". וְאוֹמֵר (יְחֶזְקֵאל א, יד): "וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק". וְהִנֵּה הָאָדָם הוּא אָדָם וְלֹא מַלְאָךְ, עַל כֵּן אִי־אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיַּגִּיעַ לִגְבוּרָתוֹ שֶׁל הַמַּלְאָךְ. אַךְ וַדַּאי, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיּוּכַל לְהִתְקָרֵב בְּמַדְרֵגָתוֹ אֵלָיו, רָאוּי שֶׁיִּתְקָרֵב. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה מְשַׁבֵּחַ עַל חֶלְקוֹ וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קיט, ס): "חַשְׁתִּי וְלֹא הִתְמַהְמָהְתִּי לִשְׁמֹר מִצְוֹתֶיךָ".

Chapter 7
The Elements of Alacrity

Alacrity has two components: The first requires that one not delay the fulfillment of a mitzvah

Alacrity consists of two elements: one that relates to the period prior to the commencement of a deed, and the other that relates to the period that follows the commencement of a deed. The former means that prior to the commencement of a mitzvah a person must not delay [its performance]. Rather, when its time arrives, or when the opportunity [for its fulfillment] presents itself, or when it enters his mind, he must react speedily, without delay, to seize the mitzvah and to do it. He must not procrastinate at this time, for no danger is graver than this. Every new moment can bring with it some new hindrance to the fulfillment of the good deed.

Proofs from the words of the Sages: the coronation of Shlomo

Our Sages of blessed memory awakened us to this truth (*Bereishis Rabbah* 76:2): In reference to Shlomo's coronation, David said to Benayahu (*Melachim I* 1:33): "And you should take him down to Gichon." And Benayahu responded (ibid. 1:36), "Amen. It should be with the Eternal's consent." They of blessed memory said, "Rabbi Pinchas [asked] in the name of Rabbi Chanan of Tzippori: [but] hasn't it already stated (*Divrei HaYamim I* 22:9), 'A son will be born to you [to David], he will be a man of peace [a reference to Shlomo]'? [We therefore deduce from here that Benayahu's response implies that] many impediments may [yet] arise between here and Gichon."

The Sages instructed us not to procrastinate doing a mitzvah

As a result [of their concern that a mitzvah might be delayed], the Sages of blessed memory forewarned us [in a *midrash*] (*Mechilta, Bo* 12:7): "'You should

פֶּרֶק ז
בְּבֵאוּר חֶלְקֵי הַזְּרִיזוּת

חֵלֶק רִאשׁוֹן: אִי-דְּחִיַּת עֲשִׂיַּת-הַמִּצְוָה

חֶלְקֵי הַזְּרִיזוּת שְׁנַיִם: אֶחָד – קֹדֶם הַתְחָלַת הַמַּעֲשֶׂה, וְאֶחָד – אַחֲרֵי כֵן. קֹדֶם הַתְחָלַת הַמַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁלֹּא יַחֲמִיץ הָאָדָם אֶת הַמִּצְוָה, אֶלָּא בְּהַגִּיעַ זְמַנָּהּ אוֹ בְּהִזְדַּמְּנָהּ לְפָנָיו אוֹ בַּעֲלוֹתָהּ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, יְמַהֵר יָחִישׁ מַעֲשֵׂהוּ לֶאֱחֹז בָּהּ וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ, וְלֹא יַנִּיחַ זְמַן לִזְמַן שֶׁיִּתְרַבֶּה בֵּינְתַיִם, כִּי אֵין סַכָּנָה כְּסַכָּנָתוֹ, אֲשֶׁר הִנֵּה כָּל רֶגַע שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ, יוּכַל לְהִתְחַדֵּשׁ אֵיזֶה עִכּוּב לַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב.

רְאָיוֹת מִדִּבְרֵי-חז"ל – הַמְלָכַת שְׁלֹמֹה

וְעַל אֲמִתַּת זֶה הַדָּבָר הֵעִירוּנוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה עו, ב), בְּעִנְיַן הַמְלָכַת שְׁלֹמֹה, שֶׁאָמַר דָּוִד לִבְנָיָהוּ (מְלָכִים א', א, לג): "וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּיחוֹן", וְעָנָה בְנָיָהוּ (שָׁם לו): "אָמֵן, כֵּן יֹאמַר ה'!" אָמְרוּ ז"ל: "רַבִּי פִּינְחָס בְּשֵׁם רַבִּי חָנָן דְּצִפּוֹרִי: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים א', כב, ט): 'הִנֵּה בֵן נוֹלָד לָךְ, הוּא יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה'?! אֶלָּא הַרְבֵּה קָטֵגוֹרִין יַעַמְדוּ מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן".

– צִוּוּי שֶׁלֹּא לְהַחְמִיץ הַמִּצְוָה

עַל־כֵּן הִזְהִירוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מְכִילְתָּא בֹּא יב, ז):

watch over the matzos' — Do not procrastinate when a mitzvah [a play on the word *matzos*] comes your way."

The merits of the daughters of Lot

And they said (*Bava Kamma* 38b): "One should always deal promptly with matters pertaining to mitzvos, for in return for the one night in which the elder [daughter of Lot] was quicker than the younger, she preceded her into Israel [she was rewarded] by four generations of royalty." They also stated (*Pesachim* 4a): "Those with alacrity fulfill the mitzvos promptly." They further said (*Berachos* 6b): "One should always run to perform a mitzvah, even on Shabbos." And in the Midrash it says (*Vayikra Rabbah* 11:9): "'He will guide us עַל-מוּת' (*Tehillim* 48:15) — with alacrity, as befits young maidens — as it says (*Tehillim* 68:26): 'in the midst there are young maidens [עֲלָמוֹת] playing timbrels.'"

The complete acquisition of this virtue is withheld until the future

Alacrity is indeed a virtue of immense perfection, which man's nature prevents him from attaining [completely] in the here and now. He who overcomes [his nature] and seizes the virtue of alacrity with all of his ability will truly be granted it in the future. The Creator, may His Name be blessed, will present it to him as his reward, in return for his effort in pursuing it during his service [to his Creator].

The second component of alacrity: the speedy completion of the mitzvah

On the other hand, the [act of] alacrity that follows the commencement of the deed is necessary so that once one has seized a mitzvah he should hurry to complete it, and not just to make things easier for himself like one who wants to be rid of a burden he is carrying. Rather, he should hurry, out of the fear that otherwise he might not be able to complete it.

Proofs from the words of the Sages concerning the failure to complete a mitzvah

With regard to this, they of blessed memory cautioned repeatedly and said (*Bereishis Rabbah* 85:3): "He who commences a mitzvah but does not complete it will bury his wife and children."

And they said (ibid.): "The mitzvah is ascribed only to the one who completes it." And Shlomo HaMelech, may peace be upon him, said (*Mishlei* 22:29):

"'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת' (שָׁם) – מִצְוָה הַבָּאָה לְיָדְךָ אַל תַּחְמִיצֶנָּה".

– בְּנוֹת-לוֹט

וְאָמְרוּ (בָּבָא קַמָּא לח, ב): "לְעוֹלָם יַקְדִּים אָדָם לִדְבַר מִצְוָה, שֶׁבִּשְׂכַר לַיְלָה אֶחָד שֶׁהִקְדִּימָה בְּכִירָה לַצְּעִירָה – זָכְתָה וְקָדְמָה אַרְבָּעָה דוֹרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל לַמַּלְכוּת". וְאָמְרוּ (פְּסָחִים ד, א): "זְרִיזִים מַקְדִּימִים לַמִּצְווֹת". וְכֵן אָמְרוּ (בְּרָכוֹת ו, ב): "לְעוֹלָם יָרוּץ אָדָם לִדְבַר מִצְוָה – וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת". וּבַמִּדְרָשׁ אָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה יא, ט): "'הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל-מוּת' (תְּהִלִּים מח, טו) – בִּזְרִיזוּת, כְּאִלֵּין עֲלֵימָתָא, כְּמָא דְאַתְּ אָמַר (תְּהִלִּים סח, כו): 'בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תּוֹפֵפוֹת'".

מַעֲלַת מִדַּת-הַ'זְּרִיזוּת' וְגֹדֶל שְׂכָרָהּ

כִּי הַזְּרִיזוּת הִיא מִדַּת שְׁלֵמוּת גָּדוֹל, אֲשֶׁר טִבְעוֹ שֶׁל הָאָדָם מוֹנְעָהּ מִמֶּנּוּ עַתָּה. וּמִי שֶׁמִּתְגַּבֵּר וְתוֹפֵשׂ בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל, הִנֵּה לֶעָתִיד-לָבוֹא יִזְכֶּה לָהּ בֶּאֱמֶת, אֲשֶׁר הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ יִתְּנֶהָ לוֹ שְׂכָרוֹ – חֵלֶף מַה שֶּׁהִשְׁתַּדֵּל אַחֲרֶיהָ בִּזְמַן עֲבוֹדָתוֹ.

חֵלֶק שֵׁנִי: לְמַהֵר בַּעֲשִׂיַּת-הַמִּצְוָה עַד הַשְׁלָמָתָהּ

אַךְ הַזְּרִיזוּת אַחַר הַתְחָלַת הַמַּעֲשֶׂה הוּא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאָחַז בְּמִצְוָה, יְמַהֵר לְהַשְׁלִים אוֹתָהּ – וְלֹא לְהָקֵל מֵעָלָיו, כְּמִי שֶׁמִּתְאַוֶּה לְהַשְׁלִיךְ מֵעָלָיו מַשָּׂאוֹ – אֶלָּא מִיִּרְאָתוֹ פֶּן לֹא יִזְכֶּה לִגְמוֹר אוֹתָהּ.

רְאָיוֹת מִדִּבְרֵי-חז"ל: – עָנְשׁוֹ שֶׁל הַנִּמְנָע מִלִּגְמוֹר אֶת הַמִּצְוָה

וְעַל זֶה הִרְבּוּ לְהַזְהִיר, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, וְאָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פה, ג): "כָּל הַמַּתְחִיל בְּמִצְוָה וְאֵינוֹ גּוֹמֵר אוֹתָהּ, קוֹבֵר אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו".

– הַמִּצְוָה – עַל שֵׁם גּוֹמְרָהּ

וְאָמְרוּ (שָׁם): "אֵין הַמִּצְוָה נִקְרֵאת אֶלָּא עַל שֵׁם גּוֹמְרָהּ". וְאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (מִשְׁלֵי כב, כט): "חָזִיתָ

A mitzvah is ascribed to the one who completes it

"Have you seen a man who is quick in his work? He will [ultimately] stand before kings; he will not [have to] stand before those who are lowly."

Shlomo's role in the building of the Beis HaMikdash and Moshe's role in building the Mishkan

And the Sages of blessed memory attributed to him [Shlomo HaMelech] this selfsame praise for his speedy work in building the Beis HaMikdash without indolence or delay. Through a homiletic interpretation (*Shir HaShirim Rabbah* 1:2) they also attributed it to Moshe, may peace be upon him, for his speedy work with regard to the Mishkan.

The deeds of the righteous are always carried out speedily. Examples: Avraham, Rivkah, and the wife of Manoach

You will also find that all of the deeds of the righteous are always done speedily. Regarding Avraham, it states (*Bereishis* 18:6): "And Avraham hurried into the tent, to Sarah, and said [to her], 'Quickly…' and [he] gave [them] to the boy, [who] then hurried…." As for Rivkah, [it says] (*Bereishis* 24:20): "She quickly emptied her pitcher into the drinking trough."

Similarly, they stated in the Midrash (*Bemidbar Rabbah* 10:5): " 'The woman ran quickly and told her husband' (*Shoftim* 13:10) teaches that all the deeds of the righteous are done quickly." They do not allow time to slip away, neither regarding the commencement of a mitzvah nor its completion.

Alacrity: the result of a burning desire

The person whose soul is aroused to the service of his Creator will surely not be lax in the performance of his mitzvos. Rather, his movement will be as rapid as fire for he will neither rest nor be silent until the matter is brought to completion.

Alacrity's outer manifestation molds the inner domain

If you probe further, [you will see] that just as alacrity is influenced by the arousal from within, this arousal itself is influenced by alacrity. For if one is enthusiastic in his performance of a mitzvah, he will find that when he quickens his external [physical] movement he will thereby cause his inner fervor to be aroused, and his yearning and desire will progressively intensify. However, if he reacts with lethargy when moving his limbs, the inner drive of his spirit will also wither and be extinguished. Experience will confirm this as true.

אִישׁ מָהִיר בִּמְלַאכְתּוֹ לִפְנֵי מְלָכִים יִתְיַצָּב, בַּל יִתְיַצֵּב לִפְנֵי חֲשֻׁכִּים".

שְׁלֹמֹה – בִּבְנִיַּת בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, – מֹשֶׁה – בִּמְלֶאכֶת-הַמִּשְׁכָּן –

וַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין קד, ב) יִחֲסוּ לוֹ הַשֶּׁבַח הַזֶּה, עַל שֶׁמִּהֵר בִּמְלֶאכֶת בִּנְיַן הַבַּיִת וְלֹא נִתְעַצֵּל בָּהּ לְאַחֵר אוֹתָהּ. וְכֵן דְּרָשׁוּהוּ (שִׁיר-הַשִּׁירִים רַבָּה א, ב) עַל מֹשֶׁה, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, עַל שֶׁמִּהֵר בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן.

הַמְּהִירוּת בְּמַעֲשֵׂי הַצַּדִּיקִים – אַבְרָהָם עִם אוֹרְחָיו – רִבְקָה עִם אֱלִיעֶזֶר –

וְכֵן תִּמְצָא כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים תָּמִיד בִּמְהִירוּת; אַבְרָהָם כָּתוּב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית, וַיֵּרָא יח, ו): "וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי" וְגוֹ' (וְשָׁם ז): "וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר". רִבְקָה – (שָׁם, חַיֵּי כד, כ): "וַתְּמַהֵר וַתְּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת".

אֵשֶׁת-מָנוֹחַ –

וְכֵן אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּמִדְבַּר רַבָּה י, ה): "'וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ' (שׁוֹפְטִים יג, י) – מְלַמֵּד, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים בִּמְהִירוּת, אֲשֶׁר לֹא יִתְּנוּ הֶפְסֵק זְמַן לֹא אֶל הַתְחָלַת הַמִּצְוָה וְלֹא אֶל הַשְׁלָמָתָהּ.

הַ'זְּרִיזוּת' – תּוֹצְאוֹת הַהִתְלַהֲבוּת הַפְּנִימִית

וְתִרְאֶה, שֶׁהָאָדָם אֲשֶׁר תִּלְהַט נַפְשׁוֹ בַּעֲבוֹדַת בּוֹרְאוֹ, וַדַּאי שֶׁלֹּא יִתְעַצֵּל בַּעֲשִׂיַּת מִצְוֹתָיו, אֶלָּא תִּהְיֶה תְּנוּעָתוֹ כִּתְנוּעַת הָאֵשׁ הַמְּהִירָה, כִּי לֹא יָנוּחַ וְלֹא יִשְׁקוֹט עַד אִם כִּלָּה הַדָּבָר לְהַשְׁלִימוֹ.

הַ'זְּרִיזוּת' הַחִיצוֹנִית גּוֹרֶמֶת לְהִתְלַהֲבוּת פְּנִימִית

וְאָמְנָם, הִתְבּוֹנֵן עוֹד, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהַזְּרִיזוּת הוּא תּוֹלֶדֶת הַהִתְלַהֲטוּת הַפְּנִימִי, כֵּן מִן הַזְּרִיזוּת יִוָּלֵד הַהִתְלַהֲטוּת. וְהַיְנוּ, כִּי מִי שֶׁמַּרְגִּישׁ עַצְמוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְמַהֵר תְּנוּעָתוֹ הַחִיצוֹנָה, כֵּן הִנֵּה הוּא גּוֹרֵם שֶׁתִּבְעַר בּוֹ תְּנוּעָתוֹ הַפְּנִימִית כְּמוֹ כֵן וְהַחֵשֶׁק וְהַחֵפֶץ יִתְגַּבֵּר בּוֹ וְיֵלֵךְ. אַךְ אִם יִתְנַהֵג בִּכְבֵדוּת בִּתְנוּעַת אֵבָרָיו, גַּם תְּנוּעַת רוּחוֹ תִּשְׁקַע וְתִכְבֶּה. וְזֶה דָּבָר שֶׁהַנִּסָּיוֹן יְעִידֵהוּ.

Ideally, alacrity should express the yearnings of the soul

You already know, however, that what is most desirable for the service of the Creator, may His Name be blessed, is the yearning of the heart and the pining of the soul. Perceiving this as his good portion, David HaMelech rejoices, declaring (*Tehillim* 42:2-3): "As a deer cries longingly for the brooks of water, my soul yearns for you, O Eternal. My soul thirsts for the Eternal, the living God. When will I [be judged worthy to] come and appear before the Eternal?" (Ibid. 84:3): "My soul longingly yearns for the courtyards of the Eternal." (Ibid. 63:2): "My soul thirsts for You, my flesh pines for You."

The way to arouse the inner yearnings is through one's actions

For the person in whom this desire is not sufficiently kindled, it is advisable that he actively arouse himself. This will lead to the result that the desire will become a part of his nature. For the external [physical] movement will stimulate the internal one, and this is clearly more in line with his capabilities than the [ability to influence the] internal [domain] directly. If he will utilize what is within his capacity, eventually he will also acquire what lies beyond his capacity, and he will discover inner joy, yearning, and desire, as a result of the deliberate intensity in his movement. As the prophet says (*Hoshea* 6:3): "And to know, we must pursue the knowledge of the Eternal," and it is written (ibid. 11:10): "They should follow the Eternal — like a roaring lion."

ה'זְרִיזוּת' הָרְצוּיָה נוֹבַעַת מֵחֶמְדַּת-הַלֵּב דִּבְרֵי-דָוִד עַל חֶמְדַּת לִבּוֹ לַה'

וְאָמְנָם כְּבָר יָדַעְתָּ, שֶׁהַנִּרְצֶה יוֹתֵר בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, הוּא חֵפֶץ הַלֵּב וּתְשׁוּקַת הַנְּשָׁמָה. וְהוּא מַה שֶּׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ מִתְהַלֵּל בְּחֶלְקוֹ הַטּוֹב וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים מב, ב–ג): "כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל אֲפִיקֵי מָיִם כֵּן נַפְשִׁי תַעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים. צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי, מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים". (שָׁם פד, ג): "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה'". (שָׁם סג, ב): "צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי כָּמַהּ לְךָ בְשָׂרִי".

הָעֵצָה לְעוֹרֵר אֶת חֶמְדַּת-הַלֵּב – 'זְרִיזוּת' חִיצוֹנִית

וְאוּלָם הָאָדָם אֲשֶׁר אֵין הַחֶמְדָּה הַזֹּאת לוֹהֶטֶת בּוֹ כָּרָאוּי, עֵצָה טוֹבָה הִיא לוֹ שֶׁיִּזְדָּרֵז בִּרְצוֹנוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּמָּשֵׁךְ מִזֶּה שֶׁתִּוָּלֵד בּוֹ הַחֶמְדָּה בְּטֶבַע, כִּי הַתְּנוּעָה הַחִיצוֹנָה מְעוֹרֶרֶת הַפְּנִימִית, וּבְוַדַּאי שֶׁיּוֹתֵר מְסוּרָה בְּיָדוֹ הִיא הַחִיצוֹנָה מֵהַפְּנִימִית. אַךְ אִם יִשְׁתַּמֵּשׁ מִמַּה שֶּׁבְּיָדוֹ, יִקְנֶה גַּם מַה שֶּׁאֵינוֹ בְּיָדוֹ בְּהֶמְשֵׁךְ, כִּי תִּוָּלֵד בּוֹ הַשִּׂמְחָה הַפְּנִימִית וְהַחֵפֶץ וְהַחֶמְדָּה, מִכֹּחַ מַה שֶּׁהוּא מִתְלַהֵט בִּתְנוּעָתוֹ בְּרָצוֹן. וְהוּא מַה שֶּׁהָיָה הַנָּבִיא אוֹמֵר (הוֹשֵׁעַ ו, ג): "וְנֵדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה'", וְכָתוּב (שָׁם יא, י): "אַחֲרֵי ה' יֵלְכוּ, כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג".

Chapter 8
Acquiring Alacrity

Alacrity is acquired by the same means that apply to vigilance

The means for acquiring alacrity are the selfsame ones for acquiring vigilance, and their progressive levels are the same as well, as I have written above. This is because their functions are very closely related; the only difference is that the former concerns the positive commandments, the latter, the negative commandments. When a person discovers the full value of the mitzvos and the extent of his obligations regarding them, his heart will certainly be inspired toward the service [of the Eternal] and will not retract from it.

Developing an understanding of the Eternal's benevolence will strengthen one's acquisition of alacrity

We may, however, invigorate this awakening by observing all the good that the Holy One blessed be He does for man every moment, and the great wonders that He does for him from the time of birth until the day he dies. The more one observes and contemplates these matters, the more will he recognize his great debt to his benefactor, God. And this, in turn, will become the means [that will safeguard him] from becoming indolent and lax in his service [of the Eternal]. Although he certainly cannot repay Him for His goodness, he [will begin to realize that he] should at least extol His name and fulfill His mitzvos.

Any person, in any situation, is obligated to recognize the Eternal's benevolence

There isn't a person, no matter what his circumstances — poor or rich, healthy or sick — who does not perceive numerous wonders and acts of benevolence in his situation. A wealthy person, or a healthy individual is [already] indebted to the Blessed One for his wealth or his good health; a poor person is [also]

פֶּרֶק ח
בְּדֶרֶךְ קְנִיַּת הַזְּרִיזוּת

קְנִיַּת הַ'זְּרִיזוּת' – בָּאֶמְצָעִים בָּם נִקְנֵית הַ'זְּהִירוּת'

הִנֵּה הָאֶמְצָעִים אֲשֶׁר נִקְנֶה בָּם הַזְּרִיזוּת, הֵם הֵם אוֹתָם אֲשֶׁר נִקְנֶה בָּם הַזְּהִירוּת, וּמַדְרֵגוֹתֵיהֶם כְּמַדְרֵגוֹתֵיהֶם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה, כִּי עִנְיָנָם קָרוֹב זֶה לָזֶה מְאֹד וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם אֶלָּא שֶׁזֶּה בַּעֲשִׂין וְזֶה בַּלָּאוִין. וְכַאֲשֶׁר יִתְאַמֵּת אֵצֶל הָאָדָם גֹּדֶל עֵרֶךְ הַמִּצְווֹת וְרֹב חוֹבָתוֹ בָּהֶם, וַדַּאי שֶׁיִּתְעוֹרֵר לִבּוֹ אֶל הָעֲבוֹדָה וְלֹא יִתְרַפֶּה מִמֶּנָּה.

טִפּוּחַ הַכָּרַת-הַטּוֹב מַגְבִּיר אֶת קְנִיַּת הַ'זְּרִיזוּת'

וְאָמְנָם, מַה שֶּׁיּוּכַל לְהַגְבִּיר הַהִתְעוֹרְרוּת הַזֶּה, הוּא הַהִסְתַּכְּלוּת בְּרֹב הַטּוֹבוֹת שֶׁהַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה עִם הָאָדָם בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וְהַנִּפְלָאוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ מֵעֵת הַלֵּדָה עַד הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן. כִּי כָל מַה שֶּׁיַּרְבֶּה לְהִסְתַּכֵּל וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּדְבָרִים אֵלֶּה, הִנֵּה יַרְבֶּה לְהַכִּיר לְעַצְמוֹ חוֹבָה רַבָּה אֶל הָאֵל הַמֵּטִיב לוֹ, וְיִהְיוּ אֵלֶּה אֶמְצָעִים לְשֶׁלֹּא יִתְעַצֵּל וְיִתְרַפֶּה מֵעֲבוֹדָתוֹ, כִּי הֲרֵי הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל וַדַּאי לִגְמֹל לוֹ טוֹבָתוֹ יִתְבָּרַךְ, לְפָחוֹת יוֹדֶה לִשְׁמוֹ וִיקַיֵּם מִצְווֹתָיו.

כָּל אָדָם, בְּכָל מַצָּב, חַיָּב לְהַכִּיר טוֹבָה לַבּוֹרֵא. הַהַכָּרָה שֶׁאָדָם תָּלוּי בְּכָל צְרָכָיו בַּקב"ה – וְהֵם נְתוּנִים לִפְנֵי עֲבוֹדָתוֹ

וְהִנֵּה אֵין לְךָ אָדָם, בְּאֵיזֶה מַצָּב שֶׁיִּמָּצֵא, אִם עָנִי וְאִם עָשִׁיר, אִם בָּרִיא וְאִם חוֹלֶה, שֶׁלֹּא יִרְאֶה נִפְלָאוֹת וְטוֹבוֹת רַבּוֹת בְּמַצָּבוֹ. כִּי הֶעָשִׁיר וְהַבָּרִיא, כְּבָר הוּא חַיָּב לוֹ יִתְבָּרַךְ עַל עָשְׁרוֹ וְעַל בְּרִיאוּתוֹ; הֶעָנִי חַיָּב לוֹ, שֶׁאֲפִלּוּ בְּעָנְיוֹ

indebted to Him, for even in his poverty he is sustained by the Eternal, miraculously and wondrously, and He does not allow him to die of hunger; and [similarly] a sick person, for He strengthens him during his relentless sickness and suffering and does not allow him to descend to the grave. And it is the same with anything of a similar nature, which means that there is not a single person who will fail to recognize his indebtedness to His Creator. And when he observes the benevolence that the Eternal has bestowed on him, he will surely be inspired to alacrity in his service of the Eternal, as I have written above. And this applies with even greater force if he considers that all the goodness [that he receives] is dependent on the Blessed One's hands. Whatever he needs and whatever is essential is from the Blessed One, and from no other. And therefore he surely will not be able to afford being indolent in the service of the Blessed One so as not to find himself deprived of what is vital to him.

Applying the means for acquiring alacrity to the three kinds of individuals mentioned earlier

You can see that I have incorporated in my words here the three [progressive] levels that I have categorized with reference to [the virtue of] vigilance, for they [vigilance and alacrity] are one and the same [in this respect] and either one can be derived from the context of the other. Those who are truly wise will be motivated by their sense of duty and by their cognizance of the value and significance of their deeds. Those of lesser aptitude will be motivated by awareness of the world-to-come and the honor [that abounds] there. (They should not have to face the shameful realization that they had forfeited all the good that could have been theirs.) As for the masses, they will be motivated by [the realities of] this world and its requirements, as I explained previously.

מַמְצִיא לוֹ פַּרְנָסָתוֹ דֶּרֶךְ נֵס וָפֶלֶא וְאֵינוֹ מַנִּיחוֹ לָמוּת בָּרָעָב; הַחוֹלֶה, עַל שֶׁמַּחֲזִיקוֹ בְּכֹבֶד חָלְיוֹ וּמַכּוֹתָיו וְאֵינוֹ מַנִּיחוֹ לָרֶדֶת שָׁחַת; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא־בָזֶה, עַד שֶׁאֵין לְךָ אָדָם שֶׁלֹּא יַכִּיר עַצְמוֹ חַיָּב לְבוֹרְאוֹ. וּבְהִסְתַּכְּלוֹ בְּטוֹבוֹת אֵלֶּה שֶׁהוּא מְקַבֵּל מִמֶּנּוּ, וַדַּאי שֶׁיִּתְעוֹרֵר לְהִזְדָּרֵז לַעֲבוֹדָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה. כָּל־שֶׁכֵּן אִם יִתְבּוֹנֵן הֱיוֹת כָּל טוּבוֹ תָּלוּי בְּיָדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמַה שֶּׁמִּצְטָרֵךְ לוֹ וּמַה שֶּׁמֻּכְרָח אֵלָיו, מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ הוּא, וְלֹא מֵאַחֵר, אֲשֶׁר עַל־כֵּן וַדַּאי שֶׁלֹּא יִתְעַצֵּל מֵעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלֹא יֶחְסַר לוֹ מַה שֶּׁהוּא מֻכְרָח אֵלָיו.

הַתְאָמַת דַּרְכֵי קְנִיַּת הַ'זְּרִיזוּת' לְמַדְרֵגַת שְׁאִיפוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם

וְהִנְּךָ רוֹאֶה, שֶׁכָּלַלְתִּי פֹּה בִּדְבָרַי שְׁלֹשֶׁת הַמַּדְרֵגוֹת אֲשֶׁר חִלַּקְתִּים בַּזְּהִירוּת, כִּי כְּבָר עִנְיָנָם אֶחָד. וְהַדָּבָר לָמֵד מֵעִנְיָנוֹ, שֶׁלִּשְׁלֵמֵי הַדַּעַת תִּהְיֶה הַהֶעָרָה מִצַּד הַחוֹבָה וּמִצַּד עֵרֶךְ הַמַּעֲשִׂים וַחֲשִׁיבוּתָם: לַפְּחוּתִים מֵהֶם – מִצַּד הָעוֹלָם־הַבָּא וּכְבוֹדוֹ, שֶׁלֹּא תַשִּׂיגֵהוּ בּוּשָׁה לְיוֹם הַגְּמוּל בִּרְאוֹתוֹ הַטּוֹבָה שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַשִּׂיג, וְאִבְּדָהּ. וְלֶהָמוֹן – מִצַּד הָעוֹלָם־הַזֶּה וּצְרָכָיו, כְּעִנְיַן שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שָׁם לְמַעְלָה.

Chapter 9
Factors that Undermine Alacrity — and How to Avoid Them

The greatest foe to alacrity is the desire for ease

The factors that lead to the loss of alacrity are those that reinforce indolence. The greatest of these is the desire for physical ease, the detestation of any exertion, and the unlimited pursuit of pleasure. An individual of this nature will find that serving his Creator is a great burden. One who would like to eat all his meals in complete repose and relaxation, who wants to sleep without any disturbances, who refuses to walk other than at a leisurely pace, etc. — will find it very difficult to get up in the morning for *shul*, or to hurry through his meal in order to *daven* minchah before dusk, or to go out to perform a mitzvah if the weather isn't agreeable. [So you can imagine] how much more [reluctant he will be] to rush off to do a mitzvah or to learn Torah!

Rote in these areas denies one freedom to conduct himself with alacrity

One who habituates himself to these patterns of behavior will not have the requisite mastery over himself to do the opposite when he so desires. For his will has already been imprisoned by his own habits, which have become second nature to him.

The purpose of man is to labor

A person must realize that he is not in this world in order to rest. Rather, [he must be prepared] to toil and exert himself.

Man is compared to a day-worker

He must conduct himself like [wage] workers behave around their employers, which recalls the following (*Eruvin* 65a): "We are like day-workers."

פֶּרֶק ט
בְּבֵאוּר מַפְסִידֵי הַזְּרִיזוּת וְהַהַרְחָקָה מֵהֶם

גְּדוֹלֵי מַפְסִידֵי הַ'זְּרִיזוּת': בַּקָּשַׁת הַמְּנוּחָה וְאַהֲבַת הָעִדּוּנִים

הִנֵּה מַפְסִידֵי הַזְּרִיזוּת, הֵם הֵם מַגְדִּילֵי הָעַצְלָה. וְהַגָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּם, הוּא בַּקָּשַׁת הַמְּנוּחָה הַגּוּפָנִיּוּת וְשִׂנְאַת הַטֹּרַח וְאַהֲבַת הָעִדּוּנִים בְּתַשְׁלוּם כָּל תַּאֲוֹתֵיהֶם. כִּי הִנֵּה אָדָם כָּזֶה, וַדַּאי שֶׁתִּכְבַּד עָלָיו הָעֲבוֹדָה לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ כֹּבֶד גָּדוֹל. כִּי מִי שֶׁיִּרְצֶה לֶאֱכוֹל אֲכִילוֹתָיו בְּכָל הַיִּשּׁוּב וְהַמְּנוּחָה, וְלִישֹׁן שְׁנָתוֹ בְּלֹא טוֹרֵד, וִימָאֵן לָלֶכֶת אִם לֹא לְאִטּוֹ, וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלֶּה, הִנֵּה יִקְשֶׁה עָלָיו לְהַשְׁכִּים לְבָתֵּי־כְנֵסִיּוֹת בַּבֹּקֶר, אוֹ לְקַצֵּר בִּסְעֻדָּתוֹ מִפְּנֵי תְּפִלַּת־הַמִּנְחָה בֵּין־הָעַרְבַּיִם, אוֹ לָצֵאת לִדְבַר־מִצְוָה אִם לֹא יִהְיֶה הָעֵת בָּרוּר, כָּל־שֶׁכֵּן לְמַהֵר עַצְמוֹ לִדְבַר־מִצְוָה אוֹ לְתַלְמוּד־תּוֹרָה.

הַהֶרְגֵּל בָּאֵלֶּה מְבַטֵּל אֶת חֵרוּת־הָרָצוֹן לִנְהֹג בִּ'זְרִיזוּת'

וּמִי שֶׁמַּרְגִּיל עַצְמוֹ לַמִּנְהָגוֹת הָאֵלֶּה, אֵינֶנּוּ אָדוֹן בְּעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת הֵפֶךְ זֶה כְּשֶׁיִּרְצֶה, כִּי כְּבָר נֶאֱסַר רְצוֹנוֹ בְּמַאֲסַר הַהֶרְגֵּל הַנַּעֲשֶׂה טֶבַע שֵׁנִי.

תַּכְלִית הָאָדָם בעוה"ז – הֶעָמָל

וְאָמְנָם, צָרִיךְ שֶׁיֵּדַע הָאָדָם, כִּי לֹא לִמְנוּחָה הוּא בָּעוֹלָם־הַזֶּה, אֶלָּא לְעָמָל וָטֹרַח.

מָשָׁל לִשְׂכִירֵי־יוֹם

וְלֹא יִנְהַג בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא מִנְהַג הַפּוֹעֲלִים הָעוֹשִׂים מְלָאכָה אֵצֶל מַשְׂכִּירֵיהֶם, וּכְעִנְיַן מַה שֶּׁהָיָה אוֹמֵר (עֵרוּבִין סה, א): "אֲגִירֵי דְיוֹמָא אֲנַן".

Man is compared to soldiers at the battlefront

And [he must also conduct himself] like soldiers at their battle posts, who eat quickly, whose sleep is irregular, and who are always ready for combat. Referring to this, Scripture states (*Iyov* 5:7): "For man is born to labor."

Habituating oneself to less will make it easier to serve the Eternal

When one accustoms himself in this manner he will definitely find it easier to serve [the Eternal] since he will lack neither the willingness nor the necessary preparations for this. In a similar vein, the Sages of blessed memory said (*Pirkei Avos* 6:4): "This is the way of Torah: Eat bread with salt, ration your drinking of water, and sleep on the ground" — this is the [recommended] formula for the total safeguarding [of one's self] from comforts and pleasures.

Another foe to contend with: weather conditions, etc.

Another factor that can lead to the loss of alacrity is excessive fear and dread of the transient and its various manifestations. On one occasion, a person may dread the cold or the heat, on another, accidents or illness or the wind and so on and so forth. This is what Shlomo, may peace be upon him, referred to when he said (*Mishlei* 26:13): "Thus said the indolent, 'A lion is on the road, a lion [lies in wait] in the streets.'"

Excessive fear is a sin

The Sages of blessed memory have criticized this characteristic [of fear] and associated it with those who sin. A verse in Scripture supports this idea, declaring (*Yeshayahu* 33:14): "The sinners in Zion were afraid; the wicked were gripped with trembling." [Fear is associated with those who sin] to such an extent that one of the great [Sages], upon seeing that his disciple was filled with fear, said: "You are a sinner!" (*Berachos* 60a). However, with reference to this it has been stated (*Tehillim* 37:3): "Trust in the Eternal and do good; [then you shall] dwell in the land and be sustained by [your] faith."

A summary of the above

In summation: A person must place himself on a temporary footing in this world and a permanent one in relation to his service [of the Eternal]. With worldly matters, he must be content and satisfied with what-

מָשָׁל לְחַיָּלִים הַדְּרוּכִים לַקְּרָב

וּכְדֶרֶךְ יוֹצְאֵי־הַצָּבָא בְּמַעַרְכוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר אֲכִילָתָם בְּחִפָּזוֹן וּשְׁנָתָם עֲרַאי וְעוֹמְדִים תָּמִיד מוּכָנִים לְעֵת קְרָב. וְעַל זֶה נֶאֱמַר (אִיּוֹב ה, ז): "כִּי אָדָם לְעָמָל יוּלָּד".

הֶרְגֵּל לְעָמָל וּלְצִמְצוּם הַצְּרָכִים, יָקֵלּוּ אֶת הָעֲבוֹדָה

וּכְשֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ – יִמְצָא הָעֲבוֹדָה קַלָּה עָלָיו וַדַּאי, כֵּיוָן שֶׁלֹּא יֶחְסַר בְּעַצְמוֹ הַהַזְמָנָה וְהַהֲכָנָה אֵלֶיהָ. וְעַל זֶה הַדֶּרֶךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ו, ד): "כָּךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה: פַּת בְּמֶלַח תֹּאכַל, וּמַיִם בִּמְשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה, וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן!" – שֶׁהוּא כְּלַל הַהַרְחָקָה בְּתַכְלִית מִן הַמְּנוּחוֹת וְהָעִדּוּנִים.

מַפְסִיד נוֹסָף: פַּחַד מִקָּשְׁיֵי מֶזֶג־הָאֲוִיר וְכַדּוֹ'

עוֹד מִמַּפְסִידֵי הַזְּרִיזוּת הוּא רֹב הַפַּחַד וְגֹדֶל הַמּוֹרָא מִן הַזְּמַן וּתְוֹלְדוֹתָיו; כִּי פַּעַם יִירָא מֵהַקֹּר אוֹ מֵהַחֹם, וּפַעַם מֵהַפְּגָעִים, וּפַעַם מִן הֶחֳלָאִים, וּפַעַם מִן הָרוּחַ, וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא־בָזֶה. הוּא הָעִנְיָן שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (מִשְׁלֵי כו, יג): "אָמַר עָצֵל שַׁחַל בַּדָּרֶךְ אֲרִי בֵּין הָרְחֹבוֹת".

פַּחַד מֻגְזָם – חֵטְא

וּכְבָר גִּנּוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הַמִּדָּה הַזֹּאת וְיִחֲסוּהָ אֶל הַחַטָּאִים, וּמִקְרָא מְסַיְּעָם, דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָה לג, יד): "פָּחֲדוּ בְצִיּוֹן חַטָּאִים אָחֲזָה רְעָדָה חֲנֵפִים", עַד שֶׁאָמַר אֶחָד מִן הַגְּדוֹלִים אֶל תַּלְמִידוֹ בִּרְאוֹתוֹ אוֹתוֹ מִתְפַּחֵד: "חַטָּאָה אַתְּ!" (בְּרָכוֹת ס, א). אֶלָּא עַל זֶה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים לז, ג): "בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב, שְׁכָן אֶרֶץ וּרְעֵה אֱמוּנָה".

כְּלַל הַיַּחַס לעוה"ז (סִכּוּם כָּל הנ"ל)

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: צָרִיךְ שֶׁיָּשִׂים הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ עֲרַאי בָּעוֹלָם וְקָבוּעַ בָּעֲבוֹדָה, יִתְרַצֶּה וְיִסְתַּפֵּק בְּכָל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם

ever he happens to find; he must take from what comes his way, shun ease and be prepared to work and toil; and his heart should be secure in its trust in the Eternal, without fear of the consequences that time and its afflictions may bring.

But haven't we been commanded to protect ourselves from danger?

But you may object: "We find that the Sages required one to protect himself carefully, wherever he is, and not place himself in danger, even if he is a tzaddik and a man of deeds. And, they said (*Kesubos* 30a): 'Everything is in the hands of Heaven except [illnesses that result from] the cold and the heat,' and it is clearly written (*Devarim* 4:15): 'You shall be very careful of yourselves.' So we see that one cannot decide to 'have trust in the Eternal' in all circumstances, as it further states: "Even for a mitzvah [one must be careful not to endanger himself] [see *Pesachim* 8b]."

One must watch out for reasonable dangers

One has to distinguish between different kinds of fear: there is fear that is appropriate and fear that is irrational. There is "trusting in the Eternal" and there is recklessness. For the Master, blessed be He, created man with an intelligent mind and the ability to reason, so that he would be able to conduct himself properly and safeguard himself from the noxious phenomena that have been created to punish evildoers.

One who endangers himself is called a sinner

One who chooses to ignore wisdom and is willing to place himself in danger is not displaying trust but rather recklessness. [Such a person] is sinning by flouting the will of the Creator, may His Name be blessed, Who wants man to protect himself. Therefore, besides the inherent danger that he is liable to bring upon himself due to his carelessness, he is also directly at fault by sinning [against the Eternal's will]. Consequently, the sin itself brings on his punishment. By contrast, it is the precautionary fear that we mentioned above, grounded in knowledge and intelligence, that is appropriate, and about which it is said (*Mishlei* 22:3): "The wise man sees the evil and hides, and the foolish pass [through it] and are punished."

בְּמַה שֶּׁמִּזְדַּמֵּן לוֹ, וְיִקַּח מִן הַבָּא בְּיָדוֹ, וְיִהְיֶה רָחוֹק מִן הַמְּנוּחָה וְקָרוֹב לִמְלָאכָה וּלְעָמָל, וְיִהְיֶה נָכוֹן לִבּוֹ בָּטוּחַ בַּה', וְלֹא יִירָא מִתּוֹלְדוֹת הַזְּמַן וּפְגָעָיו.

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: הֲרֵי חז"ל צִוּוּ לְהִשָּׁמֵר מִסַּכָּנוֹת?!

שֶׁמָּא תֹּאמַר: הֲרֵי מָצִינוּ שֶׁחִיְּבוּ חֲכָמִים בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׁמֹר הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ שְׁמִירָה מְעֻלָּה וְלֹא יָשִׂים עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה אֲפִלּוּ הוּא צַדִּיק וּבַעַל מַעֲשִׂים, וְאָמְרוּ (כְּתוּבּוֹת ל, א): "הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּנִּים פַּחִים", וּמִקְרָא כָּתוּב (דְּבָרִים, וָאֶתְחַנַּן ד, טו): "וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם", הֲרֵי שֶׁאֵין לְהַחְלִיט הַבִּטָּחוֹן הַזֶּה עַל־כָּל־פָּנִים. וְהָתָם (עי' חוּלִּין קמב, א; וּבִירוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת ג) אָמְרוּ: וַאֲפִלּוּ לִדְבַר־מִצְוָה?!

הַתֵּרוּץ: מִסַּכָּנוֹת סְבִירוֹת – יֵשׁ לִירָא

דַּע, כִּי יֵשׁ יִרְאָה וְיֵשׁ יִרְאָה: יֵשׁ יִרְאָה רְאוּיָה וְיֵשׁ יִרְאָה שׁוֹטָה, יֵשׁ בִּטָּחוֹן וְיֵשׁ הוֹלֵלוּת. כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם בַּעַל־שֵׂכֶל נָכוֹן וּסְבָרָא נְכוֹחָה לְשֶׁיִּנְהַג עַצְמוֹ עַל דֶּרֶךְ טוֹב וְיִשָּׁמֵר מִן הַדְּבָרִים הַמַּזִּיקִים אֲשֶׁר נִבְרְאוּ לַעֲנוֹשׁ אֶת הָרְשָׁעִים.

הַמִּסְתַּכֵּן בָּהֶן – חוֹטֵא

וּמִי שֶׁיִּרְצֶה שֶׁלֹּא יִנְהַג עַצְמוֹ בְּדֶרֶךְ הַחָכְמָה וְיַפְקִיר עַצְמוֹ לַסַּכָּנוֹת, הִנֵּה אֵין זֶה בִּטָּחוֹן, אֶלָּא הוֹלֵלוּת. וְהִנֵּה הוּא חוֹטֵא בְּמַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה נֶגֶד רְצוֹן הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁרוֹצֶה שֶׁיִּשְׁמוֹר הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ. וְנִמְצָא, שֶׁמִּלְּבַד הַסַּכָּנָה הַמְּטֻבַּעַת בַּדָּבָר אֲשֶׁר הוּא עָלוּל אֵלֶיהָ מִפְּנֵי חֶסְרוֹן שְׁמִירָתוֹ, הִנֵּה עוֹד הוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ בְּקוּם־עֲשֵׂה בַּחֵטְא אֲשֶׁר הוּא חוֹטֵא, וְנִמְצָא הַחֵטְא עַצְמוֹ מְבִיאוֹ לָעֹנֶשׁ. וְאוּלָם הַשְּׁמִירָה הַזֹּאת, וְזֹאת הַיִּרְאָה הַמְיֻסֶּדֶת עַל הַנְהָגַת הַחָכְמָה וְהַשֵּׂכֶל – הִיא הָרְאוּיָה, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי כב, ג): "עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר וּפְתָיִים עָבְרוּ וְנֶעֱנָשׁוּ".

Fear that leads to the neglect of one's responsibilities

Irrational fear, however, is characterized by a person's tendency to be overly self-protective and overly fearful. His protective measures are so elaborate that they lead to the neglect of Torah study and of the Divine service.

Distinguishing between the two types of fear

The criterion for differentiating between these two [types of] fear is [the distinction] that the Sages of blessed memory made when they said (*Pesachim* 8b): "Where there is a likelihood of one coming to harm, it is different" — i.e., where it is likely and evident that one will come to harm, then one must take precautions, but where this is not evident, one need not fear. Along the same lines it was stated (*Chullin* 56b): "We do not presume the existence of a blemish that we cannot see," and "A sage can only rely on what his eyes can see" (*Bava Basra* 131a). This is what is meant by the verse we cited previously (*Mishlei* 22:3): "The wise man sees the evil and hides." This can only be referring to hiding from the evil that one perceives, not from something that perhaps might possibly happen, and this is precisely the intent of the verse I have mentioned above: "Thus said the indolent, 'A lion is on the road, a lion [lies in wait] in the streets'" (*Mishlei* 26:3).

Fear distorts one's sense of reality

The Sages of blessed memory aptly explained this idea to demonstrate just how effective baseless fear can be in deterring one from doing a good deed. They said (*Devarim Rabbah* 8:6): "Shlomo said seven things about an indolent person, as follows: People would say to the indolent person: 'Your teacher is in town — go and learn Torah from him!' and he would respond to them, 'I'm afraid of the lion on the road'; [If they said to him] 'Your teacher is in the community!' he would say, 'I'm afraid there might be a lion in the streets'; [when] they would say to him, 'He's within your house!' he would say to them, 'If I go to him I will find the door locked'; they would say to him, 'It's open!' and when he no longer knew what to answer, he would say to them, 'It doesn't matter whether the

הַיִּרְאָה הַשּׁוֹטָה – כְּשֶׁהִיא בְּהַגְזָמָה

אַךְ הַיִּרְאָה הַשּׁוֹטָה הִיא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם רוֹצֶה לְהוֹסִיף שְׁמִירוֹת עַל שְׁמִירוֹת וְיִרְאָה עַל יִרְאָה, וְעוֹשֶׂה מִשְׁמֶרֶת לְמִשְׁמַרְתּוֹ בְּאֹפֶן שֶׁיַּגִּיעַ מִזֶּה בִּטּוּל לַתּוֹרָה וְלָעֲבוֹדָה.

הָאַבְחָנָה: עפ"י שְׁכִיחוּת הַסַּכָּנָה

וְהַכְּלָל לְהַבְחִין בֵּין שְׁתֵּי הַיִּרְאוֹת, הוּא מַה שֶּׁחִלְּקוּ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּאָמְרָם (פְּסָחִים ח, ב): "הֵיכָא דִּשְׁכִיחַ הֶזֵּקָא שָׁאנֵי". כִּי מָקוֹם שֶׁהַהֶזֵּק מָצוּי וְנוֹדָע – יֵשׁ לְהִשָּׁמֵר; אַךְ מָקוֹם שֶׁאֵין הַהֶזֵּק נוֹדָע – אֵין לִירֹא. וְעַל כַּיּוֹצֵא־בָזֶה נֶאֱמַר (חוּלִּין נו, ב): "רֵיעוּתָא דְּלָא חֲזֵינָן לָא מַחְזְקִינָן". וְאֵין לוֹ לֶחָכָם אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת (עפ"י בָּבָא בַּתְרָא קלא, א). הוּא עַצְמוֹ עִנְיַן הַפָּסוּק שֶׁהֵבֵאנוּ לְמַעְלָה (מִשְׁלֵי כב, ג): "עָרוּם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר" – הָא אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּנִסְתָּר מִן הָרָעָה אֲשֶׁר רוֹאֶה, לֹא מִמַּה שֶּׁיּוּכַל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁרִי שֶׁיָּבוֹא, וְהוּא מַמָּשׁ עִנְיַן הַפָּסוּק שֶׁהִזְכַּרְתִּי לְמַעְלָה: "אָמַר עָצֵל שַׁחַל בַּדֶּרֶךְ, אֲרִי בֵּין הָרְחוֹבוֹת" (מִשְׁלֵי כו, יג).

לֶעָצֵל שִׁקּוּלִים מֻטְעִים בְּהַעֲרָכַת הַסַּכָּנָה

וַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, פֵּרְשׁוּ הָעִנְיָן כְּמִין חֹמֶר, לְהַרְאוֹת עַד הֵיכָן מַגַּעַת יִרְאַת־הַהֶבֶל לְהַפְרִישׁ הָאָדָם מִן הַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב. אָמְרוּ (דְּבָרִים רַבָּה ח, ו): "שִׁבְעָה דְּבָרִים אָמַר שְׁלֹמֹה בֶּעָצֵל. כֵּיצַד, אָמְרוּ לֶעָצֵל: 'הֲרֵי רַבְּךָ בָּעִיר, לֵךְ וּלְמַד תּוֹרָה מִמֶּנּוּ!' וְהוּא מֵשִׁיב אוֹתָם: 'מִתְיָרֵא אֲנִי מִן הָאֲרִי שֶׁבַּדֶּרֶךְ'; 'רַבְּךָ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה!' אוֹמֵר לָהֶם: 'מִתְיָרֵא אֲנִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲרִי בֵּין הָרְחוֹבוֹת'; אוֹמְרִים לוֹ: 'הֲרֵי הוּא בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ'! אוֹמֵר לָהֶם: 'אִם אֲנִי הוֹלֵךְ אֶצְלוֹ, אֲנִי מוֹצֵא הַפֶּתַח נְעוּלָה'; אוֹמְרִים לוֹ: 'פָּתוּחַ הוּא!' וּכְשֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ מַה לְּהָשִׁיב, אוֹמֵר לָהֶם: 'הַדֶּלֶת פְּתוּחָה אוֹ נְעוּלָה, מְבַקֵּשׁ

door is unlocked or locked — I would like to sleep a little more.'" From here we see that it is not fear that leads one to indolence. Rather, it is indolence that causes one to fear.

Daily experience attests to the way that fear can govern our lives

In regard to all of these matters, daily experience and common knowledge will attest to the fact that "This is their way — their folly remains with them" (*Tehillim* 49:14). One who reflects upon this will discover its penetrating truth and it will be readily acknowledged by the intelligent mind.

This topic of alacrity has already been explained in a manner that I consider sufficient to arouse the heart. The wise person, however, will grow wiser, further adding to his wisdom.

The rationale for placing alacrity after vigilance

You will now realize why alacrity is placed a step above vigilance. As a general rule, a person cannot attain alacrity unless he first attains vigilance. A person who is not meticulously careful in what he does, and does not delve into the Divine service and its guidelines (which constitute the virtue of vigilance) as I have written, will find it difficult to display love and yearning for that service and to rush with fervor before his Creator. For such an individual is still drowning in physical desires, and he maintains the pursuit of his habits which [only] serves to distance him [further] from all of this. However, once he becomes aware of his deeds and is vigilant about them, and assesses the mitzvos and the transgressions that he does, as we have mentioned, it will be easier for him to turn away from evil and to desire good — and he will do it with alacrity. This is self-evident.

אֲנִי עוֹד לִישׁוֹן מְעַט". הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין הַיִּרְאָה גּוֹרֶמֶת שֶׁיִּתְעַצֵּל, אֶלָּא עַצְלָה גּוֹרֶמֶת לוֹ שֶׁיִּתְיָרֵא.

נִסָּיוֹן חַיֵּי-יוֹם-יוֹם מְאַשֵּׁר אֶת הַשְׁפָּעַת מַפְסִידֵי הַ'זְּרִיזוּת'

וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הַנִּסָּיוֹן הַיּוֹמִי יָעִיד עֲלֵיהֶם, מִמַּה שֶּׁכְּבָר פָּשׁוּט הוּא וְרָגִיל בְּרֹב הֲמוֹן בְּנֵי־הָאָדָם אֲשֶׁר זֶה דַרְכָּם כֶּסֶל לָמוֹ. וּמַשְׂכִּיל עַל דָּבָר, יִמְצָא אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וְדַעַת לְנָבוֹן נָקָל.

וּכְבָר נִתְבָּאֵר עִנְיַן הַזְּרִיזוּת בֵּאוּר שֶׁאֶחְשׁוֹב הֱיוֹתוֹ מַסְפִּיק לְהֶעָרַת הַלֵּב, וְהֶחָכָם יֶחְכַּם עוֹד וְיוֹסִיף לֶקַח.

הַ'זְּרִיזוּת' אַחַר הַ'זְּהִירוּת' – בְּדַוְקָא

וְהִנְּךָ רוֹאֶה, כִּי רָאוּי לַזְּרִיזוּת לִהְיוֹת בְּהַדְרָגָה אַחַר הַזְּהִירוּת, כִּי עַל הָרֹב לֹא יִהְיֶה הָאָדָם זָרִיז אִם לֹא יִהְיֶה זָהִיר בַּתְּחִלָּה. כִּי מִי שֶׁלֹּא יָשִׂים לִבּוֹ לְהִזָּהֵר בְּמַעֲשָׂיו וּלְהִתְבּוֹנֵן בָּעֲבוֹדָה וּמִשְׁפָּטֶיהָ, שֶׁזּוֹ הִיא מִדַּת הַזְּהִירוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי – קָשֶׁה שֶׁיִּלְבַּשׁ אַהֲבָה וְחֶמְדָּה אֵלֶיהָ וְיִזְדָּרֵז בִּתְשׁוּקָה לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ, כִּי הִנֵּה הוּא עוֹדֶנּוּ טוֹבֵעַ בְּתַאֲווֹת הַגּוּפָנִיּוֹת וְרֶץ מְרוּצַת הֶרְגֵּלוֹ הַמַּרְחִיקוֹ מִכָּל זֶה. אָמְנָם, אַחַר שֶׁכְּבָר פָּקַח עֵינָיו לִרְאוֹת מַעֲשָׂיו וּלְהִזָּהֵר בָּם, וְחָשַׁב חֶשְׁבּוֹן הַמִּצְוֹת וְהָעֲבֵרוֹת, כַּאֲשֶׁר זָכַרְנוּ, נָקֵל הוּא לוֹ שֶׁיָּסוּר מִן הָרָע וְיִשְׁתּוֹקֵק אֶל הַטּוֹב וְיִזְדָּרֵז בּוֹ, וְזֶה פָּשׁוּט.

Chapter 10

The Virtue of Cleanliness

Cleanliness means being free of any sin

The virtue of cleanliness is associated with a person who has completely cleansed himself of all bad traits and all sin. This means not only those sins that are acknowledged as such and are clearly recognizable, but also those that the heart has been seduced into rationalizing as permissible. In actuality, when we look into the matter, we will discover that the only reason one considers these things permissible is because his heart is still slightly afflicted by lustful desire. He is not entirely cleansed of it, and therefore it is able to entice him toward leniency.

One who possesses cleanliness can control his actions

But a person who is thoroughly cleansed of this blemish and of any trace of evil that desire leaves in its wake will be sharp-eyed and keenly discerning, and he will not be swayed in any manner. Therefore, he will be able to recognize as evil anything that [could] be a sin, even the most minor of sins, and he will distance himself from it. Accordingly, the Sages (*Sanhedrin* 23a) referred to those who have so completely purified their actions that not even a stirring of evil remains — as: "The 'clean of mind' of Jerusalem."

The difference between one who possesses vigilance and one who possesses cleanliness

You can now see the difference between one who possesses [the virtue of] vigilance and one who possesses [the virtue of] cleanliness, even though they are similar to each other in their makeup. The vigilant person is one who is careful about his actions and makes sure not to sin in those areas that are already known to him and that are universally acknowledged as sin. However, such a person is not sufficiently mas-

פֶּרֶק י

בְּבֵאוּר הַנְּקִיּוּת

הַהַגְדָּרָה: נִקָּיוֹן מִכָּל רַע, גַּם מֵ"הוֹרָאוֹת-הַיֶּתֶר" מֻטְעוֹת

מִדַּת הַנְּקִיּוּת הִיא – הֱיוֹת הָאָדָם נָקִי לְגַמְרֵי מִכָּל מִדָּה רָעָה וּמִכָּל חֵטְא; לֹא דַּי מִמַּה שֶּׁהַחֵטְא בּוֹ מְפֻרְסָם וְגָלוּי, אֶלָּא גַּם כֵּן מִמַּה שֶּׁהַלֵּב נִפְתֶּה בּוֹ לְהוֹרוֹת הֶתֵּר בַּדָּבָר, שֶׁכַּאֲשֶׁר נַחְקֹר עָלָיו בֶּאֱמֶת נִמְצָא – שֶׁלֹּא הָיָה הַהֶתֵּר הַהוּא נִרְאֶה לוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי הֱיוֹת הַלֵּב עֲדַיִן נָגוּעַ קְצָת מִן הַתַּאֲוָה, כִּי לֹא טָהַר מִמֶּנָּה מִכֹּל־וָכֹל – עַל כֵּן תִּמְשְׁכֵהוּ לְהָקֵל לוֹ.

הַ'נָּקִי' לֹא יִתְפַּתֶּה לְ"נְגִיעוֹת"

אַךְ הָאָדָם אֲשֶׁר טָהַר מִזֶּה הַנֶּגַע לְגַמְרֵי, וְנָקִי מִכָּל רֹשֶׁם רַע שֶׁמַּשְׁאֶרֶת הַתַּאֲוָה אַחֲרֶיהָ, הִנֵּה רְאִיָּתוֹ תִּהְיֶה בְּרוּרָה לְגַמְרֵי וְהַבְחָנָתוֹ זַכָּה וְלֹא תַטֵּהוּ הַחֶמְדָּה לְשׁוּם דָּבָר, אֶלָּא כָּל מַה שֶּׁהוּא חֵטְא, אֲפִלּוּ שֶׁיִּהְיֶה קַל שֶׁבְּקַלֵּי הַחֲטָאִים, תַּכִּירֵהוּ שֶׁהוּא רַע וְתַרְחִיקֵהוּ מִמֶּנּוּ. וְכַלָּשׁוֹן הַזֶּה אָמְרוּ חֲכָמִים עַל הַשְּׁלֵמִים הַמְטַהֲרִים מַעֲשֵׂיהֶם טָהֳרָה רַבָּה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהֶם אֲפִלּוּ נִדְנוּד דְּבַר רַע (סַנְהֶדְרִין כג, א): "נְקִיֵּי הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם".

הַהֶבְדֵּל בֵּין הַ'זָּהִיר' (הַכּוֹבֵשׁ יִצְרוֹ) לְבֵין הַ'נָּקִי' (הַמְשַׁנֶּה טִבְעוֹ)

וְהִנְּךָ רוֹאֶה עַתָּה הַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין הַזָּהִיר וְהַנָּקִי, אַף־עַל־פִּי שֶׁקְּרוֹבִים הֵם זֶה לָזֶה בְּעִנְיָנָם: הַזָּהִיר, הוּא הַנִּזְהָר בְּמַעֲשָׂיו וְרוֹאֶה שֶׁלֹּא יֶחֱטָא בְּמַה שֶּׁכְּבָר נוֹדַע לוֹ וּמְפֻרְסָם אֵצֶל הַכֹּל הֱיוֹתוֹ חֵטְא, אָמְנָם עֲדַיִן אֵינֶנּוּ אָדוֹן בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ

ter over himself to prevent himself from being emotionally drawn toward [his] innate desire, which then misleads him by permitting him those things whose evil is not widely known. This means that although he tries to conquer his [evil] inclination and subdue his desires, this will not change his [very] nature and he will [still] be incapable of removing corporeal lust from his heart. All he can do is sublimate it, and pursue wisdom rather than lust. But the darkness of corporeality is nevertheless effective in swaying him and enticing him.

Habituating oneself to vigilance and alacrity leads to cleanliness

However, once a person has accustomed himself to vigilance — by undergoing a primary cleansing of the acknowledged sins, by performing the service of the Eternal with regularity and alacrity, and by intensifying his love and longing for the Eternal, then the power of these habits will distance him from corporeal matters and his mind will cleave to the spiritual perfection that will ultimately lead him to the perfection of cleanliness. The fire of physical desire will be extinguished from his heart as the spiritual longing intensifies, and his perception will remain clear and lucid, as I have written above. Consequently, he will not be enticed nor will he be affected by his corporeal wants, and his actions will be completely cleansed.

David's joy over the virtue of cleanliness

David rejoiced over his possession of this virtue and declared (*Tehillim* 26:6): "I wash my hands in cleanliness and encircle Your altar, O Eternal." Only one who has been completely cleansed of any stirring of sin and transgression is worthy of seeing the countenance of the King — the Eternal. [Anyone] deficient in this can only feel embarrassment and shame before His presence, as Ezra HaSofer states (*Ezra* 9:6): "My Lord, I am embarrassed and ashamed to raise my countenance toward You, My Lord."

One must work intensely to attain this virtue

Without a doubt a person will have to do a great deal of work in order to perfect this virtue. Those sins that are recognizable and known are easy for one to be careful about since their ill effects are clearly rec-

לִבּוֹ מִן הַתַּאֲוָה הַטִּבְעִית, שֶׁלֹּא תַטֵּהוּ לְהֵרָאוֹת לוֹ הֶתֵּרִים בְּאֵיזֶה דְּבָרִים שֶׁאֵין רָעָתָם מְפֻרְסֶמֶת. וְזֶה – כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל לִכְבֹּשׁ אֶת יִצְרוֹ וְלִכְפּוֹת אֶת תַּאֲווֹתָיו, לֹא מִפְּנֵי זֶה יְשַׁנֶּה אֶת טִבְעוֹ וְלֹא יוּכַל לְהָסִיר מִלִּבּוֹ הַתַּאֲוָה הַגּוּפָנִית, אֶלָּא שֶׁיִּכְבֹּשׁ אוֹתָהּ וְיֵלֵךְ אַחַר הַחָכְמָה וְלֹא אַחֲרֶיהָ, אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים, חֹשֶׁךְ הַחָמְרִיּוּת עוֹשֶׂה אֶת שֶׁלּוֹ לַהֲסִיתוֹ וּלְפַתּוֹתוֹ.

הַהֶרְגֵּל הַמְּכֻוָּן בְּ׳זְהִירוּת׳ וּבְ׳זְרִיזוּת׳ – מֵבִיא לְ׳נְקִיּוּת׳

אָמְנָם, אַחַר שֶׁיִּתְרַגֵּל הָאָדָם הֶרְגֵּל גָּדוֹל בַּזְּהִירוּת הַזֶּה עַד שֶׁיִּנָּקֶה נִקָּיוֹן רִאשׁוֹן מִן הַחֲטָאִים הַמְפֻרְסָמִים וְיַרְגִּיל עַצְמוֹ בַּעֲבוֹדָה וּבִזְרִיזוּתָהּ וְתִגְבַּר בּוֹ הָאַהֲבָה אֶל בּוֹרְאוֹ וְהַחֶמְדָּה אֵלָיו, הִנֵּה כֹּחַ הַהֶרְגֵּל הַזֶּה יַרְחִיק אוֹתוֹ מֵעִנְיְנֵי הַחֹמֶר וְיַדְבִּיק דַּעְתּוֹ אֶל הַשְּׁלֵמוּת הַנַּפְשִׁי עַד שֶׁסּוֹף־סוֹף יוּכַל לְהַגִּיעַ אֶל הַנִּקָּיוֹן הַשָּׁלֵם, שֶׁכְּבָר יִכְבֶּה אֵשׁ הַתַּאֲוָה הַגּוּפִיִּית מִלִּבּוֹ בְּהִתְגַּבֵּר בּוֹ הַחֶמְדָּה הָאֱלֹהִית, וְאָז תִּשָּׁאֵר רְאִיָּתוֹ זַכָּה וּבָרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה, שֶׁלֹּא יְפַתֶּה וְלֹא יַשִּׂגֵהוּ חֵשֶׁק חָמְרִיּוּתוֹ, וְיִנָּקֶה בְּמַעֲשָׂיו מִכֹּל־וָכֹל.

שִׂמְחַת דָּוִד עַל הַ׳נְּקִיּוּת׳, כִּי מְבִיאָה לְקִרְבַת־ה׳

וְהִנֵּה עַל מִדָּה זוֹ, הָיָה דָּוִד שָׂמֵחַ בְּעַצְמוֹ וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים כו, ו): "אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפָּי וַאֲסֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ ה׳". כִּי בֶּאֱמֶת, רַק מִי שֶׁיִּנָּקֶה לְגַמְרֵי מִכָּל נִדְנוּד חֵטְא וְעָוֹן, הוּא הָרָאוּי לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ ה׳. כִּי זוּלַת זֶה, אֵין לוֹ אֶלָּא לֵבוֹשׁ וּלְהִכָּלֵם מִלְּפָנָיו, וּכְמַאֲמַר עֶזְרָא הַסּוֹפֵר (עֶזְרָא ט, ו): "אֱלֹהַי בֹּשְׁתִּי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֱלֹהַי פָּנַי אֵלֶיךָ".

צָרִיךְ עָמָל רַב לְהַשָּׂגַת הַ׳נְּקִיּוּת׳

וְהִנֵּה וַדַּאי, כִּי מְלָאכָה רַבָּה הִיא לָאָדָם לְהַגִּיעַ אֶל שְׁלֵמוּת הַמִּדָּה הַזֹּאת, כִּי הָעֲבֵרוֹת הַנִּכָּרוֹת וִידוּעוֹת קַלּוֹת הֵם לְשָׁמֵר מֵהֶם, כֵּיוָן שֶׁרָעָתָם גְּלוּיָה. אַךְ הַדִּקְדּוּק הַזֶּה

ognizable. However, the meticulousness that cleanliness demands is more difficult since the process of [internal] rationalization conceals the sin, as I have written. As our Sages of blessed memory have taught us (*Avodah Zarah* 18a): "The sins that one crushes with his heel encircle him at the time of judgment." In a similar vein our Sages of blessed memory said (*Bava Basra* 165a): "The majority [of people are guilty] of theft, a minority [are guilty] of incest, and everyone [is guilty] of *avak lashon ha-ra* [implied slander]." Due to the subtle nature of the [last matter], all people fall into error, since they do not perceive [the prohibitions involved].

David's level of cleanliness

Our Sages of blessed memory also commented (*Eichah Rabbah, Pesichta* 30) that David was vigilant and cleansed himself thoroughly of all the aforementioned [transgressions]. As a result, he went to war with full confidence, requesting (*Tehillim* 18:38), "Let me pursue my foes and overtake them, not to return until they are destroyed" — though neither Yehoshafat, Asa, nor Chizkiyahu ever requested this, since they had not attained the same degree of cleanliness. As David himself indicates in this psalm (ibid. 21): "Reward me O Eternal in accord with my righteousness; repay me in accord with the cleanliness of my hands." And he further says (ibid. 25), "And the Eternal has repaid me in accord with my righteousness, in accord with the cleanliness of my hands before His eyes" — which is a reference to the purity and cleanliness that we mentioned previously. He returns to this [theme] further on (ibid. 30): "Trusting in You, I will run [without fear] to the enemy's camp, and with my God I will leap over the [enemy's] wall," and "Let me pursue my foes and overtake them" (ibid. 38). And it is David who adds (*Tehillim* 24:3-4): "Who may ascend the mountain of the Eternal and who may stand in the place of His holiness? [Only] one with clean hands and a pure heart."

הַמִּצְטָרֵךְ לַנְּקִיּוּת, הוּא הַקָּשֶׁה יוֹתֵר, כִּי הוֹרָאַת־הַהֶתֵּר מְכַסָּה עַל הַחֵטְא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי. וְהוּא כְּעִנְיַן מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֲבוֹדָה־זָרָה יח, א): "עֲבֵרוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו, סוֹבְבוֹת אוֹתוֹ בִּשְׁעַת הַדִּין". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא קסה, א): "רֻבָּם בְּגָזֵל, וּמִעוּטָם בַּעֲרָיוֹת, וְכֻלָּם בַּאֲבַק־לָשׁוֹן־הָרָע", כִּי מִפְּנֵי רֹב דַּקּוּתוֹ, כָּל בְּנֵי־אָדָם נִכְשָׁלִים בּוֹ בְּמַה שֶּׁאֵין מַכִּירִים אוֹתוֹ.

מַעֲלַת דָּוִד בִּ'נְקִיּוּת' וְגֹדֶל שְׂכָרוֹ

וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פְּתִיחְתָּא דְּאֵיכָה רַבָּה ל), שֶׁדָּוִד הָיָה נִזְהָר וּמְנַקֶּה עַצְמוֹ נִקָּיוֹן גָּמוּר מִכָּל אֵלֶּה, וְעַל כֵּן הָיָה הוֹלֵךְ לַמִּלְחָמָה בְּבִטָּחוֹן חָזָק, וְהָיָה שׁוֹאֵל (תְּהִלִּים יח, לח): "אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי וְאַשִּׂיגֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם", מַה שֶּׁלֹּא שָׁאֲלוּ יְהוֹשָׁפָט, אָסָא וְחִזְקִיָּה – לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מְנֻקִּים כָּל כָּךְ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הוּא עַצְמוֹ בְּתוֹךְ דְּבָרָיו (שָׁם כא): "יִגְמְלֵנִי ה' כְּצִדְקִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי". וְאָמַר עוֹד (שָׁם, כה): "וַיָּשֶׁב ה' לִי כְצִדְקִי כְּבֹר יָדַי לְנֶגֶד עֵינָיו", וְהוּא הַבֹּר וְהַנִּקָּיוֹן הַזֶּה שֶׁזָּכַרְנוּ. וְאָז חָזַר וְאָמַר (שָׁם ל): "כִּי בְךָ אָרֻץ גְּדוּד וּבֵאלֹהַי אֲדַלֶּג שׁוּר", "אֶרְדּוֹף אוֹיְבַי וְאַשִּׂיגֵם" (שָׁם לח). וְהוּא עַצְמוֹ אָמַר עוֹד (שָׁם כד, ג–ד): "מִי יַעֲלֶה בְהַר ה' וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ, נְקִי כַפַּיִם וּבַר לֵבָב".

The loftiness of cleanliness

This virtue is very difficult [to attain] since man's nature is weak, his heart surrenders easily to temptation, and he permits himself those things [whose faults] he can rationalize. Someone who has acquired this virtue has unquestionably reached a lofty level, for he has withstood an intense war and emerged victorious. Let us now examine the details of this virtue.

גֹּדֶל מַדְרֵגַת הַנָּקִי

וְאָמְנָם וַדַּאי, שֶׁהַמִּדָּה הַזֹּאת קָשָׁה, כִּי טֶבַע הָאָדָם חַלָּשׁ וְלִבּוֹ נִפְתֶּה עַל נְקַלָּה, וּמַתִּיר לְעַצְמוֹ הַדְּבָרִים שֶׁיּוּכַל לִמְצֹא בָּהֶם כְּדֵי הַטְעָאָה. וּבְוַדַּאי שֶׁמִּי שֶׁהִגִּיעַ לְזֹאת הַמִּדָּה, כְּבָר הִגִּיעַ לְמַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, כִּי בִּפְנֵי מִלְחָמָה חֲזָקָה עָמַד וְנִצַּח. וְנָבוֹא עַתָּה לְבָאֵר פְּרָטֵי הַמִּדָּה הַזֹּאת.

Chapter 11

Specifics about the Virtue of Cleanliness

The specifics of the virtue of cleanliness are very numerous

The specifics comprising the virtue of cleanliness are as numerous as all the details found in the 365 negative commandments. I have previously stated that this virtue entails one's cleansing from all the particulars of sin.

The evil inclination is more seductive regarding transgressions whose fruits one craves

Although wherever possible the evil inclination tries to lead man to sin, there are some [offenses] that human nature finds more desirable, and with regard to these his evil inclination grants him greater leeway to rationalize and permit [that which is forbidden]. Therefore, in these areas one needs to strengthen himself to an even greater degree in order to conquer his evil inclination and to be cleansed of sin. Our Sages of blessed memory have said (*Chagigah* 11b): "Man's nature yearns for and desires theft and promiscuity."

Theft lends itself to rationalizations

We see that although most people are not outright thieves, in the sense of literally grabbing money that belongs to others and keeping it, nonetheless most of them develop a taste for stealing in their business dealings when they permit themselves to profit at the expense of others, saying: "Business is different."

The many prohibitions relating to stealing

Regarding stealing, many prohibitions have been stated in reference to it: "You must not steal" (*Shemos* 20:13), "Nor may you rob" (*Vayikra* 19:13), "You shall not oppress" (ibid.), "Nor may any man [among you] make a false denial" (*Vayikra* 19:11), "Or lie against his fellowman" (ibid.), "You must not cheat one another" (*Vayikra* 25:14), "You must not move back the

פֶּרֶק יא

בְּפְרָטֵי מִדַּת הַנְּקִיּוּת

פְּרָטֵי הַ'נְּקִיּוּת' מְרֻבִּים

פְּרָטֵי מִדַּת הַנְּקִיּוּת רַבִּים הֵם מְאֹד, וְהִנָּם כְּכָל הַפְּרָטִים שֶׁבְּכָל הַשַּׁסַ"ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה. כִּי אָמְנָם עִנְיַן הַמִּדָּה, כְּבָר אָמַרְתִּי, שֶׁהוּא לִהְיוֹת נָקִי מִכָּל עַנְפֵי הָעֲבֵרוֹת.

בַּעֲבֵרוֹת שֶׁהָאָדָם חוֹמְדָן – הַיֵּצֶר מַטְעֵהוּ יוֹתֵר (גָּזֵל וַעֲרָיוֹת)

וְאוּלָם, אַף־עַל־פִּי שֶׁבְּכָל הָעֲבֵרוֹת מִשְׁתַּדֵּל הַיֵּצֶר־הָרָע לְהַחֲטִיא אֶת הָאָדָם, כְּבָר יֵשׁ מֵהֶם שֶׁהַטֶּבַע מְחַמְּדָן יוֹתֵר וּבָהֶן מַרְאֶה לוֹ יוֹתֵר הֶתֵּרִים, אֲשֶׁר עַל־כֵּן יִצְטָרֵךְ בָּהֶן יוֹתֵר חִזּוּק לְנַצֵּחַ אֶת יִצְרוֹ וּלְהִנָּקוֹת מִן הַחֵטְא. וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חֲגִיגָה יא, ב): "גָּזֵל וַעֲרָיוֹת, נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מְחַמַּדְתָּן וּמִתְאַוָּה לָהֶן".

גָּזֵל – "הוֹרָאוֹת־הַהֶתֵּר" מְצוּיוֹת בּוֹ

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ רוֹאִים, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא רֹב בְּנֵי־הָאָדָם גַּנָּבִים בְּגָלוּי הֵם, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּשְׁלְחוּ יָד מַמָּשׁ בְּמָמוֹן חַבְרֵיהֶם לָקַחַת וְלָשׂוּם בִּכְלֵיהֶם, אַף־עַל־פִּי־כֵן, רֻבָּם טוֹעֲמִים טַעַם־גְּנֵבָה בְּמַשָּׂאָם וּמַתָּנָם בְּמָה שֶׁיּוֹרוּ הֶתֵּר לְעַצְמָם לְהִשְׂתַּכֵּר אִישׁ בְּהֶפְסֵדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְיֹאמְרוּ: 'לְהַרְוִיחַ שָׁאנִי'.

הַרְבֵּה לָאוִים בְּגָזֵל

וְאוּלָם לָאוִים הַרְבֵּה נֶאֶמְרוּ בְּגָזֵל: "לֹא תִגְנֹב" (שְׁמוֹת, יִתְרוֹ כ, יג), "וְלֹא תִגְזֹל" (וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, ג), "לֹא תַעֲשֹׁק" (שָׁם), "וְלֹא תְכַחֲשׁוּ" (שָׁם יא), "וְלֹא תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ" (שָׁם), "אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו" (וַיִּקְרָא, בְּהַר כה, יד), "לֹא תַסִּיג

border of your fellowman['s field]" (*Devarim* 19:14). All of these are distinct laws that relate to stealing, and their scope covers many of the acts that are commonplace in business dealings and financial activity. And each one of them contains numerous prohibitions.

Theft that is not recognized as such

Indeed, not only the familiar and common acts of extortion and theft are prohibited, but also whatever ultimately leads to them and causes them is included in the prohibition. In this regard, our Sages of blessed memory stated (*Sanhedrin* 81a): "'And he did not defile his neighbor's wife' (*Yechezkel* 18:6) [refers to someone] who did not encroach on his neighbor's livelihood." [On these grounds] Rabbi Yehudah prohibited a storekeeper from giving out roasted grains and nuts to children to attract them to his store, and though the Sages permitted this it was only because his competitors could do the same (*Bava Metzia* 60a).

Stealing is an even greater sin than desecrating what has been consecrated for the Beis HaMikdash

And our Sages of blessed memory said (*Bava Basra* 88b): "Stealing from a human being is worse than stealing something that is consecrated [for use in the Beis HaMikdash], for when referring to the former, [the Torah] speaks first of 'sinning' [חֵטְא] and only afterwards does it mention 'misappropriation' [מְעִילָה] [while when referring to the latter it speaks first of 'misappropriation' and only then does it mention 'sinning']."

A wageworker must be careful not to steal time from his employer

Concerning the wageworker who works on his employer's premises, he has been exempted from the HaMotzi [the blessing over bread] and from all but the first *berachah* of *Birkas HaMazon*. Even regarding the recitation of the Shema, a wageworker can only interrupt his work to recite the first paragraph. Of course it is a far more serious offense if for his own personal needs, a day laborer interrupts the work he is hired to do — and if he does, he is a thief.

Abba Chilkiyah

To avoid interrupting the work he was hired to do, Abba Chilkiyah (*Ta'anis* 23a-b) refused even to answer the greetings of Torah scholars.

גְּבוּל רֵעֲךָ" (דְּבָרִים, שׁוֹפְטִים יט, יד). הֵן כָּל אֵלֶּה חִלּוּקֵי דִּינִים שֶׁבְּגָזֵל, כּוֹלְלִים מַעֲשִׂים רַבִּים מִן הַמַּעֲשִׂים הַנַּעֲשִׂים בִּכְלָל הַמַּשָּׂא וְהַמַּתָּן הַמְּדִינִי, וּבְכֻלָּם אִסּוּרִים רַבִּים.

יֵשׁ גָּזֵל שֶׁאֵינוֹ נִכָּר
יְרִידָה לְאֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ

כִּי לֹא הַמַּעֲשֶׂה הַנִּכָּר וּמְפֻרְסָם בְּעֹשֶׁק וּבְגָזֵל הוּא לְבַדּוֹ הָאָסוּר, אֶלָּא כָּל שֶׁסּוֹף־סוֹף יַגִּיעַ אֵלָיו וְיִגְרֹם אוֹתוֹ, כְּבָר הוּא בִּכְלָל הָאִסּוּר. וְעַל עִנְיָן זֶה אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין פא, א): "'וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא' (יְחֶזְקֵאל יח, ו) — שֶׁלֹּא יָרַד לְאֻמָּנוּת חֲבֵרוֹ". וּכְבָר הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר לְחֶנְוָנִי, שֶׁלֹּא יְחַלֵּק קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים לְתִינוֹקוֹת כְּדֵי לְהַרְגִּילָן שֶׁיָּבוֹאוּ אֶצְלוֹ. וְלֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁגַּם חֲבֵרָיו יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת כֵּן (בָּבָא מְצִיעָא ס, א).

הַגָּזֵל חָמוּר מִמְּעִילָה בְּהֶקְדֵּשׁ

וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא פח, ב): "קָשֶׁה גֶּזֶל הֶדְיוֹט מִגֶּזֶל גָּבוֹהַּ, שֶׁזֶּה הִקְדִּים 'חֵטְא' לַ'מְּעִילָה' וְכוּ'".

עַל הַשָּׂכִיר לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהִבָּטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ

וּכְבָר פָּטְרוּ אֶת הַפּוֹעֲלִים הָעוֹשִׂים אֵצֶל בַּעַל־הַבַּיִת מִבִּרְכַּת־הַמּוֹצִיא וּמִבְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת דְּבִרְכַּת־הַמָּזוֹן (בְּרָכוֹת טז, א). וַאֲפִלּוּ בִּקְרִיאַת־שְׁמַע, לֹא חִיְּבוּם לְבַטֵּל מִמְּלַאכְתָּן אֶלָּא בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה בִּלְבָד. קַל־וָחֹמֶר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל קַל־וָחֹמֶר לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת, שֶׁכָּל שְׂכִיר־יוֹם אָסוּר בָּהֶן שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל־הַבַּיִת וְאִם עָבַר — הֲרֵי זֶה גַּזְלָן.

הַנְהָגַת — אַבָּא־חִלְקִיָּה

הִנֵּה אַבָּא חִלְקִיָּה (תַּעֲנִית כג, א), אֲפִלּוּ 'שָׁלוֹם' לֹא הֵשִׁיב לְתַלְמִידֵי־חֲכָמִים שֶׁנָּתְנוּ לוֹ שָׁלוֹם, שֶׁלֹּא לְבַטֵּל מִמְּלֶאכֶת רֵעֵהוּ.

The diligence of Ya'akov Avinu

And Ya'akov Avinu, may peace be upon him, states [it] explicitly [when speaking to his father-in-law] (*Bereishis* 31:40): "In the daytime I was consumed by drought and in the evening by frost, and my eyes were deprived of sleep." So what will they say — those who are busy with their own pleasures while they are supposed to be at work attending to their jobs, or who are occupied with enriching their pockets [at their employers' expense]?!

Working for a daily wage is the equivalent of selling oneself for that day

The rule of thumb is that whatever the work may be, one who has been hired to do a day's work is regarded as having sold all his hours to his employer for that day, as our Sages of blessed memory have said (*Bava Metzia* 56b): "One who hires himself out for a day's work sells himself for that day." Therefore, whatever one takes [from those hours] to benefit himself, in whatever manner, is pure thievery, and if [his employer is not prepared] to overlook this he is not absolved of guilt, as our Sages of blessed memory have said (*Yoma* 85b): "A man's sins against his neighbor are not atoned for on Yom Kippur until he placates his neighbor."

It is sinful to perform even a mitzvah while employed by another

Furthermore, even if one performs a mitzvah during his working hours, it will not be ascribed to him as an act of righteousness but rather, as a transgression. For a transgression can never be a mitzvah. This is explicitly stated in Scripture (*Yeshayahu* 61:8): "I loathe burnt offerings that are [derived from] stolen [money]." Similarly, they of blessed memory have said (*Bava Kamma* 94a): "If a person has stolen a *se'ah* [a measure] of wheat, ground it, baked it, and recited the blessing over it [when separating *challah*], this is blasphemy but not a blessing, as it states (*Tehillim* 10:3): 'The thief who blesses has blasphemed the Eternal.'" Concerning such a person, it states (*Yerushalmi Sukkah* 3:1): "Woe unto the one whose defense attorney becomes his prosecutor," which is like what they of blessed memory said (ibid.) in reference to a stolen *lulav*. Reason also bears this out: The stealing of an

– חֲרִיצוּת יַעֲקֹב אָבִינוּ

וְיַעֲקֹב אָבִינוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מְבָאֵר בְּפִיו וְאוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית, וַיֵּצֵא לא, מ): "הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי". מַה יַּעֲנוּ, אֵפוֹא, הָעוֹסְקִים בַּהֲנָאוֹתֵיהֶם בִּשְׁעַת מְלָאכָה וּבְטֵלִים מִמֶּנָּה, אוֹ כִּי יַעַסְקוּ בְּחֶפְצֵיהֶם אִישׁ לְבִצְעוֹ?!

– שְׂכִירוּת – מְכִירָה לְיוֹמֵיהּ

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הַשָּׂכוּר אֵצֶל חֲבֵרוֹ לְאֵיזֶה מְלָאכָה שֶׁתִּהְיֶה, הִנֵּה כָּל שְׁעוֹתָיו מְכוּרוֹת הֵן לוֹ לְיוֹמוֹ, כְּעִנְיַן שֶׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא מְצִיעָא נו, ב): "שְׂכִירוּת – מְכִירָה לְיוֹמֵהּ". וְכָל מַה שֶּׁיִּקַּח מֵהֶן לַהֲנָאַת עַצְמוֹ, בְּאֵיזֶה אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה – אֵינוֹ אֶלָּא גָּזֵל גָּמוּר, וְאִם לֹא מְחָלוֹ, אֵינוֹ מָחוּל, שֶׁכְּבָר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יוֹמָא פה, ב; בַּמִּשְׁנָה: ח, ט): "עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין־אָדָם־לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם־הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ".

– עֲשִׂיַּת מִצְוָה בְּעֵת הַשְּׂכִירוּת – עֲבֵרָה הִיא

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲפִלּוּ אִם עָשָׂה מִצְוָה בִּזְמַן מְלַאכְתּוֹ, לֹא לִצְדָקָה תֵּחָשֵׁב לוֹ, אֶלָּא עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ, שֶׁאֵין עֲבֵרָה – מִצְוָה, וּקְרָא כְּתִיב (יְשַׁעְיָה סא, ח): "שֹׂנֵא גָזֵל בְּעוֹלָה". וּכְעִנְיַן זֶה אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא קַמָּא צד, א): "הֲרֵי שֶׁגָּזַל סְאָה חִטִּים וּטְחָנָהּ וְלָשָׁהּ וַאֲפָאָהּ וְהִפְרִישׁ מִמֶּנָּה חַלָּה וּמְבָרֵךְ – אֵין זֶה מְבָרֵךְ אֶלָּא מְנָאֵץ, דִּכְתִיב (תְּהִלִּים י, ג): 'וּבֹצֵעַ בֵּרֵךְ נִאֵץ ה''". וְעַל כַּיּוֹצֵא בָזֶה נֶאֱמַר (יְרוּשַׁלְמִי סֻכָּה ג, א): "אוֹי לוֹ לָזֶה, שֶׁנַּעֲשָׂה סַנֵּגוֹרוֹ קָטֵגוֹרוֹ". וּכְמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שָׁם) בְּעִנְיַן לוּלָב הַגָּזוּל. וְהַדִּין נוֹתֵן, כִּי הֲרֵי גֵּזֶל חֵפֶץ – גָּזֵל,

object is thievery and stolen time is thievery. Thus, when one steals an object and performs a mitzvah with it, his defense attorney becomes his prosecutor — and likewise, when one utilizes stolen time to perform a mitzvah, his defense attorney becomes his prosecutor.

The Eternal desires honesty

In fact, all that the Holy One blessed be He desires, is honesty, as it states (*Tehillim* 31:24): "The Eternal safeguards the honest." And it says (*Yeshayahu* 26:2): "Open the gates and let the righteous nation enter — they have awaited trustingly," and (*Tehillim* 101:6): "My eyes are toward the trustworthy of the land that they may dwell with Me," and (*Yirmeyahu* 5:3): "Surely your eyes are toward those who are faithful."

Iyov's beautiful metaphor

Even Iyov said about himself (*Iyov* 31:7): "Have my feet turned from the path, has my heart walked after my eyes, and has anything adhered to my hand?" Regard the beauty of this metaphor in which unintended theft is likened to something that adheres to a person's hand; although originally he had no intention of taking it, and it adhered by itself, ultimately it is in his hand. The same is true [for cleanliness]: although a person does not actually go out and steal, it is difficult for his hands to be entirely clean of theft. This is because the eyes influence the heart to find justification for what seems pleasant and attractive, when in truth the heart should be ruling over the eyes to prevent them from finding gratification in what belongs to others. With this in mind, Iyov states that he did not succumb to that; his heart did not follow his eyes and consequently nothing adhered to his hands.

The severity in which fraudulent practices are regarded

Take a look at the matter of fraud and observe how easy it is for a person to be enticed and to succumb to it. For while it may appear worthwhile to a person to make his goods appear more attractive to people, and to profit by the labor of his own hands, [and] to be persuasive when speaking to the buyer, and [to justify] these practices by saying: "A vigorous person

(גֶּזֶל זְמַן – גֶּזֶל)

וְגֶזֶל זְמַן – גָּזֵל: מַה גּוֹזֵל אֶת הַחֵפֶץ וְעוֹשֶׂה בּוֹ מִצְוָה נַעֲשָׂה סָנֵגוֹרוֹ קָטֵגוֹרוֹ, אַף גּוֹזֵל אֶת הַזְּמַן וְעוֹשֶׂה בּוֹ מִצְוָה, נַעֲשָׂה סָנֵגוֹרוֹ קָטֵגוֹרוֹ.

(ה' חָפֵץ בַּאֲנָשִׁים נֶאֱמָנִים)

וְאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ אֶלָּא בֶּאֱמוּנָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים לא, כד): "אֱמוּנִים נֹצֵר ה'". וְאוֹמֵר (יְשַׁעְיָה כו, ב): "פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים". וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קא, ו): "עֵינַי בְּנֶאֶמְנֵי אֶרֶץ לָשֶׁבֶת עִמָּדִי". וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה ה, ג): "עֵינֶיךָ הֲלוֹא לֶאֱמוּנָה".

(מְשָׁלוֹ שֶׁל אִיּוֹב: "וּבְכַפַּי דָּבַק מְאוּם")

וְאַף אִיּוֹב הֵעִיד עַל עַצְמוֹ וְאָמַר (אִיּוֹב לא, ז): "אִם תִּטֶּה אַשֻּׁרִי מִנִּי הַדֶּרֶךְ וְאַחַר עֵינַי הָלַךְ לִבִּי וּבְכַפַּי דָּבַק מְאוּם". וְהַבֵּט יֹפִי הַמָּשָׁל הַזֶּה, כִּי דִּמָּה הַגָּזֵל הַבִּלְתִּי נִגְלֶה כְּדָבָר הַמִּתְדַּבֵּק בְּיַד הָאָדָם, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין הָאָדָם הוֹלֵךְ לְכַתְּחִלָּה לִטֹּל אוֹתוֹ וְנִשְׁאָר דָּבֵק מֵאֵלָיו, סוֹף־סוֹף בְּיָדוֹ הוּא. כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה, שֶׁאַף שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָאָדָם הוֹלֵךְ וְגוֹזֵל מַמָּשׁ, קָשֶׁה הוּא שֶׁיִּהְיוּ יָדָיו רֵקָנִיּוֹת מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי. אָמְנָם בֶּאֱמֶת, כָּל זֶה נִמְשָׁךְ מִמָּה שֶׁתַּחַת הֱיוֹת הַלֵּב מוֹשֵׁל בָּעֵינַיִם שֶׁלֹּא יַנִּיחַ לִהְיוֹת נָעִים לָהֶם אֶת שֶׁל אֲחֵרִים, הָעֵינַיִם מוֹשְׁכִים אֶת הַלֵּב לְבַקֵּשׁ הֶתֵּרִים עַל מַה שֶּׁנִּרְאֶה לָהֶם יָפֶה וְנֶחְמָד, עַל־כֵּן אָמַר אִיּוֹב, שֶׁהוּא לֹא כֵן עָשָׂה וְלֹא הָלַךְ לִבּוֹ אַחַר עֵינָיו, עַל־כֵּן לֹא דָבַק בְּכַפָּיו מְאוּם.

חֻמְרַת אוֹנָאַת־מָמוֹן

רְאֵה נָא בְּעִנְיַן הַהוֹנָאָה, כַּמָּה נָקֵל הוּא לָאָדָם לְהִתְפַּתּוֹת וְלִכָּשֵׁל, כַּאֲשֶׁר לִכְאוֹרָה יֵרָאֶה לוֹ, שֶׁרָאוּי הוּא לְהִשְׁתַּדֵּל לְיַפּוֹת סְחוֹרָתוֹ בְּעֵינֵי הָאֲנָשִׁים וּלְהִשְׂתַּכֵּר בִּיגִיעַ כַּפָּיו, לְדַבֵּר עַל לֵב הַקּוֹנֶה לְמַעַן יִתְרַצֶּה לוֹ, וִיֹאמְרוּ עַל כָּל זֶה: "יֵשׁ זָרִיז וְנִשְׂכָּר" (פְּסָחִים נ, ב),

profits" (*Pesachim* 50b), "And the hand of the diligent prospers" (*Mishlei* 10:4), [he would be wise] to assess his conduct carefully and frequently, for otherwise, "In the place of wheat will grow brier" (*Iyov* 31:40). He will violate and succumb to the transgression of fraud that the Torah has forbidden us (*Vayikra* 25:17): "And no man may abuse his fellowman." Our Sages of blessed memory have said (*Chullin* 94a) that it is prohibited to deceive even a non-Jew, and it has already been stated explicitly in Scripture (*Tzefanyah* 3:13): "The remnant of Israel should do no iniquity, nor speak falsely, nor should there be found in their mouths a deceiving tongue." And they also said: "One must not beautify old utensils to make them appear new" (*Bava Metzia* 60a-b), [and:] "One may not mix grain [from one field] with grain [from another field] even if all of it is fresh…[one may not mix fresh grain with older grain] even if its value [the fresh grain] is a *dinar* for every *se'ah* and even though it [the older grain] is of greater value [being valued] at a *dinar* and a *tarsis*, nevertheless one may not mix them and sell them [even] at [the lower price of] a *dinar* for every *se'ah*" (based on the *Tosefta Bava Metzia* 3:15). "For all who do these things…all who act fraudulently" (*Devarim* 25:16) "are designated by five descriptions: iniquitous, hated, abominable, excommunicated, despicable" (*Sifrei Ki-Setze* 165).

The stringency with which theft is regarded and the severity of its punishment

Our Sages of blessed memory have also said (*Bava Kamma* 119a): "Whoever steals from another, even [something] worth only a *prutah*, it is as if he has taken his life." [From here] you see the severity of this sin even with regard to small amounts. And they further said on this subject (*Ta'anis* 7b): "The rains are withheld only because of the sin of stealing." They have also said (*Vayikra Rabbah* 33:3): "[In] a basket full of transgressions, which sin is the most incriminating? The sin of stealing!" And it was the sin of stealing that finally condemned the generation of the Flood to such harsh punishment (*Sanhedrin* 108a).

"וְיַד חָרוּצִים תַּעֲשִׁיר" (מִשְׁלֵי י, ד). אָמְנָם, אִם לֹא יְדַקְדֵּק וְיִשְׁקֹל מַעֲשָׂיו הַרְבֵּה, הִנֵּה "תַּחַת חִטָּה יֵצֵא חוֹחַ" (אִיּוֹב לא, מ), כִּי יַעֲבוֹר וְנִכְשַׁל בַּעֲוֹן הַהוֹנָאָה אֲשֶׁר הֻזְהַרְנוּ עָלֶיהָ (וַיִּקְרָא, בְּהַר כה, יז): "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ". וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (רְאֵה חולין צד, א), אֲפִלּוּ לְרַמּוֹת אֶת הַגּוֹי, אָסוּר, וּקְרָא כְּתִיב (צְפַנְיָה ג, יג): "שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית". וְכֵן אָמְרוּ (בָּבָא מְצִיעָא ס, ב): "אֵין מְפַרְכְּסִין הַכֵּלִים הַיְשָׁנִים שֶׁיֵּרָאוּ כַּחֲדָשִׁים. אֵין מְעָרְבִים פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת אֲפִלּוּ חֲדָשִׁים בַּחֲדָשִׁים, אֲפִלּוּ סְאָה בְּדִינָר; וַאֲפִלּוּ יָפֶה דִּינָר וְטַרְסִית, לֹא יְעָרֵב וִימַכֵּרֵם סְאָה בְּדִינָר. 'כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל' (דְּבָרִים, כִּי־תֵצֵא כה, טז) קְרוּיִ חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת: עַוָּל, שָׂנוּאִ, מְשֻׁקָּץ (מְתֹעָב), חֵרֶם, תּוֹעֵבָה" (סִפְרֵי, כִּי־תֵצֵא קסה).

הַחֻמְרָה וְהָעֳנָשִׁים הַחֲמוּרִים שֶׁל הַגֵּזֶל

עוֹד אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא קַמָּא קיט, א): "כָּל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ שָׁוֶה־פְּרוּטָה, כְּאִלּוּ נוֹטֵל נַפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ". הֲרֵי לְךָ חֹמֶר הֶעָוֹן הַזֶּה אֲפִלּוּ בְּשִׁעוּר מְעַט. וְאָמְרוּ עוֹד (תַּעֲנִית ז, ב): "אֵין הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִים אֶלָּא בַּעֲוֹן גָּזֵל". וְעוֹד אָמְרוּ (וַיִּקְרָא רַבָּה לג, ג): "קֻפָּה מְלֵאָה עֲוֹנוֹת, מִי מְקַטְרֵג בְּרֹאשׁ כֻּלָּם? גָּזֵל!" וְדוֹר הַמַּבּוּל – לֹא נֶחְתַּם גְּזַר־דִּינָם אֶלָּא עַל הַגָּזֵל (רְאֵה: סַנְהֶדְרִין קח, א).

The distinction between fraudulent and legitimate business practices

You may say to yourself: "How can we possibly [manage] in our business dealings without attempting to influence the [prospective] buyer concerning an item and its worth?" There is a clear distinction: Whatever one does to show the buyer the true value and beauty of an item is a fair and honest effort. However, whatever [is done] to conceal its defects is fraudulent and prohibited. This is a fundamental rule in the workings of business ethics.

False weights and measures

With regard to [weights and] measures, I will not discuss them for they are explicitly referred to (*Devarim* 25:16): "For anyone who does these things, it is an abomination [before] the Eternal, your God"; and the Sages of blessed memory have said (*Bava Basra* 88b): "The punishment for measurements is [even] more severe than the punishment for promiscuity...." And they have said (ibid. 88a): "A wholesaler cleans his scales every thirty days." Why is this so? So that the scales do not lose their accuracy through inattention — and [in so doing] he avoids punishment.

The sin of usury

What we have said applies with even greater force to the sin of usury, which is as great a sin as denying the God of Israel, Heaven forbid. Our Sages of blessed memory have said (*Shemos Rabbah* 31:6) on the verse, "He gave with usury and took interest. Shall he live? Surely not!" (*Yechezkel* 18:13) that [such a person] will not merit arising with the resurrection of the dead. He and his dust are abominable and despicable before the eyes of the Eternal. I see no need to expand on this since the fear that this transgression evokes hovers over every Jew.

The attainment of cleanliness in monetary matters requires serious application and very few are successful

Let us summarize [the foregoing]: Just as the desire for money is great, so too are the obstacles it places before us. A person must probe deeply and with great thoroughness to completely cleanse himself of them, and if he purges [the desire as well], he may regard himself as having attained a lofty elevation. Many are able to become pious by way of the numerous

הַחִלּוּק בֵּין אוֹנָאָה לְהִשְׁתַּדְּלוּת מֻתֶּרֶת

וְאִם תֹּאמַר בִּלְבָבְךָ: 'וְאֵיךְ אֶפְשָׁר לָנוּ שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּדֵּל בְּמַשָּׂאֵנוּ וּמַתָּנֵנוּ לְרַצּוֹת אֶת חֲבֵרֵנוּ עַל הַמִּקָּח וְעַל שָׁוְיוֹ?!' חִלּוּק גָּדוֹל יֵשׁ בַּדָּבָר: כִּי כָּל מַה שֶּׁהוּא לְהַרְאוֹת אֶת הַקּוֹנִים אֲמִתַּת טוּב הַחֵפֶץ וְיָפְיוֹ, הִנֵּה הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַהוּא טוֹב וְיָשָׁר, אַךְ מַה שֶּׁהוּא לְכַסּוֹת מוּמֵי חֶפְצוֹ, אֵינוֹ אֶלָּא אוֹנָאָה וְאָסוּר. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל בֶּאֱמוּנַת הַמַּשָּׂא וְהַמַּתָּן.

חֻמְרַת אִסּוּר הַמִּסְחָר בְּמִדּוֹת מְעֻוָּתוֹת

לֹא אֹמַר מֵעִנְיַן הַמִּדּוֹת, שֶׁהֲרֵי בְּפֵרוּשׁ כָּתוּב בָּהֶם (דְּבָרִים, כִּי־תֵצֵא כה, טז): "תוֹעֲבַת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה"; וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא פח, ב): "קָשֶׁה עָנְשָׁן שֶׁל מִדּוֹת מֵעָנְשָׁן שֶׁל עֲרָיוֹת" וְכוּ'. וְאָמְרוּ (שָׁם א; בַּמִּשְׁנָה ה, י): "הַסִּיטוֹן מְקַנֵּחַ מִדּוֹתָיו אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם", וְכָל כָּךְ לָמָּה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחְסְרוּ בְּלֹא דַעַת – וְלֹא יֵעָנֵשׁ.

גֹּדֶל עֲוֹן הָרִבִּית

כָּל־שֶׁכֵּן עֲוֹן הָרִבִּית – שֶׁגָּדוֹל הוּא כְּכוֹפֵר בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (רְאֵה בָּבָא מְצִיעָא עא, א), חַס וְחָלִילָה. וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שְׁמוֹת רַבָּה לא, ו), עַל פָּסוּק: "בַּנֶּשֶׁךְ נָתַן וְתַרְבִּית לָקַח – וָחָי?! לֹא יִחְיֶה!" (יְחֶזְקֵאל יח, יג) – שֶׁאֵינוֹ חַי לִתְחִיַּת־הַמֵּתִים, כִּי הוּא וַאֲבָק שֶׁלּוֹ מְשֻׁקָּץ וּמְתֹעָב בְּעֵינֵי ה'. וְאֵינִי רוֹאֶה צֹרֶךְ לְהַאֲרִיךְ בָּזֶה, שֶׁכְּבָר אֵימָתוֹ מֻטֶּלֶת עַל כָּל אִישׁ־יִשְׂרָאֵל.

הַשָּׂגַת הַ'נְּקִיּוּת' בְּעִנְיְנֵי מָמוֹן מַצְרִיכָה עִיּוּן רַב רַק מְעַטִּים מַצְלִיחִים בְּכָךְ

אָמְנָם כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כְּמוֹ שֶׁחֶמְדַּת־הַמָּמוֹן רַבָּה, כֵּן מִכְשׁוֹלוֹתָיו רַבִּים. וּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נָקִי מֵהֶם בֶּאֱמֶת, עִיּוּן גָּדוֹל וְדִקְדּוּק רַב צָרִיךְ לוֹ. וְאִם נִקָּה מִמֶּנּוּ – יֵדַע שֶׁהִגִּיעַ כְּבָר לְמַדְרֵגָה גְּדוֹלָה, כִּי רַבִּים יִתְחַסְּדוּ בַּעֲנָפִים

branches of piety, yet when it comes to monetary gain they are not able to reach the sphere of perfection. This is what Tzofar HaNa'amasi [from Na'amah] said to Iyov (*Iyov* 11:14-15): "If there is transgression in your hand, remove it, and do not allow iniquity to dwell in your tents. For [only] then will you [be able to] lift your countenance unblemished, and you will be strengthened and have no [need to] fear."

What is applicable to theft applies to other Torah prohibitions

So far I have described some of the details of one of the mitzvos, and surely in each and every mitzvah there is a similar pattern. I am, however, mentioning only those mitzvos that most people tend to stumble over.

The prohibition against promiscuity

Let us now speak about the transgressions of promiscuity, which also are of those offenses that [human nature finds more] desirable and are second only to theft in importance, as stated by the Sages of blessed memory (*Bava Basra* 165a): "The majority succumb to theft and a minority to promiscuity." One who desires to be completely cleansed of this sin will have to expend considerable effort, because its prohibition includes not only the actual physical act but anything that comes near to this as well. This is stated clearly (*Vayikra* 18:6): "Do not approach to uncover nakedness." They of blessed memory have said (*Shemos Rabbah* 16:2): "The Holy One blessed be He said: 'Do not say, "Since I am forbidden to have intimate relations with a woman, I will [at least] hold her without incurring sin, I will embrace her without incurring sin, or I will kiss her without incurring sin."'

What is forbidden to a *nazir* becomes the source and paradigm for all Rabbinic decrees

The Holy One blessed be He said: 'Just like a *nazir* whose vow not to drink wine also forbids him to eat fresh or dry grapes, to drink grape juice, or to consume any derivative of grapes, a man is likewise prohibited from touching any woman other than his wife.' And any person who touches a woman other than his wife brings death upon himself...." What an extraordinary statement this is, for this prohibition is compared to the vow of a *nazir* in which the primary

רבים מענפי החסידות, ובענין שנאת־הבצע לא יכלו להגיע אל מחוז השלמות. הוא מה שאמר צפר הנעמתי לאיוב (איוב יא, יד־טו): "אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה; כי אז תשא פניך ממום והיית מצק ולא תירא".

כפרטי אסור־גזל – יש גם בשאר האסורים

והנה דברתי עד הנה מפרטי מצוה אחת מן המצוות, וכפרטי חלוקים אלה ודאי שנמצאים בכל מצוה ומצוה. אמנם אינני מזכיר אלא אותם שרגילים רב בני־האדם לכשל בהם.

גם באסור־עריות נכשלים רבים אסור ההתקרבות לעריות

ונדבר עתה מן העריות, שגם הם מן החמודים והם שניים במדרגה אל הגזל, כמאמרם, זכרונם לברכה וזו לשונם (בבא בתרא קסה, א): "רבם בגזל ומעוטם בעריות". והנה מי שירצה להנקות לגמרי מזה החטא – גם לו תצטרך מלאכה לא מועטת. כי אין בכלל האסור גופו של מעשה בלבד, אלא כל הקרב אליו. ומקרא מלא הוא (ויקרא, אחרי יח, ו): "לא תקרבו לגלות ערוה". ואמרו, זכרונם לברכה (שמות רבה טז, ב): "אמר הקדוש־ברוך־הוא: אל תאמר, 'הואיל ואסור לי להשתמש באשה, הריני תופשה ואין לי עון, הריני מגפפה ואין לי עון, או שאני נושקה ואין לי עון'.

(אסורי הנזיר – מקור ודגם לגזרות חז"ל)

אמר הקדוש־ברוך־הוא: 'כשם שאם נדר נזיר לשתות יין, אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין – אף אשה שאינה שלך אסור ליגע בה כל עקר'. וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו, מביא מיתה לעצמו" וכו'. והבט מה נפלאו דברי המאמר הזה, כי המשיל את האסור הזה לנזיר, אשר אף־על־פי שעקר

prohibition relates only to the drinking of wine. Nonetheless, the Torah forbids him anything that is related to wine. By means of this the Torah instructs our Sages how to go about "making a fence" around the Torah by exercising the authority vested in them for safeguarding the Torah's safeguards; [and in this endeavor] they will learn from the [case of a] *nazir* that for the sake of the primary prohibition one may prohibit anything that is similar to it. What this means is that the Torah uses the mitzvah of *nazir* as the paradigm for what our Sages have been authorized to do with all the other mitzvos. This way we are instructed that this is the will of the Eternal [to erect fences around the Torah]. Consequently, when the Torah states any prohibition, the Sages will know how to proscribe what is not elucidated [in the Torah] on the basis of what has already been elucidated. In that way they will be able to prohibit anything similar to the [specific] prohibition.

The Rabbinic enactments surrounding the prohibition against promiscuity

By applying this rule to the area of promiscuity, the Sages prohibited anything that is a form of adultery or that resembles it, regardless of the medium involved: physical contact, sight, speech, hearing, or even thought.

I will now substantiate all these matters with the words of our Sages of blessed memory.

The prohibition of touching

Physical contact (touching or embracing and so forth) has already been explained in a passage that was cited previously, and there is no need for further elucidation.

The prohibition of gazing at a woman

Regarding sight, they of blessed memory have said (*Berachos* 61a): "'[From] hand to hand, the evil will not be cleansed' (*Mishlei* 11:21) means that anyone who counts out coins from his hand to hers in order to gaze upon her will not be cleansed from the judgment of Gehinom." And they also said (*Shabbos* 64a): "Why did the Israelites of that generation require atonement? Because they feasted their eyes on promiscuity." "Rav Sheshes said: Why does Scripture enumer-

הָאִסּוּר אֵינוֹ אֶלָּא שְׁתִיַּת יַיִן – הִנֵּה אָסְרָה לוֹ תּוֹרָה כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ שַׁיָּכוּת עִם הַיַּיִן. וְהָיָה זֶה לְמוּד, שֶׁלִּמְּדָה תּוֹרָה לַחֲכָמִים, אֵיךְ יַעֲשׂוּ הֵם הַסְּיָג לַתּוֹרָה בְּמִשְׁמֶרֶת שֶׁנִּמְסַר בְּיָדָם לַעֲשׂוֹת לְמִשְׁמַרְתָּהּ, כִּי יִלְמְדוּ מִן הַנָּזִיר לֶאֱסֹר בַּעֲבוּר הָעִקָּר גַּם כָּל דְּדָמֵי לֵהּ. וְנִמְצָא שֶׁעָשְׂתָה הַתּוֹרָה בְּמִצְוָה זֹאת שֶׁל נָזִיר, מַה שֶּׁמָּסְרָה לַחֲכָמִים שֶׁיַּעֲשׂוּ בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת, לְמַעַן דַּעַת שֶׁזֶּה רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם; וּכְשֶׁאוֹסֵר לָנוּ אֶחָד מִן הָאִסּוּרִין, יְלַמֵּד סָתוּם מִן הַמְּפוֹרָשׁ לֶאֱסֹר כָּל הַקָּרוֹב לוֹ.

וְעַל זֶה הַדֶּרֶךְ אָסְרוּ בְּעִנְיָן זֶה שֶׁל הָעֲרָיוֹת כָּל מַה שֶּׁהוּא מִמִּינוֹ שֶׁל הַזְּנוּת, אוֹ הַקָּרוֹב אֵלָיו, יִהְיֶה בְּאֵיזֶה חוּשׁ שֶׁיִּהְיֶה, דְּהַיְנוּ: בֵּין בְּמַעֲשֶׂה, בֵּין בִּרְאִיָּה, בֵּין בְּדִבּוּר, בֵּין בִּשְׁמִיעָה, וַאֲפִלּוּ בְּמַחֲשָׁבָה.

וְעַתָּה אָבִיא לְךָ רְאָיוֹת עַל כָּל אֵלֶּה מִדִּבְרֵיהֶם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה:

– אִסּוּר הַנְּגִיעָה בְּעֶרְוָה

בְּמַעֲשֶׂה, דְּהַיְנוּ הַנְּגִיעָה אוֹ הַחִבּוּק וְכַיּוֹצֵא, כְּבָר נִתְבָּאֵר לְמַעְלָה בְּמַאֲמָר שֶׁזָּכַרְנוּ, וְאֵין צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ.

– אִסּוּר הַהִסְתַּכְּלוּת

בִּרְאִיָּה, אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת סא, א): "'יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רָּע' (מִשְׁלֵי יא, כא) – כָּל הַמְּרַצֶּה מָעוֹת מִיָּדוֹ לְיָדָהּ, כְּדֵי לְהִסְתַּכֵּל בָּהּ, לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם". וְאָמְרוּ עוֹד (שַׁבָּת סד, א): "מִפְּנֵי מָה הֻצְרְכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר כַּפָּרָה? מִפְּנֵי שֶׁזָּנוּ עֵינֵיהֶם מִן הָעֶרְוָה" וְכוּ'. "אָמַר

ate the jewelry that is [worn] externally together with the jewelry that is [worn] under [one's clothing]? It wants to teach us that anyone who gazes at [even] the small finger of a woman is regarded as having gazed at her impurity" (*Berachos* 24a). And they also said (*Avodah Zarah* 20a): "'You shall be careful of all evil things' (*Devarim* 23:10) means that one should not gaze at a beautiful woman even if she is unmarried [nor] at a married woman even if she is ugly."

Talking to a woman

In reference to talking to a woman, it has been clearly taught (*Pirkei Avos* 1:5): "Whoever converses profusely with a woman draws harm upon himself."

A woman's singing

Referring to hearing, our Sages have said (*Berachos* 24a): "A woman's singing is immodest."

The adultery of the mouth and the ears

Concerning the adultery of the mouth and the ear — which means to speak obscenities or to listen to them — they "squawked like cranes" and said (*Yerushalmi Terumos* 1:6): "'And let [the Eternal] not see any sort of nakedness [עֶרְוַת דָּבָר] among you' (*Devarim* 23:15) is referring to the 'nakedness' of speech [עֶרְוַת דִּבּוּר], i.e., obscenities in speech." And they said (*Shabbos* 33a): "Because of the sin of uttering obscenities tragedies occur and the youth of the enemies of Israel [a euphemism for Israel itself] die," and (ibid.), "Whoever uses filthy language is given the depths of Gehinom," and (ibid.), "Everyone knows why a bride stands under the marriage canopy, but anyone who pollutes his mouth in speaking of this will find that even a decree of seventy good years is converted into [a decree] of misfortune." And they have said (*Chagigah* 5b): "Even a frivolous conversation between husband and wife is reviewed at the moment of his judgment." With reference to this evil type of listening, they added (*Shabbos* 33a): "This includes even the one who [just] hears it and is silent, as it says (*Mishlei* 22:14), 'He who has incurred the Eternal's wrath shall fall therein.'" So you see that all the senses must be cleansed from promiscuity and what-

רב ששת: מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים? לומר לך, שכל המסתכל באצבע קטנה של אשה, כאלו מסתכל במקום התרף" (ברכות כד, א). ואמרו עוד (עבודה־זרה כ, א): "'ונשמרת מכל דבר רע' (דברים, כי־תצא כג, י) – שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפלו היא פנויה, באשת־איש ואפלו היא מכערת".

– אסור להרבות בדבור עם אשה

בענין הדבור עם האשה, בהדיא שנינו (אבות א, ה): "כל המרבה שיחה עם האשה גורם רעה לעצמו".

– אסור השמיעה

ובשמיעה אמרו (ברכות כד, א): "קול באשה ערוה".

– חמרת זנות־הפה והאזן (בנבול־פה)

עוד בענין זנות הפה והאזן, דהינו, הדבור בדברי הזנות או השמיעה לדברים האלה, כבר צוחו ככרכיא ואמרו (ירושלמי תרומות א, ו): "'ולא יראה בך ערות דבר' (דברים, כי־תצא כג, טו) – ערות דבור, זה נבול פה". ואמרו (שבת לג, א): "בעון נבלות־פה – צרות מתחדשות ובחורי שונאיהם של ישראל מתים". ואמרו עוד (שם): "כל המנבל פיו – מעמיקים לו גיהנם". ואמרו עוד (שם): "הכל יודעים כלה למה נכנסת לחפה, אלא כל המנבל פיו ואומרו – אפלו גזר־דין של שבעים שנה לטובה, הופכים לו לרעה". ואמרו עוד (חגיגה ה, ב): "אפלו שיחה קלה שבין איש לאשתו, מגידים לו לאדם בשעת הדין". ובענין השמיעה הרעה הזאת גם כן אמרו (שבת לג, א): "אף השומע ושותק, שנאמר (משלי כב, יד): 'זעום ה' יפל שם'". הרי לך, שכל החושים צריכים להיות נקיים מן הזנות ומעניניו.

ever relates to it.

The mistaken notion of making light of obscenities

If one were to whisper in your ear and tell you that what our Sages have said about obscene speech was only meant to frighten [people away] and prevent them from sinning, and that this [only] pertains to a hot-blooded person, whose obscenities arouse him to desire, but that this is insignificant regarding someone who merely says them in jest, and one need not worry about him, tell him: "These are the words of the evil inclination!" For they of blessed memory have brought as corroboration an explicit verse (*Yeshayahu* 9:16): "Therefore, the Eternal will not rejoice over His youth and [for] His orphans and widows He will not show compassion, for they are all flatterers and [speakers of] evil and every mouth utters obscenities." The verse mentions neither idol worship, nor adultery, nor killing, but rather flattery and slander and the use of vile language; all of these are transgressions of the mouth that relate to speech, and because of these the decree went forth: "The Eternal will not rejoice over His youth and [for] His orphans and widows He will not show compassion!" Therefore, the truth is as our Rabbis of blessed memory have said, that the uttering of obscenities is literally the promiscuity of speech and it was prohibited as a form of adultery as were all the other aspects that relate to adultery, with the exception of the actual [physical] act [which the Torah itself prohibits]. For although there is no punishment of excision or the death penalty for these sins, nonetheless they are forbidden in their own right, apart from their role in causing and leading [one] to [transgress] the primary prohibition. In this respect they are similar to the [prohibitions that bind a] *nazir*, whose case we mentioned above in a *midrash*.

The prohibition against promiscuous thoughts

Concerning thought, our Sages have already said in the beginning of our *baraisa* (*Avodah Zarah* 20b): "'You shall be careful of all evil things' (*Devarim* 23:10), which means that a person should not think

– בִּטּוּל טַעֲנַת הַיֵּצֶר לְהָקֵל בְּנִבּוּל-פֶּה

וְאִם לַחְשֹׁךְ אָדָם לוֹמַר, שֶׁמָּה שֶׁאָמְרוּ עַל נִבּוּל־פֶּה, אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי לְאַיֵּם וּלְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעֲבֵרָה, וּבְמִי שֶׁדָּמוֹ רוֹתֵחַ הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁמִּדֵּי דַּבְּרוֹ בָּא לִידֵי תַאֲוָה, אֲבָל מִי שֶׁאוֹמְרוֹ דֶּרֶךְ שְׂחוֹק בְּעָלְמָא, לָאו מִלְּתָא הוּא וְאֵין לָחוּשׁ עָלָיו; אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ: 'עַד כָּאן דִּבְרֵי יֵצֶר־הָרָע!' כִּי מִקְרָא מָלֵא שֶׁהֱבִיאוּהוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לְרְאָיָתָם (יְשַׁעְיָה ט, טז): "עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח ה' וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנֹתָיו לֹא יְרַחֵם, כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל פֶּה דֹּבֵר נְבָלָה" – הִנֵּה לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב הַזֶּה לֹא עֲבוֹדָה־זָרָה וְלֹא גִלּוּי־עֲרָיוֹת וְלֹא שְׁפִיכוּת־דָּמִים, אֶלָּא חֲנוּפָה וְלָשׁוֹן־הָרָע וְנִבּוּל־פֶּה, כֻּלָּם מֵחַטַּאת הַפֶּה בְּדִבּוּרוֹ, וַעֲלֵיהֶם יָצְאָה הַגְּזֵרָה: "עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח ה' וְאֶת יְתֹמָיו וְאֶת אַלְמְנֹתָיו לֹא יְרַחֵם!" אֶלָּא הָאֱמֶת הוּא כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁנִּבּוּל־פֶּה הוּא עֶרְוָתוֹ שֶׁל הַדִּבּוּר מַמָּשׁ, וּמִשֵּׁם 'זְנוּת' הוּא שֶׁנֶּאֱסַר כְּכָל שְׁאָר עִנְיְנֵי הַזְּנוּת, חוּץ מִגּוּפוֹ שֶׁל מַעֲשֶׂה, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם כָּרֵת אוֹ מִיתַת־בֵּית־דִּין, אֲסוּרִים הֵם אִסּוּר עַצְמָם, מִלְּבַד הֱיוֹתָם גַּם כֵּן גּוֹרְמִים וּמְבִיאִים אֶל הָאִסּוּר הָרָאשִׁי עַצְמוֹ. וּכְעִנְיַן הַנָּזִיר שֶׁזָּכְרוּ בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהֵבֵאנוּ לְמַעְלָה.

– אִסּוּר הִרְהוּרֵי-זְנוּת

בְּעִנְיַן הַמַּחֲשָׁבָה, כְּבָר אָמְרוּ בִּתְחִלַּת הַבָּרַיְתָא שֶׁלָּנוּ (עֲבוֹדָה־זָרָה כ, ב): "'וְנִשְׁמַרְתָּ מִכֹּל דָּבָר רָע' (דְּבָרִים, כִּי־תֵצֵא כג, י)

[lewd] thoughts by day which will [then] lead to his becoming impure at night." They further said (*Yoma* 29a): "Thoughts of sinning are worse than the [actual] sin." This is stated explicitly (*Mishlei* 15:26): "Evil thoughts are the abomination of the Eternal."

This [completes] our discussion of two of the foremost serious transgressions that people are most likely to stumble over because of their complexity and because of man's powerful desires that drive him toward these transgressions.

Cleanliness in the sphere of forbidden foods

The third sin that relates to desire (in order of priority after theft and promiscuity) is that of prohibited foods. These include things that are ritually unclean or an admixture of this kind, combinations of meat and milk, prohibited animal fats, blood, foods cooked by non-Jews or with the utensils of non-Jews, the wine that they use for libations, and their wine in general.

The difficulty of maintaining high standards here

Cleansing oneself in all of these areas requires great meticulousness and firmness, in order to [deal with] the instinctive lust for good food and the monetary losses incurred as a result of the prohibitions of admixtures and the like. [Additionally] their web of details is complex, as reflected in their numerous laws, which are [widely] known and clearly defined in the works of the halachic authorities.

The defilement of the heart through forbidden foods

Furthermore, one who is lenient where they have directed him to be stringent is only destroying his own soul. It says in the *Sifra* (*Shemini* 12:3): "'And do not make yourself impure with them [for then] you will be [further] defiled through them' (*Vayikra* 11:43) means that if you defile yourselves through them [by transgressing them] you will ultimately be defiled by them!" This is telling us that prohibited foods literally infuse the heart and soul of an individual with defilement to such an extent that the sanctity of the Shechinah departs and distances itself from him. This is also what they said in the Talmud (*Yoma* 39a): "'You will be [further] defiled by them' means that

– שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר אָדָם בַּיּוֹם וְיָבוֹא לִידֵי טֻמְאָה בַּלַּיְלָה". וְאָמְרוּ עוֹד (יוֹמָא כט, א): "הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה קָשִׁים מֵעֲבֵרָה", וּמִקְרָא מָלֵא הוּא (מִשְׁלֵי טו, כו): "תּוֹעֲבַת ה' מַחְשְׁבוֹת רָע".

וְהִנֵּה דִּבַּרְנוּ מִשְּׁנֵי גּוּפֵי עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת שֶׁבְּנֵי־אָדָם קְרוֹבִים לִכָּשֵׁל בְּעִנְפֵיהֶם מִפְּנֵי רֻבָּם שֶׁל הָעֲנָפִים וְרֹב נְטִיַּת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם בְּתַאֲוָתוֹ אֲלֵיהֶם.

'נְקִיּוּת' בְּאִסּוּרֵי־הַמַּאֲכָלוֹת

וְהַמַּדְרֵגָה הַשְּׁלִישִׁית אַחַר הַגָּזֵל וְהָעֲרָיוֹת לְעִנְיַן הַחֶמְדָּה, הִנֵּה הוּא אִסּוּר הַמַּאֲכָלוֹת, בֵּין בְּעִנְיַן הַטְּרֵפוֹת עַצְמָם, בֵּין בְּעִנְיַן תַּעֲרוֹבוֹתֵיהֶן, בֵּין בְּעִנְיַן בָּשָׂר־בְּחָלָב אוֹ חֵלֶב וָדָם וְעִנְיַן בִּשּׁוּלֵי־גּוֹיִם, וְעִנְיַן גִּעוּלֵי־גּוֹיִם, יֵין־נִסְכָּם וּסְתָם־יֵינָם.

גּוֹרְמֵי הוֹרָאוֹת־הַהֶתֵּר: הַתַּאֲוָה, הַהֶפְסֵד וְרִבּוּי הַפְּרָטִים

כָּל אֵלֶּה, הַנְּקִיּוּת בָּהֶם צָרִיךְ דִּקְדּוּק גָּדוֹל וְצָרִיךְ חִזּוּק, כִּי יֵשׁ תַּאֲוַת הַלֵּב הַמִּתְאַוֶּה בַּמַּאֲכָלִים הַטּוֹבִים וְחֶסְרוֹן־הַכִּיס בְּאִסּוּרֵי הַתַּעֲרוֹבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וּפְרָטֵיהֶם רַבִּים כְּכָל דִּינֵיהֶם הַיְדוּעִים וְהַמְבֹאָרִים בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים.

טֻמְאַת־הַלֵּב עֵקֶב אֲכִילוֹת אִסּוּר (מַהוּת טֻמְאַת־הָעֲבֵרוֹת)

וְהַמֵּקֵל בָּהֶם בְּמָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהַחֲמִיר – אֵינוֹ אֶלָּא מַשְׁחִית לְנַפְשׁוֹ. וְכָךְ אָמְרוּ בְּסִפְרָא (שְׁמִינִי יב, ג): "'וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם' (וַיִּקְרָא, שְׁמִינִי יא, מג) – אִם מְטַמְּאִים אַתֶּם בָּם, סוֹפְכֶם לִטַּמֵּא בָּם!" וְהַיְנוּ, כִּי הַמַּאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת מַכְנִיסִים טֻמְאָה מַמָּשׁ בְּלִבּוֹ וּבְנַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם עַד שֶׁקְּדֻשָּׁתוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם־בָּרוּךְ־הוּא מִסְתַּלֶּקֶת וּמִתְרַחֶקֶת מִמֶּנּוּ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ בַּשַּׁ"ס גַּם כֵּן (יוֹמָא לט, א): "'וְנִטְמֵתֶם

you should not read this as 'You will be defiled' [וְנִטְמֵתֶם] but rather as 'You will become stupefied' [וְנִטַמְתֶּם]." The sin stupefies the heart of man, for the true wisdom and the faculty of intelligence that the Holy One blessed be He imparts to the pious will depart from him, as it states (*Mishlei* 2:6): "For the Eternal imparts wisdom." Such a person remains bestial and corporeal, immersed in the coarseness of this world. In this regard prohibited foods involve a more serious consequence than all other prohibitions, since they are actually absorbed by a person's body, becoming a part of his flesh.

The need for great care in the slaughtering of animals

In order to teach us that not only unclean animals or repugnant creatures are impure but that impurity also affects animals that are categorized as kosher yet are themselves ritually unclean, Scripture states (*Vayikra* 11:47): "In order [for you] to distinguish between what is impure and pure." The Sages of blessed memory have commented (*Sifra, Shemini* 12:7): "It is unnecessary to distinguish between a donkey and a cow. So why does it say 'between what is impure and pure'? [It is teaching us to distinguish] between what is [ritually] unclean to you and what is [ritually] clean to you, [and to distinguish] between the cutting of the greater part of the trachea and the cutting of only half of it. What is the difference between the greater part and only half? [Only] a hairsbreadth." The reason why they concluded with [the question] "What is the difference between the greater part and..." is to inform us of how great the power of a mitzvah is, for literally [only] a hairsbreadth separates the impure from the pure.

Forbidden foods must be treated as if they were poison

Therefore, anyone with a little bit of sense will consider prohibited foods as poison or as a food that has poison mixed into it. If this were the case, and a person had any suspicion, even if only a slight one, would he allow himself to eat from this? Of course not — and if he did he would be considered a complete fool. Similarly, prohibited foods, as we have ex-

בָּם' – אַל תִּקְרֵי 'וְנִטְמֵתֶם', אֶלָּא 'וְנִטַמְתֶּם'", שֶׁהָעֲבֵרָה מְטַמְטֶמֶת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם, כִּי מְסַלֶּקֶת מִמֶּנּוּ הַדֵּעָה הָאֲמִתִּית וְרוּחַ־הַשֵּׂכֶל שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לַחֲסִידִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (מִשְׁלֵי ב, ו): "כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה". וְהִנֵּה הוּא נִשְׁאָר בַּהֲמִי וְחָמְרִי, מְשֻׁקָּע בְּגַסּוּת הָעוֹלָם־הַזֶּה. וְהַמַּאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת יְתֵרוֹת בָּזֶה עַל כָּל הָאִסּוּרִין, כֵּיוָן שֶׁהֵם נִכְנָסִים בְּגוּפוֹ שֶׁל הָאָדָם מַמָּשׁ וְנַעֲשִׂים בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ.

חוֹבַת הַדִּקְדּוּק בְּאִסּוּרֵי טְרֵפָה וּנְבֵלָה

וּכְדֵי לְהוֹדִיעֵנוּ שֶׁלֹּא הַבְּהֵמוֹת הַטְּמֵאוֹת אוֹ הַשְּׁקָצִים בִּלְבַד הֵם הַטְּמֵאִים, אֶלָּא גַּם הַטְּרֵפוֹת שֶׁבְּמִין הַכָּשֵׁר עַצְמוֹ הֵם בִּכְלַל טֻמְאָה, אָמַר הַכָּתוּב (וַיִּקְרָא, שְׁמִינִי יא, מז): "לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר", וּבָא הַפֵּרוּשׁ לְרַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סִפְרָא, שְׁמִינִי יב, ז): "אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה, לָמָּה נֶאֱמַר: 'בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר'?! בֵּין טְמֵאָה לְךָ וּבֵין טְהוֹרָה לְךָ, בֵּין נִשְׁחַט רֻבּוֹ שֶׁל קָנֶה לְנִשְׁחַט חֶצְיוֹ. וְכַמָּה בֵּין רֻבּוֹ לְחֶצְיוֹ? מְלֹא הַשַּׂעֲרָה", עַד כָּאן לְשׁוֹנָם. וְאָמְרוּ לָשׁוֹן זֶה בְּסִיּוּם מַאֲמָרָם: "וְכַמָּה בֵּין רֻבּוֹ" וְכוּ' – לְהַרְאוֹת, כַּמָּה נִפְלָא כֹּחַ הַמִּצְוָה, שֶׁחוּט הַשַּׂעֲרָה מַבְדִּיל בֵּין טֻמְאָה לְטָהֳרָה מַמָּשׁ.

הַחְשָׁבַת אִסּוּרֵי־הַמַּאֲכָל כְּאַרְסִיִּים

וְהִנֵּה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֹחַ בְּקָדְקֳדוֹ, יַחְשֹׁב אִסּוּרֵי הַמַּאֲכָל כְּמַאֲכָלִים הָאַרְסִיִּים אוֹ כְּמַאֲכָל שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ אֵיזֶה דָּבָר אַרְסִי. כִּי הִנֵּה לוֹ דָּבָר זֶה יֶאֱרַע, הֲיָקֵל אָדָם עַל עַצְמוֹ לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ אִם יִשָּׁאֵר לוֹ בּוֹ אֵיזֶה בֵּית־מֵחוּשׁ, וַאֲפִלּוּ חֲשָׁשָׁא קְטַנָּה?! וַדַּאי שֶׁלֹּא יָקֵל. וְאִם יָקֵל, לֹא יִהְיֶה

plained, are truly poisonous to the heart and soul. Who, then, possessing any intelligence would be lax with himself when a suspicion of something forbidden is involved? Referring to this, it has been said (*Mishlei* 23:2): "And place a knife to your gullet if you possess intelligence."

Cleanliness and social norms

We will now discuss sins that derive from a social milieu where people meet and congregate. These include verbal abuse, causing severe embarrassment to another, giving misleading advice, tale-bearing, hatred and vengeance, taking oaths, lying, and desecrating the Eternal's name. [Is there anyone] who can say, "I am cleansed of them, I am purified of any blame for them"? The facets of these prohibitions are so numerous and contain such subtle distinctions that it is a challenge to adhere to them faithfully.

Verbal abuse

Verbal abuse in general means [that it is forbidden] to speak in the presence of another in a manner that will embarrass him. [This prohibition] applies with even greater force if you say something directly to embarrass him or act in a manner that will cause him embarrassment. And regarding this, our Sages have said (*Bava Metzia* 58b): "If he is a *ba'al teshuvah*, do not say 'remember your prior deeds…'; if he is beset by sickness, do not say to him as Iyov's friends said to him (*Iyov* 4:7), 'Do you recall any man being guiltless and being destroyed?'; if donkey drivers ask him for grain, he shouldn't say 'Go to so-and-so who sells grain' when he knows that he never sold grain in his life." They have already stated (ibid.): "Verbal abuse is worse than [even] monetary abuse [deceit], for regarding the former it states (*Vayikra* 25:17): 'And you shall be afraid of your God,' whereas regarding the latter (ibid. 25:14) it does not say 'And you shall be afraid of your God.'" And of course this [sin] is compounded when it is done publicly, for we have explicitly been taught (*Pirkei Avos* 3:11): "He who publicly embarrasses another has no share in the world-to-come." And Rav Chisda said (*Bava Metzia* 59a): "All

נֶחְשָׁב אֶלָּא לְשׁוֹטֶה גָּמוּר. אַף אִסּוּר הַמַּאֲכָל, כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהוּא אֶרֶס מַמָּשׁ לַלֵּב וְלַנֶּפֶשׁ. אִם כֵּן, מִי, אֵפוֹא, יִהְיֶה הַמֵּקֵל בִּמְקוֹם חֲשָׁשָׁא שֶׁל אִסּוּר אִם בַּעַל־שֵׂכֶל הוּא. וְעַל דָּבָר זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי כג, ב): "וְשַׂמְתָּ שַׂכִּין בְּלֹעֶךָ אִם בַּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה".

'נְקִיּוּת' בַּחֲטָאִים הַחֲבְרוּתִיִּים

וּנְדַבֵּר עַתָּה עַל הַחֲטָאִים הַמְּדִינִיִּים הַנּוֹלָדִים מֵחֶבְרַת בְּנֵי־הָאָדָם וְקִבּוּצָם, כְּגוֹן הוֹנָאַת־דְּבָרִים, הַלְבָּנַת־הַפָּנִים, הַכְשָׁלַת הָעִוֵּר בְּעֵצָה, רְכִילוּת, שִׂנְאָה וּנְקִימָה, שְׁבוּעוֹת, דְּבַר־שֶׁקֶר וְחִלּוּל־הַשֵּׁם, כִּי מִי יֹאמַר נִקֵּיתִי מֵהֶם, טָהַרְתִּי מֵאַשְׁמָה בָּם, כִּי עֲנָפֵיהֶם רַבִּים וְדַקִּים עַד מְאֹד, אֲשֶׁר הַהִזָּהֵר בָּם טֹרַח גָּדוֹל.

– אוֹנָאַת-דְּבָרִים
– הַלְבָּנַת-פָּנִים בָּרַבִּים

הוֹנָאַת־הַדְּבָרִים בִּכְלָלָהּ, הוּא לְדַבֵּר בִּפְנֵי חֲבֵרוֹ לְבַד, שֶׁיֵּבוֹשׁ מִמֶּנּוּ, כָּל־שֶׁכֵּן הָאֲמִירָה בְּפֵירוּשׁ דָּבָר שֶׁיֵּבוֹשׁ בּוֹ, אוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁיִּגְרֹם לוֹ שֶׁיֵּבוֹשׁ, וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק הַזָּהָב (בָּבָא מְצִיעָא נח, ב; מִשְׁנָה ד, י): "אִם הָיָה בַּעַל־תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמַר לוֹ: 'זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים' וְכוּ'; אִם הָיוּ חֳלָאִים בָּאִים עָלָיו, לֹא יֹאמַר לוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ חֲבֵרָיו לְאִיּוֹב (אִיּוֹב ד, ז): 'זְכָר נָא מִי הוּא נָקִי אָבָד' וְגוֹ'; אִם הָיוּ חַמָּרִים מְבַקְּשִׁים הֵימֶנּוּ תְּבוּאָה, לֹא יֹאמַר לָהֶם: 'לְכוּ אֵצֶל פְּלוֹנִי שֶׁהוּא מוֹכֵר תְּבוּאָה' – וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא מָכַר תְּבוּאָה מִיָּמָיו". וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שָׁם): "גָּדוֹל אוֹנָאַת־דְּבָרִים מֵאוֹנָאַת־מָמוֹן, שֶׁזֶּה נֶאֱמַר בּוֹ (וַיִּקְרָא, בְּהַר כה, יז): 'וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ', וְזֶה (שָׁם יד) לֹא נֶאֱמַר בּוֹ 'וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ'". וְכָל־שֶׁכֵּן אִם הוּא בָּרַבִּים, שֶׁבְּהֶדְיָא שָׁנִינוּ (אָבוֹת ג, יא): "הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים – אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם־הַבָּא". וְאָמַר רַב חִסְדָּא (בָּבָא מְצִיעָא נט, א): "כָּל הַשְּׁעָרִים

the gates [of prayer] have been sealed with the exception of the gates of abuse [Rashi: for one who has been verbally abused and cries out, the gates of prayer are not sealed]. Furthermore, Rabbi Elazar said (ibid.): "For every sin the Holy One blessed be He exacts retribution through a messenger, with the exception of [verbal] abuse." And they said (ibid.): "There are three [sins] for which the curtain is not sealed," and one of them is [verbal] abuse.

Care must be taken not to shame someone even when rebuking him

[Verbal abuse is objectionable] even when it relates to a mitzvah, for Scripture states (*Vayikra* 19:17): "Continually reprove your fellowman" — and our Sages of blessed memory commented (*Arachin* 16b): "Even if his face changes color? Therefore it states (*Vayikra* 19:17): 'but do not bring a sin upon yourself [when reproving] him.'" From all of the above you can see how far-reaching this prohibition is and how harsh is its punishment.

Applying the virtue of cleanliness when giving advice

Concerning the giving of advice, we have been taught in the *Toras Kohanim* (*Kedoshim* 2:14): "'Do not place an obstacle before a blind man' (*Vayikra* 19:14) [and this refers] to one who is blind in this matter. If you are asked whether someone's daughter may marry a Kohen, do not answer affirmatively if you know that she is disqualified. If someone comes to you for advice do not advise him inappropriately... and do not say to him, 'Sell your field and buy a donkey' in order to outwit him and take possession of his field. [And] although you might say, 'I am giving him good advice,' this is something that is known only to you, as it says (ibid.): 'And you shall be afraid of your God.'" From this we learn that when a person is approached for advice, whether regarding something that he takes a personal interest in or something that does not relate to him at all, he is obligated to adhere to pristine truth [and to present it] with clarity. The Torah knows very well how swindlers operate, and we are not dealing with fools whose harmful advice is well-known and obvious, but with clever people who

נִנְעֲלוּ, חוּץ מִשַּׁעֲרֵי אוֹנָאָה". וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: "הַכֹּל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִפְרָע עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, חוּץ מֵאוֹנָאָה". וְאָמְרוּ (שָׁם): "שְׁלֹשָׁה אֵין הַפַּרְגּוֹד נִנְעָל בִּפְנֵיהֶם", וְאֶחָד מֵהֶם: "אוֹנָאָה".

– זְהִירוּת מֵהַלְבָּנַת־פָּנִים בְּמִצְוַת־תּוֹכֵחָה

וַאֲפִלּוּ לִדְבַר־מִצְוָה אָמַר הַכָּתוּב (וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, יז): "הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ", וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֲרָכִין טז, ב): "יָכוֹל אֲפִלּוּ פָּנָיו מִשְׁתַּנּוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: (קְדוֹשִׁים, שָׁם) 'וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא'". מִכָּל אֵלֶּה הַמַּאֲמָרִים תִּרְאֶה, עַד הֵיכָן מִתְפַּשְּׁטִים עַנְפֵי הָאַזְהָרָה הַזֹּאת וְכַמָּה עָנְשָׁהּ קָשֶׁה.

– 'נְקִיּוּת' בְּמַתַּן־עֵצָה

בְּעִנְיַן נְתִינַת הָעֵצָה, שָׁנִינוּ בְּתוֹרַת־כֹּהֲנִים (קְדוֹשִׁים ב, יד): "'וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל' (וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, יד) – לִפְנֵי סוּמָא בַּדָּבָר. אָמַר לְךָ: 'בַּת פְּלוֹנִי מַהִי לִכְהֻנָּה?' אַל תֹּאמַר לוֹ: 'כְּשֵׁרָה', וְהִיא אֵינָהּ אֶלָּא פְּסוּלָה. הָיָה נוֹטֵל בְּךָ עֵצָה, אַל תִּתֵּן לוֹ עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ וְכוּ', וְאַל תֹּאמַר לוֹ: 'מְכֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר' – וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטְלָהּ מִמֶּנּוּ. שֶׁמָּא תֹּאמַר: 'עֵצָה יָפָה אֲנִי נוֹתֵן לוֹ', הֲרֵי הַדָּבָר מָסוּר לַלֵּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שָׁם): 'וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ'". נִמְצֵאנוּ לְמֵדִים, שֶׁבֵּין בְּדָבָר שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת נוֹגֵעַ בּוֹ, בֵּין בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בּוֹ כְּלָל – חַיָּב אָדָם לְהַעֲמִיד אֶת הַבָּא לְהִתְיָעֵץ בּוֹ עַל הָאֱמֶת הַזַּךְ וְהַבָּרוּר. וְתִרְאֶה שֶׁעָמְדָה תּוֹרָה עַל סוֹף דַּעְתָּם שֶׁל רַמָּאִים, דְּלָאו בְּשִׁפְטָנֵי עַסְקִינַן, שֶׁיִּיעֲצוּ עֵצָה שֶׁרָעָתָהּ מְפֻרְסֶמֶת וְנִגְלֵית, אֶלָּא בַּחֲכָמִים־

are wicked, who give advice that appears to be truly beneficial but in actuality is not in the other party's interest but to his detriment — and for the benefit of the one who is giving the advice. Because [of this concern] they said: "Although you might say, 'I am giving him good advice,' this is something that is known only to you...." How many times do people fail in these transgressions daily as their lust for profit lures them onward? In Scripture the severity of their punishment has already been spelled out (*Devarim* 27:18): "Cursed is he who misleads an undiscerning person."

The ethics of giving advice

By contrast, the responsibility of an honest person is such that when someone comes to him for advice he must give him the same advice that he would himself follow, having no other end in mind, immediate or distant, than the benefit of the one who has come for the advice. And if it should happen that he sees himself as standing to lose by such advice, he should reveal this to the other party if he is able to, and if he cannot, he should excuse himself and not give any advice. Either way he should not offer advice whose end result will not be beneficial for the one who is seeking advice, unless that person is ill-meaning in his intent. In that case it is certainly a mitzvah to deceive him, and it has already been stated (*Tehillim* 18:27): "And with the crooked be cunning," and [the episode of] Chushai Ha'arki demonstrates this (see *Shmuel II* 17:5-14).

The prohibition of slander

Regarding tale-bearing and slander, the severity of these sins is well-known and their laws are very extensive. The Sages of blessed memory declared in a statement (*Bava Basra* 165b) that I have already mentioned: "And everyone [is guilty] of *avak lashon ha-ra* [implied slander]." And they have said (*Arachin* 15b): "What is considered slander? For example, one who says, 'Where can a fire [for cooking always] be found? Only in the house of so-and-so!'" Or one who praises a person in front of his enemies, and the like. Although these things appear to be harmless and far

לְהָרַע, אֲשֶׁר יִתְּנוּ עֵצָה לַחֲבֵרֵיהֶם, שֶׁלְּפִי הַנִּגְלֶה בָּהּ יֵשׁ בָּהּ מִן הָרֶוַח אֶל חֲבֵרוֹ בֶּאֱמֶת, אַךְ סוֹף הָעִנְיָן אֵינוֹ לְטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, כִּי אִם לְרָעָתוֹ, וְלַהֲנָאָתוֹ שֶׁל הַמֵּיעֵץ. עַל כֵּן אָמְרוּ: "שֶׁמָּא תֹּאמַר: 'עֵצָה יָפָה אֲנִי נוֹתֵן לוֹ', וַהֲרֵי הַדָּבָר מָסוּר לַלֵּב" וְכוּ'. וְכַמָּה נִכְשָׁלִים בְּנֵי־הָאָדָם בְּאֵלֶּה הַחֲטָאִים יוֹם־יוֹם בִּהְיוֹתָם קְרוּאִים וְהוֹלְכִים לְתֹקֶף חֶמְדַּת הַבֶּצַע. וּכְבָר הִתְבָּאֵר גֹּדֶל עָנְשָׁם בַּכָּתוּב (דְּבָרִים, תָּבוֹא כז, יח): "אָרוּר מַשְׁגֶּה עִוֵּר בַּדָּרֶךְ!"

הַהַנְהָגָה הַיְשָׁרָה בְּמַתַּן-עֵצָה –

אַךְ זֹאת הִיא חוֹבַת הָאָדָם הַיָּשָׁר, כַּאֲשֶׁר יָבוֹא אִישׁ לְהִתְיַעֵץ בּוֹ, יְיָעֲצֵהוּ הָעֵצָה שֶׁהָיָה הוּא נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מַמָּשׁ, מִבְּלִי שֶׁיַּשְׁקִיף בָּהּ אֶלָּא לְטוֹבָתוֹ שֶׁל הַמִּתְיַעֵץ, לֹא לְשׁוּם תַּכְלִית אַחֵר, קָרוֹב אוֹ רָחוֹק שֶׁיִּהְיֶה. וְאִם יֶאֱרַע שֶׁיִּרְאֶה הוּא הֶזֵּק לְעַצְמוֹ בָּעֵצָה הַהִיא – אִם יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אוֹתָהּ עַל פָּנָיו שֶׁל הַמִּתְיַעֵץ, יוֹכִיחֵהוּ. וְאִם לָאו, יִסְתַּלֵּק מִן הַדָּבָר וְלֹא יְיָעֲצֵהוּ. אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים, אַל יְיָעֲצֵהוּ עֵצָה שֶׁתַּכְלִיתָהּ דָּבָר זוּלַת טוֹבָתוֹ שֶׁל הַמִּתְיַעֵץ, אִם לֹא שֶׁכַּוָּנַת הַמִּתְיַעֵץ לְרָעָה, שֶׁאָז וַדַּאי מִצְוָה לְרַמּוֹתוֹ, וּכְבָר נֶאֱמַר (תְּהִלִּים יח, כז): "וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל", וְחוּשַׁי הָאַרְכִּי יוֹכִיחַ.

רְכִילוּת וְלָשׁוֹן-הָרַע –

הָרְכִילוּת וְלָשׁוֹן־הָרָע, כְּבָר חָמְרוֹ נוֹדָע וְגֹדֶל עֲנָפָיו כִּי רַבּוּ מְאֹד, עַד שֶׁכְּבָר גָּזְרוּ אֹמֶר חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא קסה, ב) בְּמַאֲמָר שֶׁכְּבָר הִזְכַּרְתִּי: "וְכֻלָּם בַּאֲבַק־לָשׁוֹן־הָרָע". וְאָמְרוּ (עֲרָכִין טו, ב): "הֵיכִי דָּמֵי לָשׁוֹן־הָרָע? כְּגוֹן דְּאָמַר: 'הֵיכָא מִשְׁתַּכַּח נוּרָא? אֶלָּא בֵּי פְלָנְיָא!'" אוֹ שֶׁיְּסַפֵּר טוֹבָתוֹ לִפְנֵי שׂוֹנְאָיו, וְכָל כַּיּוֹצֵא־בָזֶה, אַף־עַל־פִּי

removed from tale-bearing, in actuality they are aspects of the "dust" of slander. In summation: The evil inclination has many methods. Nonetheless, every word that can lead to harm or embarrassment to someone, regardless of whether [it was uttered] in his presence or not, is included in [the transgression] of slander and is hated and despised by the Eternal. In reference to this sin they have said (ibid.): "Anyone who utters slanderous remarks is almost regarded as having denied the Divine Presence, and Scripture states (*Tehillim* 101:5): "He who slanders his neighbor in secret, him will I cut down."

Refraining from hatred, vengeance, and bearing a grudge

Hatred and vengeance are also very difficult to escape, since one's heart is very easily enticed [by them]. A person is very sensitive to his humiliation and feels extreme anguish. [Under these conditions] vengeance becomes as sweet as honey since it is his only respite. Therefore, if he finds the strength to flee the urgings of his nature and to override his own feelings so as not to hate the one who has evoked the hatred within him, and he neither takes revenge when the opportunity arises nor bears a grudge, but instead he disregards all this and removes it from his heart as if it had never existed, there goes a strong and courageous individual. This is something which is easy only for the ministering angels, among whom the aforementioned traits do not exist, but not for dwellers of a physical world who were formed from the earth. Nonetheless, it is the King's decree, and the verses are clearly spelled out and need no elucidation (*Vayikra* 19:17, 19:18): "You must not hate your brother in your heart. You must not take revenge, nor harbor a grudge against the members of your people."

Acting with vengeance and bearing a grudge

Concerning vengeance and bearing a grudge, we know that vengeance means refraining from acting kindly toward someone who has denied him kindness or has actually harmed him. And bearing a grudge means that while repaying a harmful deed with a

שֶׁנִּרְאִים דְּבָרִים קַלִּים וּרְחוֹקִים מִן הָרְכִילוּת, הִנֵּה בֶּאֱמֶת מֵאֲבָק שֶׁלּוֹ הֵם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הַרְבֵּה דְּרָכִים לַיֵּצֶר, אֲבָל כָּל דִּבּוּר שֶׁיּוּכַל לְהִוָּלֵד מִמֶּנּוּ נֵזֶק אוֹ בִזָּיוֹן לַחֲבֵרוֹ, בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, הֲרֵי זֶה בִּכְלַל לְשׁוֹן־הָרָע הַשָּׂנוּאוּי וּמְתֹעָב לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁאָמְרוּ עָלָיו (שָׁם): "כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן־הָרָע כְּאִלּוּ כּוֹפֵר בָּעִקָּר", וּקְרָא כְּתִיב (תְּהִלִּים קא, ה): "מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ, אוֹתוֹ אַצְמִית".

שִׂנְאָה, נְקִימָה וּנְטִירָה וְהַקֹּשִׁי לְהִשָּׁמֵר מֵהֶן –

גַּם הַשִּׂנְאָה וְהַנְּקִימָה – קָשֶׁה מְאֹד לְשֶׁיִּמָּלֵט מִמֶּנָּה לֵב הוֹתַל אֲשֶׁר לִבְנֵי־הָאָדָם, כִּי הָאָדָם מַרְגִּישׁ מְאֹד בְּעֶלְבּוֹנוֹתָיו וּמִצְטַעֵר צַעַר גָּדוֹל, וְהַנְּקָמָה לוֹ מְתוּקָה מִדְּבַשׁ, כִּי הִיא מְנוּחָתוֹ לְבַדָּהּ. עַל כֵּן לְשֶׁיִּהְיֶה בְכֹחוֹ לַעֲזֹב מַה שֶּׁטִּבְעוֹ מַכְרִיחַ אוֹתוֹ וְיַעֲבֹר עַל מִדּוֹתָיו, וְלֹא יִשְׂנָא מִי שֶׁהֵעִיר בּוֹ הַשִּׂנְאָה, וְלֹא יִקֹּם מִמֶּנּוּ בְּהִזְדַּמֵּן לוֹ שֶׁיּוּכַל לְהִנָּקֵם, וְלֹא יִטֹּר לוֹ, אֶלָּא אֶת הַכֹּל יִשְׁכַּח וְיָסִיר מִלִּבּוֹ כְּאִלּוּ לֹא הָיָה – חָזָק וְאַמִּיץ הוּא! וְהוּא קַל רַק לְמַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ, לֹא אֶל שׁוֹכְנֵי בָתֵּי חֹמֶר אֲשֶׁר בֶּעָפָר יְסוֹדָם. אָמְנָם, גְּזֵרַת־מֶלֶךְ הִיא, וְהַמִּקְרָאוֹת גְּלוּיִים בְּבֵאוּר הֵיטֵב, אֵינָם צְרִיכִים פֵּרוּשׁ (וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, יז): "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ", "לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ" (שָׁם, יח).

גִּדְרֵי הַנְּקִימָה וְהַנְּטִירָה וְתַחְבּוּלוֹת הַיֵּצֶר בְּעִנְיָנָן

וְעִנְיַן הַנְּקִימָה וְהַנְּטִירָה יָדוּעַ, דְּהַיְנוּ: נְקִימָה – לְמָנֹעַ מֵהֵטִיב לְמִי שֶׁלֹּא רָצָה לְהֵטִיב לוֹ אוֹ שֶׁהֵרַע לוֹ כְּבָר. וּנְטִירָה – לְהַזְכִּיר, בְּעֵת שֶׁהוּא מֵטִיב לְמִי שֶׁהֵרַע לוֹ, אֵיזֶה זִכָּרוֹן מִן הָרָעָה שֶׁעָשָׂה לוֹ.

good deed, one reminds the other party of the harm that he committed.

The devices of the evil inclination

The evil inclination continuously inflames the heart and constantly seeks to keep alive at least some trace or recollection of what has happened. If it is not [successful in leaving] a strong impression then it will attempt to leave a weak one. For example, it may say to someone, "If you want to give this person what he wouldn't give you when you were in need, at least don't give it graciously"; or, "If you don't want to harm him, at least don't be so kind to him and don't help him in a major way"; or, "Even if you want to be of great assistance to him at least don't do it in his presence"; or, "Don't become his friend again"; or, "If you have forgiven him it is enough that you don't show him any enmity, but if you also want to be his friend don't show him as much warmth as you formerly did!" All such suggestions are expressions of diligence on the part of the evil inclination, which tries to entice the hearts of people. Therefore, the Torah enunciated a principle which is all-inclusive (ibid.): "You shall love your fellowman as yourself" — "as yourself" [means] without any distinction, [and] "as yourself" [means] without [hair-splitting] differentiations, without ruses or devices — literally "as yourself!"

Cleanliness in the area of oaths

With regard to oaths, generally speaking he who is not a layman is careful not to utter the name of Heaven in vain, and particularly when this involves an oath. Yet there are some minor offshoots [of laws pertaining to oaths] which, although not involving [prohibitions] of greater stringency, should, nonetheless, be [meticulously] observed by one who desires to be cleansed. This is what our Sages have said (*Shevuos* 36a): "Rabbi Elazar said, '*No* [לָאו] is an oath and *yes* [הֵן] is an oath'; Rava said, 'This is [only] the case if he said *no, no* [לָאו לָאו] [repeating the word] twice, and *yes, yes* [הֵן הֵן] [repeating the word] twice.'" They also said (*Bava Metzia* 49a): "'And an accurate liquid-

וּלְפִי שֶׁהַיֵּצֶר הוֹלֵךְ וּמַרְתִּיחַ אֶת הַלֵּב וּמְבַקֵּשׁ תָּמִיד לְהָנִיחַ לְפָחוֹת אֵיזֶה רֹשֶׁם אוֹ אֵיזֶה זִכָּרוֹן מִן הַדָּבָר וְאִם לֹא יוּכַל לְהַשְׁאִיר זִכָּרוֹן גָּדוֹל, יִשְׁתַּדֵּל לְהַשְׁאִיר זִכָּרוֹן מוּעָט, יֹאמַר, דֶּרֶךְ מָשָׁל, לָאָדָם: 'אִם תִּרְצֶה לִתֵּן לָאִישׁ הַזֶּה אֵת אֲשֶׁר לֹא רָצָה הוּא לָתֵת לְךָ כְּשֶׁנִּצְרַכְתָּ, לְפָחוֹת לֹא תִּתְּנֵהוּ בְּסֵבֶר־פָּנִים־יָפוֹת! אוֹ אִם אֵינְךָ רוֹצֶה לְהָרַע לוֹ, לְפָחוֹת לֹא תֵּטִיב לוֹ טוֹבָה גְּדוֹלָה וְלֹא תְּסַיְּעֵהוּ סִיּוּעַ גָּדוֹל, אוֹ אִם תִּרְצֶה גַּם לְסַיְּעוֹ הַרְבֵּה, לְפָחוֹת לֹא תַּעֲשֵׂהוּ בְּפָנָיו, אוֹ לֹא תָּשׁוּב לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ וְלִהְיוֹת לוֹ לְרֵעַ, אִם מָחַלְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה לוֹ לְאוֹיֵב, דַּי בָּזֶה, וְאִם גַּם לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ תִּרְצֶה, אַךְ לֹא תֵּרָאֶה לוֹ כָּל־כָּךְ חִבָּה גְּדוֹלָה כְּבָרִאשׁוֹנָה!' וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִמִּינֵי הַחֲרִיצוּת שֶׁבַּיֵּצֶר, מַה שֶּׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל לְפַתּוֹת אֶת לִבּוֹת בְּנֵי־הָאָדָם. עַל כֵּן בָּאָה הַתּוֹרָה וְכָלְלָה כְּלָל שֶׁהַכֹּל נִכְלָל בּוֹ (שָׁם): "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ" – 'כָּמוֹךָ' – בְּלִי שׁוּם הֶפְרֵשׁ, 'כָּמוֹךָ' – בְּלִי חִלּוּקִים, בְּלִי תַּחְבּוּלוֹת וּמְזִמּוֹת, כָּמוֹךָ מַמָּשׁ!

'נְקִיּוּת' בְּאִסּוּרֵי הַשְּׁבוּעָה

אוּלָם הַשְּׁבוּעוֹת – אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּן הַסְּתָם כָּל שֶׁאֵינוֹ מִן הַהֶדְיוֹטוֹת נִשְׁמָר מֵהוֹצִיא שֵׁם שָׁמַיִם מִפִּיו לְבַטָּלָה, כָּל שֶׁכֵּן בִּשְׁבוּעָה. יֵשׁ עוֹד אֵיזֶה עֲנָפִים קְטַנִּים, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָם מִן הַחֲמוּרִים יוֹתֵר, עַל כָּל פָּנִים רָאוּי לְמִי שֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת נָקִי, לִשָּׁמֵר מֵהֶם; וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ (שְׁבוּעוֹת לו, א): "אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: 'לָאו' – שְׁבוּעָה וְ'הֵן' – שְׁבוּעָה; אָמַר רָבָא: וְהוּא דַּאֲמַר 'לָאו לָאו' – תְּרֵי זִמְנֵי, וְהוּא דַּאֲמַר 'הֵן הֵן' – תְּרֵי זִמְנֵי". וְכֵן אָמְרוּ (בָּבָא מְצִיעָא מט, א): "'וְהִין צֶדֶק'

measure' [וְהִין צֶדֶק] (*Vayikra* 19:36) means that your *no* [לָאו] should be accurate and your *yes* [הֵן] should be accurate."

Lying: Inveterate liars

Lying is also a harmful sickness that is widespread among people. It consists of various levels. There are people who are experts at lying. These are the ones who continuously create total fabrications to promote conversation among people or to be considered wise and well-informed. Referring to them, it has been said (*Mishlei* 12:22): "Lips that lie are the abomination of the Eternal." And it says (*Yeshayahu* 59:3): "Your lips uttered lies, your tongues give voice to injustice." Our Sages of blessed memory have already decreed their fate (*Sotah* 42a): "There are four classes [of people] who are not received into the presence of the Shechinah," and one of them is "the class of liars."

Those who mix lies and the truth

There are others who resemble them, although they are not exactly like them. These [are people who] distort things in their stories and accounts. They are not, however, devoted craftsmen who fabricate stories and events that never occurred. Rather, when they relate something they intersperse it with lies as it suits them and they become habituated to this until it is [second] nature to them. These are the liars whose words can never be believed, as our Sages of blessed memory have said (*Sanhedrin* 89b): "This is the fate of a liar — even when he tells the truth no one listens to him." They have already internalized this evil to such a degree that their words cannot emerge from their mouths free of distortions. This is what the prophet grieves over when he says (*Yirmeyahu* 9:4): "They have accustomed their tongues to utter lies, they have exhausted themselves with wrongdoing."

Sporadic liars

There are still others whose malady is milder than that of the former. These are the ones who are not as entrenched in lying but who are also not concerned about keeping their distance from it. If the opportunity arises, they will lie, though often they will lie in a joking manner or the like without any ill intent. None-

(וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, לו) – שֶׁיְּהֵא 'לָאו' שֶׁלְּךָ צֶדֶק וְ'הֵן' שֶׁלְּךָ צֶדֶק".

'נְקִיּוּת' בְּאִסּוּרֵי הַשֶּׁקֶר (מַדְרֵגוֹתָיו)
א. הַבּוֹדִים דְּבָרִים מִלִּבָּם

וְהִנֵּה דְּבַר־הַשֶּׁקֶר גַּם הוּא חֹלִי רָע, נִתְפַּשֵּׁט מְאֹד בִּבְנֵי־הָאָדָם, וְאוּלָם מַדְרֵגוֹת יֵשׁ בּוֹ. יֵשׁ בְּנֵי־אָדָם שֶׁאֻמָּנוּתָם מַמָּשׁ הוּא הַשַּׁקְרָנוּת; הֵם הַהוֹלְכִים וּבוֹדִים מִלִּבָּם כְּזָבִים גְּמוּרִים, לְמַעַן הַרְבּוֹת שִׂיחָה בֵּין הַבְּרִיּוֹת אוֹ לְהֵחָשֵׁב מִן הַחֲכָמִים וְיוֹדְעֵי דְּבָרִים הַרְבֵּה, וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי יב, כב): "תּוֹעֲבַת ה' שִׂפְתֵי שָׁקֶר". וְאוֹמֵר (יְשַׁעְיָה נט, ג): "שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ שֶׁקֶר, לְשׁוֹנְכֶם עַוְלָה תֶהְגֶּה". וּכְבָר גָּזְרוּ דִּינָם חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוֹטָה מב, א): "אַרְבַּע כִּתּוֹת אֵינָן מְקַבְּלוֹת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה", וְאַחַת מֵהֶם "כַּת שַׁקְרָנִים".

ב. מְעָרְבֵי שְׁקָרִים בִּדְבַר-אֱמֶת

וְיֵשׁ אֲחֵרִים, קְרוֹבִים לָהֶם בַּמַּדְרֵגָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינָם כְּמוֹהֶם מַמָּשׁ, וְהֵם הַמְכַזְּבִים בְּסִפּוּרֵיהֶם וְדִבְרֵיהֶם, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין אֻמָּנוּתָם בְּכָךְ לָלֶכֶת וְלִבְדּוֹת סִפּוּרִים וּמַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ וְלֹא נִהְיוּ, אֲבָל בְּבוֹאָם לְסַפֵּר דְּבַר־מָה, יְעָרְבוּ בָּהֶם מִן הַשְּׁקָרִים כְּמוֹ שֶׁיַּעֲלֶה עַל רוּחָם, וְיִתְרַגְּלוּ בָּזֶה עַד שֶׁשָּׁב לָהֶם כְּמוֹ טֶבַע, וְהֵם הֵם הַבַּדָּאִים אֲשֶׁר אִי־אֶפְשָׁר לְהַאֲמִין לְדִבְרֵיהֶם, וּכְמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין פט, ב): "כָּךְ הוּא עָנְשׁוֹ שֶׁל בַּדַּאי – שֶׁאֲפִלּוּ אוֹמֵר אֱמֶת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ", שֶׁכְּבָר הִטְבִּיעוּ בָּהֶם הָרָעָה הַזֹּאת, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לָצֵאת דִּבְרֵיהֶם נְקִיִּים מִן הַכָּזָב מִתּוֹךְ פִּיהֶם. הוּא מַה שֶּׁהַנָּבִיא מִצְטַעֵר וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה ט, ד): "לִמְּדוּ לְשׁוֹנָם דַּבֶּר שֶׁקֶר הַעֲוֵה נִלְאוּ".

ג. שַׁקְרָנִים לִפְרָקִים

וְיֵשׁ עוֹד אֲחֵרִים, שֶׁחָלְיָם קַל מֵחֳלִי הָרִאשׁוֹנִים, וְהֵם אוֹתָם שֶׁאֵינָם קְבוּעִים כָּל־כָּךְ בַּשֶּׁקֶר, אֶלָּא שֶׁלֹּא יָחוּשׁוּ לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְאִם יִזְדַּמֵּן לָהֶם – יֹאמְרוּהוּ, וּפְעָמִים רַבּוֹת יֹאמְרוּהוּ דֶּרֶךְ שְׂחוֹק אוֹ כַּיּוֹצֵא־בָזֶה בְּלֹא כַּוָּנָה רָעָה.

theless, the wisest [of all men] has instructed us that all of this is contrary to the will of the Creator, blessed be He, and to the virtue [found among] His pious. This is what is written (*Mishlei* 13:5): "The righteous hate false words."

Distancing oneself from falsehood

It is in reference to this that the following prohibition was issued (*Shemos* 23:7): "You shall distance yourself from any falsehood." And note that it does not say "safeguard yourself from falsehood" but rather "distance yourself from falsehood" — to make us aware how much we need to distance ourselves and flee to escape this. And it has already been stated (*Tzefanyah* 3:13): "The remnant of Israel should do no iniquity, nor speak falsely, nor should there be found in their mouths a deceiving tongue."

The stamp of the Eternal is truth

The Sages of blessed memory said (*Shabbos* 55a): "The stamp of the Holy One blessed be He is truth." And therefore, if the Holy One blessed be He chose the truth as His stamp, how loathsome must its opposite be to Him. Furthermore, the Holy One blessed be He has severely cautioned us about the truth when stating (*Zecharyah* 8:16): "Speak the truth one to another," and He has said (*Yeshayahu* 16:5), "The throne [of the Mashiach] will be established with benevolence and he will sit on it through truth," and He said (ibid. 63:8), "Indeed they are My nation, My sons — who will not lie." From here we learn that the former [being called the Eternal's nation and His sons] is dependent upon the latter [that they refrain from lying]. Furthermore, He said (*Zecharyah* 8:3), "And Jerusalem will be called the city of truth," to magnify its value. And the Sages of blessed memory have already said (*Makkos* 24a): "'And [one who] speaks the truth from his heart' (*Tehillim* 15:2) applies for example to [the incident involving] Rav Safra" etc., which teaches us how great is one's obligation to speak the truth.

They have also forbidden a Torah scholar to alter his words except in three cases. And since one of the

וְאָמְנָם הֶחָכָם הוֹדִיעָנוּ, שֶׁכָּל זֶה הוּא הֵפֶךְ רְצוֹן הַבּוֹרֵא בָּרוּךְ־הוּא וּמִדַּת חֲסִידָיו, הוּא מַה שֶּׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי יג, ה): "דְּבַר שֶׁקֶר יִשְׂנָא צַדִּיק".

חוֹבַת הַהַרְחָקָה מֵהַשֶּׁקֶר

וְהוּא מַה שֶּׁבָּאָה עָלָיו הָאַזְהָרָה (שְׁמוֹת, מִשְׁפָּטִים כג, ז): "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". וְתִרְאֶה, שֶׁלֹּא אָמַר 'מִשֶּׁקֶר תִּשָּׁמֵר', אֶלָּא "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק", לְהָעִיר אוֹתָנוּ עַל הַהֶרְחֵק הַגָּדוֹל וְהַבְּרִיחָה הַרְבֵּה שֶׁצָּרִיךְ לִבְרֹחַ מִזֶּה. וּכְבָר נֶאֱמַר (צְפַנְיָה ג, יג): "שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית".

מַעֲלַת הָאֱמֶת וְחוֹבָתָהּ

וַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אָמְרוּ (שַׁבָּת נה, א): "חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֱמֶת". וּבְוַדַּאי שֶׁאִם הָאֱמֶת הוּא מַה שֶּׁבָּחַר בּוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְקַחְתּוֹ לְחוֹתָם לוֹ, כַּמָּה יִהְיֶה הֶפְכּוֹ מְתֹעָב לְפָנָיו! וְהִזְהִיר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל הָאֱמֶת אַזְהָרָה רַבָּה וְאָמַר (זְכַרְיָה ח, טז): "דַּבְּרוּ אֱמֶת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ!" וְאָמַר (יְשַׁעְיָה טז, ה): "וְהוּכַן בַּחֶסֶד כִּסֵּא וְיָשַׁב עָלָיו בֶּאֱמֶת", וְאָמַר (שָׁם סג, ח): "וַיֹּאמֶר, אַךְ עַמִּי הֵמָּה בָּנִים לֹא יְשַׁקֵּרוּ". הָא לָמַדְתָּ, שֶׁזֶּה תָּלוּי בָּזֶה. וְאָמַר (זְכַרְיָה ח, ג): "וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הָאֱמֶת" – לְהַגְדִּיל חֲשִׁיבוּתָהּ. וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מַכּוֹת כד, א): "'וְדֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ' (תְּהִלִּים טו, ב) – כְּגוֹן רַב סַפְרָא" וְכוּ', לְהוֹדִיעֲךָ עַד הֵיכָן חוֹבַת הָאֱמֶת מַגַּעַת!

וּכְבָר אָסְרוּ לְתַלְמִיד־חָכָם לְשַׁנּוֹת בְּדִבּוּרוֹ חוּץ

The extent of our obligation to speak the truth

pillars on which the world stands is the pillar of truth (*Pirkei Avos* 1:18), anyone who tells lies is regarded as if he has removed the foundation of the world. Conversely, one who is heedful of the truth is regarded as maintaining the foundation of the world. The Sages of blessed memory (*Sanhedrin* 97a) have told us of a place where [people] were heedful of the truth and consequently the Angel of Death was powerless there. However, because a wife of one of the rabbis altered her words (although her intention was for the good), the Angel of Death began to make trouble for them until they sent her away because of this, and [then] they were able to return to their tranquility. There is no need to dwell on this at length since it is dictated by common sense and borne out by reason.

Desecration of the Eternal's name

The diverse aspects of the desecration of the Eternal's name are also numerous and of major significance. A person must defend his Master's honor staunchly, and in all his actions he must reflect and deliberate carefully that no desecration of the honor of Heaven should emerge from them, Heaven forbid.

The sin of desecrating the Eternal's name is relative to one's standing in society

We have already learned (*Pirkei Avos* 4:4), "Regarding the desecration of the Eternal's name, it makes no difference whether it is done intentionally or unintentionally." And the Sages of blessed memory have said (*Yoma* 86a): "What constitutes desecration of His name? Rav said, 'Take me [a person of my stature], for example — if I were to buy meat from the butcher without paying him immediately [by buying on credit].' And Rabbi Yochanan said, 'Take me, for example — if I were to walk four cubits without Torah and tefillin.'" The point here is that every person, in accordance with his station and with the way he is perceived by the generation, must guide his conduct so as not to do anything inappropriate for someone of his stature. The greater his stature and his wisdom, the more he should increase his vigilance in matters of the Divine service and his meticulous [devotion to] it. If he does not do so, the name of Heaven is dese-

מִשְּׁלשָׁה דְבָרִים (בָּבָא מְצִיעָא כג, ב). וְאֶחָד מִן הָעַמּוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו הוּא הָאֱמֶת (רְאֵה: אָבוֹת א, יח), אִם כֵּן, מִי שֶׁדּוֹבֵר שֶׁקֶר – כְּאִלּוּ נוֹטֵל יְסוֹדוֹ שֶׁל עוֹלָם; וְהַהֵפֶךְ מִזֶּה: מִי שֶׁזָּהִיר בֶּאֱמֶת – כְּאִלּוּ מְקַיֵּם יְסוֹדוֹ שֶׁל עוֹלָם. וּכְבָר סִפְּרוּ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין צז, א) מֵאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהָיוּ זְהִירִים בֶּאֱמֶת, שֶׁלֹּא הָיָה מַלְאַךְ־הַמָּוֶת שׁוֹלֵט שָׁם. וּלְפִי שֶׁאִשְׁתּוֹ שֶׁל רַבִּי פְּלוֹנִי שִׁנְּתָה בִּדְבָרֶיהָ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה לְכַוָּנָה טוֹבָה – גֵּרְתָה בָהֶם מַלְאַךְ־הַמָּוֶת, עַד שֶׁגֵּרְשׁוּהָ מִשָּׁם בַּעֲבוּר זֶה וְחָזְרוּ לְשַׁלְוָתָם. וְאֵין צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁהַשֵּׂכֶל מְחַיְּבוֹ וְהַדַּעַת מַכְרִיחוֹ.

'נְקִיּוּת' בְּחִלּוּל־הַשֵּׁם

עַנְפֵי חִלּוּל־הַשֵּׁם גַּם כֵּן הֵם רַבִּים וּגְדוֹלִים, כִּי הַרְבֵּה צָרִיךְ הָאָדָם לִהְיוֹת חָס עַל כְּבוֹד קוֹנוֹ, וּבְכָל מַה שֶּׁיַּעֲשֶׂה צָרִיךְ שֶׁיִּסְתַּכֵּל וְיִתְבּוֹנֵן מְאֹד שֶׁלֹּא יֵצֵא מִשָּׁם מַה שֶּׁיּוּכַל לִהְיוֹת חִלּוּל לִכְבוֹד שָׁמַיִם, חַס וְחָלִילָה.

חִלּוּל־הַשֵּׁם – תָּלוּי בְּדַרְגַּת־הָאָדָם וּבְתַדְמִיתוֹ

וּכְבָר שָׁנִינוּ (אָבוֹת ד, ד): "אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד בְּחִלּוּל־הַשֵּׁם". וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יוֹמָא פו, א): "הֵיכִי דָמֵי חִלּוּל־הַשֵּׁם? אָמַר רַב: 'כְּגוֹן אֲנָא – דְּשָׁקֵילְנָא בִּשְׂרָא וְלָא יָהֵיבְנָא דְּמֵי לְאַלְתַּר'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: 'כְּגוֹן אֲנָא – דְּמַסְגֵינָא אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תְפִלִּין'". וְהָעִנְיָן, שֶׁכָּל אָדָם לְפִי מַדְרֵגָתוֹ וּלְפִי מַה שֶּׁהוּא נֶחְשָׁב בְּעֵינֵי הַדּוֹר, צָרִיךְ שֶׁיִּתְבּוֹנֵן לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת דָּבָר בִּלְתִּי הָגוּן לְאִישׁ כְּמוֹתוֹ, כִּי כְּפִי רִבּוֹת חֲשִׁיבוּתוֹ וְחָכְמָתוֹ – כֵּן רָאוּי שֶׁיַּרְבֶּה זְהִירוּתוֹ בְּדִבְרֵי הָעֲבוֹדָה וְדִקְדּוּקוֹ בָּהּ, וְאִם אֵינֶנּוּ עוֹשֶׂה כֵּן, הֲרֵי שֵׁם־שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל בּוֹ, חַס וְחָלִילָה; כִּי כְבוֹד

through him, Heaven forbid. For, the honor of the Torah requires that one who excels in Torah learning must simultaneously excel in integrity and in the refinement of character development. But anyone who excels in Torah study yet is deficient in this [area], denigrates the study [of Torah] itself which constitutes — Heaven forbid — a desecration of the name of the Blessed One, who has given us His holy Torah and has commanded us to delve into it so that we may attain our perfection through it.

Cleanliness in the observance of Shabbos and Yom Tov

The observance of Shabbos and Yom Tov also demands great care for their laws are numerous, as is stated (*Shabbos* 12a): "Shabbos has many laws." Even the Rabbinic enactments, although they originate with the Sages, are nonetheless of primary importance as they have said (*Chagigah* 16b): "Never take Rabbinic decrees lightly, for the prohibition [on Yom Tov] against *semichah* [laying one's hands on the head of an animal before it is sacrificed] is a Rabbinic decree, but nevertheless the leading [Torah] figures of the generation engaged in a dispute over it." The halachic authorities have clarified the specifics of these laws, under their various classifications, and they are all equal with respect to our obligation to observe them and the need to treat them with vigilance.

Abstention from worldly affairs and from inappropriate speech

What is difficult for the masses to conform to is the prohibition against work and against any discussion of business matters. This prohibition has been spelled out in the words of the prophet (*Yeshayahu* 58:13): "And you shall honor it [Shabbos] by abstaining from your affairs, by refraining from your wants, and by not engaging in [prohibited] speech." The rule is that any act which is prohibited on Shabbos may not be promoted or mentioned [as well]. Therefore, the Sages prohibited one from inspecting his possessions in preparation for the next day, or walking [on Shabbos] to the outskirts of the city in order to be able to reach the bathhouse quickly after dark (*Eruvin* 38b-39a). And they forbade one from saying, "I will do such

התורה הוא – שמי שמרבה הלמוד בה ירבה כמו־כן בישר ובתקון המדות, וכל מה שיחסר מזה למי שמרבה בלמוד, גורם בזיון ללמוד עצמו; וזה, חס וחלילה, חלול לשמו יתברך, שנתן לנו את תורתו הקדושה וצונו לעסק בה, להשיג על ידה שלמותנו.

'נקיות' בשמירת שבת ויום טוב

והנה גם שמירת השבתות וימים טובים רבה היא, כי המשפטים רבים וכן אמרו (שבת יב, א): "הלכתא רבתא לשבתא". ואפלו דברי השבות, אף־על־פי שמדברי חכמים הם – עקרים הם, וכן אמרו (חגיגה טז, ב): "לעולם אל תהי שבות קלה בעיניך, שהרי סמיכה – שבות היא ונחלקו בה גדולי הדור". ואולם פרטי הדינים למחלקותם מבארים הם אצל הפוסקים בספריהם וכלם שוים לחובתנו בם ולזהירות המצטרך.

– אסורי "מצא-חפצך ודבר-דבר"

ומה שקשה על ההמון שמירתו הוא השביתה מן העסק ומדבר במשאם ובמתנם, ואולם האסור הזה מבאר בדברי הנביא (ישעיה נח, יג): "וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר". והכלל הוא, שכל מה שאסור בשבת לעשותו – אסור להשתדל בעבורו או להזכירו בפיו; ולכן אסרו לעין בנכסיו לראות מה שצריך למחר או לילך לפתח המדינה לצאת בלילה מהרה למרחץ (עפ"י ערובין לח, ב–לט, א). ואסרו לומר: "דבר פלוני אעשה למחר" (ראה: טוא"ח שז,

and such tomorrow [after Shabbos]" (*Tur Orach Chayim* 307), or "I will buy those goods tomorrow" and the like.

Cleanliness regarding all the negative commandments

Until now I have discussed those few mitzvos that we notice people stumbling over frequently, and these will serve us [as a paradigm] for all the other negative commandments. There is no prohibition that doesn't contain diversified and detailed aspects, some of them more stringent and some more lenient, and one who wishes to be clean must be clean and pure in all of them.

The broad application of cleanliness

And our Sages of blessed memory have already said (*Shir HaShirim Rabbah* 6:6), "'Your teeth are like a flock of sheep' (*Shir HaShirim* 6:6), meaning that just as a sheep is modest so was Israel modest and virtuous in the war with Midyan. Rav Huna said in the name of Rav Acha: 'Not one of them [of those who went to war] put on the tefillin of the head before [putting on] the tefillin of the hand, for had anyone done so, Moshe would not have praised them and they would not have left there in peace.'" Similarly, the Yerushalmi states: "One who speaks between [the blessing of] *Yishtabach* and [that of] *Yotzer* has acquired a transgression for himself and must return from the battlefield" (see *Hagahos Maimonios Tefillah* 7:12). So you can see how much meticulousness and true cleanliness is necessary in one's conduct.

Cleanliness and character development

Indeed, just as cleanliness is required in one's actions it is also required in one's character development. And in fact, it is almost more difficult to apply it to one's character development than to one's actions. This is because [a person's] nature has a stronger effect on his character development than on his actions, due to [the makeup of] his temperament and personality, which can either be of great assistance or resistance to character development. Therefore, any struggle that is waged against one's natural inclinations must be very intense, as the Sages of blessed memory explained (*Pirkei Avos* 4:1): "Who is

א עפ״י שַׁבָּת קיג, א–ב; קנ, א) אוֹ סְחוֹרָה פְּלוֹנִית אֶקְנֶה לְמָחָר וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא־בָּזֶה.

הַ׳נְּקִיּוּת׳ – בְּכָל הַלָּאוִין

וְהִנֵּה עַד הֵנָּה דִּבַּרְתִּי מִן קְצָת הַמִּצְווֹת, מַה שֶּׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁבְּנֵי־הָאָדָם נִכְשָׁלִים בָּהֶם עַל הָרֹב וּמֵאֵלֶּה נִלְמַד לְכָל שְׁאָר הַלָּאוִין; שֶׁאֵין לְךָ אִסּוּר שֶׁאֵין לוֹ עֲנָפִים וּפְרָטִים, מֵהֶם חֲמוּרִים וּמֵהֶם קַלִּים, וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת נָקִי – צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה נָקִי מִכֻּלָּם וְטָהוֹר מִכֻּלָּם.

וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שִׁיר־הַשִּׁירִים רַבָּה ו, ו): "'שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים' (שִׁיר־הַשִּׁירִים ו, ו) – מָה רָחֵל זוֹ צְנוּעָה, כָּךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל צְנוּעִים וּכְשֵׁרִים בְּמִלְחֶמֶת מִדְיָן, רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא אָמַר: 'שֶׁלֹּא הִקְדִּים אֶחָד מֵהֶם תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ לִתְפִלִּין שֶׁל יָד, שֶׁאִלּוּ הִקְדִּים אֶחָד, לֹא הָיָה מֹשֶׁה מְשַׁבְּחָן וְלֹא הָיוּ יוֹצְאִים מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם'". וְכֵן אָמְרוּ בִּירוּשַׁלְמִי (עַיֵּן הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִיּוֹת תְּפִלָּה ז, יב): "הַמְסַפֵּר בֵּין 'יִשְׁתַּבַּח' לְ'יוֹצֵר' – עֲבֵרָה הִיא בְּיָדוֹ וְחוֹזֵר עָלֶיהָ מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה". הֲרֵי לְךָ, עַד הֵיכָן צָרִיךְ לְהַגִּיעַ הַדִּקְדּוּק וְהַנְּקִיּוּת הָאֲמִתִּי בְּמַעֲשִׂים.

חוֹבַת הַ׳נְּקִיּוּת׳ בַּמִּדּוֹת וְקֻשְׁיָהּ

וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ בְּמַעֲשִׂים – כָּךְ צָרִיךְ נְקִיּוּת בְּמִדּוֹת; וְכִמְעַט שֶׁיּוֹתֵר קָשֶׁה הוּא הַנְּקִיּוּת בְּמִדּוֹת מִמַּה שֶּׁהוּא בְּמַעֲשִׂים, כִּי הַטֶּבַע פּוֹעֵל בְּמִדּוֹת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהוּא פּוֹעֵל בְּמַעֲשִׂים, יַעַן הַמֶּזֶג וְהַתְּכוּנָה הֵם אוֹ מְסַיְּעִים אוֹ מִתְנַגְּדִים גְּדוֹלִים לָהֶם, וְכָל מִלְחָמָה שֶׁהִיא נֶגֶד נְטִיַּת הַטֶּבַע – מִלְחָמָה חֲזָקָה הִיא; וְהוּא מַה שֶּׁפֵּרְשׁוּ בְּמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם

courageous? One who conquers his inclination."

The more common undesirable traits of character: pride, anger, envy, and lust

There are a great many traits of character [in the human personality], and for all of man's worldly actions there are [an equal number of] character traits from which man's actions are derived. Yet, just as we have focused on those mitzvos that require more cleansing because they present greater stumbling blocks to people, so we will accordingly speak about the primary traits of character in greater depth because of their prevalence in our lives. These are pride, anger, envy, and lust. All of these are harmful traits whose destructive effects are recognized and universally acknowledged, and proofs are not necessary. They are harmful both intrinsically and in their outcome, all of them function outside [the parameters of] intelligence and wisdom, and each one by itself has the capacity to lead a person to severe transgressions. Referring to pride, Scripture explicitly cautions us (*Devarim* 8:14): "And your heart will be proud and you will forget the Eternal, your God." Referring to anger, the Sages of blessed memory have said, "Whoever gets angry should be regarded by you as though he is engaged in idolatry" (see *Shabbos* 105b). About envy and lust we clearly learned (*Pirkei Avos* 4:21): "Envy, lust, and [the pursuit of] honor remove a person from the world." For this [reason], the analysis that is required in these areas is for the sake of fleeing from them and from whatever stems from them, for they are, each and every one of them, deviant offshoots of an alien vine. We shall now proceed to discuss them individually.

Pride results from a bloated sense of self-importance

The underlying principle of pride is that a person has a high regard for himself, and in his heart he deems himself worthy of praise. This can be the result of many different avenues of thought: One individual may consider himself intelligent, another — handsome, another — esteemed, another — prominent, and yet another — wise. The rule of thumb is that when a person thinks he has incorporated anything of

לִבְרָכָה (אָבוֹת ד, א): "אֵיזֶהוּ גִּבּוֹר – הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ".

יְדֻבַּר בְּמִדּוֹת שֶׁהַתַּקָּלָה שְׁכִיחָה בָּהֶן גְּנוּת מִדּוֹת הַגַּאֲוָה, הַכַּעַס, הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה

וְהִנֵּה הַמִּדּוֹת הֵן רַבּוֹת, כִּי כְּפִי כָּל הַפְּעֻלּוֹת שֶׁשַּׁיָּכִים לָאָדָם בָּעוֹלָם, כְּמוֹ כֵן מִדּוֹתֵיהֶן שֶׁאַחֲרֵיהֶן הוּא נִמְשָׁךְ בִּפְעֻלּוֹתָיו. אָמְנָם, כְּמוֹ שֶׁדִּבַּרְנוּ בַּמִּצְווֹת, שֶׁהָיָה הַצֹּרֶךְ לְהִנָּקוֹת בָּם יוֹתֵר, דְּהַיְנוּ, מִמַּה שֶּׁרְגִילוֹת בְּנֵי־הָאָדָם לִכָּשֵׁל, כֵּן נְדַבֵּר בַּמִּדּוֹת הָרָאשִׁיּוֹת בַּאֲרִיכוּת־עִיּוּן יוֹתֵר, מִפְּנֵי רְגִילוּתֵנוּ בָּם; וְהֵם: הַגַּאֲוָה, הַכַּעַס, הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה. הֵן כָּל אֵלֶּה מִדּוֹת רָעוֹת אֲשֶׁר רָעָתָם נִכֶּרֶת וּמְפֻרְסֶמֶת, אֵין צָרִיךְ לָהּ רְאָיוֹת, כִּי הִנֵּה רָעוֹת הֵנָּה בְּעַצְמָן וְרָעוֹת בְּתוֹלְדוֹתֵיהֶן, כִּי כֻּלָּן חוּץ מִשּׁוּרַת הַשֵּׂכֶל וְהַחָכְמָה, וְכָל אַחַת כְּדַאי לְעַצְמָהּ לְהָבִיא אֶת הָאָדָם אֶל עֲבֵרוֹת חֲמוּרוֹת. עַל הַגַּאֲוָה – מִקְרָא מָלֵא מַזְהִיר וְאוֹמֵר (דְּבָרִים, עֵקֶב ח, יד): "וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". עַל הַכַּעַס אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עַיֵּן שַׁבָּת קה, ב; וְעַיֵּ' רַמְבַּ"ם הל' דֵּעוֹת ב, ג): "כָּל הַכּוֹעֵס – יִהְיֶה בְעֵינֶיךָ כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה". עַל הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה שָׁנִינוּ בְּהֶדְיָא (אָבוֹת ד, כא): "הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִים אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם". אָמְנָם, הָעִיּוּן הַמִּצְטָרֵךְ בָּם – הוּא לְהִמָּלֵט מֵהֶם וּמִכָּל עַנְפֵיהֶם, כִּי כֻלָּם כְּאֶחָד סוּרֵי הַגֶּפֶן נָכְרִיָּה. וְנַתְחִיל לְדַבֵּר בָּם רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן.

עִנְיַן הַגַּאֲוָה – הַחֲשָׁבַת עַצְמוֹ

הִנֵּה כְּלַל עִנְיַן הַגַּאֲוָה הוּא זֶה, שֶׁהָאָדָם מַחֲשִׁיב עַצְמוֹ בְּעַצְמוֹ, וּבִלְבָבוֹ יְדַמֶּה כִּי לוֹ נָאוָה תְּהִלָּה. וְאָמְנָם, זֶה יָכוֹל לִמָּשֵׁךְ מִסִּבּוֹת רַבּוֹת מִתְחַלְּפוֹת: כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיַּחֲשִׁיב עַצְמוֹ בַּעַל־שֵׂכֶל, וְיֵשׁ מִי שֶׁיַּחֲשִׁיב עַצְמוֹ נָאֶה, וְיֵשׁ שֶׁיַּחֲשִׁיב עַצְמוֹ נִכְבָּד, וְיֵשׁ שֶׁיַּחֲשִׁיב עַצְמוֹ גָּדוֹל, וְיֵשׁ שֶׁיַּחֲשִׁיב עַצְמוֹ חָכָם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, כָּל אֶחָד מִן

the good things of the world, he is in immediate danger of falling into the pit of pride.

External expressions of pride

But, once he has decided that he is important and is worthy of praise, this leads to not just one [development] but rather numerous and diversified results, some of which are contradictory although they derive from one cause and are directed toward the same ends.

Carrying oneself with gravity and great self-esteem

For example, one type of arrogant person thinks to himself that since he is worthy of praise and is a special and distinguished individual (in his own estimation) it therefore befits him to behave in a manner that is singular and distinguished — with great dignity, whether while walking, sitting, or arising, [or] in the [manner] of his speech and in all his actions. He walks only very slowly, with measured steps; he never sits but reclines; he gets to his feet slowly, the way a snake raises itself; he does not converse with just anyone but only with people of eminence, and even then he always speaks tersely, in the manner of pagan divination. In all his other actions — in his movements, in his deeds, in his eating and drinking [habits], in his clothing, and in all his ways — he conducts himself with great dignity, as if all his flesh were made of lead and all his bones were made of stone or sand.

The type who excites fear in the hearts of others

There is another [type of] arrogant person who thinks that, since he is worthy of praise and has superior qualities, he has the right to terrorize the world, and everyone must tremble before him since it is unfitting for people to approach him, to talk to him, and to request anything of him. And if they thrust themselves upon him, he will frighten them with his voice and confound them with the breath of his lips, responding to them insolently, with a face that is always contorted with anger.

Another [type of] arrogant person may think that he is so great and esteemed that honor is inseparable from his being and he has no need to [cultivate] it. And to demonstrate this he behaves in the manner of

הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁבָּעוֹלָם, אִם יַחְשֹׁב הָאָדָם שֶׁיֶּשְׁנוֹ בּוֹ, הֲרֵי הוּא מְסֻכָּן מִיָּד לִפֹּל בְּשַׁחַת זֶה שֶׁל גַּאֲוָה.

בִּטּוּיִים חִיצוֹנִיִּים שׁוֹנִים לַגַּאֲוָה

אַךְ אַחֲרֵי שֶׁקָּבַע הָאָדָם בְּלִבּוֹ הֱיוֹתוֹ חָשׁוּב וְרָאוּי לִתְהִלָּה, לֹא תִהְיֶה הַתּוֹלָדָה הַיּוֹצֵאת מִן הַמַּחֲשָׁבָה הַזֹּאת אַחַת בִּלְבַד – אֶלָּא תוֹלָדוֹת רַבּוֹת וּמְשֻׁנּוֹת תֵּצֶאנָה מִמֶּנָּה וַאֲפִלּוּ הֶפְכִּיּוֹת נִמְצָא בָּהֶן, וְנוֹלָדוֹת מִסִּבָּה אַחַת וּשְׁתֵּיהֶן לְדָבָר אֶחָד מִתְכַּוְּנוֹת.

– הִתְנַהֲגוּת שֶׁל חֲשִׁיבוּת וְהִתְנַשְּׂאוּת

הִנֵּה יִמָּצֵא גֵּאֶה אֶחָד שֶׁיַּחְשֹׁב בְּלִבּוֹ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא רָאוּי לִתְהִלָּה וְהוּא מְיֻחָד וְרָשׁוּם בְּמַעֲלָתוֹ, כְּפִי מַחֲשַׁבְתּוֹ, רָאוּי לוֹ גַּם כֵּן שֶׁיִּתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ מְיֻחָד וְרָשׁוּם: בְּכֹבֶד רַב, בֵּין בְּלֶכְתּוֹ, בֵּין בְּשִׁבְתּוֹ, בֵּין בְּקוּמוֹ, בְּדִבּוּרוֹ וּבְכָל מַעֲשָׂיו; לֹא יֵלֵךְ – אֶלָּא בְּנַחַת גָּדוֹל, עֲקֵבוֹ בְּצַד גֻּדָלוֹ; לֹא יֵשֵׁב – אֶלָּא אַפַּרְקָדָן; לֹא יָקוּם – אֶלָּא מְעַט־מְעַט כְּנָחָשׁ; לֹא יְדַבֵּר עִם הַכֹּל – אֶלָּא עִם נִכְבַּדֵּי הָעָם, וְגַם בֵּינֵיהֶם לֹא יְדַבֵּר אֶלָּא מַאֲמָרִים קְצָרִים כְּמַאַמְרֵי הַתְּרָפִים. וְכָל שְׁאָר מַעֲשָׂיו: בִּתְנוּעוֹתָיו, בִּפְעֻלּוֹתָיו, בְּמַאֲכָלוֹ וּבְמִשְׁתָּיו, בְּמַלְבּוּשָׁיו וּבְכָל דְּרָכָיו – יִתְנַהֵג בִּכְבֵדוּת גָּדוֹל, כְּאִלּוּ כָּל בְּשָׂרוֹ עוֹפֶרֶת וְכָל עֲצָמָיו אֶבֶן אוֹ חוֹל.

– הִתְנַהֲגוּת שֶׁל עַזּוּת וְהַפְחָדָה

וְיִמָּצֵא גֵּאֶה אַחֵר שֶׁיַּחְשֹׁב, שֶׁלְּפִי שֶׁהוּא רָאוּי לִתְהִלָּה וְרַב־הַמַּעֲלוֹת, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה מַרְגִּיז הָאָרֶץ וְשֶׁהַכֹּל יִרְעֲשׁוּ מִפָּנָיו, כִּי לֹא יֵאוֹת שֶׁיֶּהֶרְסוּ בְּנֵי־הָאָדָם לְדַבֵּר עִמּוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ דָּבָר; וְאִם יַעְפִּילוּ לַעֲלוֹת אֵלָיו – יְבַהֲלֵם בְּקוֹלוֹ וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יְהֻמֵּם, בַּעֲנוֹת לָהֶם עַזּוּת, וּפָנָיו זוֹעֲפוֹת בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה.

וְיֵשׁ גֵּאֶה אַחֵר שֶׁיַּחְשֹׁב בְּלִבּוֹ, שֶׁכְּבָר הוּא כָּל כָּךְ גָּדוֹל וּמְכֻבָּד, עַד שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לַכָּבוֹד שֶׁיִּתְפָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ כְּלָל. וּלְהַרְאוֹת הַדָּבָר הַזֶּה – יַעֲשֶׂה מַעֲשִׂים

Humbling oneself as an expression of one's presumed greatness

the humble and in an exaggerated fashion, exhibiting great abasement and limitless humility, while inwardly he haughtily says: "I am so exalted and so respected that I no longer have any need for honor and I can forgo it since I have it in abundance."

The pseudo-humbleness that comes from the arrogant belief that one is extremely humble

Yet another type exists who wants to be highly celebrated for his qualities and singled out for his ways. [For such a person] it is not enough that the whole world praises him over the qualities he imagines he possesses. He desires to be praised even more for being the humblest of the humble, and thus it turns out that while he prides himself on his humility [at the same time] he wants to be honored for seeming to flee from [honor]. Such an arrogant person will humble himself before people who are far inferior to him or before the derelicts of society, thinking that by this he is displaying the highest expression of humility. He will reject any titles of distinction and refuse any symbols of honor, saying to himself: "There is no one more humble and wiser than myself throughout the land!"

Eventually, such arrogant humility reveals its true colors

And yet, although haughty people of this nature pass themselves off as being humble people, this doesn't reduce the obstacles before them. Without their knowledge, their arrogance will be exposed like the flame that occasionally flairs up among the coals. The Sages of blessed memory have made use of the following parable to explain it (*Bemidbar Rabbah* 18:17): "It is comparable to a [luxurious] house filled with straw. The house had holes in it, and the straw used to fall into the holes. After a few days the straw that fell into the holes, ended up outside the house. [At this point] everyone knew that this house was [really a barn] for straw." And the same applies in this situation — they will not be able to conceal their [true] selves forever, and their malice will become apparent through their actions. Even the means that they use are based on modesty that is flawed and humility that is delusory.

– הִתְנַהֲגוּת בְּשִׁפְלוּת מִתּוֹךְ בִּטָּחוֹן בִּכְבוֹד-מַעֲלָתוֹ

כְּמַעֲשֵׂה הֶעָנָו וְיַפְרִיז עַל מִדּוֹתָיו לְהֵרָאוֹת שִׁפְלוּת גָּדוֹל וַעֲנָוָה עַד אֵין חֵקֶר, וְלִבּוֹ מִתְנַשֵּׂא בְּקִרְבּוֹ לֵאמֹר: 'אֲנִי כָּל־כָּךְ רָם וְכָל־כָּךְ נִכְבָּד, שֶׁכְּבָר אֵינִי צָרִיךְ לְכָבוֹד, וְאֵין לִי אֶלָּא לְוַתֵּר עָלָיו, שֶׁכְּבָר רַב הוּא אֶצְלִי'.

– הִתְנַהֲגוּת בַּעֲנָוָה מְדֻמָּה, כְּדֵי לְהִתְגָּאוֹת גַּם בָּהּ

וְיִמָּצֵא גֵּאֶה אַחֵר, שֶׁרוֹצֶה לִהְיוֹת נִרְשָׁם הַרְבֵּה בְּמַעֲלוֹתָיו וּלְהִתְיַחֵד בִּדְרָכָיו, עַד שֶׁלֹּא דַּי לוֹ שֶׁיְּהַלְלוּהוּ כָּל הָעוֹלָם עַל הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר הוּא חוֹשֵׁב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה שֶׁעוֹד יַרְבּוּ לְהוֹסִיף בִּתְהִלָּתוֹ, שֶׁהוּא הֶעָנָו שֶׁבָּעֲנָוִים, וְנִמְצָא זֶה מִתְגָּאֶה בְּ'עַנְוְתוֹ' וְרוֹצֶה בְּכָבוֹד עַל מַה שֶּׁמַּרְאֶה עַצְמוֹ בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ. וְהִנֵּה גֵּאֶה כָּזֶה יָשִׂים עַצְמוֹ תַּחַת קְטַנִּים מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה אוֹ תַּחַת נִבְזִים שֶׁבָּעָם, שֶׁיְּחַשֵּׁב לְהֵרָאוֹת בָּזֶה תַּכְלִית הָעֲנָוָה, וּכְבָר לֹא יִרְצֶה בְּשׁוּם תֹּאַר מִתְּאָרֵי הַגְּדֻלָּה וִימָאֵן בְּכָל הָעִלּוּיִים וְלִבּוֹ אוֹמֵר בְּקִרְבּוֹ: 'אֵין חָכָם וְעָנָו כָּמוֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ'!

גַּאֲוָתָם שֶׁל הָ"עֲנָוִים" הַמְדֻמִּים מִתְגַּלָּה לְבַסּוֹף

וְאָמְנָם, גֵּאִים כָּאֵלֶּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁלִּכְאוֹרָה מַרְאִים עַצְמָם עֲנָוִים – לֹא יִבָּצְרוּ מִכְשׁוֹלוֹת לָהֶם, שֶׁבִּלְי יְדִיעָתָם תִּהְיֶה מִתְגַּלֵּית גַּאֲוָתָם, כְּלֶהָבָה הַיּוֹצֵא מִבֵּין הֶחֳרָסִים. וּכְבָר מָשְׁלוּ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּמִדְבַּר רַבָּה יח, יז): "מָשָׁל לְבַיִת מָלֵא תֶּבֶן וְהָיָה בַּבַּיִת חוֹרִין וְהָיָה הַתֶּבֶן נִכְנָס בָּהֶם, לְאַחַר יָמִים הִתְחִיל אוֹתוֹ הַתֶּבֶן, שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אוֹתָם הַחוֹרִין יוֹצֵא, יָדְעוּ הַכֹּל כִּי הָיָה אוֹתוֹ הַבַּיִת שֶׁל תֶּבֶן". כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה, שֶׁלֹּא יוּכְלוּ תָּמִיד לְהַסְתִּיר אֶת עַצְמָם, וּמַחְשַׁבְתָּם הָרָעָה תִּהְיֶה נִכֶּרֶת מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיהֶם; אַךְ דַּרְכֵיהֶם הֵם בַּעֲנָוָה פְּסוּלָה וְשִׁפְלוּת מִרְמָה.

The arrogant listen only to themselves

There are also those whose arrogance remains buried within their hearts. It is not manifest in their actions, and yet they view themselves as great sages who understand things fully, and [they believe] that very few people possess their wisdom. Consequently, they do not pay any attention to what others say, reasoning that whatever is difficult for them is not any easier for others, and that what their intelligence dictates to them is so clear and so obvious that they need not concern themselves with what is said by those who disagree with them, no matter if they are *Rishonim* or *Acharonim* [earlier or later halachic authorities]. And they have no doubts about the veracity of their views.

The negative consequences of pride

All of these are the outgrowths of a [form of] pride that retards the wisdom of sages, stultifies their minds, and takes away the hearts of the eminently wise. Even those students whose training is still incomplete and whose eyes have barely been opened consider themselves equal to the greatest of the sages. Regarding all of these, it has been said (*Mishlei* 16:5): "The haughty of heart are the abomination of the Eternal."

Arrogance begins when one blinds himself to truth

One who desires to acquire the virtue of cleanliness must cleanse himself of all of these. He must know and understand that arrogance is nothing less than blindness itself. A person cannot see his own defects nor detect his own decline. If he would have the capability to see and would recognize the truth, he would turn away and distance himself greatly from all of these evil and corrupt ways. We will discuss this further, with the aid of Heaven, when we come to the virtue of humility, which was placed in the latter part of the formulation of Rabbi Pinchas because of the great difficulty in attaining it.

The various levels of anger

We will now speak about anger. Concerning a person full of rage, the Sages have said: "Whoever gets angry is regarded as though he is engaged in idolatry" (see *Shabbos* 105b). He gets angry over any oppo-

הַגֵּאִים בְּטוּחִים בְּחָכְמָתָם וּמְבַטְּלִים דִּבְרֵי זוּלָתָם

וְיִמָּצְאוּ גֵּאִים אֲחֵרִים, שֶׁתִּשָּׁאֵר גַּאֲוָתָם קְבוּרָה בְּלִבָּם, לֹא יוֹצִיאוּהָ אֶל הַמַּעֲשֶׂה, אֲבָל יַחְשְׁבוּ בִּלְבָבָם, שֶׁכְּבָר הֵם חֲכָמִים גְּדוֹלִים, יוֹדְעֵי הַדְּבָרִים לַאֲמִתָּם וְשֶׁלֹּא רַבִּים יֶחְכְּמוּ כְּמוֹהֶם, עַל־כֵּן לֹא יָשִׁיתוּ לֵב אֶל דִּבְרֵי זוּלָתָם, בְּחָשְׁבָם, כִּי מַה שֶּׁקָּשֶׁה עֲלֵיהֶם – לֹא יִהְיֶה נָקֵל לַאֲחֵרִים וּמַה שֶּׁשִּׂכְלָם מַרְאֶה לָהֶם, כָּל־כָּךְ בָּרוּר הוּא, וְכָל כָּךְ פָּשׁוּט הוּא עַד שֶׁלֹּא יָחוּשׁוּ לְדִבְרֵי הַחוֹלְקִים עֲלֵיהֶם, אִם רִאשׁוֹנִים וְאִם אַחֲרוֹנִים וְסָפֵק אֵין אֶצְלָם עַל סְבָרָתָם.

גְּנוּת הַגַּאֲוָה וְתוֹצְאוֹתֶיהָ

כָּל אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַגַּאֲוָה הַמְשִׁיבָה הַחֲכָמִים אָחוֹר וְדַעְתָּם מְסַכֶּלֶת, מְסִירָה לֵב רָאשֵׁי הַחָכְמָה, וְאַף כִּי תַּלְמִידִים שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ כָּל צָרְכָּם, שֶׁכִּמְעַט שֶׁנִּפְקְחוּ עֵינֵיהֶם כְּבָר חַכְמֵי־הַחֲכָמִים שָׂוִים לָהֶם בְּלִבָּם. וְעַל כֻּלָּם נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי טז, ה): "תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב".

מְקוֹר הַגַּאֲוָה בְּאִי-הַכָּרַת-הָאֱמֶת

וּמִכֻּלָּם צָרִיךְ שֶׁיִּנָּקֶה הָרוֹצֶה בְּמִדַּת הַנְּקִיּוּת. וְיֵדַע וְיָבִין, כִּי אֵין הַגַּאֲוָה אֶלָּא עִוָּרוֹן מַמָּשׁ אֲשֶׁר אֵין שֵׂכֶל הָאָדָם רוֹאֶה חֶסְרוֹנוֹתָיו וּמַכִּיר פְּחִיתוּתוֹ, שֶׁאִלּוּ הָיָה יָכוֹל לִרְאוֹת וְהָיָה מַכִּיר הָאֱמֶת – הָיָה סָר וּמִתְרַחֵק מִכָּל הַדְּרָכִים הָרָעִים וְהַמְקֻלְקָלִים הָאֵלֶּה הַרְחֵק גָּדוֹל. וְעוֹד נְדַבֵּר מִזֶּה, בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא, בְּבוֹאֵנוּ אֶל מִדַּת הָעֲנָוָה, אֲשֶׁר מִפְּנֵי הַקֹּשִׁי הַגָּדוֹל שֶׁיֵּשׁ בְּהַשָּׂגָתָהּ, הוּשְׂמָה בְּדִבְרֵי רַבִּי פִּינְחָס מִן הָאַחֲרוֹנוֹת.

מִדַּת-הַכַּעַס לְמַדְרֵגוֹתֶיהָ
א. הַכּוֹעֵס תָּדִיר וּלְלֹא מַעֲצוֹרִים שִׂכְלִיִּים

וּנְדַבֵּר עַתָּה מִן הַכַּעַס. הִנֵּה יֵשׁ הָרַגְזָן שֶׁאָמְרוּ עָלָיו (עי' שַׁבָּת קה, ב; ועי' רַמְבָּ"ם הל' דֵּעוֹת ב, ג): "כָּל הַכּוֹעֵס כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה־זָרָה", וְהוּא הַנִּכְעָס עַל כָּל דָּבָר שֶׁיַּעֲשׂוּ נֶגֶד

Unrestrained anger

sition to his will and becomes so filled with fury that he loses control emotionally and his judgment becomes muddled. A person of this nature would destroy a whole world if he were given the opportunity. He is not ruled by common sense at all, and he is literally bereft of reason like the wild animals. Referring to such a person, it has been said (*Iyov* 18:4): "One who tears his soul apart out of anger — must the world be desolate because of you?" He is capable of committing every sort of transgression if his rage leads him in that direction, for he is bound by nothing but his anger — and where it leads him he will go.

One who is slow to anger but very harsh once angered

There is another type of angry person, far removed from the former, whose anger doesn't flare up over every conflict whether in trivial or important matters. But when he does get excited — he becomes furiously angry. This is what the Sages of blessed memory characterized as (*Pirkei Avos* 5:11): "[One who is] hard to anger and hard to appease." This too is certainly harmful, since the damage that may be caused during this state of anger, as well as afterwards, may be so severe that it cannot be undone.

One who is slow to anger and whose anger is restrained

There is a lesser form of anger whereby one does not become angry quickly and even when he does get angry the anger is restrained and he does not lose his senses. Yet he will nurse his anger. This type of anger is far less detrimental than the previously mentioned ones, but there is no question that any person [in its grip] has not attained [the virtue of] cleanliness. He is not yet even vigilant. As long as the anger leaves a residue within him, he remains classified as an angry person.

One who is slow to anger and easily appeased

Another type is even less inclined [to anger]. This is the person who is slow to anger and whose anger is neither destructive nor purgative. Rather his anger is negligible. And how long does his anger [actually] last? A moment, not longer — from the time the anger stirs naturally within him until [his powers of] reason are awakened in response. This is what the Sages of

רְצוֹנוֹ, וּמִתְמַלֵּא חֵמָה עַד שֶׁכְּבָר לִבּוֹ בַּל עִמּוֹ וַעֲצָתוֹ נִבְעָרָה. וְהִנֵּה אִישׁ כָּזֶה כְּדַאי לְהַחֲרִיב עוֹלָם מָלֵא, אִם יִהְיֶה יְכֹלֶת בְּיָדוֹ, כִּי אֵין הַשֵּׂכֶל שׁוֹלֵט בּוֹ כְּלָל וְהוּא סָר טַעַם מַמָּשׁ כְּכָל הַחַיּוֹת הַטּוֹרְפוֹת, וְעָלָיו נֶאֱמַר (איוב יח, ד): "טֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ הַלְמַעַנְךָ תֵּעָזַב אָרֶץ?!" וְהוּא קַל וַדַּאי לַעֲבֹר כָּל מִינֵי עֲבֵרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, אִם חֲמָתוֹ תְּבִיאֵהוּ לָהֶם, כִּי כְּבָר אֵין לוֹ מֵנִיעַ אַחֵר אֶלָּא כַּעֲסוֹ – וְאֶל אֲשֶׁר יְבִיאֵהוּ יֵלֵךְ.

ב. קָשֶׁה-לִכְעֹס, אַךְ כַּעֲסוֹ חָרִיף

וְיֵשׁ כַּעֲסָן רָחוֹק מִזֶּה וְהוּא שֶׁלֹּא עַל כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יְבוֹאֵהוּ שֶׁלֹּא כִּרְצוֹנוֹ, אִם קָטָן וְאִם גָּדוֹל, יִבְעַר אַפּוֹ, אַךְ בְּהַגִּיעוֹ לְהַרְגִּישׁ – יִרְגַּז וְיִכְעַס כַּעַס גָּדוֹל וְהוּא שֶׁקְּרָאוּהוּ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אבות ה, יא): "קָשֶׁה לִכְעֹס וְקָשֶׁה לִרְצוֹת" וְגַם זֶה רַע וַדַּאי, כִּי כְּבָר יְכוֹלָה לָצֵאת תַּקָּלָה רַבָּה מִתַּחַת יָדוֹ בִּזְמַן הַכַּעַס, וְאַחֲרֵי־כֵן לֹא יוּכַל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עִוְּתוֹ.

ג. קָשֶׁה-לִכְעֹס וְכַעֲסוֹ קַל וּמְאֻפָּק

וְיֵשׁ כַּעֲסָן פָּחוּת מִזֶּה, שֶׁלֹּא יִכְעַס עַל נְקַלָּה, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁיַּגִּיעַ לְכַעַס יִהְיֶה כַּעֲסוֹ כַּעַס קָטָן וְלֹא יָסוּר מִדַּרְכֵי הַשֵּׂכֶל – אַךְ עוֹדֶנּוּ יִשְׁמֹר עֶבְרָתוֹ. וְהִנֵּה זֶה רָחוֹק מִן הַהֶפְסֵד יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹנִים שֶׁזָּכַרְנוּ, וְאַף גַּם זֹאת וַדַּאי, שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לִהְיוֹת נָקִי – כִּי אֲפִלּוּ זָהִיר אֵינֶנּוּ עֲדַיִן, כִּי עַד שֶׁהַכַּעַס עוֹשֶׂה בּוֹ רֹשֶׁם, לֹא יָצָא מִכְּלַל כַּעְסָן.

ד. קָשֶׁה-לִכְעֹס וְכַעֲסוֹ קַל וּמִתְרַצֶּה מִיָּד

וְיֵשׁ עוֹד פָּחוּת מִזֶּה, וְהוּא שֶׁקָּשֶׁה לִכְעוֹס, וְכַעֲסוֹ לֹא לְהַשְׁחִית וְלֹא לְכַלֵּה, אֶלָּא כַּעַס מְעַט. וְכַמָּה זַעְמוֹ? רֶגַע וְלֹא יוֹתֵר, דְּהַיְנוּ, מִשָּׁעָה שֶׁהַכַּעַס מִתְעוֹרֵר בּוֹ בְּטֶבַע עַד שֶׁגַּם הַתְּבוּנָה תִּתְעוֹרֵר כְּנֶגְדּוֹ, וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים,

blessed memory have said (ibid.): "Slow to anger and easily placated." This is undoubtedly positive. It is man's instinct that moves him to anger, but if he subdues it so that even during the actual [moment] of anger it will not flare up too strongly, and, he [further] subdues it so that even this small amount of anger will not linger for a prolonged period of time but will subside and disappear, such a person is definitely one who is worthy of praise! And the Sages of blessed memory have said (*Chullin* 89a): " 'He suspends the earth on nothingness [בְּלִימָה]' (*Iyov* 26:7) means that the world endures only for one who curbs [בּוֹלֵם] his mouth during an argument," i.e., that although he has been moved to anger by his instincts, he subdues his nature by curbing his mouth.

Hillel knew no anger

However, the virtuous conduct of Hillel the Elder [regarding anger] overshadows all of these. He never became offended over anything, nor did he have even a stirring of anger (see *Shabbos* 30b-31a). Such a person is undoubtedly one who is totally cleansed of anger.

Displaying anger in a pedagogic context

Even for the sake of fulfilling a mitzvah, our Sages of blessed memory have cautioned us not to get angry (ibid. 34a); even a rabbi with his student or a father with his son. Of course this does not mean that they should not rebuke them. Let them rebuke them, time and time again, but without anger, in order to guide them along the right path, and any anger they express should be only facial rather than [true] anger of the heart. Shlomo said (*Koheles* 7:9): "Do not hasten to become angry in spirit, for anger will dwell in the bosom of fools." And it says (*Iyov* 5:2): "For the fool is killed by anger." And they of blessed memory said (*Eruvin* 65b): "A person can be recognized [for what he is] through three things: through his goblet, through his pocket, and through his anger."

The trait of envy

Envy too is no more than [the result of] foolishness and a lack of understanding. An envious person does not gain anything for himself and does not cause any loss to the one he envies. He alone loses out, as the

זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שָׁם): "קָשֶׁה לִכְעֹס וְנוֹחַ לִרְצוֹת", הִנֵּה זֶה חֵלֶק טוֹב וַדַּאי, כִּי טֶבַע הָאָדָם מִתְעוֹרֵר לְכַעַס וְאִם הוּא מִתְגַּבֵּר עָלָיו, שֶׁאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַכַּעַס עַצְמוֹ לֹא יִבְעַר הַרְבֵּה; וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו, שֶׁאֲפִלּוּ אוֹתוֹ הַכַּעַס הַקַּל לֹא יַעֲמֹד בּוֹ זְמַן גָּדוֹל, אֶלָּא יַעֲבוֹר וְיֵלֵךְ – וַדַּאי שֶׁרָאוּי לְשֶׁבַח הוּא! וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין פט, א): "'תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה' (איוב כו, ז) – אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא בִּשְׁבִיל מִי שֶׁבּוֹלֵם פִּיו בִּשְׁעַת מְרִיבָה", וְהַיְנוּ, שֶׁכְּבָר נִתְעוֹרֵר טִבְעוֹ בְּכַעַס – וְהוּא בְּהִתְגַּבְּרוּתוֹ בּוֹלֵם פִּיו.

ה. 'נְקִיּוּת' גְּמוּרָה מִכַּעַס – כְּהִלֵּל

אָמְנָם, מִדָּתוֹ שֶׁל הִלֵּל הַזָּקֵן עוֹלָה עַל כָּל אֵלֶּה, שֶׁכְּבָר לֹא הָיָה מַקְפִּיד עַל שׁוּם־דָּבָר וַאֲפִלּוּ הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל כַּעַס לֹא נַעֲשָׂה בּוֹ. זֶה הוּא וַדַּאי הַנָּקִי מִן הַכַּעַס מִכֹּל וָכֹל.

ו. כַּעַס חִנּוּכִי – בְּפָנִים וְלֹא בַּלֵּב אַזְהָרוֹת בְּעִנְיַן הַכַּעַס

וְהִנֵּה אֲפִלּוּ לִדְבַר־מִצְוָה הִזְהִירוּנוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁלֹּא לִכְעֹס (רְאֵה: שַׁבָּת לד, א וְשָׁם קה, ב), וַאֲפִלּוּ הָרַב עַל תַּלְמִידוֹ וְהָאָב עַל בְּנוֹ, וְלֹא שֶׁלֹּא יְיַסְּרֵם – אֶלָּא יְיַסְּרֵם וִייַסְּרֵם, אַךְ מִבְּלִי כַּעַס, כִּי אִם לְהַדְרִיךְ אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה, וְהַכַּעַס שֶׁיַּרְאֶה לָהֶם יִהְיֶה כַּעַס־הַפָּנִים לֹא כַּעַס־הַלֵּב, וְאָמַר שְׁלֹמֹה (קֹהֶלֶת ז, ט): "אַל תְּבַהֵל בְּרוּחֲךָ לִכְעוֹס, כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ"; וְאוֹמֵר (איוב ה, ב): "כִּי לֶאֱוִיל יַהֲרָג כָּעַשׂ"; וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֵירוּבִין סה, ב): "בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָאָדָם נִכָּר: בְּכוֹסוֹ, בְּכִיסוֹ וּבְכַעֲסוֹ".

מִדַּת־הַקִּנְאָה (נוֹבַעַת מֵהֶעְדֵּר־חָכְמָה)

הַקִּנְאָה – גַּם הִיא אֵינָהּ אֶלָּא חֶסְרוֹן־יְדִיעָה וְסִכְלוּת, כִּי אֵין הַמְקַנֵּא מַרְוִיחַ כְּלוּם לְעַצְמוֹ וְגַם לֹא מַפְסִיד לְמִי שֶׁהוּא מִתְקַנֵּא בּוֹ, וְאֵינוֹ אֶלָּא מַפְסִיד לְעַצְמוֹ וּכְמַאֲמַר

verse, previously mentioned, states (*Iyov* 5:2): "Envy will kill the fool."

Envy at its worst: one who suffers because others have good things

However, there is [a type of] person who's foolishness is so great that, if he sees another with anything good, he becomes disheartened with himself and worries and suffers, even to the extent that he derives no pleasure even from the good things that he himself possesses because of his anguish over what the other has. This is what the wise one [Shlomo HaMelech] said (*Mishlei* 14:30): "Envy is the decay of the bones."

The more common forms of envy

There are others who are not as anguished and pained. Nonetheless, unless he [the object of one's envy] is one of their closest friends, they will feel some measure of anguish or at least some coolness when they see the other increase his stature significantly. This applies even more strongly if he is part of [a group] that they don't particularly like, and even more so if he is a stranger from another country. Outwardly they might say things that seem to reflect their happiness or thankfulness over his good [fortune], but in their hearts they become dejected. (This is a common occurrence with most people; although they are not really in the grip of envy, they have not completely purged themselves of this characteristic.)

The envy of competitors

An even stronger [reaction will occur] if one's fellow craftsman meets with success, for every craftsman dislikes his peer (*Bereishis Rabbah* 19:4), particularly if his peer is more successful than he is.

Eliminating envy

If only they knew and understood that "a person cannot touch even a hairsbreadth of what is set aside for his fellow" (*Yoma* 38b), and that everything is [dispensed] by the Eternal to all, in accordance with His wondrous counsel and His unfathomable wisdom, there would be no reason whatsoever for their suffering over the good fortune of their fellows.

In the future, envy will be eradicated

This is what the prophet foretells about the future: that in order to enable Israel to attain all the good [it has been promised], the Eternal — prior to this — will remove this ugly trait [of envy] from our hearts. At

הַכָּתוּב שֶׁזָּכַרְתִּי (אִיּוֹב ה, ב): "וּפֹתֶה תָּמִית קִנְאָה".

– הָרַע שֶׁבַּמְקַנְּאִים – הַמִּצְטַעֵר מְאֹד מִכָּל מַעֲלָה שֶׁל הַזּוּלַת

וְאָמְנָם, יֵשׁ מִי שֶׁסִּכְלוּתוֹ רַבָּה כָּל כָּךְ עַד שֶׁאִם יִרְאֶה לַחֲבֵרוֹ אֵיזֶה טוֹבָה – יִתְעַשֵּׁשׁ בְּעַצְמוֹ וְיִדְאַג וְיִצְטַעֵר, עַד שֶׁאֲפִלּוּ הַטּוֹבוֹת שֶׁבְּיָדוֹ לֹא יְהַנּוּהוּ מִצַּעַר מַה שֶּׁהוּא רוֹאֶה בְּיַד חֲבֵרוֹ, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר עָלָיו הֶחָכָם (מִשְׁלֵי יד, ל): "וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה".

– קִנְאָה בְּדַרְגָּה קַלָּה יוֹתֵר – מִדַּת-הַקִּנְאָה בְּיַחַס הָפוּךְ לְקִרְבַת הַמְקֻנָּא לַמְקַנֵּא (צְבִיעוּת הַמְקַנְּאִים)

אָמְנָם, יֵשׁ אֲחֵרִים שֶׁאֵינָם מִצְטַעֲרִים וְכוֹאֲבִים כָּל־כָּךְ, אַף־עַל־פִּי כֵן יַרְגִּישׁוּ בְּעַצְמָם אֵיזֶה צַעַר, וּלְפָחוֹת יִתְקָרֵר רוּחָם בִּרְאוֹתָם אֶחָד עוֹלֶה אֵיזֶה מַעֲלָה יְתֵרָה, אִם לֹא יִהְיֶה מֵאוֹהֲבָיו הַיּוֹתֵר דְּבֵקִים לוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן אִם מֵאוֹתָם אֲשֶׁר אֵין לוֹ אַהֲבָה רַבָּה עִמּוֹ הוּא, כָּל־שֶׁכֵּן אִם יִהְיֶה גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֶרֶת. וְתִרְאֶה, שֶׁבְּפִיהֶם – אֶפְשָׁר שֶׁיֹּאמְרוּ דְּבָרִים כִּשְׂמֵחִים אוֹ מוֹדִים עַל טוֹבָתוֹ, אַךְ לִבָּם רָפֶה בְּקִרְבָּם. וְהוּא דָּבָר יֶאֱרַע עַל הָרֹב בְּרֹב בְּנֵי־הָאָדָם, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ בַּעֲלֵי־קִנְאָה מַמָּשׁ, אָמְנָם, לֹא נְקִיִּם מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי.

הַקִּנְאָה בְּבַעַל-אֻמָּנוּתוֹ

כָּל־שֶׁכֵּן אִם בַּעַל־אֻמָּנוּתוֹ מַצְלִיחַ בָּהּ, שֶׁכְּבָר כָּל אֻמָּן סָנֵי לַחֲבֵרֵהּ (עפ"י בְּרֵאשִׁית רַבָּה יט, ד), וְכָל־שֶׁכֵּן אִם מַצְלִיחַ בָּהּ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ.

– הֲסָרַת הַקִּנְאָה בִּידִיעָה ש"אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ"

וְאָמְנָם, לוּ יָדְעוּ וְלוּ יָבִינוּ, כִּי "אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ... אֲפִלּוּ כִּמְלֹא נִימָא" (יוֹמָא לח, ב), וְהַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל מֵה' הוּא, כְּפִי עֲצָתוֹ הַנִּפְלָאָה וְחָכְמָתוֹ הַבִּלְתִּי נוֹדַעַת – הִנֵּה לֹא הָיָה לָהֶם טַעַם לְהִצְטַעֵר בְּטוֹבַת רֵעֵיהֶם כְּלָל.

לֶעָתִיד-לָבוֹא תָּסוּר הַקִּנְאָה מִלֵּב-הָאָדָם

וְהוּא מַה שֶּׁיִּעֵד לָנוּ הַנָּבִיא עַל הַזְּמַן הֶעָתִיד, שֶׁלְּמַעַן תִּהְיֶה טוֹבַת יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמָה, יַקְדִּים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא

that time, one will no longer feel anguish over another's good fortune, and the one who is successful will not be compelled to conceal himself and his affairs from the envy of another. This is what is written (*Yeshayahu* 11:13): "The envy of Efrayim will be removed, and the [suffering caused by the] enemies of Yehudah will be eradicated; Efrayim will not envy Yehudah, and Yehudah will not make Efrayim suffer."

The angels are free of envy and serve the Eternal joyfully

This is the peace and serenity [that characterizes] the ministering angels, all of whom rejoice in their service of the Eternal, each one in his place, and none is envious of his peer at all. For they all know truth in its pristine form. They rejoice over the good that they possess and are happy with their [own] portions.

Lusting — a companion trait of envy

We find that the companion trait of envy is desire and lust, which wear down a man's heart until the day he dies. As the Sages of blessed memory stated (*Koheles Rabbah* 1:13): "No one fulfills even half of his desires before he dies." The essence of lust, however, branches off into two categories: one, [the desire for] money, and the other, [the desire for] honor. Both are equally harmful and are the cause of many ills.

The lust for money makes a person a slave to this world

The desire for money binds a person to this world and places the shackles of labor and [the pursuit] of business upon him, as it says (*Koheles* 5:9): "One who loves silver will never be satisfied by silver."

It takes one away from the observance of mitzvos and the learning of Torah

This distracts him from the service of the Eternal. Many prayers go to waste and many mitzvos are forgotten due to excessive involvement in business and the toil [invested] in large-scale enterprise. This becomes even more [relevant] regarding the learning of Torah. The Sages of blessed memory have already stated (*Eruvin* 55a): "'It is not across the sea' (*Devarim* 30:13) means that [Torah does not reside] in those who travel across the sea for business." And we have learned (*Pirkei Avos* 2:6): "He who excessively invests in business will not become wise."

It [the desire for money] exposes him to many

לְהָסִיר מִלְּבָבֵנוּ הַמִּדָּה הַמְגֻנָּה הַזֹּאת, וְאָז לֹא יִהְיֶה צַעַר לְאֶחָד בְּטוֹבַת הָאַחֵר, וְגַם לֹא יִצְטָרֵךְ הַמַּצְלִיחַ לְהַסְתִּיר עַצְמוֹ וּדְבָרָיו מִפְּנֵי הַקִּנְאָה, וְהוּא מַה שֶּׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה יא, יג): "וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ, אֶפְרַיִם לֹא יְקַנֵּא אֶת יְהוּדָה וִיהוּדָה לֹא יָצֹר אֶת אֶפְרָיִם".

הַמַּלְאָכִים נְקִיִּים מִקִּנְאָה וּשְׂמֵחִים בַּעֲבוֹדָתָם

הוּא הַשָּׁלוֹם וְהַשַּׁלְוָה אֲשֶׁר לְמַלְאֲכֵי־הַשָּׁרֵת, אֲשֶׁר כֻּלָּם שְׂמֵחִים בַּעֲבוֹדָתָם, אִישׁ אִישׁ עַל מְקוֹמוֹ, וְאֵין אֶחָד מִתְקַנֵּא בַּחֲבֵרוֹ כְּלָל, כִּי כֻלָּם יוֹדְעִים הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וַעֲלֵזִים עַל הַטּוֹב אֲשֶׁר בְּיָדָם וּשְׂמֵחִים בְּחֶלְקָם.

רָעַת מִדַּת־הַחֶמְדָּה (בְּעִקָּר לַמָּמוֹן וְלַכָּבוֹד)

וְתִרְאֶה, כִּי אֲחוֹת הַקִּנְאָה הִיא הַחֶמְדָּה וְהַתַּאֲוָה, הֲלֹא הִיא הַמְיַגַּעַת לֵב הָאָדָם עַד יוֹם מוֹתוֹ, וּכְמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (קֹהֶלֶת רַבָּה א, יג): "אֵין אָדָם מֵת וַחֲצִי תַאֲוָתוֹ בְּיָדוֹ". וְאָמְנָם, עִקַּר הַתַּאֲוָה פּוֹנֶה לִשְׁנֵי רָאשִׁים: הָאֶחָד הוּא הַמָּמוֹן וְהַשֵּׁנִי הוּא הַכָּבוֹד; שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד רָעִים מְאֹד וְגוֹרְמִים לָאָדָם רָעוֹת רַבּוֹת.

חֶמְדַּת־הַמָּמוֹן וְתוֹצְאוֹתֶיהָ הָרָעוֹת – מְשַׁעְבֶּדֶת לְעִנְיְנֵי הָעוֹה"ז

הִנֵּה חֶמְדַּת־הַמָּמוֹן הִיא הָאוֹסֶרֶת אוֹתוֹ בְּמַאֲסַר הָעוֹלָם וְנוֹתֶנֶת עֲבוֹתוֹת הֶעָמָל וְהָעֵסֶק עַל זְרוֹעוֹתָיו, כְּעִנְיַן הַכָּתוּב (קֹהֶלֶת ה, ט): "אֹהֵב כֶּסֶף – לֹא יִשְׂבַּע כֶּסֶף".

– מְסִירָה אֶת הָאָדָם מֵהַמִּצְווֹת וּמִתַּלְמוּד־תּוֹרָה

הִיא הַמְּסִירָה אוֹתוֹ מִן הָעֲבוֹדָה, כִּי הִנֵּה כַּמָּה תְּפִלּוֹת נֶאֱבָדוֹת וְכַמָּה מִצְווֹת נִשְׁכָּחוֹת מִפְּנֵי רֹב הָעֵסֶק וִיגִיעַת הֲמוֹן הַסְּחוֹרָה, כָּל־שֶׁכֵּן תַּלְמוּד־תּוֹרָה. וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עֵירוּבִין נה, א): "'וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִיא' (דְּבָרִים, נִצָּבִים ל, יג) – בְּאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים מֵעֵבֶר לַיָּם בִּסְחוֹרָה". וְכֵן שָׁנִינוּ (אָבוֹת ב, ו): "לֹא כָל הַמַּרְבֶּה בִּסְחוֹרָה מַחְכִּים".

It places him in danger, fills him with worry, and leads him to violate the Torah

dangers, and piles up worries that sap his strength, [and this can happen] even to a very successful person. And accordingly we learned (ibid. 2:7): "Increasing one's possessions [only] increases one's worries." It is this [situation] which often leads one to violate the mitzvos of the Torah — and the norms of common sense, as well.

The desire for honor

Worse than this is the desire for honor. A person would be able to overcome his desire for money and other enjoyments were it not for the pressure exerted upon him by [the desire for] honor, for he cannot endure seeing himself inferior to his peers. Over this matter many have faltered and perished.

Yarav'am ben Nevat forfeited his share in the world-to-come

For [example], Yarav'am ben Nevat — he was barred from the world-to-come only because of [his desire for] honor. This is what the Sages of blessed memory said (*Sanhedrin* 102a): "The Holy One blessed be He grabbed him [Yarav'am] by his garment and said to him: 'Repent — and I and you and Ben-Yishai will walk in Gan Eden!' Yarav'am said to Him: 'Who will be in the lead?' The Eternal said: 'Ben-Yishai will be in the lead.' Yarav'am [then] said: 'If that's the case — I'm not interested!'"

Korach perished because of the desire for honor

What caused Korach to perish, and along with him his whole entourage? It was only the desire for honor. It is stated explicitly (*Bemidbar* 16:10): "And [now] you wish to have the priesthood as well!" The Sages of blessed memory (*Bemidbar Rabbah* 18:2) related that all of this was the result of [Korach's] seeing Elitzafan ben Uziel [chosen] as Nasi [leader of their tribe], for Korach desired to be Nasi in his place.

The spies were punished because of their desire for honor

It was the desire for honor that, according to our Sages of blessed memory, led the spies to slander the Land [of Israel], thus bringing death upon themselves and that whole generation. This was brought about by their fear that their honor might be diminished upon entering Eretz Yisrael because others might replace them as Israel's Nesi'im [leaders of the Tribes].

What prompted Shaul's effort to waylay David? It

– מַכְנִיסָתוֹ לְסַכָּנוֹת וְגוֹרֶמֶת לִדְאָגוֹת – מְבִיאָה לַעֲבֵרוֹת וְלַהֲנְהָגוֹת שֶׁבְּנֶגֶד לַשֵּׂכֶל הַיָּשָׁר

הִיא הַמּוֹסֶרֶת אוֹתוֹ לְסַכָּנוֹת רַבּוֹת וּמַתֶּשֶׁת אֶת כֹּחוֹ בְּרֹב הַדְּאָגָה, אֲפִלּוּ אַחֲרֵי הַשִּׂיגוֹ הַרְבֵּה. וְכֵן שָׁנִינוּ (שָׁם ב, ז): "מַרְבֶּה נְכָסִים – מַרְבֶּה דְאָגָה". הִיא הַמַּעֲבֶרֶת פְּעָמִים רַבּוֹת עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ עַל חֻקּוֹת הַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִיִּים.

רָעַת חֶמְדַּת־הַכָּבוֹד (הַחֲזָקָה יוֹתֵר מֵחֶמְדַּת־הַמָּמוֹן)

יְתֵרָה עָלֶיהָ חֶמְדַּת־הַכָּבוֹד, כִּי כְּבָר הָיָה אֶפְשָׁר, שֶׁיִּכְבֹּשׁ הָאָדָם אֶת יִצְרוֹ עַל הַמָּמוֹן וְעַל שְׁאָר הַהֲנָאוֹת – אַךְ הַכָּבוֹד הוּא הַדּוֹחֵק, כִּי אִי־אֶפְשָׁר לוֹ לִסְבֹּל וְלִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ פָּחוּת מֵחֲבֵרָיו, וְעַל דָּבָר זֶה נִכְשְׁלוּ רַבִּים וְנֶאֱבָדוּ.

– יָרָבְעָם בֶּן נְבָט אָבַד בִּגְלַל חֶמְדַּת־הַכָּבוֹד

הִנֵּה יָרָבְעָם בֶּן נְבָט – לֹא נִטְרַד מֵהָעוֹלָם־הַבָּא אֶלָּא בַּעֲבוּר הַכָּבוֹד, הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין קב, א): "תְּפָסוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּבִגְדוֹ וְאָמַר לוֹ: 'חֲזוֹר בָּךְ וַאֲנִי וְאַתָּה וּבֶן־יִשַׁי נְטַיֵּל בְּגַן־עֵדֶן!' אָמַר לוֹ: 'מִי בָּרֹאשׁ?' אָמַר לוֹ: 'בֶּן־יִשַׁי בָּרֹאשׁ'. אָמַר לוֹ: 'אִי הָכִי – לָא בָּעֵינָא!'"

– קֹרַח וַעֲדָתוֹ אָבְדוּ בִּגְלָלָהּ

מִי גָּרַם לְקֹרַח שֶׁיֹּאבַד הוּא וְכָל עֲדָתוֹ עִמּוֹ? אֶלָּא מִפְּנֵי הַכָּבוֹד, וּמִקְרָא מָלֵא הוּא (בְּמִדְבַּר טז, י): "וּבִקַּשְׁתֶּם גַּם כְּהֻנָּה". וַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּמִדְבַּר רַבָּה יח, ב) הִגִּידוּ לָנוּ, כִּי כָּל זֶה נִמְשַׁךְ, מִפְּנֵי שֶׁרָאָה אֱלִיצָפָן בֶּן עֻזִּיאֵל נָשִׂיא, וְהָיָה רוֹצֶה לִהְיוֹת הוּא נָשִׂיא בִּמְקוֹמוֹ.

– הַמְרַגְּלִים נֶעֶנְשׁוּ בִּגְלָלָהּ

הוּא שֶׁגָּרַם, לְפִי דַּעַת חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (רְאֵה זֹהַר ג, קנח, א), אֶל הַמְרַגְּלִים שֶׁיּוֹצִיאוּ דִבָּה עַל הָאָרֶץ וְגָרְמוּ מִיתָה לָהֶם וּלְכָל דּוֹרָם – מִיִּרְאָתָם פֶּן יִמְעַט כְּבוֹדָם בִּכְנִיסַת הָאָרֶץ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הֵם נְשִׂיאִים לְיִשְׂרָאֵל וְיַעַמְדוּ אֲחֵרִים בִּמְקוֹמָם.

עַל מָה הִתְחִיל שָׁאוּל לֶאֱרֹב אֶל דָּוִד? אֶלָּא מִפְּנֵי

This caused Shaul to pursue David

was because of honor, as it says (*Shmuel I* 18:7-9): "And the women who were celebrating responded, saying, 'Shaul smote thousands and David tens of thousands'....And Shaul looked askance at David from that day onward."

Yo'av murders Amasa over this

What caused Yo'av to kill Amasa? Honor, of course, for David said to him [Amasa] (*Shmuel II* 19:14): "If you will not be the general of my army, all my days [in place of Yo'av]."

Summary: If not for the desire for honor people would be satisfied with much less

In summation: The desire for honor is what grips a person's heart more than all the worldly wants and desires. If not for this, a person would be content to eat whatever is at hand, to wear whatever would cover his nakedness, and to dwell in a house that would protect him from the elements. Thus, making a living would be an easy matter, and a person wouldn't need to exert himself at all in order to prosper. However, because he can't endure seeing himself humiliated and lowered before his peers, he enters this fray, with no end in sight to all his labor.

How much one is willing to sacrifice for the sake of envy, lust, and honor

With this in mind, our Rabbis of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 4:21): "Envy, lust, and [the pursuit of] honor remove man from the world." They also cautioned us (ibid. 6:5): "Do not seek greatness and do not yearn for honor!" How many [are willing] to starve, and [are willing] to humiliate themselves by living off charity, but shun work they think is beneath them, and [all] because of the fear that their honor might be diminished! Is there anything more inane than this? And they even prefer [a state of] idleness — that leads to stagnation, lewdness, theft, and [the violation of] all the cardinal sins — rather than lowering their stature and denigrating their seeming honor.

The instructions of our Sages

Our Sages of blessed memory, however — who have instructed and guided us continuously in the ways of truth — have said (*Pirkei Avos* 1:10): "Love work and hate Rabbinic positions." They also said (*Pesachim* 113a): "Flay a carcass in the marketplace and do not say, 'I am an important person, I am a

– שָׁאוּל רָדַף אֶת דָּוִד בִּגְלָלָהּ

הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל־א׳ יח, ז–ט): "וַתַּעֲנֶינָה הַנָּשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת וַתֹּאמַרְןָ הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו וְדָוִד בְּרִבְבֹתָיו וְגוֹ׳ וַיְהִי שָׁאוּל עוֹיֵן אֶת דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וָהָלְאָה".

– יוֹאָב הָרַג אֶת עֲמָשָׂא בִּגְלָלָהּ

מִי גָּרַם לוֹ לְיוֹאָב שֶׁיָּמִית אֶת עֲמָשָׂא? אֶלָּא הַכָּבוֹד, שֶׁאָמַר לוֹ דָּוִד (שְׁמוּאֵל־ב׳ יט, יד): "אִם לֹא שַׂר צָבָא תִּהְיֶה לְפָנַי כָּל הַיָּמִים".

– עָצְמַת הַדַּחַף שֶׁל חֶמְדַּת־הַכָּבוֹד

– אִלְמָלֵא חֶמְדַּת הַכָּבוֹד – הָיוּ מִסְתַּפְּקִים בְּמוּעָט

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: הַכָּבוֹד הוּא הַדּוֹחֵק אֶת לֵב הָאָדָם יוֹתֵר מִכָּל הַתְּשׁוּקוֹת וְהַחֲמָדוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְלוּלֵי זֶה, כְּבָר הָיָה הָאָדָם מִתְרַצֶּה לֶאֱכֹל מַה שֶּׁיּוּכַל, לִלְבֹּשׁ מַה שֶּׁיְּכַסֶּה עֶרְוָתוֹ, וְלִשְׁכֹּן בְּבַיִת שֶׁתַּסְתִּירֵהוּ מִן הַפְּגָעִים – וְהָיְתָה פַּרְנָסָתוֹ קַלָּה עָלָיו וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְהִתְיַגֵּעַ לְהַעֲשִׁיר כְּלָל; אֶלָּא שֶׁלְּבִלְתִּי רְאוֹת עַצְמוֹ שָׁפָל וּפָחוּת מֵרֵעָיו – מַכְנִיס עַצְמוֹ בְּעָבֵי־הַקּוֹרָה הַזֹּאת וְאֵין קֵץ לְכָל עֲמָלוֹ.

– הַמְּנִעוּת מִמְּלָאכָה בִּגְלַל חֲשָׁשׁ לְ"כָבוֹד"

עַל־כֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ד, כא): "הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם". וְהִזְהִירוּנוּ (שָׁם ו, ה): "אַל תְּבַקֵּשׁ גְּדֻלָּה וְאַל תַּחְמוֹד כָּבוֹד!" כַּמָּה הֵם שֶׁמִּתְעַנִּים בָּרָעָב וַיַּשְׁפִּילוּ אֶת עַצְמָם לְהִתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה וְלֹא יִתְעַסְּקוּ בִּמְלָאכָה שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְכֻבֶּדֶת בְּעֵינֵיהֶם – מִיִּרְאָתָם פֶּן יִמְעַט כְּבוֹדָם! הֲיֵשׁ לְךָ הוֹלֵלוּת גָּדוֹל מִזֶּה?! וְיוֹתֵר יִרְצוּ בְּבַטָּלָה הַמְּבִיאָה לִידֵי שִׁעֲמוּם וְלִידֵי זִמָּה (רְאֵה: כְּתֻבּוֹת נט, ב; בְּמִשְׁנָה ה, ה) וְלִידֵי גָזֵל (רְאֵה שַׁבָּת לג, א וּבְרַשִׁ"י) וְלִידֵי כָּל גּוּפֵי עֲבֵרוֹת – שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיל מַעֲלָתָם וּלְהַבְזוֹת כְּבוֹדָם הַמְדֻמֶּה.

– אַזְהָרוֹת חז"ל לַעֲסֹק אֲפִלּוּ בִּמְלָאכָה בְּזוּיָה

וְאָמְנָם, חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֲשֶׁר הוֹרוּנוּ וְהִדְרִיכוּנוּ תָּמִיד בְּדַרְכֵי הָאֱמֶת, אָמְרוּ (אָבוֹת א, י): "אֱהַב אֶת הַמְּלָאכָה וּשְׂנָא אֶת הָרַבָּנוּת". וְאָמְרוּ עוֹד (פְּסָחִים קיג, א): "פְּשׁוֹט נְבֵילְתָא בְּשׁוּקָא וְלָא תֵּימַר: 'גַּבְרָא רַבָּא אֲנָא, כַּהֲנָא

Kohen!'" And they said (*Bava Basra* 110a): "One should always take on work that is unfamiliar to him instead of being dependent on [the help of] others."

The desire for honor diminishes the honor of Heaven

In conclusion, [I note that] the desire for honor is one of the greatest obstacles that faces man, and he cannot be a faithful servant to his Master as long as he worries about his own honor. For inevitably such a person would end up diminishing the honor of Heaven for the sake of his own foolishness. This is what David HaMelech, may peace be upon him, said [in reference to honoring the Holy Ark] (*Shmuel II* 6:22): "And even if I become lesser than this and I become lowly in my eyes."

The only true honor is that of Torah

The only true honor is true knowledge of the Torah. Similarly, our Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 6:3): "The only honor is that of the Torah, as it says (*Mishlei* 3:35), 'The wise inherit honor.'" Anything else is merely imaginary and false honor, empty, and serving no purpose. For the one who is clean it is worth his while to cleanse and purify himself totally from the desire for honor — then he will succeed!

This chapter should be taken as the paradigm for all of the mitzvos

Up to this point I have included many of the particulars of the virtue of cleanliness. This is a paradigm for all the other mitzvos and virtues. "The learned person will listen and increase his knowledge, and the man of understanding will acquire profundities" (*Mishlei* 1:5). I cannot, however, deny that attaining this [level] of cleanliness requires some effort. Nonetheless, I maintain that it does not require as much as one might at first imagine. Thinking about this conjures up more difficulties than you'll find in reality.

Acquiring cleanliness by determination and habituation

For once a person decides on this [goal] and resolutely determines to possess this virtue, all he needs is to form the [right] habits and he will regain it, with much less effort than he could have imagined. This is something whose truth will be proven by experience.

אֲנָא'!" וְאָמְרוּ עוֹד (בָּבָא בַּתְרָא קי, א): "לְעוֹלָם יַעֲבֹד אָדָם עֲבוֹדָה שֶׁהִיא זָרָה לוֹ – וְאַל יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת".

חֶמְדַּת-הַכָּבוֹד – מְמַעֶטֶת כְּבוֹד-שָׁמַיִם

כְּלַל הַדְּבָרִים: הַכָּבוֹד הוּא מִן הַמִּכְשׁוֹלוֹת הַיּוֹתֵר גְּדוֹלִים אֲשֶׁר לְאָדָם, וְאִי־אֶפְשָׁר לוֹ לִהְיוֹת עֶבֶד נֶאֱמָן לְקוֹנוֹ כָּל זְמַן שֶׁהוּא חָס עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ, כִּי עַל־כָּל־פָּנִים יִצְטָרֵךְ לְמַעֵט בִּכְבוֹד שָׁמַיִם מִפְּנֵי סִכְלוּתוֹ. זֶה הוּא מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (שְׁמוּאֵל־ב' ו, כב): "וּנְקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי".

"אֵין כָּבוֹד – אֶלָּא תּוֹרָה"

וְהַכָּבוֹד הָאֲמִתִּי אֵינוֹ אֶלָּא יְדִיעַת הַתּוֹרָה בֶּאֱמֶת, וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ו, ג): "אֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי ג, לה): 'כָּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ'". וְזוּלָתָהּ אֵינוֹ אֶלָּא כָּבוֹד מְדֻמֶּה וְכוֹזֵב, הֶבֶל וְאֵין בּוֹ מוֹעִיל. וְרָאוּי הַנָּקִי לְהִנָּקוֹת וּלְהִטַּהֵר מִמֶּנּוּ טָהֳרָה גְּמוּרָה – אָז יַצְלִיחַ!

הַמְּבֹאָר בְּפֶרֶק זֶה – בִּנְיַן-אָב לְכָל הַמִּצְוֹת

וְהִנֵּה כָּלַלְתִּי עַד הֵנָּה רַבִּים מִפְּרָטֵי הַנְּקִיּוּת. וְזֶה בִּנְיַן־אָב לְכָל שְׁאָר הַמִּצְוֹת וְהַמִּדּוֹת כֻּלָּם, "יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח וְנָבוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה" (מִשְׁלֵי א, ה). וְהִנֵּה אֵינֶנִּי יָכוֹל לְהַכְחִישׁ, שֶׁיֵּשׁ קְצָת טֹרַח לְאָדָם לְהַגִּיעַ אֶל הַנְּקִיּוּת הַזֶּה, אַף־עַל־פִּי כֵן אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּל־כָּךְ כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לִכְאוֹרָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה בַּדָּבָר הַזֶּה קָשָׁה מִן הַמַּעֲשֶׂה.

לְהָקֵל עַל קְנִיַּת הַנְּקִיּוּת: רָצוֹן יַצִּיב וְהֶרְגֵּל

כִּי כַּאֲשֶׁר יָשִׂים הָאָדָם בְּלִבּוֹ וְיִקְבַּע בִּרְצוֹנוֹ בִּקְבִיעוּת, לִהְיוֹת מִבַּעֲלֵי הַמִּדָּה הַטּוֹבָה הַזֹּאת, הִנֵּה בִּמְעַט הֶרְגֵּל שֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ בָּזֶה, תָּשׁוּב לוֹ קַלָּה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לַחְשֹׁב. זֶה הַדָּבָר, שֶׁהַנִּסָּיוֹן יוֹכִיחַ אֲמִתּוֹ.

Chapter 12

Acquiring Cleanliness

Cleanliness is acquired through continual study of the words of our Sages

The true method for acquiring cleanliness is continual study of both the halachic and ethical teachings of the Sages of blessed memory. Once one has understood the truth about the obligation to acquire cleanliness and the need for it (after having attained vigilance and alacrity by acquiring them through his efforts while avoiding those things that obstruct their attainment), with the detailed knowledge of the mitzvos which gives him the ability to perform all of them with meticulousness, nothing will impede his acquisition of cleanliness.

Learning the halachos thoroughly

Therefore it is essential that a person have a crystal-clear knowledge of the halachos, in order to understand the overall applicability of all the branches of the mitzvos. Furthermore, because forgetfulness is prevalent with regard to these minute details, one must devote continual study to those works that expound on these details, in order to refresh one's memory. Then, one will undoubtedly be spurred on to fulfill them.

Learning mussar to acquire cleanliness in character development

The same applies to character development. It demands a study of the ethical writings of the earlier or later authorities. Even after one has decided to join the ranks of those who are meticulous in cleanliness, he may quite often find himself in error regarding the details, the reason being that he has not yet learned them. One is not born wise, and he can't [be expected to] know everything.

By studying these works, however, he will be

פרק יב

בדרכי קנית הנקיות

[וההרחקה ממפסידיה]

קנית ה'נקיות' בהתמדת הלמוד בדברי-חז"ל

הנה האמצעי האמתי לקנות הנקיות – הוא התמדת הקריאה בדברי חכמים, זכרונם לברכה, אם בעניני ההלכות ואם בעניני המוסרים. כי הנה אחר שכבר התאמת אצל האדם חובת הנקיות והצרך בו, אחר שכבר השיג הזהירות והזריזות, במה שנתעסק בדרכי קניתם והתרחק ממפסידיהם – הנה לא ישארו לו עתה עכובים לקנות הנקיות, אלא ידיעת הדקדוקים אשר במצוות, כדי שיוכל להזהר בכלם.

– למוד-הלכות – לשם ידיעתן על-ברין

ועל־כן, הנה צריך לו בהכרח ידיעת ההלכות על בריים, לדעת ענפי המצוות עד היכן הם מגיעים. וגם לפי שהשכחה מצויה בדברים הדקים האלה, הנה תצטרך לו התמדת הקריאה בספרים המבארים אלה הדקדוקים, למען חדש בשכלו זכירתם – ואז ודאי שיתעורר לקימם.

– למוד-מוסר – לצרך 'נקיות' במדות

וכן בענין המדות – מכרחת לו קריאת מאמרי המוסר לקדמונים או לאחרונים, כי פעמים רבות אפלו אחר שיקבע האדם בעצמו להיות מן המדקדקים הנקיים, אפשר לו שיאשם בפרטים, מפני שלא הגיעה ידיעתו בהם, כי אין אדם נולד חכם ואי־אפשר לו לדעת את הכל.

אך בקריאת הדברים יתעורר במה שלא ידע ויתבונן

Learning will give one the acuity he needs for his development

made aware of what he did not know and he will reflect on what he had not comprehended originally. [He will also develop insight into matters] that are not found in these works, for once his mind is aroused it will continue surveying all the parameters and will adduce new understandings from the wellspring of truth.

The factors that undermine cleanliness

As for those things that undermine this virtue they are the same ones that obstruct [the attainment of] vigilance plus an additional one — incomplete knowledge of the laws or ethical norms, as I have written. Our Sages of blessed memory have already stated (*Pirkei Avos* 2:5), "An ignorant person can never become pious," for he who does not know can never do. Similarly, they said (*Kiddushin* 40b): "Learning is greater for it brings one to the fulfillment [of the mitzvos]."

– הַלִּמּוּד מַקְנֶה יְדִיעוֹת לָאָדָם וּמְעוֹרְרוֹ לְחַדֵּשׁ מִלִּבּוֹ עִנְיָנִים הַנִּצְרָכִים לוֹ

בְּמַה שֶּׁלֹּא הִשְׂכִּיל מִתְּחִלָּה; וַאֲפִלּוּ בְּמַה שֶּׁלֹּא יִמְצָא בַּסְּפָרִים עַצְמָם – כִּי בִּהְיוֹת שִׂכְלוֹ נֵעוֹר עַל הַדָּבָר, הוֹלֵךְ וּמַשְׂגִּיחַ הוּא עַל כָּל הַצְּדָדִין וּמַמְצִיא עִנְיָנִים חֲדָשִׁים מִמְּקוֹר הָאֱמֶת.

– מַפְסִידֵי הַ'נְּקִיּוּת' כְּמַפְסִידֵי הַ'זְּהִירוּת' וְחֶסְרוֹן הַיְּדִיעוֹת

וְאָמְנָם, מַפְסִידֵי הַמִּדָּה הַזֹּאת, הִנֵּה הֵם כָּל מַפְסִידֵי הַזְּהִירוּת וְנוֹסָף עֲלֵיהֶם חֶסְרוֹן הַבְּקִיאוּת בִּידִיעַת הַדִּינִים אוֹ הַמּוּסָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי. וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ב, ה): "וְלֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד" – כִּי מִי שֶׁלֹּא יָדַע, אִי־אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת. וְכֵן אָמְרוּ (קִדּוּשִׁין מ, ב): "תַּלְמוּד גָּדוֹל – שֶׁמֵּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה".

Chapter 13
The Virtue of Abstinence

The relationship between abstinence and piety

Abstinence is the first step toward piety. And [here] I want to point out that whatever we have explained until now referred to what a person had to do in order to become righteous. From here onward [the subject] is how one can become pious. Therefore, abstinence is to piety what vigilance is to alacrity. The first member of each pair involves renouncing evil while the second involves doing good.

The definition of abstinence and its rationale

Our Sages of blessed memory expressed the [underlying] principle of abstinence (*Yevamos* 20a) as follows: "Sanctify yourself through the permissible." This is what the word "abstinence" actually means — to abstain and distance oneself from something, i.e., to deny oneself what is permissible, with the aim of [setting up a barrier,] preventing any contact with the actual prohibition. The idea is that one must distance himself and abstain from anything whose emergence may lead to evil, even though in the immediate present it does not lead to evil, and [even though] it is surely not a matter of intrinsic evil.

Three levels of abstinence: Torah prohibitions; Rabbinic prohibitions; individual practices

One who inquires into the matter will discover three distinct levels: the actual prohibitions; their restrictions [fences around the Torah], which are the enactments and safeguards that our Sages of blessed memory decreed for all of Israel; and the [individual] restrictions that every person who is committed to abstinence must observe, by setting his own [boundaries] and building fences for himself. This means that one must forgo those very things that are permissible,

פֶּרֶק יג
בְּבֵאוּר מִדַּת הַפְּרִישׁוּת

הַיַּחַס בֵּין הַ'פְּרִישׁוּת' לַ'חֲסִידוּת'

הַפְּרִישׁוּת הִיא תְּחִלַּת הַחֲסִידוּת. וְתִרְאֶה, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֵּאַרְנוּ עַד עַתָּה, הוּא מַה שֶּׁמִּצְטָרֵךְ אֶל הָאָדָם לְשֶׁיִּהְיֶה צַדִּיק וּמִכָּאן וּלְהַלְאָה – הוּא לְשֶׁיִּהְיֶה חָסִיד. וְנִמְצָא הַפְּרִישׁוּת עִם הַחֲסִידוּת הוּא כְּמוֹ הַזְּהִירוּת עִם הַזְּרִיזוּת, שֶׁזֶּה בְּסוּר־מֵרָע וְזֶה בַּעֲשֵׂה־טוֹב.

מַהוּת הַ'פְּרִישׁוּת' וְטַעְמָהּ

וְהִנֵּה כְּלַל הַפְּרִישׁוּת הוּא, מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יְבָמוֹת כ, א): "קַדֵּשׁ עַצְמְךָ בְּמֻתָּר לָךְ!" וְזֹאת הִיא הוֹרָאָתָהּ שֶׁל הַמִּלָּה עַצְמָהּ, 'פְּרִישׁוּת' – רוֹצֶה לוֹמַר, לִהְיוֹת פּוֹרֵשׁ וּמַרְחִיק עַצְמוֹ מִן הַדָּבָר, וְהַיְנוּ, שֶׁאוֹסֵר עַל עַצְמוֹ דְּבַר־הֶתֵּר, וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה לְשֶׁלֹּא יִפְגַּע בָּאִסּוּר עַצְמוֹ. וְהָעִנְיָן, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיּוּכַל לְהִוָּלֵד מִמֶּנּוּ גְּרָמַת רַע, אַף־עַל־פִּי שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ גּוֹרֵם לוֹ וְכָל־שֶׁכֵּן שֶׁאֵינֶנּוּ רַע מַמָּשׁ – יִרְחַק וְיִפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ.

שָׁלֹשׁ מַדְרֵגוֹת בָּאִסּוּרִים: – מִן הַתּוֹרָה – מִדְּרַבָּנָן – מַה שֶּׁהַפְּרוּשִׁים מְקַבְּלִים עַל עַצְמָם

וְהִתְבּוֹנֵן וְתִרְאֶה, שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁלֹשָׁה מַדְרֵגוֹת: יֵשׁ הָאִסּוּרִים עַצְמָם, וְיֵשׁ סְיָגוֹתֵיהֶם וְהֵם הַגְּזֵרוֹת וְהַמִּשְׁמָרוֹת שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ הַהַרְחָקִים שֶׁמֻּטָּל עַל כָּל פָּרוּשׁ וּפָרוּשׁ לַעֲשׂוֹת לִהְיוֹת כּוֹנֵס בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּבוֹנֶה גְּדָרִים לְעַצְמוֹ, דְּהַיְנוּ, לְהַנִּיחַ מִן הַהֶתֵּרִים עַצְמָם, שֶׁלֹּא נֶאֶסְרוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל וְלִפְרֹשׁ מֵהֶם

that have not been prohibited to all of Israel, and he must abstain from them so that he will be very, very far from evil.

The argument against new restrictions

You might question [the legitimacy of] allowing additional prohibitions to be introduced. [And you could argue as follows:] For our Sages of blessed memory have said (*Yerushalmi Nedarim* 9:1): "Is it not enough what the Torah prohibits that you restrict yourself with other prohibitions?" Haven't our Sages of blessed memory already decreed what they saw fit in their wisdom to prohibit and safeguard? And when they regarded something as permissible it was because they regarded it as belonging to [the sphere of] the permissible and not the forbidden. Why, then, must we create new decrees that they saw no need to enact? Furthermore, there is no limit to this, and the result will be that a person will become empty and depressed, and deprived of all enjoyment in this world. And our Sages of blessed memory have said (*Yerushalmi Kiddushin* 4:12) that in the future one will have to answer for his actions before the Divine Presence regarding everything that his eyes beheld and from which he refused to partake although he was allowed to do so and was able to do so. In support of this, they [the Sages] cited a verse from Scripture (*Koheles* 2:10): "Whatever my eyes requested I did not withhold from them."

Five statements from our Sages proving the need for abstinence

The answer to this is that abstinence is both necessary and vital. Our Sages cautioned us about this and commented (*Sifra, Kedoshim* 1:1): "'You shall be holy' (*Vayikra* 19:2) means 'you shall separate yourselves.'" They further said (*Ta'anis* 11a): "Whoever fasts [voluntarily] is referred to as holy. This is deduced from the case of a *nazir*." Furthermore, they said (*Pesikta d'Rav Kahana* 6): "'The righteous person eats for the contentment of his soul' (*Mishlei* 13:25) refers to Chizkiyahu, king of Yehudah, on whose table was served [no more than] two *litrin* of vegetables...." They also said about Rabbeinu HaKadosh [Rabbi Yehudah Ha-

– כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מְרֻחָק מִן הָרַע הֶרְחֵק גָּדוֹל.

אַרְבָּעָה טְעָמִים (לִכְאוֹרָה) שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף אִסּוּרִים

וְאִם תֹּאמַר, מִנַּיִן לָנוּ לִהְיוֹת מוֹסִיפִים וְהוֹלְכִים בָּאִסּוּרִים, וַהֲרֵי חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אָמְרוּ (יְרוּשַׁלְמִי נְדָרִים ט, א): "לֹא דַיֶּךָ מַה שֶּׁאָסְרָה תּוֹרָה, שֶׁאַתָּה בָּא לֶאֱסֹר עָלֶיךָ דְּבָרִים אֲחֵרִים?!" וַהֲרֵי מַה שֶּׁרָאוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּחָכְמָתָם שֶׁצָּרִיךְ לֶאֱסֹר וְלַעֲשׂוֹת מִשְׁמֶרֶת, כְּבָר עֲשָׂאוּהוּ וּמַה שֶּׁהִנִּיחוּ לְהֶתֵּר, הוּא מִפְּנֵי שֶׁרָאוּ הֱיוֹתוֹ רָאוּי לְהֶתֵּר וְלֹא לְאִסּוּר וְלָמָּה נְחַדֵּשׁ עַתָּה גְּזֵרוֹת אֲשֶׁר לֹא רָאוּ הֵם לִגְזֹר אוֹתָם?! וְעוֹד, שֶׁאֵין גְּבוּל לַדָּבָר הַזֶּה, וְנִמְצָא, אִם כֵּן, הָאָדָם שׁוֹמֵם וּמְעֻנֶּה וְלֹא נֶהֱנֶה מִן הָעוֹלָם כְּלָל וַחֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אָמְרוּ (יְרוּשַׁלְמִי קִדּוּשִׁין ד, יב), שֶׁעָתִיד אָדָם לִתֵּן דִּין לִפְנֵי הַמָּקוֹם עַל כָּל מַה שֶּׁרָאוּ עֵינָיו וְלֹא רָצָה לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, אַף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה מֻתָּר לוֹ וְהָיָה יָכוֹל, וְאַסְמְכוּהָ אַקְּרָא (קֹהֶלֶת ב, י): "וְכֹל אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אָצַלְתִּי מֵהֶם".

חָמֵשׁ רְאָיוֹת לַצֹּרֶךְ בַּ'פְּרִישׁוּת'

הַתְּשׁוּבָה הִיא, כִּי הַפְּרִישׁוּת וַדַּאי צָרִיךְ וּמֻכְרָח וְהִזְהִירוּ עָלָיו חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הוּא מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (סִפְרָא, קְדוֹשִׁים א, א): "'קְדֹשִׁים תִּהְיוּ' (וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, ב) – 'פְּרוּשִׁים תִּהְיוּ'". עוֹד אָמְרוּ (תַּעֲנִית יא, א): "כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא קָדוֹשׁ, קַל־וָחֹמֶר מִנָּזִיר". עוֹד אָמְרוּ (פְּסִיקְתָּא דְּרַב כָּהֲנָא ו [נח]): "'צַדִּיק אוֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ' (מִשְׁלֵי יג, כה) – זֶה חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁהָיוּ מַעֲלִים לוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ שְׁתֵּי לִיטְרִין שֶׁל יָרָק" וְכוּ'. עוֹד אָמְרוּ בְּרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ (כְּתֻבּוֹת קד, א), שֶׁבִּשְׁעַת מִיתָתוֹ זָקַף

Nasi] (*Kesubos* 104a) that when he was dying he held up his ten fingers and said: "It is well-known to You [O Eternal] that I have never derived any pleasure from this world, not even with my little finger." And they said (*Tanna d'Vei Eliyahu Rabbah* 26; *Yalkut Shimoni* 830): "Before one prays that words of Torah be absorbed in his innards, let him pray that food and drink not be absorbed there." All of these statements explicitly teach us the need for abstinence and its compulsory nature. Though of course we must still explain those statements that teach the opposite.

Resolving the contradiction: there is an appropriate type of abstinence and a harmful one

The explanation is as follows: There are obviously many fundamental distinctions involved. There is a type of abstinence that we have been commanded about and there is a type of [undesirable] abstinence about which we have been forewarned to avoid. This is what Shlomo HaMelech, may peace be upon him, said (*Koheles* 7:16): "Do not be overly righteous."

Abstinence as an antidote to sin

We will now define the type of abstinence that is good. Having clarified for ourselves that everything that goes on in this world is designed to test man, as we have written and proven above, and having also discerned man's great weakness as well as his attraction to those things that are harmful, it becomes compellingly clear that one should flee from these contingencies as best he can, in order to protect himself from the evil that follows in their footsteps. For there is no worldly pleasure that, in its wake, does not attract some form of sinning.

Examples of permissible things (food) that pull one toward transgressions

For example: food and drink, when free of all dietary prohibitions, are permitted. However, filling the stomach leads one to rebelliousness [against Heaven], and the drinking of wine leads to adultery and other such evils. Even more at risk is a person who has accustomed himself to be satiated through eating and drinking. If he just once lacks what he is used to, he will suffer and will be keenly aware [of his deprivation]. Consequently, he will throw himself into the harsh pursuit of business and the struggle for posses-

עֶשֶׂר אֶצְבְּעוֹתָיו וְאָמַר: "גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ, שֶׁלֹּא נֶהֱנֵיתִי מִן הָעוֹלָם־הַזֶּה אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁלִּי". עוֹד אָמְרוּ (תָּנָא דְבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּא כו; יַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי תתל): "עַד שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל עַל דִּבְרֵי־תוֹרָה שֶׁיִּכָּנְסוּ בְּתוֹךְ מֵעָיו – יִתְפַּלֵּל עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ בְּתוֹךְ מֵעָיו". הֵן כָּל אֵלֶּה מַאֲמָרִים מוֹרִים בְּפֵרוּשׁ צֹרֶךְ הַפְּרִישׁוּת וְהַחוֹבָה בּוֹ. אָמְנָם, עַל־כָּל־פָּנִים, צְרִיכִים אָנוּ לְתָרֵץ הַמַּאֲמָרִים הַמּוֹרִים הֵפֶךְ זֶה.

יִשּׁוּב הַ"סְּתִירָה": יֵשׁ 'פְּרִישׁוּת' רְאוּיָה וְיֵשׁ רָעָה

אַךְ הָעִנְיָן הוּא, כִּי וַדַּאי חִלּוּקִים רַבִּים וְעִקָּרִים יֵשׁ בַּדָּבָר: יֵשׁ פְּרִישׁוּת שֶׁנִּצְטַוֵּינוּ בּוֹ, וְיֵשׁ פְּרִישׁוּת שֶׁהֻזְהַרְנוּ עָלָיו לְבִלְתִּי הִכָּשֵׁל בּוֹ, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (קֹהֶלֶת ז, טז): "אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה!"

הַצֹּרֶךְ בַּ'פְּרִישׁוּת': כִּי עִנְיְנֵי הָעוה"ז מוֹשְׁכִים לַחֲטָאִים וְטֶבַע הָאָדָם נִמְשָׁךְ לָרָעוֹת

וּנְבָאֵר עַתָּה הַפְּרִישׁוּת הַטּוֹב וְנֹאמַר, כִּי הִנֵּה אַחַר שֶׁהִתְבָּאֵר לָנוּ הֱיוֹת כָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם נִסְיוֹנוֹת לָאָדָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ כְּבָר לְמַעְלָה וְהוֹכַחְנוּהוּ בִּרְאָיוֹת, וְהִתְאַמֵּת לָנוּ גַּם כֵּן רֹב חֻלְשַׁת הָאָדָם וְקִרְבַת דַּעְתּוֹ אֶל כָּל הָרָעוֹת – יִתְבָּרֵר בְּהֶכְרֵחַ, שֶׁכָּל מַה שֶּׁיּוּכַל הָאָדָם לְהִמָּלֵט מִן הָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה, רָאוּי שֶׁיַּעֲשֵׂהוּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁמָר יוֹתֵר מִן הָרָעָה אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם, כִּי הִנֵּה אֵין לְךָ תַּעֲנוּג עוֹלָמִי אֲשֶׁר לֹא יִמְשֹׁךְ אַחֲרָיו אֵיזֶה חֵטְא בַּעֲקֵבוֹ.

דֻּגְמָאוֹת לִדְבָרִים מֻתָּרִים הַמּוֹשְׁכִים לְאִסּוּרִים: – מַאֲכָל

דֶּרֶךְ מָשָׁל: הַמַּאֲכָל וְהַמִּשְׁתֶּה – כְּשֶׁנָּקוּ מִכָּל אִסּוּרֵי הָאֲכִילָה, הִנֵּה מֻתָּרִים הֵם. אָמְנָם, מִלּוּי הַכֶּרֶס מוֹשֵׁךְ אַחֲרָיו פְּרִיקַת הָעֹל, וּמִשְׁתֵּה־הַיַּיִן מוֹשֵׁךְ אַחֲרָיו הַזְּנוּת וּשְׁאָר מִינִים רָעִים. כָּל־שֶׁכֵּן, שֶׁבִּהְיוֹת הָאָדָם מַרְגִּיל עַצְמוֹ לִשְׂבֹּעַ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, הִנֵּה אִם פַּעַם אַחַת יֶחְסַר לוֹ רְגִילוּתוֹ, יִכְאַב לוֹ וְיַרְגִּישׁ מְאֹד, וּמִפְּנֵי זֶה נִמְצָא הוּא מַכְנִיס עַצְמוֹ בְּתֹקֶף עֲמַל הַסְּחוֹרָה וִיגִיעַת הַקִּנְיָן לְשֶׁתִּהְיֶה

sions, so that his table will be arranged the way he desires. From there he will be drawn to iniquity and theft, and from there, toward the taking of oaths and toward all the other sins that follow. He will, furthermore, remove himself from the service of the Eternal, from Torah, and from prayer.

Creating norms of abstinence before one is drawn to sinning

He would have been spared all of this if only he hadn't allowed himself to be drawn toward these pleasures at the outset. In a similar vein, our Sages said, in reference to "a wayward and rebellious son" (*Sanhedrin* 72a): "The Torah understood where his thoughts were leading to…." Similarly, in reference to adultery they said (*Sotah* 2a): "Anyone who sees a disgraced *sotah* [adulteress] should abstain from drinking wine." Take this to heart — this is an excellent method for rescuing oneself from one's evil inclination. Once a person is about to sin, it will be difficult for him to vanquish and conquer the evil inclination. It is therefore necessary that, while he is still far from sinning, he continue to keep his distance from sins. Then the evil inclination will find it difficult to bring him closer to sinning.

The marital relationship

[For example,] cohabitation with one's wife is totally permissible. Yet, ablutions were decreed for those who had seminal emissions, so that "Torah scholars would not seek the company of their wives the way roosters do" (*Berachos* 22a). Although the actual act is permissible, it serves to stamp a person's being with lustful desire, and from there one is likely to be drawn to the forbidden, as stated by our Rabbis of blessed memory (*Sanhedrin* 107a): "There is a small organ in man: when he satiates it — it hungers; when he starves it — it becomes satiated." They said about Rabbi Eliezer that, even at the right time and the proper moment (*Nedarim* 20b), "he would expose a handbreadth and conceal two handbreadths, and it seemed as though he was compelled by a demon" to deny himself pleasure even in the moment of pleasure.

שֻׁלְחָנוֹ עֲרוּכָה כִּרְצוֹנוֹ, וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ אֶל הֶעָוֶל וְהַגָּזֵל, וּמִשָּׁם אֶל הַשְּׁבוּעוֹת וְכָל שְׁאָר הַחֲטָאִים הַבָּאִים אַחַר זֶה, וּמֵסִיר עַצְמוֹ מִן הָעֲבוֹדָה וּמִן הַתּוֹרָה וּמִן הַתְּפִלָּה.

מַה שֶּׁהָיָה נִפְטָר מִכָּל זֶה, לוּ מִתְּחִלָּתוֹ לֹא מָשַׁךְ עַצְמוֹ בַּהֲנָאוֹת אֵלֶּה. וּכְעִנְיָן זֶה אָמְרוּ בְּעִנְיַן בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סַנְהֶדְרִין עב, א): "עָמְדָה תוֹרָה עַל סוֹף דַּעְתּוֹ" וְכוּ'. וְכֵן עַל עִנְיַן הַזְּנוּת אָמְרוּ (סוֹטָה ב, א): "כָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן". וְתִרְאֶה, כִּי זֹאת הִיא תַּחְבּוּלָה גְּדוֹלָה לְאָדָם לְמַעַן הִנָּצֵל מִיִּצְרוֹ, כִּי כֵּיוָן שֶׁבִּהְיוֹתוֹ בְּפֶרֶק הָעֲבֵרָה קָשֶׁה עָלָיו לְנַצְּחוֹ וְלִכְבֹּשׁ אוֹתוֹ, עַל־כֵּן צָרִיךְ שֶׁבְּעוֹדֶנּוּ רָחוֹק מִמֶּנָּה יַשְׁאִיר עַצְמוֹ רָחוֹק, כִּי אָז יִהְיֶה קָשֶׁה לַיֵּצֶר לְקָרְבוֹ אֵלֶיהָ.

– חַיֵּי־אִישׁוּת (הַנְהָגוֹת ר' אֱלִיעֶזֶר)

הִנֵּה הַבְּעִילָה עִם אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת הִיא הֶתֵּר גָּמוּר, אָמְנָם כְּבָר תִּקְּנוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי־קְרָיִין, "שֶׁלֹּא יִהְיוּ תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מְצוּיִים אֵצֶל נְשֵׁיהֶם כְּתַרְנְגוֹלִים" (בְּרָכוֹת כב, א), לְפִי שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַמַּעֲשֶׂה עַצְמוֹ מֻתָּר, אָמְנָם כְּבָר הוּא מַטְבִּיעַ בְּעַצְמוֹ שֶׁל הָאָדָם הַתַּאֲוָה הַזֹּאת וּמִשָּׁם יָכוֹל לְהִמָּשֵׁךְ אֶל הָאִסּוּר, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין קז, א): "אֵבֶר קָטָן יֵשׁ בָּאָדָם, מַשְׂבִּיעוֹ – רָעֵב, מַרְעִיבוֹ – שָׂבֵעַ". וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲפִלּוּ בַּשָּׁעָה הָרְאוּיָה וְהָעֵת הַהֲגוּן, אָמְרוּ עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (נְדָרִים כ, ב), "שֶׁהָיָה מְגַלֶּה טֶפַח וּמְכַסֶּה טְפָחַיִם וְדוֹמֶה לְמִי שֶׁכְּפָאוֹ שֵׁד" – כְּדֵי שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הֲנָאָתוֹ.

Another example: clothing

Regarding clothing and ornaments, the Torah made no prohibitions regarding their beauty or style. (It did, however, prescribe that they should not contain *kilayim* [mixed fibers of wool and linen] and it laid down the need for tzitzis — and then they are all permissible.) But who is not aware that wearing fancy or embroidered garments leads to arrogance and brings one closer to adultery as well; and we may add envy, lust, and extortion that develop through man's pursuit of all that he regards as precious. Our Sages of blessed memory have told us (*Bereishis Rabbah* 22:6): "When the evil inclination sees a person adjusting his heel, tidying his garments, and grooming his hair, it says: This one is mine."

Strolling

Strolling and talking — as long as they do not involve something forbidden — are certainly permissible according to the letter of the law. Yet, how much neglect of Torah they generate, how much slander, how much lying, how much flippancy? And it states (*Mishlei* 10:19): "One who overindulges in speech cannot avoid sinning."

To summarize: the positive type of abstinence requires that one use only what is absolutely essential

In summation: Since all of one's dealings in this world are extremely dangerous, how can we not extol one who wishes to flee and distance himself greatly from them? This is what is involved when referring to the beneficial [type of] abstinence. One must not benefit from anything in the world other than what is essential to one's individual nature. It was for this that Rebbi [Rabbi Yehudah HaNasi] extolled himself in the previously mentioned passage, that he "never derived any pleasure from this world, not even with [his] little finger" despite the fact that he was the Nasi of Israel and his table befitted a king, as dictated by the honor due to a Nasi, as they of blessed memory said (*Avodah Zarah* 11a): "'There are two nations in your womb' (*Bereishis* 25:23) refers to Rebbi and Antoninus, whose tables were never lacking neither lettuce nor pumpkin nor radish, neither during the dry season nor during the rainy season." And Chizkiyahu, king of Yehudah,

– לבוש

המלבושים והקשוטים – לא הזהירה התורה על יפים או על תבניתם, אלא שלא יהיה בהם כלאים ויהיה בהם ציצית – ואז כלם מתרים. אמנם, מי לא ידע שמלבישת הפאר והרקמה תמשך הגאוה וגם הזנות יגבל בה, מלבד הקנאה והתאוה והעשק הנמשכים מכל מה שהוא יקר על האדם להשיגו, וכבר אמרו, זכרונם לברכה (בראשית רבה כב, ו): "כיון שרואה היצר, אדם שתולה בעקבו, ממשמש בגדיו ומסלסל בשערו – אומר: 'זה שלי'!"

– טיול ודבור

הטיול והדבור – אם אינו בדבר אסור, ודאי דין־תורה מתר הוא, אמנם כמה בטול תורה נמשך ממנו, כמה מן הלשון־הרע, כמה מן השקרים, כמה מן הליצנות?! ואומר (משלי י, יט): "ברב דברים לא יחדל פשע".

ה'פרישות' הטובה – להשתמש רק במה שהוא צרך אמתי

כלל הדבר: כיון שכל עניני העולם אינם אלא סכנות עצומות, איך לא ישבח מי שירצה למלט מהם ומי שירבה להרחיק מהם?! זהו ענין הפרישות הטוב, שלא יקח מן העולם בשום שמוש שהוא משתמש ממנו, אלא מה שהוא מכרח בו מפני הצרך אשר לו בטבעו אליו. הוא מה שהשתבח רבי במאמר שזכרתי, שלא נהנה מן העולם־הזה אפלו באצבע קטנה, עם היותו נשיא־ישראל ושלחנו שלחן־מלכים בהכרח ליקר נשיאותו, וכמאמרם, זכרונם לברכה (עבודה־זרה יא, א): "'שני גוים בבטנך' (בראשית, תולדות כה, כג) – זה רבי ואנטונינוס שלא פסק מעל שלחנם לא חזרת ולא קשות ולא צנון לא בימות־החמה ולא בימות־הגשמים". וחזקיהו מלך יהודה

similarly [only benefited from what is essential]. The other passages that I've mentioned confirm and demonstrate that a person has the need to abstain from all worldly pleasures so as not to endanger himself.

Our Sages did not enact formal norms of abstinence

You may of course ask: If this, in fact, is something both necessary and vital, why didn't the Sages enact legislation for this the way they did for other Rabbinic enactments? The answer is clear and simple: The Sages only enacted decrees (*Bava Kamma* 79b) "that the majority of people could abide by," and the majority of people cannot attain piousness. It is enough [of an achievement] for them to be righteous.

Abstinence is for the select few, and through them the whole nation will be elevated

However, those singular individuals among the nation, whose desire is to attain the closeness of the Blessed One and to bring, through their merits, [spiritual] benefits to the remaining masses who are dependent upon them, they are the ones who should fulfill the tenets of the pious that others are incapable of, i.e., the provisions of abstinence mentioned herein. This is the Eternal's express choice. For it is impossible for the entire nation to be equally on one footing, since there are varying levels among them, each person in accord with his intelligence. But at least there are select individuals who can develop their capabilities thoroughly, and through those who are capable, those who are not will also attain the Eternal's love and His Divine Presence, similar to what they of blessed memory taught in a *midrash* when referring to the four species of the *lulav* (*Vayikra Rabbah* 30): "Let these come and atone for those." And we know what Eliyahu of blessed memory said to Rabbi Yehoshua ben Levi after the incident involving Ulah bar Koshev (*Yerushalmi Terumos* 8:10), when Rabbi Yehoshua ben Levi responded, "Isn't it a *mishnah*?!" and Eliyahu replied, "Is it *mishnas chasidim* [the tenets of the pious]?"

Harmful types of abstinence: asceticism and mortification of the body

Harmful abstinence, however, resembles the ways of the foolish gentiles who not only refrain from what is unessential but also deny themselves what is essential and chastise themselves, [often] in strange ways,

כְּמוֹ כֵן. וּשְׁאָר הַמַּאֲמָרִים שֶׁזָּכַרְתִּי, כֻּלָּם מְקַיְּמִים וּמוֹרִים, שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם לִפְרֹשׁ מִכָּל מַה שֶּׁהוּא תַּעֲנוּג עוֹלָמִי לְמַעַן לֹא יִפֹּל בְּסַכָּנָתוֹ.

חז"ל לֹא גָּזְרוּ עַל הַ'פְּרִישׁוּת', כִּי אֵינָהּ בִּיכֹלֶת רֹב הַצִּבּוּר

וְאִם תִּשְׁאַל וְתֹאמַר: 'אִם כֵּן, אֵפוֹא, שֶׁזֶּה דָּבָר מִצְטָרֵךְ וּמֻכְרָח, לָמָּה לֹא גָּזְרוּ עָלָיו הַחֲכָמִים כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ עַל הַסְּיָגוֹת וְהַתַּקָּנוֹת שֶׁגָּזְרוּ?!' הִנֵּה הַתְּשׁוּבָה מְבֹאֶרֶת וּפְשׁוּטָה: כִּי לֹא גָּזְרוּ חֲכָמִים גְּזֵרָה (בָּבָא קַמָּא עט, ב): "אֶלָּא אִם כֵּן רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לַעֲמֹד בָּהּ", וְאֵין רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לִהְיוֹת חֲסִידִים, אֲבָל דַּי לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ צַדִּיקִים.

הַ'פְּרִישׁוּת' – לַמְעֻלִּים, וּבִזְכוּתָם יִתְעַלֶּה הָעָם כֻּלּוֹ

אַךְ הַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר בָּעָם הַחֲפֵצִים לִזְכּוֹת לְקִרְבָתוֹ יִתְבָּרַךְ וּלְזַכּוֹת בִּזְכוּתָם לְכָל שְׁאָר הֶהָמוֹן הַנִּתְלֶה בָּם – לָהֶם מַגִּיעַ לְקַיֵּם מִשְׁנַת־חֲסִידִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ לְקַיֵּם הָאֲחֵרִים, הֵם הֵם סִדְרֵי הַפְּרִישׁוּת הָאֵלֶּה, כִּי בָזֶה בָּחַר ה', שֶׁכֵּיוָן שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לָאֻמָּה שֶׁתִּהְיֶה כֻּלָּהּ שָׁוָה בְּמַעֲלָה אַחַת, כִּי יֵשׁ בָּעָם מַדְרֵגוֹת, אִישׁ לְפִי שִׂכְלוֹ, הִנֵּה לְפָחוֹת יְחִידֵי־סְגֻלָּה יִמָּצְאוּ, אֲשֶׁר יָכִינוּ אֶת עַצְמָם הֲכָנָה גְּמוּרָה וְעַל יְדֵי הַמּוּכָנִים יִזְכּוּ גַּם הַבִּלְתִּי־מוּכָנִים אֶל אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַשְׁרָאַת שְׁכִינָתוֹ, וּכְעִנְיַן שֶׁדָּרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּאַרְבָּעָה מִינִים שֶׁבַּלּוּלָב (וַיִּקְרָא רַבָּה ל): "יָבוֹאוּ אֵלֶּה וִיכַפְּרוּ עַל אֵלֶּה". וּכְבָר מָצָאנוּ לְאֵלִיָּהוּ, זָכוּר לְטוֹב, שֶׁאָמַר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּמַעֲשֶׂה דְּעוּלָא בַּר קוֹשֶׁב (יְרוּשַׁלְמִי תְּרוּמוֹת ח, י), כְּשֶׁהֵשִׁיבוֹ: "וְלֹא מִשְׁנָה הִיא?!" אַף הוּא אָמַר לוֹ: "וְכִי מִשְׁנַת חֲסִידִים הִיא?!"

הַפְּרִישׁוּת הָרָעָה – הַמְּנִיעוּת מֵהַמֻּכְרָח וְלִנְהֹג בְּסִגּוּפִים מַאַמְרֵי־חז"ל נֶגֶד הַפְּרִישׁוּת הָרָעָה

אַךְ הַפְּרִישׁוּת הָרָע הוּא כְּדֶרֶךְ הַגּוֹיִים הַסְּכָלִים, אֲשֶׁר לֹא דַּי שֶׁאֵינָם לוֹקְחִים מִן הָעוֹלָם מַה שֶּׁאֵין לָהֶם הֶכְרֵחַ בּוֹ, אֶלָּא שֶׁכְּבָר יִמְנְעוּ מֵעַצְמָם גַּם אֶת הַמֻּכְרָח וִייַסְּרוּ גּוּפָם בְּיִסּוּרִין וּדְבָרִים זָרִים אֲשֶׁר לֹא חָפֵץ בָּהֶם ה' כְּלָל, אֶלָּא

which the Eternal totally rejects. The Sages have said (*Ta'anis* 22b): "A person is not allowed to mortify himself." And, when referring to charity, they said (*Yerushalmi Pe'ah* 8:9): "Whoever needs to take and doesn't is regarded as if he has shed blood." And they also said (*Ta'anis* 22b): "'Into a living being' (*Bereishis* 2:7) means that it is your duty to sustain the soul that I implanted within you." And (*Ta'anis* 11a): "Whoever fasts regularly is called a sinner," and our Sages established that this relates "to one who is not able to withstand self-affliction."

The need to care for one's physical well-being

Furthermore, Hillel used to say, "[The statement] 'One who is beneficent to his own soul is a pious person' (*Mishlei* 11:17) refers to the eating of breakfast," and Hillel would wash his face and hands in honor of his [Heavenly] Master, deriving this *a fortiore* from [the practice that prevailed at that time of] washing the statues that represented kings (*Vayikra Rabbah* 34:3).

Summary of the norms of abstinence

The fundamental rule to be derived from this is as follows: A person should abstain from any worldly matters that are unessential; on the other hand, anything that he regards as essential, for whatever reason, [must not be abstained from] because it is essential to him, [but] if he [disregards this principle and] abstains from it he is a sinner.

The details are left to sound judgment

This is a sound rule. Yet, the application of the specifics, in conformity to this rule, is left to one's discretion, "and a person will be extolled in accordance with [the degree of] his intelligence" (*Mishlei* 12:8). It is impossible to assemble all the specifics since they are so numerous and man's mind cannot encompass all of them. Rather, [one must deal with them one by one,] each at its appropriate time.

אַדְּרַבָּא, חֲכָמִים אָמְרוּ (תַּעֲנִית כב, ב): "אָסוּר לָאָדָם שֶׁיְּסַגֵּף עַצְמוֹ", וּבְעִנְיַן הַצְּדָקָה אָמְרוּ (יְרוּשַׁלְמִי פֵּאָה ח, ט): "כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִטּוֹל וְאֵינוֹ נוֹטֵל – הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים". וְכֵן אָמְרוּ (תַּעֲנִית כב, ב): "'לְנֶפֶשׁ חַיָּה' (בְּרֵאשִׁית, בְּרֵאשִׁית ב, ז), נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתִּי בְּךָ הַחֲיֵה אוֹתָהּ!" וְאָמְרוּ (שָׁם יא, א): "כָּל הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא חוֹטֵא", וְהֶעֱמִידוּהָ: "בִּדְלָא מָצֵי מְצַעֵר נַפְשֵׁהּ".

וְהִלֵּל הָיָה אוֹמֵר: "גּוֹמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד" (מִשְׁלֵי יא, יז) – עַל אֲכִילַת הַבֹּקֶר, וְהָיָה רוֹחֵץ פָּנָיו וְיָדָיו לִכְבוֹד קוֹנוֹ, קַל־וָחֹמֶר מִדְּיוֹקְנָאוֹת הַמְּלָכִים (וַיִּקְרָא רַבָּה לד, ג).

סִכּוּם דַּרְכֵי הַ'פְּרִישׁוּת' הַכְּלָלִיּוֹת

הֲרֵי לְךָ הַכְּלָל הָאֲמִתִּי: שֶׁכָּל מַה שֶּׁאֵינוֹ מֻכְרָח לָאָדָם בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם־הַזֶּה רָאוּי לוֹ שֶׁיִּפְרֹשׁ מֵהֶם; וְכָל מַה שֶּׁהוּא מֻכְרָח לוֹ, מֵאֵיזֶה טַעַם שֶׁיִּהְיֶה, כֵּיוָן שֶׁהוּא מֻכְרָח לוֹ, אִם הוּא פּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ – הֲרֵי זֶה חוֹטֵא.

הַפְּרָטִים מְסוּרִים לַשֵּׂכֶל הַיָּשָׁר

הִנֵּה זֶה כְּלָל נֶאֱמָן, אַךְ מִשְׁפַּט הַפְּרָטִים עַל פִּי הַכְּלָל הַזֶּה אֵינוֹ מָסוּר אֶלָּא אֶל שִׁקּוּל־הַדַּעַת "וּלְפִי שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל אִישׁ" (מִשְׁלֵי יב, ח), כִּי אִי־אֶפְשָׁר לְקַבֵּץ כָּל הַפְּרָטִים, כִּי רַבִּים הֵם וְאֵין שֵׂכֶל הָאָדָם יָכוֹל לְהַקִּיף עַל כֻּלָּם, אֶלָּא דָּבָר דָּבָר בְּעִתּוֹ.

Chapter 14
The Elements of Abstinence

The three major realms of abstinence and remarks about the first of these — pleasure

Abstinence consists of three major elements: abstinence from pleasures, abstinence in halachic matters, and abstinence in social conduct. Abstinence from pleasures consists of what we've mentioned in the previous chapter. This means that one should not take anything from the sphere of worldly matters other than what is essential [for him], and it includes anything that is pleasurable to the senses, such as food, intimate marital relations, clothing, strolling, auditory sensations and the like, though excluding [pleasure enjoyed] on those days when enjoyment is a mitzvah.

Abstinence in the realm of halachic matters

Abstinence in halachic matters consists of being continually stringent. One should consider even a minority viewpoint in a dispute if it seems justified, even when the Halachah has not been decided in accordance with this viewpoint (provided that this stringency does not lead to any leniency). And one should be stringent when in doubt, even where one could be lenient.

Abstinence regarding things that are close to being forbidden

Our Sages of blessed memory have already explained (*Chullin* 37b) the statement of Yechezkel: "'My soul has not been defiled' (*Yechezkel* 4:14) means, 'I have not eaten from any animal that required a Rabbinic decision, and I have not eaten from the meat [of an animal] that had to be slaughtered quickly.'" All of this is definitely permitted by law, yet nonetheless he decided to be stringent with himself.

I have already indicated previously that those who practice abstinence must not allow themselves to be

פֶּרֶק יד
בְּחֶלְקֵי הַפְּרִישׁוּת

שְׁלֹשֶׁת תְּחוּמֵי הַ׳פְּרִישׁוּת׳: בַּהֲנָאוֹת

חֶלְקֵי הַפְּרִישׁוּת הָרָאשִׁיִּים – שְׁלֹשָׁה. כִּי הִנֵּה יֵשׁ פְּרִישׁוּת בַּהֲנָאוֹת, פְּרִישׁוּת בַּדִּינִים, פְּרִישׁוּת בַּמִּנְהָגִים. הַפְּרִישׁוּת בַּהֲנָאוֹת הוּא, מַה שֶּׁהִזְכַּרְנוּ בַּפֶּרֶק הַקּוֹדֵם, דְּהַיְנוּ, שֶׁלֹּא לָקַחַת מִדִּבְרֵי הָעוֹלָם אֶלָּא מַה שֶּׁהַצֹּרֶךְ יַכְרִיחַ; וְדָבָר זֶה יַקִּיף עַל כָּל מַה שֶּׁהוּא תַּעֲנוּג לְאֶחָד מִן הַחוּשִׁים, וְהַיְנוּ: בְּמַאֲכָלוֹת, בִּבְעִילוֹת, בְּמַלְבּוּשִׁים, בְּטִיּוּלִים, בִּשְׁמוּעוֹת וְכָל כַּיּוֹצֵא־בָזֶה, רַק בַּיָּמִים שֶׁהָעֹנֶג בָּהֶם מִצְוָה.

הַ׳פְּרִישׁוּת׳ בַּדִּינִים – בְּמַחֲלוֹקוֹת – בִּסְפֵקוֹת

הַפְּרִישׁוּת בַּדִּינִים הוּא, לְהַחֲמִיר בָּהֶם תָּמִיד, לָחוּשׁ אֲפִלּוּ לְדִבְרֵי יָחִיד בְּמַחֲלֹקֶת אִם טַעֲמוֹ נִרְאֶה, אֲפִלּוּ שֶׁאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ וּבִתְנַאי שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֻמְרוֹ קֻלּוֹ; וּלְהַחֲמִיר בִּסְפֵקוֹת, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהָקֵל בָּהֶם.

– בִּדְבָרִים הַקְּרוֹבִים לְאִסּוּר

וּכְבָר בֵּאֲרוּ לָנוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (חולין לז, ב) מַאֲמַר יְחֶזְקֵאל: "׳הִנֵּה נַפְשִׁי לֹא מְטֻמָּאָה׳ (יְחֶזְקֵאל ד, יד) – שֶׁלֹּא אָכַלְתִּי מִבְּהֵמָה שֶׁהוֹרָה בָּהּ חָכָם וְלֹא אָכַלְתִּי מִבְּשַׂר כּוֹס־כּוֹס". וְהִנֵּה כָּל זֶה מֻתָּר הוּא מִן הַדִּין וַדַּאי, אֶלָּא אִיהוּ דְּאַחְמִיר אַנַּפְשֵׁהּ.

וּכְבָר זָכַרְתִּי לְמַעְלָה, שֶׁאֵין לִלְמֹד, מִמַּה שֶּׁהֻתַּר עַל

guided by what is permissible for the whole of Israel. They must distance themselves from what is repugnant, and from whatever is similar to it and from whatever is similar to that.

Mar Ukva: "I am like vinegar that derives from wine."

As Mar Ukva said (*Chullin* 105a): "In this matter my relationship to my father is like vinegar that derives from wine. If my father had eaten meat today, he would not eat cheese until the next day at the same time. Yet [when I eat meat in this meal], I will refrain from eating cheese [only] until the next meal." Now certainly his father's conduct was not governed by any halachic ruling, for otherwise Mar Ukva would surely not have contravened it. Rather, his father was stringent in [the way he practiced] abstinence. This is the reason why Mar Ukva referred to himself as "vinegar that derives from wine" since his abstinence was weaker than his father's.

Abstinence in social conduct

Abstinence in social conduct consists of solitude and separation from society to free one's heart for the service of the Eternal and for proper contemplation regarding it.

The need to avoid extremism

But this is conditional on his not leaning, here as well, toward the other extreme. For our Sages of blessed memory have already stated (*Kesubos* 17a): "A person's demeanor should always be oriented toward people," and they said (*Berachos* 63b), "'A sword upon those who fabricate [הַבַּדִּים] — they will be stupefied' (*Yirmeyahu* 50:36) is referring to a sword upon the enemies of Torah scholars [a euphemism for the Torah scholars themselves] who sit in isolation [בַּד-בְּבַד] while learning Torah." Rather, one should join [the company] of good people for as long as may be necessary for his Torah study or for earning a livelihood and afterwards he should seclude himself in order to cleave to his God and to attain the ways of righteousness and the true service of the Eternal.

The areas in which one should limit himself

This includes limiting one's speech, refraining from idle conversation, not gazing beyond one's four cubits, and all other such things which relate to mat-

כל ישראל, לפרושים – שיש להם להרחיק מן הכעור ומן הדומה לו ומן הדומה לדומה.

מר עוקבא: "אנא... חלא בר חמרא לגבי אבא"

וכן אמר מר עוקבא (חולין קה, א): "אנא בהאי מלתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאלו אבא כד אכל בשרא האידנא, לא הוה אכל גבינא עד למחר כי השתא, ואנא בהאי סעדתא לא אכילנא, בסעודתא אחריתי אכילנא". ובודאי שאין פסק־הלכה כמו שהיה אביו עושה, שאם לא כן, לא היה מר עוקבא עושה נגד זה, אלא שאביו מחמיר היה בפרישותו ולכך היה מר עוקבא קורא עצמו "חלא בר חמרא", לפי שלא היה פורש כל־כך כמוהו.

'פרישות' במנהגים (בקשרי חברה)

והפרישות במנהגים הוא התבודדות וההבדל מן החברה המדינית, לפנות לבו אל העבודה וההתבוננות בה כראוי.

– זהירות מהגזמות

ובתנאי שלא יטה גם בזה אל הקצה האחר, שכבר אמרו, זכרונם לברכה (כתבות יז, א): "לעולם תהא דעתו של אדם מערבת עם הבריות", וכן אמרו (ברכות סג, ב): "'חרב אל הבדים ונאלו' (ירמיה נ, לו) – חרב על שונאיהם של תלמידי־חכמים שיושבים בד־בבד ועוסקים בתורה", אלא יתחבר האדם עם הטובים זמן מה שמצטרך לו ללמודו או לפרנסתו, ויתבודד אחר כך להדבק באלהיו ולהשיג דרכי הישר והעבודה האמתית.

– מעוט בדבור – צמצום ההסתכלות

ובכלל זה למעט בדבורו ולזהר מן השיחה־בטלה ושלא להסתכל חוץ מארבע אמותיו וכל כיוצא־בזה מן

ters that become habitual to a person until they become second nature.

The specifics and the general rules

Although I have set out the rules of the three aforementioned elements in concise terms, you can see how they encompass many human actions, and I have already indicated to you that the specifics must be dealt with by one's judgment, so as to keep them in line with the appropriate and truthful standard of abstinence.

הָעִנְיָנִים שֶׁהָאָדָם מַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ בָּהֶם, עַד שֶׁנִּשְׁאָרִים לוֹ בַּטֶּבַע אֶל תְּנוּעוֹתָיו.

הַתְאָמַת הַפְּרָטִים לַכְּלָלִים

וְהִנֵּה שְׁלֹשֶׁת הַחֲלָקִים הָאֵלֶּה, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֲמַרְתִּים לְךָ בִּכְלָלִים קְצָרִים, הִנְּךָ רוֹאֶה שֶׁהֵם כּוֹלְלִים פְּעֻלּוֹת רַבּוֹת מִפְּעֻלּוֹת הָאָדָם, וּכְבָר אָמַרְתִּי לְךָ שֶׁהַפְּרָטִים אִי־אֶפְשָׁר לִמָּסֵר כִּי אִם לְשִׁקּוּל־הַדַּעַת לְהַיְשִׁיר אוֹתָם עַל יֹשֶׁר הַכְּלָל וַאֲמִתּוֹ.

Chapter 15
Acquiring Abstinence

Examining the negative aspects of worldly pleasures

The ideal way for a person to acquire abstinence is to examine the inferior nature of the pleasures of this world, their insignificance, and the serious ills that are likely to emerge from them.

The pull toward these illusory pleasures

The enticement of the eyes, which are tempted by the appearance of things that seem good and pleasant, draws one's nature to these pleasures to such an extent that one needs great strength and shrewdness in order to remove himself from their [influence].

Adam's sin is due to enticement

It was this enticement that caused the first sin to be committed, as the verse testifies (*Bereishis* 3:6): "The woman saw that the tree was good to eat, it was desirable to the eyes, and the tree was [also] attractive [as a means] to gain intelligence, so she took some of its fruit and ate [it]."

Understanding the evil of worldly pleasures will lead one to spurn them

Yet, when a person discerns that this "good" is totally false, illusory, and without any permanence, and the evil in it is real or imminently about to emerge from it, then surely he will loathe it and reject it totally.

One must internalize this lesson

This, then, is the entire lesson that one must teach himself: to recognize the flimsy nature of these pleasures and their falseness until he instinctively comes to loathe them and will find no difficulty in casting them out.

The example of eating

Although the pleasure of eating [for example] is the most sensory and stimulating of all [pleasures,] is there anything more perishable and more quickly lost than food? The span of time [of its entry into the

פֶּרֶק טו
בְּדַרְכֵי קְנִיַּת הַפְּרִישׁוּת
[וְהַהַרְחָקָה מִמַּפְסִידֶיהָ]

הַקִּנְיָן הַמֻּבְחָר: הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּחֶסְרוֹנוֹת תַּעֲנוּגוֹת הָעוה"ז

הִנֵּה הַדֶּרֶךְ הַמֻּבְחָר לִקְנוֹת אֶת הַפְּרִישׁוּת הוּא, שֶׁיִּסְתַּכֵּל הָאָדָם בִּגְרִיעוּת תַּעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם־הַזֶּה וּפְחִיתוּתָם מִצַּד עַצְמָם וְהָרָעוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁקְּרוֹבוֹת לְהִוָּלֵד מֵהֶם.

– הַנְּטִיָּה לַהֲנָאוֹת אֵלֶּה – עֵקֶב פִּתּוּי כּוֹזֵב

כִּי הִנֵּה מַה שֶּׁמַּטֶּה הַטֶּבַע אֶל הַתַּעֲנוּגוֹת הָאֵלֶּה, עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ כָּל־כָּךְ כֹּחַ וְתַחְבּוּלוֹת לְהַפְרִישׁוֹ מֵהֶם, הוּא פִּתּוּי הָעֵינַיִם הַנִּפְתִּים בְּמַרְאֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הוּא טוֹב וְעָרֵב, לִכְאוֹרָה.

– חֵטְא אָדָם הָרִאשׁוֹן – בִּגְלַל כֵּן

הוּא הַפִּתּוּי שֶׁגָּרַם לַחֵטְא הָרִאשׁוֹן שֶׁיֵּעָשֶׂה, כְּעֵדוּת הַכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית, בְּרֵאשִׁית ג, ו): "וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמַאֲכָל וְכִי תַאֲוָה הוּא לָעֵינַיִם וְנֶחְמָד הָעֵץ לְהַשְׂכִּיל וַתִּקַּח מִפִּרְיוֹ וַתֹּאכַל".

– בְּבֵרוּר הָרַע שֶׁבַּהֲנָאוֹת הָעוה"ז – הָאָדָם יִמְאַס בָּהֶם

אֲבָל כְּשֶׁיִּתְבָּרֵר אֶל הָאָדָם הֱיוֹת הַ"טּוֹב" הַהוּא כּוֹזֵב לְגַמְרֵי, מְדֻמֶּה וּבְלִי שׁוּם הַתְמָדָה נְכוֹנָה, וְהָרַע בּוֹ אֲמִתִּי אוֹ קָרוֹב לְהִוָּלֵד מִמֶּנּוּ בֶּאֱמֶת – וַדַּאי שֶׁיִּמְאַס בּוֹ וְלֹא יִרְצֵהוּ כְּלָל.

עַל־כֵּן, זֶהוּ כָּל הַלִּמּוּד שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּלַמֵּד הָאָדָם אֶת שִׂכְלוֹ, לְהַכִּיר בְּחֻלְשַׁת הַתַּעֲנוּגִים הָאֵלֶּה וְשִׁקְרָם – עַד שֶׁמֵּאֵלָיו יִמְאַס בָּם וְלֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו לְשַׁלְּחָם מֵאִתּוֹ.

– דֻּגְמָא: גְּרִיעוּת הֲנָאַת הָאֲכִילָה

הִנֵּה תַּעֲנוּג הַמַּאֲכָל הוּא הַיּוֹתֵר מוּחָשׁ וּמֻרְגָּשׁ, הֲיֵשׁ דָּבָר אָבֵד וְנִפְסָד יוֹתֵר מִמֶּנּוּ?! שֶׁהֲרֵי אֵין שִׁעוּרוֹ, אֶלָּא כְּשִׁעוּר

body] is no more than the time it takes to pass through the esophagus. Once it leaves that area and enters the intestines, it is gone and forgotten, as though it had never existed. Eating coarse bread, if one were to eat enough, could satiate him [the same way] eating fattened geese does. [The truth of this lesson becomes] even more [apparent] when one considers the many disorders that one might contract through eating, or at least the heaviness that one feels after meals and the vapors that becloud his brain. Surely, then, with all this in mind, a person will not want such a thing, since its good is not beneficial and its bad is harmful.

The same applies to all the other worldly pleasures

Similarly, if one were to examine all the other worldly pleasures, one would realize that even the apparent good in them lasts only a short time, while the harm they can cause is so serious and prolonged that it does not befit any intelligent person to risk the dangers of these ills for the sake of the minimal good [that will accrue from them]. This is obvious.

The inner process that leads one to the acquisition of abstinence

When one accustoms himself to this truth and analyzes it with diligence, he will slowly be freed from the stultifying imprisonment which the corporeal [world] has imposed on him and he will no longer be enticed by pseudo-enjoyments. He will then loathe them, and he will become aware that he should take from this world only what is essential, as I have written.

The factors that undermine abstinence: lack of contemplation and friends who pursue the vanities of this world

However, just as contemplation leads to the acquisition of abstinence, [we find] that thoughtlessness leads to its loss, and [so does] keeping company regularly with magnates and people of high society, who pursue honor and multiply vanity. When one sees this [display of] splendor and grandeur, his passions will inevitably become aroused in his desire for them. And even if he [succeeds] in not allowing his inclination to vanquish him, nonetheless he will not escape without a struggle and, consequently, he is in danger. This is what Shlomo said (*Koheles* 7:2): "It is better to

בֵּית־הַבְּלִיעָה, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה וְיָרַד בִּבְנֵי־הַמֵּעַיִם – אָבַד זִכְרוֹ וְנִשְׁכַּח כְּאִלּוּ לֹא הָיָה, וְכָךְ יִהְיֶה שָׂבֵעַ אִם אָכַל בַּרְבּוּרִים אֲבוּסִים, כְּמוֹ אִם אָכַל לֶחֶם־קִיבָר, לוּ אָכַל מִמֶּנּוּ כְּדֵי שְׂבִיעָה. כָּל־שֶׁכֵּן אִם יָשִׂים אֶל לִבּוֹ הֶחֳלָאִים הָרַבִּים שֶׁיְּכוֹלִים לָבוֹא עָלָיו מֵחֲמַת אֲכִילָתוֹ, וּלְפָחוֹת הַכֹּבֶד שֶׁמַּגִּיעֵהוּ אַחַר הָאֲכִילָה וְהָעֲשָׁנִים הַמַּהְבִּילִים אֶת שִׂכְלוֹ. הִנֵּה עַל כָּל אֵלֶּה וַדַּאי שֶׁלֹּא יַחְפֹּץ אָדָם בַּדָּבָר הַזֶּה, כֵּיוָן שֶׁטּוֹבָתוֹ אֵינָהּ טוֹבָה וְרָעָתוֹ רָעָה.

– וְכֵן בִּשְׁאָר הֲנָאוֹת הָעוה"ז

וּשְׁאָר כָּל הַהֲנָאוֹת שֶׁבָּעוֹלָם כְּמוֹ־כֵן, אִלּוּ יִתְבּוֹנֵן בָּהֶם, יִרְאֶה, שֶׁאֲפִלּוּ הַטּוֹב הַמְדֻמֶּה שֶׁבָּהֶם אֵינֶנּוּ אֶלָּא לִזְמַן מוּעָט, וְהָרַע שֶׁיָּכוֹל לְהִוָּלֵד מֵהֶם קָשֶׁה וְאָרֹךְ עַד שֶׁלֹּא יֵאוֹת לְשׁוּם בַּעַל־שֵׂכֶל לָשׂוּם עַצְמוֹ בְּסַכָּנוֹת הָרָעוֹת עַל רֶוַח הַטּוֹב הַמּוּעָט הַהוּא; וְזֶה פָּשׁוּט.

מַהֲלָךְ קְנִיַּת הַ'פְּרִישׁוּת'

וּכְשֶׁיַּרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ וְיַתְמִיד בְּעִיּוּנוֹ עַל הָאֱמֶת הַזֹּאת, הִנֵּה מְעַט־מְעַט יֵצֵא חָפְשִׁי מִמַּאֲסַר הַסִּכְלוּת אֲשֶׁר הַחֹמֶר אוֹסֵר אוֹתוֹ בּוֹ וְלֹא יִתְפַּתֶּה מִפִּתּוּיֵי הַהֲנָאוֹת הַכּוֹזְבוֹת כְּלָל, אָז יִמְאַס בָּהֶן וְיֵדַע שֶׁאֵין לוֹ לָקַחַת מִן הָעוֹלָם אֶלָּא הַהֶכְרֵחִי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי.

מַפְסִידֵי הַ'פְּרִישׁוּת' – אִי־יְדִיעַת הנ"ל – חֶבְרַת רוֹדְפֵי הַהֶבֶל

וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁהַהִתְבּוֹנֵן עַל זֶה הַדָּבָר גּוֹרֵם קְנִיַּת הַפְּרִישׁוּת, כָּךְ סִכְלוּתוֹ מַפְסִיד אוֹתוֹ וְהַהִתְמָדָה בֵּין הַשָּׂרִים וְאַנְשֵׁי־הַגְּדוֹלוֹת הָרוֹדְפִים אַחַר הַכָּבוֹד וּמַרְבִּים הַהֶבֶל, כִּי בִּרְאוֹתוֹ אֶת הַיְקָר הַהוּא וְהַגְּדֻלָּה הַהִיא, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִתְעוֹרֵר תַּאֲוָתוֹ בּוֹ לַחְמוֹד אוֹתָם, וַאֲפִלּוּ לֹא יַנִּיחַ אֶת יִצְרוֹ שֶׁיְּנַצֵּחַ אוֹתוֹ – עַל־כָּל־פָּנִים מִידֵי מִלְחָמָה לֹא יִמָּלֵט, וְהִנֵּה הוּא בְּסַכָּנָה. וּכְעִנְיָן זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה (קֹהֶלֶת ז, ב): "טוֹב לָלֶכֶת אֶל בֵּית־אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל בֵּית־מִשְׁתֶּה".

go to a house of mourning than to go to a house of festivities."

Solitude is the means for combating the factors that undermine abstinence

More valuable than anything is solitude. Just as it removes worldly affairs from one's sight, it also removes the desire for them from his heart. David HaMelech, may peace be upon him, was extolling solitude when he stated (*Tehillim* 55:7): "If only I had wings to fly like a dove. I would then fly [afar] and [find a place to] dwell. I would wander afar and sleep in the wilderness, Selah." We find [in Scripture] that the Prophets Eliyahu and Elisha established themselves in the mountains so that they would have solitude. And those Sages of blessed memory, *HaChasidim HaRishonim* [who assiduously practiced piety in the earlier generations], followed in their footsteps, because they found that this was the most effective means for the acquisition of abstinence, which would protect them from being caught up in the folly of their contemporaries.

The need for a step-by-step approach to acquire the virtue of abstinence

The acquisition of abstinence demands caution — one should not think that he can jump ahead or leap to the ultimate goal in a moment's time. He will surely not succeed. Rather, one should cultivate abstinence progressively, bit by bit — today he acquires this bit, tomorrow he will add a bit more — until he adapts to it completely. For it will become a part of him just like his natural instincts!

הַהִתְבּוֹדְדוּת – כְּדֶרֶךְ לְהַרְחִיק אֶת מַפְסִידֵי הַ׳פְּרִישׁוּת׳

וְיָקָר מִן הַכֹּל הוּא הַהִתְבּוֹדְדוּת, כִּי כְּמוֹ שֶׁמֵּסִיר מֵעֵינָיו עִנְיְנֵי הָעוֹלָם – כֵּן מַעֲבִיר חֶמְדָּתָם מִלִּבּוֹ. וּכְבָר הִזְכִּיר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, בְּשֶׁבַח הַהִתְבּוֹדְדוּת וְאָמַר (תְּהִלִּים נה, ז): ״מִי יִתֶּן לִי אֵבֶר כַּיּוֹנָה אָעוּפָה וְאֶשְׁכֹּנָה, הִנֵּה אַרְחִיק נְדֹד אָלִין בַּמִּדְבָּר סֶלָה״. וְהַנְּבִיאִים, אֵלִיָּהוּ וֶאֱלִישָׁע, מָצָאנוּ הֱיוֹתָם מְיַחֲדִים מְקוֹמָם עַל הֶהָרִים מִפְּנֵי הִתְבּוֹדְדוּתָם. וְהַחֲכָמִים הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הָלְכוּ בְּעִקְּבוֹתֵיהֶם, כִּי מָצְאוּ לָהֶם זֶה הָאֶמְצָעִי הַיּוֹתֵר מוּכָן לִקְנוֹת שְׁלֵמוּת הַפְּרִישׁוּת, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יְבִיאוּם הַבְלֵי חַבְרֵיהֶם לְהַהְבִּיל גַּם הֵם כְּמוֹתָם.

הַהַדְרָגָתִיּוּת הֶכְרֵחִית בִּקְנִיַּת הַ׳פְּרִישׁוּת׳

וּמִמַּה שֶּׁצָּרִיךְ לִזָּהֵר בִּקְנִיַּת הַפְּרִישׁוּת הוּא, שֶׁלֹּא יִרְצֶה הָאָדָם לְדַלֵּג וְלִקְפֹּץ אֶל הַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן שֶׁבּוֹ רֶגַע אֶחָד, כִּי זֶה וַדַּאי לֹא יַעֲלֶה בְּיָדוֹ, אֶלָּא יִהְיֶה פּוֹרֵשׁ וְהוֹלֵךְ מְעַט־מְעַט, הַיּוֹם יִקְנֶה קְצָת מִמֶּנּוּ וּמָחָר יוֹסִיף עָלָיו מְעַט יוֹתֵר, עַד שֶׁיִּתְרַגֵּל בּוֹ לְגַמְרֵי, כִּי יָשׁוּב לוֹ כְּמוֹ טֶבַע מַמָּשׁ.

Chapter 16
The Virtue of Purity

Purity — cleansing the heart from the influences of the evil inclination

Purity entails corrective measures aimed at [the refinement of] one's heart and thoughts. This idiom was used by David, who said (*Tehillim* 51:12): "Create for me, O God, a pure heart." The purpose of this virtue is that a person should prevent the evil inclination from influencing his actions. All of his actions should be permeated with knowledge and fear [of the Eternal] and should be free of sin and lustful desire.

Purity in deeds is essential even for one's physical well-being

This is relevant even to an action that involves one's physical and material needs. For even though one conducts himself with abstinence — taking from the world no more than what is essential — he must still purify his heart and thought so that the little that he does take should have nothing to do with pleasure and desire. Rather, the intent of his action should be directed toward the good that will emerge from this deed and it should be bound to knowledge and the service of the Eternal.

Rabbi Eliezer's conduct

As they said about Rabbi Eliezer (*Nedarim* 20b), "He would expose a handbreadth and conceal two handbreadths, and it seemed as though he was being compelled by a demon." He received no pleasure whatsoever [from this], and he performed this deed only because of the mitzvah involved and because it was an act of Divine service. And in this vein Shlomo said (*Mishlei* 3:6): "In all of your ways know Him and He will align your paths."

At the same time, one should be aware that just as it is possible for purity of thought to influence corpo-

פֶּרֶק טז
בְּבֵאוּר מִדַּת הַטָּהֳרָה [וַחֲלָקֶיהָ]

הַ'טָּהֳרָה' – זִכּוּךְ הַלֵּב מֵהַשְׁפָּעַת הַיֵּצֶר

הַטָּהֳרָה הִיא תִּקּוּן הַלֵּב וְהַמַּחֲשָׁבוֹת. וְזֶה הַלָּשׁוֹן מְצָאנוּהוּ אֵצֶל דָּוִד, שֶׁאָמַר (תְּהִלִּים נא, יב): "לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים". וְעִנְיָנָהּ – שֶׁלֹּא יַנִּיחַ הָאָדָם מָקוֹם לַיֵּצֶר בְּמַעֲשָׂיו, אֶלָּא יִהְיוּ כָּל מַעֲשָׂיו עַל צַד הַחָכְמָה וְהַיִּרְאָה וְלֹא עַל צַד הַחֵטְא וְהַתַּאֲוָה.

– אַף בַּמַּעֲשִׂים הַגַּשְׁמִיִּים הַהֶכְרֵחִיִּים

וְזֶה אֲפִלּוּ בַּמַּעֲשִׂים הַגּוּפָנִיִּים וְהַחָמְרִיִּים, שֶׁאֲפִלּוּ אַחֲרֵי הִתְנַהֲגוֹ בִּפְרִישׁוּת, דְּהַיְנוּ, שֶׁלֹּא יִקַּח מִן הָעוֹלָם אֶלָּא הַהֶכְרֵחִי, עֲדַיִן יִצְטָרֵךְ לְטַהֵר לִבּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ, שֶׁגַּם בְּאוֹתוֹ הַמְּעַט אֲשֶׁר הוּא לוֹקֵחַ, לֹא יְכַוֵּן אֶל הַהֲנָאָה וְהַתַּאֲוָה כְּלָל, אֶלָּא תִּהְיֶה כַּוָּנָתוֹ אֶל הַטּוֹב הַיּוֹצֵא מִן הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא עַל צַד הַחָכְמָה וְהָעֲבוֹדָה.

(הַנְהָגַת ר' אֱלִיעֶזֶר)

וּכְעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (נְדָרִים כ, ב), שֶׁהָיָה מְגַלֶּה טֶפַח וּמְכַסֶּה טְפָחַיִם וְדוֹמֶה לְמִי שֶׁכְּפָאוֹ שֵׁד, שֶׁלֹּא הָיָה נֶהֱנֶה כְּלָל, וְלֹא הָיָה עוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא אֶלָּא מִפְּנֵי הַמִּצְוָה וְהָעֲבוֹדָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלֵי ג, ו): "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ וְהוּא יְיַשֵּׁר אֹרְחֹתֶיךָ".

וְאָמְנָם, צָרִיךְ שֶׁתֵּדַע, שֶׁכְּמוֹ שֶׁשַּׁיָּךְ טָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה

Purity in deeds carried out in the service of the Eternal

ral acts that naturally attract the evil inclination — distancing them from it and thereby preventing them from being possessed by it — it is also possible for purity of thought to influence deeds that are oriented toward the Creator, may His Name be blessed, so that they should not veer from Him and be possessed by the evil inclination. [This will prevent what is often] referred to by our Rabbis of blessed memory as [the performance of a mitzvah] "not for its own sake" [but for ulterior motives].

Those who perform mitzvos for ulterior motives

However, it is clear from the words of the Sages of blessed memory that there are various categories that relate to the performance of a mitzvah for ulterior motives.

The worst of these is one who exploits the service of the Eternal for his own gain

The worst of them is the person who only serves the Eternal in order to deceive people, and for the sake of honor or monetary gain. Referring to such an individual it has been stated (*Yerushalmi Berachos* 1:5): "He would have been better off had he been strangled by his placenta." And the Prophet was referring to just such a person when he said (*Yeshayahu* 64:5): "We have all become as one who is impure, and all our righteousness is like a tattered garment."

One who serves the Eternal for the sake of reward

Another type of ulterior motive involves a person who serves the Eternal for the sake of the reward. Referring to such a person, it has been said (*Pesachim* 50b): "One should always engage in Torah and mitzvos, even for ulterior motives, for through ulterior motives one will be led to engage in them for their own sake." Nonetheless, he who has not yet attained purity of motivation by means of these ulterior motives is far from having achieved perfection.

Ulterior motives that are intermingled with one's pure thoughts

On the other hand, what requires even more serious evaluation and concentrated application is the mingling of ulterior motives [with one's pure intentions]. This means that sometimes a person will truly perform a mitzvah with the right intentions — because our Father in Heaven decreed it. Yet he does not refrain from adding some other motive such as his

'טָהֳרָה' גַּם בַּמִּצְוֹות – שֶׁתִּהְיֶינָה "לִשְׁמָהּ"

בַּמַּעֲשִׂים הַגּוּפָנִיִּים, אֲשֶׁר הֵם מִצַּד עַצְמָם קְרוֹבִים לַיֵּצֶר, לְשֶׁיִּתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיוּ מִשֶּׁלּוֹ, כֵּן שַׁיָּךְ טָהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה בַּמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים הַקְּרוֹבִים לַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, לְשֶׁלֹּא יִתְרַחֲקוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיוּ מִשֶּׁל הַיֵּצֶר, וְהוּא עִנְיַן "שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ" הַמֻּזְכָּר בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, פְּעָמִים רַבּוֹת.

דַּרְגוֹת בְּ"שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ"

וְאוּלָם כְּבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּבְרֵי הַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, שֶׁיֵּשׁ מִינִים שׁוֹנִים שֶׁל "שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ".

א. הָרַע מִכֻּלָּם – הַמִּתְחַזֶּה כְּעוֹבֵד-ה' לְתוֹעַלְתּוֹ

הָרַע מִכֻּלָּם הוּא, שֶׁאֵינֶנּוּ עוֹבֵד לְשֵׁם עֲבוֹדָה כְּלָל, אֶלָּא לְרַמּוֹת בְּנֵי־הָאָדָם וּלְהַרְוִיחַ הוּא כָּבוֹד אוֹ מָמוֹן. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בּוֹ: (יְרוּשַׁלְמִי בְּרָכוֹת א, ה): "נוֹחַ לוֹ שֶׁנֶּהֶפְכָה שִׁלְיָתוֹ עַל פָּנָיו", וְעָלָיו אָמַר הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָה סד, ה): "וַנְּהִי כַטָּמֵא כֻּלָּנוּ וּכְבֶגֶד עִדִּים כָּל צִדְקֹתֵינוּ".

ב. עֲבוֹדַת-ה' עַל-מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס

וְיֵשׁ מִין אַחֵר שֶׁל "שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ", שֶׁהוּא הָעֲבוֹדָה עַל־מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס, וְעָלָיו אָמְרוּ (פְּסָחִים נ, ב): "לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹות וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא־לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ". אַךְ עַל־כָּל־פָּנִים, מִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ עֲדַיִן מִתּוֹךְ "שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ" אֶל "לִשְׁמָהּ", הֲרֵי רָחוֹק הוּא מִשְּׁלֵמוּתוֹ.

ג. תַּעֲרֹבֶת "לִשְׁמָהּ" וְ"שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ"

אָמְנָם, מַה שֶּׁצָּרִיךְ לָאָדָם יוֹתֵר עִיּוּן וּמְלָאכָה רַבָּה, הוּא תַּעֲרֹבֶת הָאִסּוּר, דְּהַיְנוּ, שֶׁלִּפְעָמִים הָאָדָם הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה מִצְוָה לִשְׁמָהּ מַמָּשׁ, שֶׁכָּךְ גָּזַר אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, אָמְנָם לֹא יֶחְדַּל מִלְּשַׁתֵּף עִמָּהּ אֵיזֶה פְּנִיָּה אַחֶרֶת, אוֹ

desire to be praised or to be rewarded.

The incident involving the daughter of Rabbi Chanina ben Teradyon

And sometimes a person may have no intention of courting praise. Nevertheless, the joy that he experiences by being praised will motivate him to be more conscientious. This is what happened to the daughter of Rabbi Chanina ben Teradyon (*Avodah Zarah* 18a), who had a graceful way of walking. When she overheard people saying, "How nice are the strides of this young lady," she immediately took even greater care. This additional care was the result of the praise she received. And although an offense of this nature is relatively insignificant, nonetheless, a deed that is tainted in this manner cannot be considered completely pure.

The sifting of flour for the Minchas HaOmer

Just as the meal-offering of the Omer cannot be sacrificed on the altar of the Beis HaMikdash unless it had been sifted by passing through thirteen sieves (*Menachos* 76b) — for only in this manner can it be guaranteed to be without any dross — likewise one may not submit a deed to the highest altar (the will of the Eternal) [with the intention] that it become a part of the perfect and supreme Divine service if it is anything other than the choicest of deeds, completely purified from all dross.

There is also value in performing a mitzvah for ulterior motives

I am not saying that anything less than this will be totally rejected, for the Holy One blessed be He does not withhold the reward due to any creature, and He gives payment for one's deeds according to their worth.

Defining the Divine service, which is completely pure

What I am referring to is the faultless Divine service that anyone who truly loves the Eternal should aspire to; this term should be used only for that service, which is completely pure and directed only to the Eternal and not to anything else. Any action that falls short of this standard will, to that degree, detract from [the quality of] its Divine service.

What David HaMelech said about this matter

This is what David HaMelech, may peace be upon him, said (*Tehillim* 73:25): "Whom do I desire in the heavens, and besides You I wish for nothing else on

שישבחוהו בני־האדם או שיקבל שכר במעשהו.

(מעשה בתו של ר' חנינא בן תרדיון)

ולפעמים, אפלו אם לא יהיה מתכון ממש לשישבחוהו – בשמח לבו על השבח ירבה לדקדק יותר. כעין מעשה של בתו של רבי חנינא בן תרדיון (עבודה־זרה יח, א), שהיתה פוסעת פסיעות יפות, וכיון ששמעה שאומרים: 'כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו', מיד דקדקה יותר. הרי התוספת הזה נולד מכח השבח ששבחוה. ואמנם אף־על־פי שאסור כזה בטל במעוטו, על־כל־פנים, המעשה שתערבת כזה בתוכו – טהור לגמרי איננו.

– נפוי הסלת למנחת העמר – דגמא לטהרת־העבודה

כי הנה, כשם שאין עולה על גבי המזבח שלמטה אלא סלת נקיה מנפה בשלש עשרה נפה (מנחות עו, ב; משנה י, ד) שכבר טהר לגמרי מכל סיג, כך אי־אפשר לעלות על רצון מזבחו העליון, להיות מעבודת האל השלמה והמבחרת, אלא המבחר שבמעשים, הטהור מכל סיג.

יש ערך ושכר גם ל"שלא־לשמה"

ואינני אומר, שמה שהוא זולת זה יהיה נדחה לגמרי, כי הרי הקדוש־ברוך־הוא אינו מקפח שכר כל בריה (עפ"י פסחים קיח, ב), ומשלם שכר המעשים לפי מה שהב

אמנם על העבודה התמימה אני מדבר, הראויה לכל אוהבי ה' באמת, שלא יקרא בזה השם, אלא העבודה הטהורה לגמרי, שלא תהיה הפניה בה אלא לשם יתברך ולא לזולתו. וכל מה שיתרחק מן המדרגה הזאת, כפי הרבות רחוקו – כן ירבה החסרון בה.

דברי דוד על טהרת־העבודה

הוא מה שדוד המלך, עליו השלום, אומר (תהלים עג, כה): "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ". ואמר

the earth." Similarly, he stated (ibid. 119:140): "Your word [אִמְרָתְךָ] is very pure and Your servant loves it." True service of the Eternal requires much more purification than do gold or silver. This is what has been said about the Torah (ibid. 12:7): "The words [אִמְרוֹת] of the Eternal are pure words [אֲמָרוֹת טְהֹרוֹת], as silver, purified in a crucible upon the earth, refined sevenfold."

Purity entails performing a mitzvah as it was originally meant to be done [כְּמַאֲמָרָהּ]

He who serves the Eternal truly will not find satisfaction in minimal fulfillment nor will he be willing to accept silver mixed with dross and tin, i.e., worship that is tainted by impure motives. The only thing that he will find acceptable will be worship that is properly cleansed and purified. At this point he will be classified as one who "performs the mitzvah as it was originally meant to be done [כְּמַאֲמָרָהּ]," and about whom our Sages of blessed memory have said (*Shabbos* 63a): "Whoever performs a mitzvah as it was originally meant to be done [כְּמַאֲמָרָהּ], will never receive evil tidings." Similarly, they of blessed memory declared (*Nedarim* 62a): "Do things for the sake of He Who has created them, and speak about them for the sake of Heaven."

Aspiring to purity in the Divine service befits only those who love the Eternal

This is the chosen [way] of those who serve the Eternal with a whole heart. For he who does not cleave to the Eternal with absolute love, the adoption of this type of service will become arduous and hard to bear. For he will say: "Who can sustain this? We are ordinary mortals, born of women. We cannot possibly attain such refinement and purification!" But the hearts of those who love the Eternal and aspire to serve Him rejoice in expressing the commitment of their love for Him and in strengthening themselves through the refinement and purification of His service. This is what David HaMelech himself concluded in the verse which is quoted above (*Tehillim* 119:140): "And Your servant loves it."

In reality, this is the acid test through which those who serve the Eternal are graded and distinguished.

כְּמוֹ כֵן (שָׁם קיט, קמ): "צְרוּפָה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעַבְדְּךָ אֲהֵבָהּ". כִּי בֶּאֱמֶת, הָעֲבוֹדָה הָאֲמִתִּית צְרִיכָה לִהְיוֹת צְרוּפָה הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן הַזָּהָב וּמִן הַכֶּסֶף, וְהוּא מַה שֶּׁנֶּאֱמַר עַל הַתּוֹרָה (שָׁם יב, ז): "אִמְרוֹת ה' אֲמָרוֹת טְהֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם".

הַ'טָּהוֹר' נִקְרָא: "עוֹשֶׂה מִצְוָה כְּמַאֲמָרָהּ"

וּמִי שֶׁהוּא עוֹבֵד ה' בֶּאֱמֶת, לֹא יִסְתַּפֵּק בָּזֶה בִּמְעַט וְלֹא יִתְרַצֶּה לָקַחַת כֶּסֶף מְעֹרָב בְּסִיגִים וּבְדִילִים, דְּהַיְנוּ, עֲבוֹדָה מְעֹרֶבֶת בִּפְנִיּוֹת לֹא טוֹבוֹת, אֶלָּא הַזַּךְ וְהַטָּהוֹר כָּרָאוּי, וְאָז יִקָּרֵא "עוֹשֶׂה מִצְוָה כְּמַאֲמָרָהּ", שֶׁעָלָיו אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת סג, א): "כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה כְּמַאֲמָרָהּ אֵין מְבַשְּׂרִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת", וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נְדָרִים סב, א): "עֲשֵׂה דְבָרִים לְשֵׁם פָּעֳלָן וְדַבֵּר בָּהֶם לִשְׁמָן".

טָהֳרַת-הָעֲבוֹדָה מַתְאִימָה רַק לְאוֹהֲבֵי-ה'

וְהוּא מַה שֶּׁבּוֹחֲרִים אוֹתָם שֶׁהֵם עוֹבְדֵי ה' בְּלֵב שָׁלֵם. כִּי מִי שֶׁלֹּא נִתְדַּבֵּק עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּאַהֲבָה אֲמִתִּית, צֵרוּף הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת תִּהְיֶה לוֹ לְטֹרַח וּלְמַשָּׂא גָדוֹל, כִּי יֹאמַר: 'מִי יוּכַל לַעֲמוֹד בָּזֶה, וַאֲנַחְנוּ בְּנֵי־חֹמֶר יְלוּדֵי־אִשָּׁה אִי־אֶפְשָׁר לָנוּ לְהַגִּיעַ אֶל הַזִּקּוּק וְהַצֵּרוּף הַזֶּה!' אָמְנָם, אוֹהֲבֵי־ה' וַחֲפֵצֵי עֲבוֹדָתוֹ – הִנֵּה שָׂמֵחַ לִבָּם לְהַרְאוֹת אֱמוּנַת אַהֲבָתָם לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּלְהִתְעַצֵּם בִּצְרוּפָהּ וְטָהֳרָתָהּ, הוּא מַה שֶּׁסִּיֵּם דָּוִד עַצְמוֹ מַאֲמָרוֹ: (תְּהִלִּים קיט, קמ) "וְעַבְדְּךָ אֲהֵבָהּ".

דַּרְגוֹת עוֹבְדֵי-ה' – לְפִי מִדַּת הַ'טָּהֳרָה'

וְהִנֵּה בֶּאֱמֶת, זֶהוּ הַמִּבְחָן שֶׁבּוֹ נִבְחָנִים וְנִבְדָּלִים עוֹבְדֵי ה' עַצְמָם בְּמַדְרֵגָתָם, כִּי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְטַהֵר לִבּוֹ יוֹתֵר –

The servants of the Eternal are measured and recognized by their purity

He who has a greater understanding as to how to purify his heart will find himself closer to the Eternal and more beloved by Him. It was this standard of purity that characterized "the first ones in the Land," who prevailed and triumphed in this matter: our forefathers and the "shepherds" [the leaders of the nation of Israel], who purified their hearts before the Eternal. David was referring to this when he cautioned his son Shlomo (*Divrei HaYamim I* 28:9): "For the Eternal searches all hearts and understands all the workings of [our] thoughts."

The Merciful One desires the heart of man

Similarly, our Sages of blessed memory said (*Sanhedrin* 106b): "The Merciful One desires the heart [of man]." For the Master, blessed be He, is not satisfied with deeds alone in the performance of mitzvos. Rather, what is most important to Him is that the heart be pure so that it may direct itself to the true service of the Eternal. The heart is the king that rules over the rest of the body, and if it does not rouse itself to serve the Blessed One, the service of the other limbs is meaningless. For they will go where the spirit of the heart takes them. Scripture states explicitly (*Mishlei* 23:26): "My son, give your heart to Me."

הוּא הַמִּתְקָרֵב יוֹתֵר וְהָאָהוּב יוֹתֵר אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ. הֵם הֵמָּה הָרִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה, אֲשֶׁר גָּבְרוּ וְנִצְּחוּ בַּדָּבָר הַזֶּה, הָאָבוֹת וּשְׁאָר הָרוֹעִים אֲשֶׁר טִהֲרוּ לִבָּם לְפָנָיו. הוּא מַה שֶּׁדָּוִד מַזְהִיר אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ (דִּבְרֵי הַיָּמִים א׳ כח, ט): "כִּי כָל לְבָבוֹת דּוֹרֵשׁ ה׳ וְכָל יֵצֶר מַחֲשָׁבוֹת מֵבִין".

"רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי"

וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין קו, ב): "רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי", כִּי אֵין דַּי לָאָדוֹן בָּרוּךְ־הוּא בְּמַעֲשִׂים לְבַדָּם שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֵׂי מִצְוָה, אֶלָּא הָעִקָּר לְפָנָיו, שֶׁהַלֵּב יִהְיֶה טָהוֹר לְכַוֵּן בָּהּ לַעֲבוֹדָה אֲמִתִּית. וְהִנֵּה הַלֵּב הוּא הַמֶּלֶךְ לְכָל חֶלְקֵי הַגּוּף וְנוֹהֵג בָּם, וְאִם הוּא אֵינוֹ מֵבִיא עַצְמוֹ אֶל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֵין עֲבוֹדַת שְׁאָר הָאֵבָרִים כְּלוּם, כִּי אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה שָׁמָּה רוּחַ הַלֵּב לָלֶכֶת יֵלֵכוּ. וּמִקְרָא כָּתוּב בְּפֵרוּשׁ (מִשְׁלֵי כג, כו): "תְּנָה בְנִי לִבְּךָ לִי".

Chapter 17
Acquiring Purity

Purity is acquired by contemplating the base nature of pleasure in this world

Acquiring this virtue is easy for one who has, through effort, already acquired the virtues taught until now. When one contemplates and examines the base nature of the pleasures of the world and their benefits, as I have written previously, he will find them repulsive and he will regard them only as the ills and defects of the corporeal, obscure, and crude [side of human] nature. And when it becomes absolutely clear to him that they really are defects and ills, it will no doubt be easier for him to dissociate himself from them and to remove them from his heart. Therefore, the more he is able to develop a deep and enduring awareness of the base nature of corporeality and its pleasures, the easier it will be for him to purify his thoughts and his heart and totally prevent them from drawing him toward the evil inclination. In his actions in relation to the corporeal, he should always behave like one who is being coerced [by his natural instincts].

The analytical methods for acquiring purity accord with its division into two categories

However, in the same manner that we divided purity of thought into two separate categories — the one in reference to physical deeds and the other in reference to deeds devoted to the service of the Eternal — likewise the intellectual effort needed to acquire it falls into two categories.

The attainment of purity in the domain of corporal actions

Thus, in order to purify one's thought in the domain of corporal actions, one must continually scrutinize the base nature of the [physical] world and its pleasures, as I have written.

But to purify one's thought in the type of deeds devoted to the service of the Eternal, one must expand

פֶּרֶק יז
בְּדַרְכֵי קְנִיַּת הַטָּהֳרָה
[וְהַהַרְחָקָה מִמַּפְסִידֶיהָ]

קְנִיַּת הַ'טָּהֳרָה' בְּהִתְבּוֹנְנוּת בִּפְחִיתוּת תַּעֲנוּגֵי הָעוה"ז

הִנֵּה הַדֶּרֶךְ לְהַשִּׂיג הַמִּדָּה הַזֹּאת קַל הוּא לְמִי שֶׁכְּבָר הִשְׁתַּדֵּל וְהִשִּׂיג הַמִּדּוֹת הַשְּׁנוּיוֹת עַד הֵנָּה. כִּי הִנֵּה כְּשֶׁיַּחֲשֹׁב וְיִתְבּוֹנֵן עַל פְּחִיתוּת תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם וְטוֹבוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי לְמַעְלָה, יִמְאַס בָּהֶם וְלֹא יַחְשְׁבֵם אֶלָּא לְרָעוֹת וּלְחֶסְרוֹנוֹת הַטֶּבַע הַחָמְרִי הֶחָשׁוּךְ וְהַגַּס. וּבְהִתְאַמֵּת אֶצְלוֹ הֱיוֹתָם מַמָּשׁ חֶסְרוֹנוֹת וְרָעוֹת – וַדַּאי שֶׁיֵּקַל לוֹ לְהִבָּדֵל מֵהֶם וְלַהֲסִירָם מִלִּבּוֹ. עַל כֵּן, כָּל מַה שֶּׁיַּעֲמִיק וְיַתְמִיד לְהַכִּיר פְּחִיתוּת הַחָמְרִיּוּת וְתַעֲנוּגָיו, יוֹתֵר יִהְיֶה נָקֵל לוֹ לְטַהֵר מַחְשְׁבוֹתָיו וְלִבּוֹ שֶׁלֹּא לִפְנוֹת אֶל הַיֵּצֶר כְּלָל בְּשׁוּם מַעֲשֶׂה מִן הַמַּעֲשִׂים, אֶלָּא יִהְיֶה בַּמַּעֲשִׂים הַחָמְרִיִּים כְּאָנוּס, לֹא זוּלַת.

דַּרְכֵי הָעִיּוּן לִקְנִיַּת הַ'טָּהֳרָה' – בְּהֶתְאֵם לִשְׁנֵי חֲלָקֶיהָ

וְאָמְנָם, כְּמוֹ שֶׁטָּהֳרַת הַמַּחֲשָׁבָה חִלַּקְנוּהָ לִשְׁנֵי חֲלָקִים: הָאֶחָד – בְּמַעֲשִׂים הַגּוּפָנִיִּים, וְהָאֶחָד – בְּמַעֲשֵׂי הָעֲבוֹדָה, כֵּן הָעִיּוּן הַמִּצְטָרֵךְ כְּדֵי לִקְנוֹתָהּ, יִתְחַלֵּק לִשְׁנַיִם.

כִּי הִנֵּה לְטַהֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּמַעֲשֵׂי גּוּפָנִיּוּתוֹ, הַדֶּרֶךְ הוּא לְהַתְמִיד הִסְתַּכְּלוּתוֹ עַל פְּחִיתוּת הָעוֹלָם וְתַעֲנוּגָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי.

וּלְטַהֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּמַעֲשֵׂי עֲבוֹדָתוֹ, יַרְבֶּה הִתְבּוֹנְנוּתוֹ

Purity, in deeds that are devoted to the Divine service, is achieved by avoiding the deception of honor

his awareness of the delusory nature of honor and the deceptions that are connected with it, and he must train himself to flee from honor. Consequently, when he is occupied with serving the Eternal, he will be cleansed of the influence that comes from the admiration and praise of his fellows, and his thought will be directed solely to our Master, Whom we extol and Who is [the source of] all our goodness and perfection — there is none other. Similarly, it states (*Devarim* 10:21): "He is your praise and He is your God."

Preparing oneself for a mitzvah leads one to contemplate

Among those deeds that direct one toward the acquisition of this virtue is the manner in which one prepares himself regarding the Divine service and the mitzvos. This means that one should not approach the fulfillment of a mitzvah impulsively, when his presence of mind is deficient and he cannot [therefore] think clearly about what he is doing. Rather, he should arouse himself and patiently prepare his heart until he enters the stage of contemplation; then he should contemplate what he is planning to do and before Whom he is planning to do it. For once he begins this process of analysis it will be easy to discard any extraneous motives and to internalize the truly desirable motivation.

Those who practiced piety in the earlier generations

Let us recall that *HaChasidim HaRishonim* [those who practiced piety in the earlier generations] used to devote one hour before their prayers (*Berachos* 30b), to directing their hearts to the Divine Presence. They surely did not spend that hour idly. Rather, they aroused and prepared their hearts for the forthcoming prayer, divesting themselves of any foreign thoughts and filling their [spirits] with the requisite fear and love of the Eternal. And it says (*Iyov* 11:13): "If you have prepared your heart, you may [then] spread your hands toward Him."

Factors that negate acquiring purity

The factors that undermine this virtue are [the result of] insufficient examination in the aforementioned matters, i.e., the lack of awareness regarding

ה׳טָהֳרָה׳ – בְּמַעֲשֵׂי-הָעֲבוֹדָה תֻּשַּׂג בְּאִי-הַחֲשָׁבַת הַכָּבוֹד

עַל תַּרְמִית הַכָּבוֹד וּכְזָבָיו וְיַרְגִּיל עַצְמוֹ לִבְרֹחַ מִמֶּנּוּ, אָז יִנָּקֶה בְּעֵת עֲבוֹדָתוֹ מִפְּנוֹת אֶל הַשֶּׁבַח וְאֶל הַתְּהִלָּה אֲשֶׁר יְהַלְלוּהוּ בְּנֵי־הָאָדָם וְתִהְיֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ פּוֹנָה בְּיִחוּד אֶל אֲדוֹנֶיהָ, אֲשֶׁר הוּא תְּהִלָּתֵנוּ וְהוּא כָּל טוּבֵנוּ וּשְׁלֵמוּתֵנוּ וְאֶפֶס זוּלָתוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דְּבָרִים, עֵקֶב י, כא): "הוּא תְהִלָּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ".

הַהֲכָנָה לַעֲשִׂיַּת-הַמִּצְוָה מְאַפְשֶׁרֶת הִתְבּוֹנְנוּת

וּמִן הַמַּעֲשִׂים הַמַּדְרִיכִים אֶת הָאָדָם לָבוֹא לִידֵי מִדָּה זוֹ, הוּא הַהַזְמָנָה לְדִבְרֵי הָעֲבוֹדָה וְהַמִּצְווֹת, וְהַיְנוּ, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בְּקִיּוּם הַמִּצְוָה בְּפֶתַע פִּתְאֹם, שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ עֲדַיִן מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו וִיכוֹלָה לְהִתְבּוֹנֵן בְּמַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, אֶלָּא יַזְמִין עַצְמוֹ לַדָּבָר וְיָכִין לִבּוֹ בְּמִתּוּן עַד שֶׁיִּכָּנֵס בְּהִתְבּוֹנְנוּת וְאָז יִתְבּוֹנֵן מַה הוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת וְלִפְנֵי מִי הוּא הוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהֲרֵי בְּהִכָּנְסוֹ בָּעִיּוּן הַזֶּה, קַל הוּא שֶׁיַּשְׁלִיךְ מֵעָלָיו הַפְּנִיּוֹת הַחִיצוֹנוֹת וְיִקְבַּע בְּלִבּוֹ הַכַּוָּנָה הָאֲמִתִּית הָרְצוּיָה.

וְתִרְאֶה, שֶׁהַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהִים שָׁעָה אַחַת קֹדֶם תְּפִלָּתָם וְאַחַר כָּךְ מִתְפַּלְּלִים (בְּרָכוֹת ל, ב), כְּדֵי שֶׁיְּכַוְּנוּ לִבָּם לַמָּקוֹם. וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא הָיוּ פּוֹנִים שָׁעָה אַחַת לְבַטָּלָה, אֶלָּא מִתְכּוֹנְנִים וּמְכִינִים לִבָּם לַתְּפִלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם לְהִתְפַּלֵּל, וְדוֹחִים מֵעֲלֵיהֶם הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזָּרוֹת וּמִתְמַלְּאִים הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה הַצְּרִיכָה, וְאוֹמֵר (אִיּוֹב יא, יג): "אִם אַתָּה הֲכִינוֹתָ לִבֶּךָ – וּפָרַשְׂתָּ אֵלָיו כַּפֶּיךָ".

מַפְסִידֵי ה׳טָהֳרָה׳:
א. חֶסְרוֹן הָעִיּוּן
ב. אַהֲבַת-הַהֲנָאוֹת
ג. רְדִיפַת הַכָּבוֹד
ד. מִעוּט הַהֲכָנָה.

וְהִנֵּה מַפְסִידֵי הַמִּדָּה, הֵם חֶסְרוֹן הַהִתְבּוֹנְנוּת עַל הָעִנְיָנִים שֶׁזָּכַרְנוּ, דְּהַיְנוּ: סִכְלוּת פְּחִיתוּת הַתַּעֲנוּגִים, רְדִיפַת הַכָּבוֹד, וּמִעוּט הַהֲכָנָה לָעֲבוֹדָה.

the base nature of pleasure, the pursuit of honor, and insufficient preparation for the service of the Eternal.

Impure thought is compared to adultery

The first two factors sway a person's thinking, luring him toward other motives, like an adulteress who consorts unfaithfully with other men. These externally oriented motives are called "the adultery of the heart," as it is written (*Bemidbar* 15:39): "And you must not be searching, following your heart and your eyes after which you [tend to] stray." For the tendency of the heart is to stray from the ideal perspective that it was meant to cleave to, [embracing instead] vanities and false appearances.

The effect of insufficient preparation

And [the latter factor] – preparing oneself insufficiently – prevents the removal from one's heart of that innate thoughtlessness that derives from the material world. This thoughtlessness befouls the Divine service with its stench.

We will now explain the virtue of piety.

חִסָּרוֹן הַ'טָּהֳרָה' נִמְשָׁל לְנָאוּף

כִּי הַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים הֵם מְפַתִּים אֶת הַמַּחֲשָׁבָה וּמַמְשִׁיכִים אוֹתָהּ אֶל הַפְּנִיּוֹת כְּאִשָּׁה הַמְנָאֶפֶת אֲשֶׁר תַּחַת אִישָׁהּ תִּקַּח אֶת זָרִים. וּכְבָר נִקְרְאוּ הַמַּחֲשָׁבוֹת הַחִיצוֹנוֹת "זְנוּת הַלֵּב", דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר, שְׁלַח טו, לט): "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם". כִּי נִמְצָא הַלֵּב פּוֹנֶה מִן הַמַּבָּט הַשָּׁלֵם אֲשֶׁר הָיָה לוֹ לִקָּשֵׁר בּוֹ, אֶל הֲבָלִים וְדִמְיוֹנוֹת כּוֹזְבִים.

תּוֹצְאוֹת מִעוּט-הַהֲכָנָה

וּמִעוּט הַהֲכָנָה גּוֹרֵם לַסִּכְלוּת הַטִּבְעִי הַבָּא מִצַּד הַחֹמֶר שֶׁלֹּא יְגֹרַשׁ מִתּוֹכוֹ, וַהֲרֵי הוּא מַבְאִישׁ אֶת הָעֲבוֹדָה בְּסִרְחוֹנוֹ.

וּנְבָאֵר עַתָּה מִדַּת הַחֲסִידוּת.

Chapter 18
The Virtue of Piety

The need to define the virtue of piety in light of the misconceptions surrounding it

The virtue of piety requires extensive clarification. Numerous customs and outlooks that are accepted by many people go by the name "piety" when in reality these are merely the outer shells of piety, without its comprehensiveness, its coherence, or its effectiveness.

The misconceptions are due to a lack of analysis

This is the result of inadequate analysis and flawed knowledge on the part of these [so-called] strivers for the attainment of virtues. They have neither exerted themselves nor toiled to comprehend the way of the Eternal in a clear and direct way. Rather, they have adopted pseudo-pious customs following whatever initially makes sense to them without looking deeper into the matter and without applying any critical sense.

These lead to a rejection of true piety

These people have given piety a bad name among the general populace and particularly the intelligent among them.

Examples of pseudo-piety

Thus, the general populace already think that piety goes hand-in-hand with empty values or with things that are contrary to reason and intelligence, and they believe that this is so since piety seems to consist entirely of the recitation of many supplications, lengthy confessions, exaggerated wailings and prostrations, and strange, deadly mortifications such as ablutions in ice and snow and the like. What they do not realize is that, although some of these practices are necessary for *ba'alei teshuvah* and some are appropriate for the acquisition of abstinence, nonetheless, [the virtue of] piety is not based on any of these. The best of these

פֶּרֶק יח
בְּבֵאוּר מִדַּת הַחֲסִידוּת

חֲשִׁיבוּת בֵּאוּר הַ'חֲסִידוּת' עֵקֶב טָעֻיּוֹת בַּהֲבָנָתָהּ

מִדַּת הַחֲסִידוּת צְרִיכָה הִיא בֶּאֱמֶת לְבֵאוּר גָּדוֹל, כִּי מִנְהָגִים רַבִּים וּדְרָכִים רַבִּים עוֹבְרִים בֵּין רַבִּים מִבְּנֵי־הָאָדָם בְּשֵׁם "חֲסִידוּת" וְאֵינָם אֶלָּא גָּלְמֵי "חֲסִידוּת" בְּלִי תֹּאַר וּבְלִי צוּרָה וּבְלִי תִּקּוּן.

הַטָּעֻיּוֹת – מֵחֹסֶר־עִיּוּן, וְהֵן גּוֹרְמוֹת לְמָאֹס בַּ'חֲסִידוּת'

וְנִמְשָׁךְ זֶה מֵחֶסְרוֹן הָעִיּוּן וְהַהַשְׂכָּלָה הָאֲמִתִּית אֲשֶׁר לְבַעֲלֵי הַמִּדּוֹת הָהֵם, כִּי לֹא טָרְחוּ וְלֹא נִתְיַגְּעוּ לָדַעַת אֶת דֶּרֶךְ ה' בִּידִיעָה בְּרוּרָה וִישָׁרָה, אֶלָּא הִתְחַסְּדוּ וְהָלְכוּ בְּמָה שֶׁנִּזְדַּמֵּן לָהֶם לְפִי הַסְּבָרָא הָרִאשׁוֹנָה וְלֹא הֶעֱמִיקוּ בַּדְּבָרִים וְלֹא שָׁקְלוּ אוֹתָם בְּמֹאזְנֵי הַחָכְמָה.

וְהִנֵּה אֵלֶּה הִבְאִישׁוּ אֶת רֵיחַ הַחֲסִידוּת בְּעֵינֵי הֲמוֹן הָאֲנָשִׁים וּמִן הַמַּשְׂכִּילִים עִמָּהֶם,

– דֻּגְמָאוֹת לְהַנְהָגוֹת מֻטְעוֹת הַנֶּחְשָׁבוֹת כְּ'חֲסִידוּת'

בַּאֲשֶׁר כְּבָר יַחְשְׁבוּ שֶׁהַחֲסִידוּת תָּלוּי בִּדְבָרֵי הֶבֶל אוֹ דְבָרִים נֶגֶד הַשֵּׂכֶל וְהַדֵּעָה הַנְּכוֹנָה, וְיַאֲמִינוּ הֱיוֹת כָּל הַחֲסִידוּת תָּלוּי רַק בַּאֲמִירַת בַּקָּשׁוֹת רַבּוֹת וּוִדּוּיִים גְּדוֹלִים וּבִבְכִיּוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת גְּדוֹלוֹת וּבְסִגּוּפִים הַזָּרִים שֶׁיְּמִית בָּהֶם הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, כִּטְבִילוֹת הַקֶּרַח וְהַשֶּׁלֶג וְכַיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה. וְהִנֵּה לֹא יָדְעוּ, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁקְּצָת דְּבָרִים אֵלֶּה צְרִיכִים לְבַעֲלֵי־תְשׁוּבָה וּקְצָתָם רְאוּיִים לַפְּרוּשִׁים, הִנֵּה לֹא עַל אֵלֶּה נוֹסַד הַחֲסִידוּת כְּלָל, כִּי אִם

customs could [at most] be an adjunct to piety.

Piety is grounded in profound wisdom

The nature of piety itself, however, is very profound and difficult to grasp. It rests on the foundations of great wisdom and the thorough rectification of one's conduct, and as such it is worthy of pursuit by those who are wise of heart, for it is only given to the wise to truly attain it. Similarly, our Sages of blessed memory said (*Pirkei Avos* 2:5): "An ignorant person will never become pious."

The essence of piety entails pleasing the Eternal in accordance with the revelations in His Torah

We will now explain this concept step-by-step. The root of piety is epitomized in the statement of our Sages of blessed memory (*Berachos* 17a): "Praiseworthy is the man whose labor is in Torah and who pleases his Creator." What this means is that the mitzvos that are binding on all of Israel are already known, and the delimitation of their duties is known. Yet he who truly loves the Creator, may His Name be blessed, will not consciously try to restrict his observance [to the mere fulfillment] of the well-known duties that obligate the whole of Israel in general.

This is exemplified by the relationship of a son who loves his father

Rather, what will occur will be similar to the reaction of a son who loves his father: if his father were to just barely express his desire for something, the son would still do everything within his power to satisfy this wish. And although his father may have expressed himself only once, and in half a sentence, this son would not have had any difficulty in understanding his father's desire, including the unstated parts of it. For through his own reasoning he understands that this pleases his father and that he need not wait until his father instructs him more explicitly or repeats his words.

The same devotion characterizes all of those who are lovingly attached to one another

With our own eyes we see this type of phenomenon. It transpires every moment and every hour, between those who are devoted friends, between a man and his wife, between a father and his son — in other words, between any two people whose attachment is truly strong. [In these cases] one should not say, "I have not been instructed to do more; what I have ex-

הַטּוֹב שֶׁבַּמִּנְהָגִים הָאֵלֶּה הוּא רָאוּי לְהִתְלַוּוֹת אֶל הַחֲסִידוּת.

הַ'חֲסִידוּת' בְּנוּיָה עַל חָכְמָה עֲמֻקָּה

אַךְ מְצִיאוּת הַחֲסִידוּת עַצְמוֹ הוּא דָּבָר עָמֹק מְאֹד לַהֲבִינוֹ עַל נָכוֹן, וְהוּא מְיֻסָּד עַל יְסוֹדוֹת חָכְמָה רַבָּה וְתִקּוּן הַמַּעֲשֶׂה בְּתַכְלִית, אֲשֶׁר רָאוּי לְכָל חֲכַם־לֵב לִרְדֹּף אַחֲרָיו, כִּי רַק לַחֲכָמִים לְהַשִּׂיגוֹ בֶּאֱמֶת, וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ב, ה): "וְלֹא עַם־הָאָרֶץ חָסִיד".

שֹׁרֶשׁ הַ'חֲסִידוּת' – עֲשִׂיַּת נַחַת-רוּחַ לַה' כְּפִי הַמִּתְגַּלֶּה בַּתּוֹרָה

וּנְבָאֵר עַתָּה עִנְיָן זֶה עַל הַסֵּדֶר. הִנֵּה שֹׁרֶשׁ הַחֲסִידוּת הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת יז, א): "אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁעֲמָלוֹ בַּתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ". וְהָעִנְיָן הוּא, כִּי הִנֵּה הַמִּצְווֹת הַמֻּטָּלוֹת עַל כָּל יִשְׂרָאֵל כְּבָר יְדוּעוֹת הֵן וְחוֹבָתָן יְדוּעָה עַד הֵיכָן הִיא מַגַּעַת. אָמְנָם, מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אַהֲבָה אֲמִתִּית, לֹא יִשְׁתַּדֵּל וִיכַוֵּן לִפְטֹר עַצְמוֹ בְּמַה שֶּׁכְּבָר מְפֻרְסָם מִן הַחוֹבָה אֲשֶׁר עַל כָּל יִשְׂרָאֵל בִּכְלָל,

– כְּדֻגְמַת הַיַּחַס שֶׁל בֵּן אוֹהֵב לְאָבִיו

אֶלָּא יִקְרֶה לוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּקְרֶה אֶל בֵּן אוֹהֵב אָבִיו, שֶׁאִלּוּ יְגַלֶּה אָבִיו אֶת דַּעְתּוֹ גִּלּוּי מְעַט שֶׁהוּא חָפֵץ בְּדָבָר מִן הַדְּבָרִים, כְּבָר יַרְבֶּה הַבֵּן בַּדָּבָר הַהוּא וּבַמַּעֲשֶׂה הַהוּא כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא אֲמָרוֹ אָבִיו אֶלָּא פַּעַם אַחַת וּבַחֲצִי דִּבּוּר, הִנֵּה דַּי לְאוֹתוֹ הַבֵּן לְהָבִין הֵיכָן דַּעְתּוֹ שֶׁל אָבִיו נוֹטָה, לַעֲשׂוֹת לוֹ גַּם אֶת אֲשֶׁר לֹא אָמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ, כֵּיוָן שֶׁיּוּכַל לָדוּן בְּעַצְמוֹ, שֶׁיִּהְיֶה הַדָּבָר הַהוּא נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו וְלֹא יַמְתִּין שֶׁיְּצַוֵּהוּ יוֹתֵר בְּפֵרוּשׁ, אוֹ שֶׁיֹּאמַר לוֹ פַּעַם אַחֶרֶת.

וְהִנֵּה דָּבָר זֶה אֲנַחְנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ בְּעֵינֵינוּ, שֶׁיּוּלַד בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בֵּין כָּל אוֹהֵב וָרֵעַ, בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין אָב וּבְנוֹ, כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, בֵּין כָּל מִי שֶׁהָאַהֲבָה בֵּינֵיהֶם עַזָּה בֶּאֱמֶת, שֶׁלֹּא יֹאמַר: 'לֹא נִצְטַוֵּיתִי יוֹתֵר, דַּי לִי בְּמַה

plicitly been instructed to do is enough." Instead, from the instructions given he should deduce what is on the other person's mind and he should attempt to please the other party, to the best of his understanding.

The type of conduct reflective of piety evolves from one's love for the Eternal

The same holds true for one who loves his Creator with faithful devotion, for he too is one of those who are devoted to another. The mitzvos, whose requirements were openly made known to all, should be viewed as merely a revelation of His thoughts, to serve as an indication of the will and desire of the Blessed One. Therefore, one should not say, "I don't have to go beyond what is explicitly prohibited," or "If I do what I am required to do, I'm fulfilling my responsibility." Rather, he should say: "Since it has become clear to me that He has indicated a desire in this direction, this should lead me on to intensify my efforts in this matter and to expand upon them in any way that I would judge to be pleasing to the Blessed One." Such a person may be called "one who pleases his Creator."

The underlying principle of piety

Piety, therefore, involves the comprehensive performance of all mitzvos in whatever ways and conditions that are suitable and feasible.

The common denominator between the virtues of piety and abstinence

As you can see, piety is in the same category as abstinence, the difference being only that abstinence applies to the negative commandments while piety applies to the positive ones. Yet the two actually have one goal — to go beyond the explicit by extrapolating from the specifics of a mitzvah what is pleasing to the Blessed One. These are the guidelines of true piety. Now we will define its main elements.

שֶׁנִּצְטַוֵּיתִי בְּפֵרוּשׁ', אֶלָּא מִמַּה שֶּׁנִּצְטַוָּה – יָדוּן עַל דַּעַת הַמִּצְוָה וְיִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת לוֹ מַה שֶּׁיּוּכַל לָדוּן, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לְנַחַת.

הַנְהָגַת הַ'חֲסִידוּת' נוֹבַעַת מֵאַהֲבַת הָאָדָם אֶת ה'

וְהִנֵּה כְּמִקְרֶה הַזֶּה יִקְרֶה לְמִי שֶׁאוֹהֵב אֶת בּוֹרְאוֹ גַּם כֵּן אַהֲבָה נֶאֱמֶנֶת, כִּי גַּם הוּא מִסּוּג הָאוֹהֲבִים, וְתִהְיֶינָה לוֹ הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צֻוּוּ גָּלוּי וּמְפֻרְסָם לְגִלּוּי־דַּעַת לְבַד, לָדַעַת שֶׁאֶל הָעִנְיָן הַהוּא נוֹטֶה רְצוֹנוֹ וְחֶפְצוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְאָז לֹא יֹאמַר: 'דַּי לִי בְּמַה שֶּׁאָמוּר בְּפֵרוּשׁ', אוֹ 'אֶפְטוֹר עַצְמִי בְּמַה שֶּׁמֻּטָּל עָלַי עַל־כָּל־פָּנִים', אֶלָּא אַדְּרַבָּה, יֹאמַר: 'כֵּיוָן שֶׁכְּבָר מָצָאתִי רָאִיתִי שֶׁחֶפְצוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ נוֹטֶה לָזֶה, יִהְיֶה לִי לְעֵינַיִם לְהַרְבּוֹת בְּזֶה הָעִנְיָן וּלְהַרְחִיב אוֹתוֹ בְּכָל הַצְּדָדִין שֶׁאוּכַל לָדוּן שֶׁרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ חָפֵץ בּוֹ'. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: "עוֹשֶׂה נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ".

כְּלָל הַ'חֲסִידוּת'

נִמְצָא כְּלַל הַחֲסִידוּת: הַרְחָבַת קִיּוּם כָּל הַמִּצְוֹת בְּכָל הַצְּדָדִים וְהַתְּנָאִים שֶׁרָאוּי וְשֶׁאֶפְשָׁר.

הַצַּד הַשָּׁוֶה בֵּין הַ'חֲסִידוּת' וְהַ'פְּרִישׁוּת'

וְהִנְּךָ רוֹאֶה, שֶׁהַחֲסִידוּת מִמִּין הַפְּרִישׁוּת, אֶלָּא שֶׁהַפְּרִישׁוּת בְּלָאוִין וְהַחֲסִידוּת בַּעֲשִׂין, וּשְׁנֵיהֶם עִנְיָן אֶחָד – שֶׁהוּא לְהוֹסִיף עַל הַמְפֹרָשׁ, מַה שֶּׁנּוּכַל לָדוּן לְפִי הַמִּצְוָה הַמְפֹרֶשֶׁת שֶׁיִּהְיֶה נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. זֶהוּ גֶּדֶר הַחֲסִידוּת הָאֲמִתִּי. וְעַתָּה נְבָאֵר חֲלָקָיו הָרָאשִׁיִּים.

Chapter 19
The Elements of Piety

Three fundamental elements of piety

There are three fundamental elements of piety. The first relates to the deed [itself]; the second, to its application; and the third, to a person's intentions. The first element of piety relating to the deed itself is subdivided into two parts — one concerning man's relationship to the Divine Presence and the other concerning man's relationship with his fellowman.

Deeds of piety and man's relationship to the Divine Presence

The first of these two, concerning man's relationship to the Divine Presence, entails the meticulous fulfillment of all mitzvos to one's maximum capabilities.

"The vestiges of a mitzvah"

This [meticulousness] is what the Sages of blessed memory referred to as "the vestiges of a mitzvah." And they said (*Sukkah* 38a): "The vestiges of a mitzvah hold back retribution." For although the completion of the actual mitzvah is not dependent on these vestiges, and one's obligation has already been fulfilled without [reference to] them, this is true for the general populace of Israel. However, it is the duty of the pious to add to the perfection of the mitzvos and not to reduce their proportions in any manner.

The deeds of piety and man's relationship with his fellowman

The second of these two, concerning man's relationship with his fellowman, deals with the measure of benevolence that a person should always bestow upon others, while at the same time he must ensure that no harm befalls them through him. This applies to their physical, financial, and spiritual well-being.

In the physical domain

With reference to their physical well-being, one must endeavor to assist all people as much as possible and to ease their plight. This is what we have been

הַפֶּרֶק יט
בְּבֵאוּר חֶלְקֵי הַחֲסִידוּת

חֶלְקֵי הַ'חֲסִידוּת': בַּמַּעֲשֶׂה, בָּאֹפֶן וּבַכַּוָּנָה

חֶלְקֵי הַחֲסִידוּת הָרָאשִׁיִּים, שְׁלֹשָׁה: הָרִאשׁוֹן – בַּמַּעֲשֶׂה. הַשֵּׁנִי – בְּאֹפֶן הָעֲשִׂיָּה. הַשְּׁלִישִׁי – בַּכַּוָּנָה. הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן, בַּמַּעֲשֶׂה – אַף הוּא יִתְחַלֵּק לִשְׁנֵי חֲלָקִים: הָאֶחָד – בְּמַה שֶּׁבֵּין־אָדָם־לַמָּקוֹם, וְהַשֵּׁנִי – בְּמַה שֶּׁבֵּין־אָדָם־לַחֲבֵרוֹ.

הַ'חֲסִידוּת' שֶׁבַּמַּעֲשֶׂה – בֵּין-אָדָם-לַמָּקוֹם

הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּרִאשׁוֹן הוּא בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁבֵּין־אָדָם־לַמָּקוֹם, וְעִנְיָנוֹ: קִיּוּם כָּל הַמִּצְווֹת בְּכָל הַדִּקְדּוּקִים שֶׁבָּהֶם עַד מָקוֹם שֶׁיַּד הָאָדָם מַגַּעַת.

"שְׁיָרֵי מִצְוָה"

וְאֵלֶּה הֵם שֶׁקְּרָאוּם חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, "שְׁיָרֵי־מִצְוָה", וְאָמְרוּ (סוּכָּה לח, א): "שְׁיָרֵי־מִצְוָה מְעַכְּבִים אֶת הַפֻּרְעָנוּת". כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁגּוּף הַמִּצְוָה נִשְׁלָם זוּלָתָם וּכְבָר יָצָא בָּזֶה יְדֵי חוֹבָתוֹ – הִנֵּה זֶה לְכָל הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל, אַךְ הַחֲסִידִים – אֵין לָהֶם אֶלָּא לְהַרְבּוֹת בְּהַשְׁלָמָתָם וְלֹא לְמַעֵט בָּהֶם כְּלָל.

הַ'חֲסִידוּת' שֶׁבַּמַּעֲשֶׂה – בֵּין-אָדָם-לַחֲבֵרוֹ

הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי שֶׁבָּרִאשׁוֹן הוּא בְּמַה שֶּׁבֵּין־אָדָם־לַחֲבֵרוֹ, וְעִנְיָנוֹ: גֹּדֶל הַהֲטָבָה שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם לְעוֹלָם מֵטִיב לַבְּרִיּוֹת וְלֹא מֵרַע לָהֶם. וְזֶה – בַּגּוּף, בַּמָּמוֹן וּבַנֶּפֶשׁ.

– בַּגּוּף

בַּגּוּף – שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁתַּדֵּל לַעֲזֹר כָּל אָדָם בְּמַה שֶּׁיּוּכַל וִיָקֵל מַשָּׂאָם מֵעֲלֵיהֶם, וְהוּא מַה שֶּׁשָּׁנִינוּ (אָבוֹת ו, ו): "וְנוֹשֵׂא

taught (*Pirkei Avos* 6:6): "And to share the burden of his fellow." And if he can prevent any bodily harm that threatens another person (or eliminate it [after it has materialized]), he must exert himself to do so.

In the financial domain

One should give financial assistance to another person as far as one's resources allow, and in whatever way possible he should prevent any harm from befalling him. And surely one must avoid causing any type of damage that could result in harming others, whether individually or collectively. And, even if at the moment no damage is foreseen, nonetheless, since this is a possibility, he should remove and eradicate [any potential cause of] damage. Furthermore, our Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 2:12): "The money of another person should be as precious to you as your own."

In the spiritual domain

Spiritually, one must try to do whatever one can to bring satisfaction to another, whether the issue is one of honor, or whether in other areas. The performance of any deed that one knows will please another is included in the mitzvah of piety. And of course one must be careful not to cause hurt of any kind to anyone, in any manner whatsoever. The underlying principle in all of these [categories] is that of *gemilus chasadim* [acts of kindness]. The Sages of blessed memory have greatly extolled its virtue as well as our duty to carry it out.

The pursuit of peace

Also included in this mitzvah is the pursuit of peace, which refers to the general attitude of benevolence that should prevail between any two people.

Examples of piety

I will now prove all of this from the words of the Sages of blessed memory even though it is self-evident and does not require any substantiation.

The piety of Rabbi Zakkai (in relation to prayer, Kiddush)

In the chapter "*B'nei HaIr*" ["The Residents of the City"] they said (*Megillah* 27b): "The students of Rabbi Zakkai asked: 'How have you merited such longevity?' He responded: 'I have never urinated within four cubits [of a place] of prayer, I have never

בְּעֹל עִם חֲבֵרוֹ". וְאִם מַגִּיעַ לַחֲבֵרוֹ אֵיזֶה נֶזֶק בְּגוּפוֹ וְהוּא יוּכַל לִמְנֹעַ אוֹתוֹ אוֹ לַהֲסִירוֹ – יִטְרַח כְּדֵי לַעֲשׂוֹתוֹ.

– בְּמָמוֹן

בְּמָמוֹן – לְסַיְּעוֹ בַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְלִמְנֹעַ מִמֶּנּוּ הַנְּזָקִין בְּכָל מַה שֶּׁיּוּכַל, וְכָל־שֶׁכֵּן שֶׁיַּרְחִיק הוּא כָּל מִינֵי נְזָקִין שֶׁיְּכוֹלִים לָבוֹא מֵחֲמָתוֹ, בֵּין לְיָחִיד בֵּין לָרַבִּים. וַאֲפִלּוּ שֶׁעַתָּה מִיָּד אֵין הַהֶזֵּק מָצוּי – כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לָבוֹא לִידֵי כָךְ, יְסִירֵם וִיַעֲבִירֵם. וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת ב, יב): "יְהִי מָמוֹן חֲבֵרְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ".

– בְּנֶפֶשׁ

בְּנֶפֶשׁ – שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת לַחֲבֵרוֹ כָּל קֹרַת־רוּחַ שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ, בֵּין בְּעִנְיְנֵי הַכָּבוֹד, בֵּין בְּכָל שְׁאָר הָעִנְיָנִים, כָּל מַה שֶּׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאִם יַעֲשֵׂהוּ לַחֲבֵרוֹ הוּא מְקַבֵּל נַחַת־רוּחַ מִמֶּנּוּ – מִצְוַת חֲסִידוּת הוּא לַעֲשׂוֹתוֹ, וְכָל־שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יְצַעֲרֶנּוּ בְּשׁוּם מִינֵי צַעַר כְּלָל, יִהְיֶה בְּאֵיזֶה אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה. וּכְלַל כָּל זֶה הוּא גְּמִילוּת־חֲסָדִים אֲשֶׁר הִפְלִיגוּ חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּשִׁבְחָהּ וּבְחוֹבָתֵנוּ בָּהּ.

– רְדִיפַת הַשָּׁלוֹם – הֲטָבָה כְּלָלִית

וּבִכְלַל זֶה רְדִיפַת־הַשָּׁלוֹם – שֶׁהוּא הַהֲטָבָה הַכְּלָלִית בֵּין כָּל אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

דֻּגְמָאוֹת לַ'חֲסִידוּת'

וְעַתָּה אָבִיא לְךָ רְאָיוֹת עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִן הַחֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, אַף־עַל־פִּי שֶׁהַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים וְאֵין צְרִיכִים לְחִזּוּק רְאָיָה.

– חֲסִידוּת ר' זַכַּאי (תְּפִלָּה, קִדּוּשׁ, כְּבוֹד־חֲבֵרוֹ)

בְּפֶרֶק "בְּנֵי הָעִיר" (מְגִילָּה כז, ב) אָמְרוּ: "שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי זַכַּאי: 'בַּמֶּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים?' אָמַר לָהֶם: 'מִיָּמַי לֹא הִשְׁתַּנְתִּי בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל תְּפִלָּה, וְלֹא כִּנִּיתִי

called anyone by a nickname, and I have never failed to make Kiddush [over wine] on Shabbos. I had an elderly mother. Once, [when it was necessary] she sold her veiled head-covering and obtained wine for me for Kiddush.'" We have here a case of piety that involves very great meticulousness in mitzvos. For Rabbi Zakkai was already absolved, according to Jewish law, from obtaining wine for Kiddush, since he was so deficient [in financial means] that his mother had to sell her veiled head-covering [to procure wine]. Nonetheless, he did so as an act of piety. And with reference to the honor of another, Rabbi Zakkai would not refer to another person even by a non-derogatory nickname, as Tosafos explains there (*Megillah* 27b).

The piety of Rav Huna (regarding Kiddush)

Similarly, Rav Huna tied [a piece of] string around his garment because he had sold his belt to buy wine for Kiddush.

The piety of Rabbi Elazar (regarding a beis knesses and respect for people)

The Talmud further states there: "The students of Rabbi Elazar ben Shamua asked: 'How have you merited such longevity?' He responded: 'I have never used a *beis knesses* as a shortcut, and I have never walked above the heads of a holy people [the students who were sitting in the *beis midrash*].'" This exemplifies the virtue of piety regarding honor due a *beis knesses* and the honor accorded to other people by not walking through them when they are seated so as not to appear haughty toward them.

The piety of Rabbi Preida (the beis midrash, the priesthood, and the priestly gift-offerings)

Furthermore, it states: "The students of Rabbi Preida asked: 'How have you merited such longevity?' He responded: 'No one has ever arrived before me at the *beis midrash*, and I have never led the blessings after a meal when a Kohen was present, and I have never eaten of an animal whose priestly gift-offerings had not yet been taken.'"

And furthermore they said (ibid. 28a): "The students of Rabbi Nechunia asked: 'How have you merited such longevity?' He responded: 'Never have I

שם לחברי, ולא בטלתי קדוש־היום. אמא זקנה היתה לי, פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביאה לי קדוש־היום". הרי לך פה מן החסידות במה שנוגע אל דקדוקי המצוות, כי כבר פטור היה מן הדין מהבאת יין לקדוש, כיון שלא היה לו, עד שהיתה צריכה אמו למכר כפה שבראשה. אמנם ממדת־חסידות היה עושה כן. ובמה שנוגע לכבוד חברו, שלא כנהו אפלו כנוי שאינו של גנאי וכדפרשו התוספות שם.

– חסידות רב הונא (קדוש)

ורב הונא גם כן קשר גמי על לבושו, לפי שמכר המינו לקנות יין לקדוש־היום.

– חסידות ר' אלעזר (ביהכנ"ס, כבוד-הבריות)

עוד שם: "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמוע: 'במה הארכת ימים?' אמר להם: 'מימי לא עשיתי קפנדריא לבית־הכנסת ולא פסעתי על ראשי עם־קדש'". הנה זה המדות בענין כבוד בית־הכנסת ובענין כבוד הבריות, שלא לפסוע על גב מסבתן, שלא לראות כמבזה אותן.

– חסידות ר' פרידא (ביהמ"ד, כבוד כהן, מתנות-כהנה)

עוד שם: "שאלו תלמידיו את רבי פרידא: 'במה הארכת ימים?' אמר להם: 'מימי לא קדמני אדם לבית־המדרש, ולא ברכתי לפני כהן, ולא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה'".

ואמרו עוד (שם כח, א): "שאלו תלמידיו את רבי נחוניא: 'במה הארכת ימים?' אמר להם: 'מימי לא נתכבדתי

The piety of Rabbi Nechunia (shunning honor at the expense of another)

let myself be honored through another's shame, and never has the curse of another arisen on my bed.'" Expounding [on the first of these two], the Talmud mentions "the incident of Rav Huna who was carrying a shovel over his shoulder. When Rav Chana bar Chanilai came to relieve him of it, Rav Huna said: 'If you normally carry this where you live, you may carry it; but if not, I am not willing to be honored if it would in turn lead to your denigration.'" So we see that although the meaning of [the term] "through another's shame" indicates a person who intentionally embarrasses another in order to increase his own honor, the pious, by contrast, are sometimes averse to receiving honor even if the other person willfully offers it, as when this will lead to embarrassment of the other person.

The piety of Rabbi Zeira

In a similar vein, Rabbi Zeira said (ibid.): "I have never been strict within my own household, I have never walked in front of one who was greater than I, I have never allowed my thoughts to dwell [on Torah] in unclean places, I have never walked four cubits without Torah and tefillin, I have never slept nor napped in the *beis midrash*, I have never rejoiced over another's failure, and I have never referred to another by his nickname." The above reflect the various acts of piety previously mentioned.

Areas of study that help develop the virtue of piety

Our Sages of blessed memory have furthermore said (*Bava Kamma* 30a): "Rav Yehudah said: 'He who desires to be a pious person should [particularly] observe those matters pertaining to [the laws of] *berachos*'" — and this refers to those matters governing man's relationship to his Master. "And others say: 'He should observe those matters pertaining to [the laws of] damages'" — and this refers to those matters governing man's relationship with his fellowman. "And others say: 'He should observe those matters pertaining to [i.e., that are found within *Pirkei*] *Avos*'" — for this incorporates portions of all of the above.

– חֲסִידוּת ר׳ נְחוּנְיָא (כְּבוֹד-חֲבֵרוֹ)

בִּקְלוֹן חֲבֵרִי וְלֹא עָלְתָה עַל מִטָּתִי קִלְלַת חֲבֵרִי"". וּמְפָרֵשׁ הָתָם: "כִּי הָא דְּרַב הוּנָא דָּרֵי מָרָא אַכַּתְפֵּהּ, אֲתָא רַב חָנָא בַּר חֲנִילַאי וְקָא דָּרֵי מִנֵּהּ. אָמַר לֵהּ: 'אִי רְגִילַת דְּדָרֵית בְּמָתָךְ – דְּרֵי; וְאִי לָא – אִתְיַקּוּרֵי אֲנָא בְּזִילוּתָא דִידָךְ לָא נִיחָא לִי'". הֲרֵי לָנוּ, שֶׁאַף-עַל-פִּי שֶׁמַּשְׁמָעוּת "בִּקְלוֹן חֲבֵרוֹ" הוּא הַמִּשְׁתַּדֵּל לְבַזּוֹת חֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִרְבֶּה כְּבוֹדוֹ, הִנֵּה לַחֲסִידִים לֹא יֵאוֹת לְקַבֵּל כָּבוֹד, אֲפִלּוּ אִם חֲבֵרוֹ הוּא הַבָּא וּמִתְרַצֶּה בָּזֶה, אִם יִהְיֶה בָּזֶה בִּזָּיוֹן לַחֲבֵרוֹ.

– חֲסִידוּת ר׳ זֵירָא (כָּבוֹד לְבֵיתוֹ, לַתּוֹרָה, לביהמ"ד וְלַבְּרִיּוֹת)

וּכְעִנְיָן זֶה אָמַר רַבִּי זֵירָא (שָׁם): "מִיָּמַי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי. וְלֹא צָעַדְתִּי בִּפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנִּי, וְלֹא הִרְהַרְתִּי בַּמְּבוֹאוֹת הַמְטֻנָּפוֹת, וְלֹא הָלַכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה וּבְלֹא תְפִלִּין, וְלֹא יָשַׁנְתִּי בְּבֵית-הַמִּדְרָשׁ לֹא שְׁנַת קֶבַע וְלֹא שְׁנַת עֲרַאי, וְלֹא שַׂשְׂתִּי בְּתַקָּלַת חֲבֵרִי, וְלֹא קָרָאתִי לַחֲבֵרִי בַּחֲנִיכָתוֹ" – הֲרֵי לְךָ מַעֲשֵׂי חֲסִידוּת מִכָּל הַדְּרָכִים שֶׁזָּכַרְנוּ לְמַעְלָה.

– תְּחוּמֵי הַחֲסִידוּת ("בְּרָכוֹת", "נְזִיקִין", "אָבוֹת")

וְאָמְרוּ עוֹד זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא קַמָּא ל, א): "אָמַר רַב יְהוּדָה: 'הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמֶהֱוֵי חֲסִידָא – לְקַיֵּם מִלֵּי דִבְרָכוֹת'", וְזֶה לְמַה שֶּׁבֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. "וְאָמְרֵי לַהּ: 'לְקַיֵּם מִלֵּי דִנְזִיקִין'", וְזֶהוּ לְמַה שֶּׁבֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. "וְאָמְרֵי לַהּ: 'לְקַיֵּם מִלֵּי דְאָבוֹת'", שֶׁשָּׁם נִכְלָלִים עִנְיָנִים מִכָּל הַחֲלָקִים.

Piety is derived through chesed

Gemilus chasadim [acts of kindness] are fundamental to a pious person. For piety itself [חסידות] is derived through "*chesed*" [חסד]. The Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 1:2): "The world stands on three pillars," one of which is *gemilus chasadim*. And they, of blessed memory, have enumerated it (*Pe'ah* 1:1) among those things "whose fruits a person enjoys in this world and whose capital endures for him in the world-to-come." Furthermore, they said (*Sotah* 14a): "Rabbi Simlai expounded: 'The Torah begins and ends with *gemilus chasadim*.'" And they have further said (*Yevamos* 79a): "Rava expounded: 'Anyone who possesses the following three traits is clearly descended from Avraham Avinu: compassion, shyness, and kindness.'" And (*Sukkah* 49b): "Rabbi Elazar said: '*Gemilus chasadim* is even greater than charity, as it says (*Hoshea* 10:12): "Sow for yourselves with charity and reap with *chesed*."'" And (*Sukkah* 49b): "In three respects *gemilus chasadim* is greater than charity: charity is accomplished with one's money while *gemilus chasadim* is done with one's physical being; charity is for the poor while *gemilus chasadim* is for the poor and the wealthy alike; charity is for the living while *gemilus chasadim* is for both the living and the departed."

One who performs acts of mercy and benevolence is judged mercifully by Heaven

And it states (*Shabbos* 151b): "'That He may grant you mercy and be merciful to you' (*Devarim* 13:18) means that Heaven is merciful to all who have mercy on their fellow creatures." This is self-evident, for the Holy One blessed be He operates with the principle of "measure for measure," and one who is merciful and benevolent toward his fellow creatures will, when he is judged, be judged with mercy, and all of his sins will be benevolently forgiven. This exoneration shows an exact justice since "measure for measure" has determined it. This is what our Sages of blessed memory have said (*Rosh Hashanah* 17a):

גְּמִילוּת־חֲסָדִים – מֵעִקְּרֵי הַ'חֲסִידוּת' – מַאַמְרֵי חז"ל עַל גְּמִילוּת־חֲסָדִים

וְהִנֵּה גְּמִילוּת־חֲסָדִים הוּא עִקָּר גָּדוֹל לֶחָסִיד, כִּי "חֲסִידוּת" עַצְמוֹ נִגְזָר מֵ"חֶסֶד". וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (אָבוֹת א, ב): "עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד", וְאֶחָד מֵהֶם "גְּמִילוּת־חֲסָדִים". וְכֵן מְנוּהוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פֵּאָה א, א) עִם הַדְּבָרִים "שֶׁאוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם־הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם־הַבָּא". וְאָמְרוּ עוֹד (סוֹטָה יד, א): "דָּרַשׁ רַבִּי שִׂמְלַאי: 'תּוֹרָה תְּחִלָּתָהּ גְּמִילוּת־חֲסָדִים וְסוֹפָהּ גְּמִילוּת־חֲסָדִים". וְאָמְרוּ עוֹד (כַּלָּה רַבָּתִי י, ג): "דָּרַשׁ רָבָא: 'כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שָׁלֹשׁ מִדּוֹת הַלָּלוּ – בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ: רַחֲמָן, וּבַיְשָׁן, וְגוֹמֵל חֲסָדִים'". וְאָמְרוּ (סֻכָּה מט, ב): "אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גְּדוֹלָה גְּמִילוּת־חֲסָדִים יוֹתֵר מִן הַצְּדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ י, יב): 'זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה, קִצְרוּ לְפִי חֶסֶד'". וְאָמְרוּ עוֹד (סֻכָּה, שָׁם): "בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים גְּדוֹלָה גְּמִילוּת־חֲסָדִים מִן הַצְּדָקָה: שֶׁהַצְּדָקָה בְּמָמוֹנוֹ וּגְמִילוּת־חֲסָדִים בְּגוּפוֹ; צְדָקָה לַעֲנִיִּים, גְּמִילוּת־חֲסָדִים לַעֲנִיִּים וְלַעֲשִׁירִים; צְדָקָה לַחַיִּים, גְּמִילוּת־חֲסָדִים בֵּין לַחַיִּים בֵּין לַמֵּתִים".

– הָרַחֲמָן וְעוֹשֶׂה הַחֶסֶד – נִדּוֹנִים בַּשָּׁמַיִם בְּמִדַּת־הָרַחֲמִים

וְאָמְרוּ עוֹד (שַׁבָּת קנא, ב): "'וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ' (דְּבָרִים, רְאֵה יג, יח), כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת מְרַחֲמִים עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם". וְזֶה פָּשׁוּט, כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מוֹדֵד מִדָּה־כְּנֶגֶד־מִדָּה (סַנְהֶדְרִין צ, א). וּמִי שֶׁמְּרַחֵם וְעוֹשֶׂה חֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת – גַּם הוּא בְּדִינוֹ יְרַחֲמוּהוּ וְיִמְחֲלוּ לוֹ עֲוֹנוֹתָיו בְּחֶסֶד, שֶׁהֲרֵי מְחִילָה זוֹ דִּין הוּא, כֵּיוָן שֶׁהִיא מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּתוֹ, וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (רֹאשׁ הַשָּׁנָה יז, א):

"Whose transgression does He [the Eternal] pardon? That of the one who overlooks [the] sin [that another has committed against him]." If one is unwilling to make concessions in his own demands or is unwilling to act with kindness, reason dictates that he too should be treated with [the same] measure of exactitude. But can you imagine that there is a person [alive] who would be able to withstand being judged by the Holy One blessed be He according to the measure of exactitude?! David HaMelech prayed when he said (*Tehillim* 143:2): "And do not enter into judgment with Your servant, for no living being can find justification before You." Simultaneously, he who engages in *chesed* will receive *chesed* [in return], and the more he engages in it the more will he receive. David was able to exult in the possession of this excellent virtue — he would even try to be benevolent toward those who hated him. This is what he referred to when he said (ibid. 35:13): "And I, when they were ill, clothed myself in sackcloth, I afflicted my soul with fasting…." And he said (ibid. 7:5): "If I have repaid with evil those who were at peace with me…."

One must not cause other creatures to suffer

The virtue of piety also requires that one should not cause any creature to suffer, even animals, and should show mercy and compassion toward them. Similarly, it says (*Mishlei* 12:10): "The righteous man knows the soul of his beast." And there are those who are of the opinion that "causing an animal to suffer is a prohibition of the Torah (*Shabbos* 128b)." And at the very least it is a Rabbinic enactment.

In summary: Compassion and benevolence must be permanently ingrained in the heart of the pious, and one's objective should always be to please his fellow creatures and not to cause them any suffering, etc.

Concerning the application of piety

The second component of piety concerns its application. This, too, incorporates two principles, which include many details.

"לְמִי נוֹשֵׂא עָוֹן? לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע". וּמִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו אוֹ אֵינוֹ רוֹצֶה לִגְמֹל חֶסֶד – הִנֵּה הַדִּין נוֹתֵן שֶׁגַּם עִמּוֹ לֹא יַעֲשׂוּ אֶלָּא שׁוּרַת־הַדִּין. רְאֵה עַתָּה, מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶה הוּא שֶׁיּוּכַל לַעֲמֹד אִם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ שׁוּרַת־הַדִּין?! וְדָוִד הַמֶּלֶךְ מִתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קמג, ב): "וְאַל תָּבוֹא בְמִשְׁפָּט אֶת עַבְדֶּךָ כִּי לֹא יִצְדַּק לְפָנֶיךָ כָל חָי"! אָמְנָם הָעוֹשֶׂה חֶסֶד – יְקַבֵּל חֶסֶד, וּכְכָל מַה שֶּׁיַּרְבֶּה לַעֲשׂוֹת – כָּךְ יַרְבֶּה לְקַבֵּל! וְדָוִד הָיָה מִתְהַלֵּל בְּמִדָּתוֹ זֹאת הַטּוֹבָה, שֶׁאֲפִלּוּ לְשׂוֹנְאָיו הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לְהֵיטִיב. זֶהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שָׁם לה, יג): "וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק עִנֵּיתִי בַצּוֹם נַפְשִׁי" וְגוֹ', וְאוֹמֵר (שָׁם ז, ה): "אִם גָּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רָע" וְגוֹ'.

– שֶׁלֹּא לְצַעֵר שׁוּם בְּרִיָּה

וּבִכְלַל הָעִנְיָן הַזֶּה, שֶׁלֹּא לְצַעֵר לְשׁוּם בְּרִיָּה אֲפִלּוּ בַּעֲלֵי־חַיִּים, וּלְרַחֵם וְלָחוּס עֲלֵיהֶם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי יב, י): "יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ". וּכְבָר יֵשׁ שֶׁסּוֹבְרִים (שַׁבָּת קכח, ב): "צַעַר־בַּעֲלֵי־חַיִּים דְּאוֹרַיְתָא", וְעַל־כָּל־פָּנִים – דְּרַבָּנָן.

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, הָרַחֲמָנוּת וְהַהֲטָבָה צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה תְּקוּעָה בְּלֵב הֶחָסִיד לְעוֹלָם, וְתִהְיֶה מְגַמָּתוֹ תָּמִיד לַעֲשׂוֹת קֹרַת־רוּחַ לַבְּרִיּוֹת וְלֹא לִגְרֹם לָהֶם שׁוּם צַעַר וְכוּ'.

הַ'חֲסִידוּת' שֶׁבְּאֹפֶן הָעֲשִׂיָּה

הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי מִן הַחֲסִידוּת הוּא בְּאֹפֶן הָעֲשִׂיָּה. וְהִנֵּה גַּם זֶה נִכְלָל בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים, אָמְנָם תַּחְתֵּיהֶם נִכְלָלִים פְּרָטִים רַבִּים.

Fear and love of the Eternal and their manifestations

The two leading principles are fear and love of the Eternal. These are the two pillars of true Divine service without which piety could never establish itself. Fear of the Eternal includes submissiveness before the Blessed One, the reticence felt as one approaches the Eternal's service, and the honor accorded to His mitzvos, His name, and His Torah. The love of the Eternal comprises joy, cleaving [to Him], and zealousness. We will now explain them one by one.

Awe of the Eternal's exaltedness

The principal aspect of fearing the Eternal is awe of His exaltedness. One must realize, while praying or performing a mitzvah, that he is doing so before the King of all kings. As the Tanna has exhorted us (*Berachos* 28b): "And when you pray, know before Whom you are praying."

Three forms of contemplation leading to awe of the Eternal

In order to attain this [type of] fear there are three things that one must hold in view and contemplate carefully.

First — the realization that he is literally standing before the Eternal

The first is [the realization] that he is literally standing before the Creator, may His Name be blessed, and conducting a discourse with Him, even though He is not visible to us. And this, you should note, is the most difficult [of the three] to envision effectively in one's heart, since one's perceptions are of no assistance here. However, one who is of sound mind can, with only minimal contemplation and thoughtfulness, implant in his heart the truth: how he literally enters into a discourse with the Blessed One, how he implores Him and entreats Him and how the Blessed One listens to him and is attentive to his words, just like one person speaks to another and the other listens attentively to him.

Second — contemplating the exaltedness of the Eternal

After he has established this in his mind, he must probe the exaltedness of the Blessed One — that He is exalted and lofty beyond all blessing and praise, and all forms of perfection that could possibly be imagined and contemplated.

Next, he must contemplate the humble nature of

הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה – וְגִלּוּיֵיהֶן

וּשְׁנַיִם הָרָאשִׁיִּים הֵם הַיִּרְאָה וְהָאַהֲבָה – שְׁנֵי עַמּוּדֵי הָעֲבוֹדָה הָאֲמִתִּית, שֶׁזּוּלָתָם לֹא תִכּוֹן כְּלָל. בִּכְלַל הַיִּרְאָה יֵשׁ: הַהַכְנָעָה מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ, הַבֹּשֶׁת בִּקְרֹב אֶל עֲבוֹדָתוֹ, וְהַכָּבוֹד הַנַּעֲשֶׂה אֶל מִצְוֹתָיו, אֶל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֶל תּוֹרָתוֹ. וּבִכְלַל הָאַהֲבָה: הַשִּׂמְחָה, הַדְּבֵקוּת וְהַקִּנְאָה. וְעַתָּה נְבָאֵר אֶחָד אֶחָד.

יִרְאַת-הָרוֹמְמוּת בִּשְׁעַת עֲשִׂיַּת הַמִּצְוֹת וְהַתְּפִלָּה

הִנֵּה עִקַּר הַיִּרְאָה הִיא יִרְאַת־הָרוֹמְמוּת, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לַחְשֹׁב בְּעוֹדוֹ מִתְפַּלֵּל אוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה, כִּי לִפְנֵי מֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הוּא מִתְפַּלֵּל אוֹ עוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא, וְהוּא מַה שֶּׁהִזְהִיר הַתַּנָּא (בְּרָכוֹת כח, ב): "וּכְשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל – דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה מִתְפַּלֵּל".

שָׁלֹשׁ – הַהִתְבּוֹנְנֻיּוֹת הַמְּבִיאוֹת לְיִרְאַת-הָרוֹמְמוּת: א. הֱיוֹתוֹ עוֹמֵד מַמָּשׁ לִפְנֵי ה'

וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ שֶׁיִּסְתַּכֵּל הָאָדָם וְיִתְבּוֹנֵן הֵיטֵב, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ אֶל זֹאת הַיִּרְאָה. הָאֶחָד – שֶׁהוּא עוֹמֵד מַמָּשׁ לִפְנֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין עֵינוֹ שֶׁל אָדָם רוֹאֵהוּ. וְתִרְאֶה, כִּי זֶה הוּא הַיּוֹתֵר קָשֶׁה שֶׁיִּצְטַיֵּר בְּלֵב הָאָדָם צִיּוּר אֲמִתִּי, יַעַן אֵין הַחוּשׁ עוֹזֵר לָזֶה כְּלָל. אָמְנָם, מִי שֶׁהוּא בַּעַל־שֵׂכֶל נָכוֹן, בִּמְעַט הִתְבּוֹנְנוּת וְשִׂימַת־לֵב יוּכַל לִקְבֹּעַ בְּלִבּוֹ אֲמִתַּת הַדָּבָר, אֵיךְ הוּא בָּא וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן מַמָּשׁ עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ, וּלְפָנָיו הוּא מִתְחַנֵּן, וּמֵאִתּוֹ הוּא מְבַקֵּשׁ, וְהוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מַאֲזִין לוֹ, וּמַקְשִׁיב לִדְבָרָיו, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וְרֵעֵהוּ מַקְשִׁיב וְשׁוֹמֵעַ אֵלָיו.

ב. רוֹמְמוּת-ה'

וְאַחַר שֶׁיִּקְבַּע זֶה בְּדַעְתּוֹ, צָרִיךְ שֶׁיִּתְבּוֹנֵן עַל רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר הוּא מְרוֹמָם וְנִשְׂגָּב עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה, עַל כָּל מִינֵי שְׁלֵמוּת שֶׁתּוּכַל מַחֲשַׁבְתֵּנוּ לְדַמּוֹת וּלְהָבִין.

וְעוֹד צָרִיךְ שֶׁיִּתְבּוֹנֵן עַל שִׁפְלוּת הָאָדָם וּפְחִיתוּתוֹ לְפִי

Third — man's low state

man and his baseness, which derive from his crude corporeality and particularly from all the sins that he has ever committed. Thus [after contemplation in these three areas], it will not be possible for one's heart not to fear and tremble while speaking before the Blessed One, while mentioning His name, and attempting to find favor before Him.

Verses from Scripture illustrating awe of His exaltedness

This is what Scripture states (*Tehillim* 2:11): "Serve the Eternal through fear and rejoice through trembling." And it states (ibid. 89:8): "God, Whose grandeur is in the great council of the holy ones, and Whose awesomeness is over all who surround Him." For the angels, being closer to the Blessed One than physical beings, find it easier to envision the praise of His greatness. Consequently, His awe affects them to a greater extent than it affects human beings. Nonetheless, David HaMelech, may peace be upon him, was accustomed to praising [Heaven], and said (ibid. 5:8): "I will bow toward Your holy Beis HaMikdash in awe of You." And it is written (*Malachi* 2:5): "And he trembled before My name." And it says (*Ezra* 9:6): "My Lord, I am embarrassed and ashamed to raise my face toward You, my Lord."

The outer manifestations of fear of the Eternal

This fear, however, must first rule over one's heart and [only] then will one see its influence reflected in other parts of his body as well — in a bowed head and with body inclined forward, lowered eyes, and hands clasped together in the manner of an insignificant servant before a great king. Similarly, the Talmud states (*Shabbos* 10a): "Rava clasped his hands together and prayed; he commented: 'just as a servant does before his master.'"

Honor as an expression of fear

Until now, we have spoken about submissiveness and reticence. We will now speak about honor.

Honoring the mitzvos and enhancing them

The Sages of blessed memory have already cautioned us regarding the honor and esteem that must be accorded to a mitzvah, and they have said (*Shabbos* 133b): "'This is my God and I will adorn Him'

ג. שִׁפְלוּת-הָאָדָם

חֳמְרִיּוּתוֹ וְגַסּוּתוֹ, כָּל-שֶׁכֵּן לְפִי הַחֲטָאִים שֶׁחָטָא מֵעוֹדוֹ, כִּי עַל כָּל אֵלֶּה, אִי-אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יֶחֱרַד לִבּוֹ וְלֹא יִרְעַשׁ, בְּעוֹדוֹ מְדַבֵּר דְּבָרָיו לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וּמַזְכִּיר בִּשְׁמוֹ וּמִשְׁתַּדֵּל לְהֵרָצוֹת לוֹ.

– מִקְרָאוֹת בְּעִנְיַן יִרְאַת-הָרוֹמְמוּת

הוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (תְּהִלִּים ב, יא): "עִבְדוּ אֶת ה' בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִּרְעָדָה", וּכְתִיב (שָׁם פט, ח): "אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו". כִּי הַמַּלְאָכִים, לִהְיוֹתָם יוֹתֵר קְרוֹבִים אֵלָיו יִתְבָּרַךְ מִבְּנֵי הַגּוּף הַחָמְרִי, קַל לָהֶם יוֹתֵר לְדַמּוֹת שֶׁבַח גְּדֻלָּתוֹ, עַל כֵּן מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהוּא עַל בְּנֵי-הָאָדָם. וְאָמְנָם דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, הָיָה מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר (שָׁם ה, ח): "אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ", וּכְתִיב (מַלְאָכִי ב, ה): "וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא", וְאוֹמֵר (עֶזְרָא ט, ו): "אֱלֹהַי בֹּשְׁתִּי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֱלֹהַי פָּנַי אֵלֶיךָ".

הַגִּלּוּיִים הַחִיצוֹנִיִּים שֶׁל הַיִּרְאָה

וְאוּלָם הַיִּרְאָה הַזֹּאת צָרִיךְ שֶׁתִּתְגַּבֵּר בַּלֵּב בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ תֵּרָאֶה פְּעֻלּוֹתֶיהָ גַּם בְּאֵבְרֵי הַגּוּף, הֲלֹא הֵמָּה: כֹּבֶד-הָרֹאשׁ וְהַהִשְׁתַּחֲוָאָה, שִׁפְלוּת הָעֵינַיִם וּכְפִיפַת הַיָּדַיִם כְּעֶבֶד קָטָן לִפְנֵי מֶלֶךְ רָב. וְכֵן אָמְרוּ בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת י, א): "רָבָא פְּכַר יְדֵהּ וּמְצַלֵּי; אָמַר: 'כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָארֵהּ'".

– הַכָּבוֹד הַנּוֹבֵעַ מֵהַיִּרְאָה

וְהִנֵּה דִּבַּרְנוּ עַד עַתָּה מִן הַהַכְנָעָה וּמִן הַבֹּשֶׁת. וּנְדַבֵּר עַתָּה מֵעִנְיַן הַכָּבוֹד.

– כְּבוֹד הַמִּצְוָה וְהִדּוּרָהּ

הִנֵּה כְּבוֹד הַמִּצְוָה וִיקָרָהּ – כְּבָר הִזְהִירוּנוּ עָלָיו חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וְאָמְרוּ (שַׁבָּת קלג, ב): "'זֶה אֵלִי

(*Shemos* 15:2) — adorn yourself before Him with mitzvos: with beautiful tzitzis, beautiful tefillin, a beautiful Torah scroll, a beautiful *lulav*...." Similarly, they said (*Bava Kamma* 9b): "[One should expend] up to one third [extra] for the embellishment of a mitzvah. Up to this amount comes from his account ["He will receive his reward in the world-to-come" — *Rashi*]. More than this is from the Eternal's account ["He will be repaid in this world" — *Rashi*]." The wisdom derived from the lips of our Sages of blessed memory clearly informs us that merely performing a mitzvah [in a routine way] is unsatisfactory. Rather, it must be honored and embellished.

Refuting the belief that it is unnecessary to show honor to the Eternal

And furthermore, this wisdom was intended to negate [the claims of] a person who, desiring to make things easier for himself, might say: "Honor applies only toward human beings, who are enticed by such trivia. But the Holy One blessed be He is not concerned with this. He is exalted and lofty beyond all these matters and once the mitzvah is done for its own sake, this is sufficient for Him." The truth, however, is that the Master, blessed be He, is referred to as "the God of Glory" (*Tehillim* 29:3), and our duty is to honor Him even though He has no need for our honor and the honor we give Him is insignificant and inconsequential to Him. One who detracts from this honor when he is able to augment it can only be considered a sinner.

"Offer it to the ruler of your province"

In this manner the prophet Malachi remonstrated against Israel, in the name of the Eternal (*Malachi* 1:8): "And if you present a blinded animal as a sacrifice — is there nothing wrong with this? Offer it to the ruler of your province — will he accept it; will he honor you?!"

The use of uncovered water upon the altar is not permitted

The Sages of blessed memory, however, cautioned us to conduct ourselves in the opposite manner regarding the Divine service, and they said (*Succah* 50a) regarding water [designated from before Shabbos for the water libation of the Shabbos occur-

וְאַנְוֵהוּ' (שְׁמוֹת, בְּשַׁלַּח טו, ב) – הִתְנָאֶה לְפָנָיו בְּמִצְוֹות: צִיצִית נָאָה, תְּפִלִּין נָאָה, סֵפֶר־תּוֹרָה נָאֶה, לוּלָב נָאֶה" וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ (בָּבָא קַמָּא ט, ב): "הִדּוּר מִצְוָה עַד שְׁלִישׁ – עַד כָּאן מִשֶּׁלּוֹ, מִכָּאן וָאֵילָךְ מִשֶּׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא". הֲרֵי דַּעַת שִׂפְתוֹתֵיהֶם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בָּרוּר מִלֵּלוּ, שֶׁאֵין דַּי בַּעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה לְבַד, אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְכַבְּדָהּ וּלְהַדְּרָהּ.

בִּטּוּל הַטַּעֲנָה שֶׁאֵין ה' זָקוּק לִכְבוֹדֵנוּ –

וּלְהוֹצִיא מִמִּי שֶׁלְּהָקֵל עַל עַצְמוֹ יֹאמַר: 'אֵין הַכָּבוֹד אֶלָּא לִבְנֵי־אָדָם הַמִּתְפַּתִּים בַּהֲבָלִים אֵלֶּה, אַךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לָזֶה, כִּי הוּא מְרוֹמָם מִדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְנִשְׂגָּב מֵהֶם, וְכֵיוָן שֶׁהַמִּצְוָה נַעֲשֵׂית לַאֲמִתָּהּ – דַּי בָּזֶה'. אָמְנָם, הָאֱמֶת הוּא, שֶׁהָאָדוֹן בָּרוּךְ־הוּא נִקְרָא "אֵל־הַכָּבוֹד" (תְּהִלִּים כט, ג) וְאָנוּ חַיָּבִים לְכַבְּדוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְבוֹדֵנוּ וְלֹא כְבוֹדֵנוּ חָשׁוּב וְסָפוּן לְפָנָיו. וּמִי שֶׁמְּמַעֵט בָּזֶה בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל הָיָה לְהַרְבּוֹת – אֵינוֹ אֶלָּא חוֹטֵא.

"הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ" –

הוּא מַה שֶּׁהַנָּבִיא מַלְאָכִי מִתְרָעֵם עַל יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר ה' (מַלְאָכִי א, ח): "וְכִי תַגִּשׁוּן עִוֵּר לִזְבֹּחַ, אֵין רָע?! וְגוֹ' הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ הֲיִרְצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ?!"

פְּסוּל מַיִם מְגֻלִּים לַמִּזְבֵּחַ –

וְאוּלָם חֲכָמִים, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, הִזְהִירוּנוּ לְהִתְנַהֵג הֵפֶךְ זֶה בָּעֲבוֹדָה וְאָמְרוּ (סֻכָּה נ, א) בְּעִנְיַן מַיִם שֶׁנִּתְגַּלּוּ,

ing during Sukkos] that was exposed, that filtering it [thereby neutralizing the concern about snake venom in the water] would be of no avail, because, "When did they say that this is applicable [filtering the exposed water to make it permissible]? When referring to usage for a layman. But for use in the Beis HaMikdash: whoever said such a thing?! Surely he [Rabbi Nechemyah] holds with [the logic of] 'Offer it to the ruler of your province!' (*Malachi* 1:8)." Look at this: what could be lacking from filtered water which has already been permitted to a layman, yet nonetheless it is prohibited for use in the Beis HaMikdash because it lacks the honor appropriate to the Beis HaMikdash! They further said in the *Sifrei*: "'And all your choice vow-fulfilling offerings' (*Devarim* 12:11) means 'that one should bring only from the choicest.'"

The sacrifices of Kayin and Hevel

We also find [this in the case of] Kayin and Hevel — how Hevel brought an offering from the firstborn of his sheep and from the fattest ones, while Kayin's [offering] was from the chaff of the produce of the ground, as expounded upon by our Sages of blessed memory (*Bereishis Rabbah* 22:5). And what was the outcome? "And the Eternal showed regard to Hevel and his offering, but to Kayin and his offering He showed no regard" (*Bereishis* 4:4). And it says (*Malachi* 1:14): "Cursed is the deceiver who has in his flock a [choice] male but pledges and sacrifices a blemished offering, for I am a great King [and it is befitting to bring from the choicest of animals]."

Holding a Torah scroll while it is uncovered

In so many instances our Sages of blessed memory have warned us against the denigration of mitzvos, as they said (*Megillah* 32a): "Whoever holds a Torah scroll while it is uncovered will be buried naked [i.e., bereft of the mitzvah he was performing while holding the Torah scroll — *Tosafos*]" — because of the denigration of the mitzvah.

The procedure for bringing the *bikurim* [the firstfruits offering] can enlighten us regarding the

שלא יסננם במסננת, מטעם: "אימור דאמרי, להדיוט – לגבוה מי קאמר?! לית לה, 'הקריבהו נא לפחתך?!'" (מלאכי שם). ראה נא, מה חסרון יש במים שנסתננו, וכבר מתרים הם להדיוט? ואפלו הכי אסורים הם לגבוה משום שאינו דרך כבוד! ואמרו עוד בספרי: "'וכל מבחר נדריכם' (דברים, ראה יב, יא) – דהינו, 'שלא יביא אלא מן המבחר'".

– קרבנות קין והבל

וכבר מצאנו קין והבל – הבל הביא מבכורות צאנו ומחלבהן, וקין מן הפסלת מפרי האדמה, כפרושם, זכרונם לברכה (בראשית רבה כב, ה), ומה עלה בהם? (בראשית, בראשית ד, ד): "וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה"! ואומר (מלאכי א, יד): "וארור נוכל ויש בעדרו זכר ונדר וזבח משחת לאדני, כי מלך גדול אני!"

וכמה דברים הזהירונו, זכרונם לברכה, שלא יהיו מצוות בזויות עלינו. וכבר אמרו (מגילה לב, א): "כל האוחז ספר־תורה ערום, נקבר ערום" – מפני בזוי המצוה.

– דגמא להדור: העלאת הבכורים

וסדר העלאת בכורים יהיה לנו לעינים לראות מה הוא הדורן של מצוות, שכך שנינו (בכורים ג, ג): "השור

Examples of how to embellish the mitzvos — the bringing of *bikurim*

meaning of "the embellishment of mitzvos." For we have been taught (Mishnah, *Bikurim* 3:3): "The ox walks before them, its horns gilded in gold, an olive wreath on its head…." It also states (ibid. 3:8): "The wealthy bring their *bikurim* in baskets gilded in gold, and the poor [bring theirs] in wicker baskets…." And it states (ibid. 3:10): "There are three categories of *bikurim*: *bikurim*, the additions to the *bikurim*, and the adornments surrounding the *bikurim*…." From this we see clearly how appropriate it is to add to the actual mitzvah for the sake of its embellishment and from here we can extend this idea to all the other mitzvos of the Torah. And they said (*Shabbos* 10a): "Rava put on expensive socks before praying, saying: 'Prepare yourself [adorn yourself — *Rashi*] before your God, O Israel' (*Amos* 4:12)."

Learning from Esav how to honor the Eternal

Our Rabbis of blessed memory further said (*Bereishis Rabbah* 65:16), on the verse (*Bereishis* 27:15), "The cleanest clothes of Esav, her elder son," [that] "Rabban Shimon ben Gamliel said: 'I used to serve my father in soiled clothes, but Esav, when he served his father, served him only in clothes of royalty.'" Now if this is the case regarding a creature of flesh and blood it must apply with far greater force to the King of all kings, the Holy One blessed be He; before Whom one should stand in prayer dressed in clothes of honor, and before Whom one should sit the way one sits before a great king.

Honoring Shabbos and Yom Tov

Honoring Shabbos and Yom Tov is also part of this category. One who enhances their honor surely pleases his Creator, as we have been commanded (*Yeshayahu* 58:13): "And you shall honor it." Once it becomes clear to us that honoring Shabbos is a mitzvah, [we will find that] there are many ways to implement this honor. However, the rule is that we must perform any action which reflects the importance of Shabbos.

Accordingly, the earlier Sages involved themselves in the preparations for Shabbos, each one in his own

הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְקַרְנָיו מְצֻפּוֹת זָהָב וַעֲטֶרֶת שֶׁל זַיִת בְּרֹאשׁוֹ" וְכוּ'. עוֹד שָׁם (ג, ח): "הָעֲשִׁירִים מְבִיאִים בִּכּוּרֵיהֶם בְּקַלְתּוֹת שֶׁל זָהָב, וְהָעֲנִיִּים בְּסַלֵּי נְצָרִים" וְכוּ'. עוֹד שָׁם (ג, י): "שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בַּבִּכּוּרִים: בִּכּוּרִים, תּוֹסֶפֶת־בִּכּוּרִים, וְעִטּוּר־בִּכּוּרִים" וְכוּ', הֲרֵי לָנוּ בְּהֶדְיָא, כַּמָּה רָאוּי לָנוּ לְהוֹסִיף עַל גּוּפָהּ שֶׁל מִצְוָה כְּדֵי לַהֲדָרָהּ, וּמִכָּאן נִלְמַד לְכָל שְׁאָר מִצְווֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. וְאָמְרוּ (שַׁבָּת י, א): "רָבָא רָמֵי פֻּזְמְקֵי וּמְצַלֵּי, אָמַר: 'הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ, יִשְׂרָאֵל!'" (עָמוֹס ד, יב).

– הִדּוּר בְּכִבּוּד־אָב שֶׁל עֵשָׂו, ק"ו כְּלַפֵּי ה'

עוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה סה, טז) עַל פָּסוּק (בְּרֵאשִׁית, תּוֹלְדוֹת כז, טו) "בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֻדֹת" – "אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: 'אֲנִי שִׁמַּשְׁתִּי אֶת אַבָּא בִּבְגָדִים מְלֻכְלָכִים – אֲבָל עֵשָׂו, כְּשֶׁהָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶת אָבִיו, לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶלָּא בְּבִגְדֵי מַלְכוּת'". וְהִנֵּה, אִם כֵּן לְבָשָׂר־וָדָם, קַל־וָחֹמֶר לְמֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – שֶׁהָעוֹמֵד לְפָנָיו לְהִתְפַּלֵּל, רָאוּי הוּא שֶׁיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי כָבוֹד וְיֵשֵׁב לְפָנָיו כְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי מֶלֶךְ גָּדוֹל!

– כְּבוֹד הַשַּׁבָּתוֹת וְהַמּוֹעֲדִים

וְהִנֵּה בִּכְלָל זֶה יֵשׁ כְּבוֹד הַשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים – שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה לְכַבְּדָם, וַדַּאי עוֹשֶׂה נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ, שֶׁכֵּן צִוָּנוּ (יְשַׁעְיָה נח, יג): "וְכִבַּדְתּוֹ". וְכֵיוָן שֶׁכְּבָר הִתְאַמֵּת לָנוּ שֶׁכְּבוֹדוֹ מִצְוָה, הִנֵּה מִינֵי הַכָּבוֹד רַבִּים הֵם, אַךְ הַכְּלָל הוּא – שֶׁכָּל מַעֲשֶׂה שֶׁבּוֹ נִרְאָה חֲשִׁיבוּת לַשַּׁבָּת, צְרִיכִים אָנוּ לַעֲשׂוֹתוֹ.

עַל כֵּן הָיוּ הַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים עוֹסְקִים בַּהֲכָנוֹת הַשַּׁבָּת אִישׁ אִישׁ לְפִי דַרְכּוֹ (שַׁבָּת קיט, א): "רַבִּי אַבָּהוּ הֲוָה יָתֵיב

The way our Sages prepared for Shabbos

manner (*Shabbos* 119a): "Rabbi Abbahu would sit on a stool of ivory and fan the fire; Rav Safra would singe [the hairs off of] the head of a slaughtered animal; Rava would salt a fish; Rav Huna would light a candle; Rav Pappa would make wicks; Rav Chisda would mince beets; Rabbah and Rav Yosef would split wood; Rav Nachman would carry things in and out [of the house], saying: 'Had Rabbi Ammi and Rav Assi been my guests would I not have performed such labors for them?!'" Also noteworthy is the analogy of Rav Nachman, for it can serve us as a model. Rav Nachman used to ponder how he ought to go about honoring another person under ordinary circumstances and in exactly that manner he would honor Shabbos.

A pious person will seek out new ways to honor the Eternal

In reference to things of this nature, it was stated (*Berachos* 17a): "A person should always be astute when fearing the Eternal"; he must be knowledgeable, capable of deducing one thing from the other, and inventive in ways that will please his Creator through whatever means possible. [This "astuteness" will emerge] as a result of our recognition of the magnitude of His exaltedness over us, and thus, anything associated with Him will be treated by us with the greatest of honor. And since the Blessed One, in His great benevolence and in spite of all our lowliness, desired in His humility to apportion honor to us and to impart to us His holy words, we should, therefore, at least honor those words with all our capacity and recognize their preciousness in our lives.

All of the above levels emerge from awe of the exaltedness of the Eternal

This is the true fear of the Eternal — the awe of His exaltedness that we have mentioned — and the sense of honor that springs from this is similar to those expressions of love that are [divisions] of the love of the Eternal, as I am going to discuss, with the aid of Heaven. This, however, is not the case regarding fear of punishment, which is not the primary type of fear, and the previously mentioned superior qualities [i.e., submissiveness, shame, and the honor

– הֲכָנוֹת שֶׁל חז״ל לְשַׁבָּת

אַתַּכְתַּקָא דְשֵׁנָא וּמְנַשֵּׁב נוּרָא; רַב סַפְרָא מְחָרֵיךְ רֵישָׁא; רָבָא מְלַח שִׁבּוּטָא; רַב הוּנָא מַדְלִיק שְׁרָגָא; רַב פָּפָּא גָּדֵל פְּתִילָתָא; רַב חִסְדָּא פָּרֵם סִלְקָא; רַבָּה וְרַב יוֹסֵף מְצַלְּחוּ צִיבֵי; רַבִּי זֵירָא מְצַתֵּת צַתּוּתֵי; רַב נַחְמָן מְכַתֵּף וְעָיֵל מְכַתֵּף וְנָפֵק, אָמַר: 'אִלּוּ מִקַּלְעִין לִי רַבִּי אַמִּי וְרַב אַסִּי מִי לָא מְכַתְּפִינָא קַמַּיְהוּ?!'" וְתִרְאֶה הֶקֵּשׁוֹ שֶׁל רַב נַחְמָן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ מִמֶּנּוּ מְקוֹם־לִמּוּד, כִּי הִנֵּה הָיָה מִתְבּוֹנֵן, מֶה הָיָה עוֹשֶׂה לְפִי דַרְכּוֹ לְאָדָם שֶׁהוּא חָפֵץ לְכַבְּדוֹ, וְכָזֶה עַצְמוֹ הָיָה עוֹשֶׂה לַשַּׁבָּת.

– הֶחָסִיד מְחַדֵּשׁ מֵחָכְמָתוֹ דַּרְכֵי-כָּבוֹד לַה׳

וְעַל דָּבָר זֶה נֶאֱמַר (בְּרָכוֹת יז, א): "לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עָרוּם בְּיִרְאָה" – לָדַעַת וּלְהִתְבּוֹנֵן דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר וּלְחַדֵּשׁ הַמְצָאוֹת לַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ בְּכָל הַדְּרָכִים שֶׁאֶפְשָׁר לְהֵרָאוֹת הֱיוֹתֵנוּ מַכִּירִים גֹּדֶל רוֹמְמוּתוֹ עָלֵינוּ, אֲשֶׁר עַל כֵּן כָּל מַה שֶּׁיִּתְיַחֵס לוֹ, יִהְיֶה נִכְבָּד עָלֵינוּ כָּבוֹד גָּדוֹל. וְכֵיוָן שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בְּטוּבוֹ הַגָּדוֹל, עִם כָּל שִׁפְלוּתֵנוּ, רָצָה בְּעַנְוָתוֹ לַחֲלֹק לָנוּ כָּבוֹד וְלִמְסֹר לָנוּ דִּבְרֵי קָדְשָׁתוֹ, לְפָחוֹת בְּכָל כֹּחֵנוּ נְכַבְּדֵם וְנַרְאֶה הַיֹּקֶר אֲשֶׁר לָהֶם אֶצְלֵנוּ.

– יִרְאַת-הָרוֹמְמוּת הִיא הַמָּקוֹר לַמַּעֲלוֹת דִּלְעֵיל (וְלֹא יִרְאַת-הָעֹנֶשׁ)

וְתִרְאֶה, שֶׁזֹּאת הִיא הַיִּרְאָה הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא יִרְאַת־הָרוֹמְמוּת שֶׁזָּכַרְנוּ, שֶׁבָּהּ תָּלוּי הַכָּבוֹד הַמִּתְקָרֵב אֶל חִבּוּב הָאַהֲבָה וּכְמוֹ שֶׁאֶכְתּוֹב עוֹד, בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יִרְאַת־הָעֹנֶשׁ, שֶׁאֵינָהּ הָעִקָּרִית וְאֵין מַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת הָאֵלֶּה נִמְשָׁכוֹת הֵימֶנָּה.

given to His mitzvos] cannot be evoked by this type of fear.

The absence of beautiful garments before Shabbos leads to the enhancement of Shabbos

Let us now return to [the honor of] Shabbos. Our Sages said (*Shabbos* 119a), "Rav Anan would wear black"; he would wear a black garment on *erev Shabbos*, thereby highlighting the honor of Shabbos by his wearing beautiful garments on Shabbos itself. From here we see that not only the preparation for Shabbos is part of the mitzvah of honoring Shabbos, but even the [contrasting] absence of honor is also part of the mitzvah, when it throws into relief the features of honor. Similarly, they prohibited (*Gittin* 38b) eating a meal on *erev Shabbos*, out of deference to Shabbos. And the same applies to other cases like this.

Honoring the Torah and those who study it

Also included in the fear of the Eternal is the honor given to the Torah and those who study it. We have explicitly been taught (*Pirkei Avos* 4:6): "Whoever honors the Torah is himself honored by his fellows."

Ach'av honors the Torah

And our Sages of blessed memory have said (*Sanhedrin* 102b): "Rabbi Yochanan said: 'Why was Ach'av privileged to reign for twenty-two years? Because he honored the Torah which was given with twenty-two letters, as it says (*Melachim I* 20:2-9): "And he sent messengers to Ach'av...and the total delight of your eyes let them place in their hands and take...And he [Ach'av] said to the messengers of Ben-Hadad: Tell my master, the king, [that] whatever you have previously requested of me I will comply with, but this [one] thing I cannot do."'" [The Talmud asks:] "What is [meant by the words] 'the delight of your eyes' if not a Torah scroll!"

Honoring sacred writings

And they of blessed memory have said (based on *Berachos* 18a): "If one were traveling from place to place he shouldn't put it [a Torah scroll] in a sack and place it on a donkey and ride atop it, but instead he should place it in his lap...." They also prohibited (*Moed Katan* 25a): "sitting on a bed which has a Torah

– כְּבוֹד-הַשַּׁבָּת ע"י מְנִיעַת מַעֲלוֹת בְּעֶרֶב-שַׁבָּת

וְנַחֲזֹר לְעִנְיַן הַשַּׁבָּת. הִנֵּה אָמְרוּ (שַׁבָּת קיט, א): "רַב עָנָן לָבֵשׁ גּוּנְדָּא", דְּהַיְנוּ, שֶׁהָיָה לוֹבֵשׁ בֶּגֶד שָׁחוֹר בְּעֶרֶב־שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר יוֹתֵר כְּבוֹד הַשַּׁבָּת בְּלָבְשׁוֹ בּוֹ בְּגָדִים נָאִים. נִמְצָא, שֶׁלֹּא לְבַד הַהֲכָנָה לַשַּׁבָּת הוּא מִכְּלַל הַכָּבוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הֶהֶעְדֵּר, שֶׁמִּכֹּחוֹ יִבָּחֵן יוֹתֵר מְצִיאוּת הַכָּבוֹד, גַּם הוּא מִכְּלַל הַמִּצְוָה. וְכֵן אָסְרוּ (גִּטִּין לח, ב) לִקְבֹּעַ סְעוּדָה בְּעֶרֶב־שַׁבָּת מִפְּנֵי כְּבוֹד־הַשַּׁבָּת. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

– כְּבוֹד-הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ

וּבִכְלַל הַיִּרְאָה עוֹד, כְּבוֹד הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ. וּבְהֶדְיָא שָׁנִינוּ (אָבוֹת ד, ו): "כָּל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה – גּוּפוֹ מְכֻבָּד עַל הַבְּרִיּוֹת".

– אַחְאָב מְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה

וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין קב, ב): "אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: 'מִפְּנֵי מָה זָכָה אַחְאָב לְמַלְכוּת עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה? לְפִי שֶׁכִּבֵּד אֶת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים־א' כ, ב–ט): 'וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל אַחְאָב וְגוֹ'. וְהָיָה כָּל מַחְמַד עֵינֶיךָ יָשִׂימוּ בְיָדָם וְלָקָחוּ וְגוֹ', וַיֹּאמֶר לְמַלְאֲכֵי בֶן הֲדַד: אִמְרוּ לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ, כֹּל אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ אֶל עַבְדְּךָ בָרִאשֹׁנָה אֶעֱשֶׂה וְהַדָּבָר הַזֶּה לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת'. מַאי 'מַחְמַד עֵינֶיךָ', לַאו סֵפֶר־תּוֹרָה?!'"

– כְּבוֹד הַסְּפָרִים

וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עפ"י בְּרָכוֹת יח, א): "הָיָה הוֹלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, לֹא יַנִּיחֶנּוּ בְּשַׂק וְיַנִּיחֶנּוּ עַל הַחֲמוֹר וְיִרְכַּב עָלָיו, אֶלָּא מַנִּיחוֹ בְּחֵיקוֹ" וְכוּ'. וְאָסְרוּ עוֹד (מוֹעֵד קָטָן כה, א): "לֵישֵׁב עַל הַמִּטָּה שֶׁסֵּפֶר־תּוֹרָה עָלֶיהָ". וְכֵן אָמְרוּ

scroll on it." And they said (*Eruvin* 98a): "One may not throw away sacred writings, not even halachos or aggados." And they prohibited placing scrolls of the Prophets and the Writings on top of those of the [five] Chumashim. Our Sages of blessed memory enacted these prohibitions for the entire Congregation of Israel, and one who practices piety should use them as paradigms and enlarge upon them, for the honor of the name of the Eternal his God.

The need for cleanliness when learning Torah

Honoring the Torah also includes the cleanliness and purity that is a requirement for the study of Torah. One should not occupy himself with Torah study, even if only in thought, in places that are filthy, or when his hands are unclean. Our Sages have cautioned us at length about this in numerous places.

Respecting those who learn Torah

Concerning those who learn Torah, it explicitly states (*Vayikra* 19:32): "You shall stand up before the venerable and give respect to a sage," and from here we deduce the various types of honor that might be accorded them and certainly should be accorded by one who practices piety. Our Sages of blessed memory have already said (*Kesubos* 103b): "'And [one] who honors those who fear the Eternal' (*Tehillim* 15:4) refers to Yehoshafat, king of Yehudah. Whenever he saw a Torah scholar he would rise from his throne, embrace him, kiss him, and say to him: 'My [dear] rebbi, my [dear] teacher!'" And when Rabbi Zeira (*Berachos* 28a) became too weak to continue learning he would place himself at the entrance to the house of study so that he could perform a mitzvah by standing before Torah scholars. We can already see how all of these are things that the Creator, may His Name be blessed, desires, and that He has revealed this through His supreme wisdom. Therefore, one who wishes to please his Creator should walk in this path, learning to devise ways for doing what is right before the Blessed One.

(עפ״י עֵרוּבִין צח, א): ״אֵין זוֹרְקִין כִּתְבֵי־הַקֹּדֶשׁ וַאֲפִלּוּ הֲלָכוֹת וַאֲגָדוֹת״. וְאָסְרוּ (מְגִלָּה כז, א) לְהַנִּיחַ נְבִיאִים וּכְתוּבִים עַל גַּבֵּי חֻמָּשִׁים. הֵן אֵלֶּה דְּבָרִים שֶׁאָסְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לְכָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל, וְהֶחָסִיד יֵשׁ לוֹ לִלְמוֹד מֵאֵלֶּה וּלְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה לִכְבוֹד שֵׁם ה׳ אֱלֹהָיו.

– נִקָּיוֹן בְּלִמּוּד־הַתּוֹרָה

וּבִכְלָל זֶה, הַנִּקָּיוֹן וְהַטָּהֳרָה הַצְּרִיכָה לְדִבְרֵי תוֹרָה, שֶׁלֹּא לַעֲסֹק בָּהּ אֲפִלּוּ בְּהִרְהוּר בַּמְּקוֹמוֹת הַמְּטֻנָּפִים וְלֹא בְּיָדַיִם שֶׁאֵינָם נְקִיּוֹת, וּכְבָר הִרְבּוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לְהַזְהִיר עַל זֶה בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים (רְאֵה: בְּרָכוֹת כד, ב; יוֹמָא ל, א).

– כְּבוֹד לוֹמְדֵי־הַתּוֹרָה

וּבְעִנְיַן לוֹמְדֵי תוֹרָה – הִנֵּה מִקְרָא כָּתוּב (וַיִּקְרָא, קְדוֹשִׁים יט, לב): ״מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן״, וּמִנַּהּ יָלְפִינַן לְכָל מִינֵי כָבוֹד שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת לָהֶם שֶׁרָאוּי וַדַּאי לְחָסִיד שֶׁיַּעֲשֵׂהוּ. וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כְּתֻבּוֹת קג, ב): ״׳וְאֶת יִרְאֵי ה׳ יְכַבֵּד׳ (תְּהִלִּים טו, ד) – זֶה יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהָיָה רוֹאֶה תַּלְמִיד־חָכָם, הָיָה עוֹמֵד מִכִּסְאוֹ וּמְחַבְּקוֹ וּמְנַשְּׁקוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: ׳רַבִּי רַבִּי, מוֹרִי מוֹרִי!׳״ וְרַבִּי זֵירָא (בְּרָכוֹת כח, א), כְּשֶׁהָיָה חָלוּשׁ מִלִּמּוּדוֹ, הָיָה מֵשִׂים עַצְמוֹ עַל פֶּתַח בֵּית־הַמִּדְרָשׁ לַעֲשׂוֹת מִצְוָה כְּשֶׁיָּקוּם מִלִּפְנֵי תַלְמִידֵי־חֲכָמִים. כָּל אֵלֶּה דְּבָרִים שֶׁכְּבָר רוֹאִים אֲנַחְנוּ הֱיוֹת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, חָפֵץ בָּם וְגִלָּה דַּעְתּוֹ הָעֶלְיוֹן בָּזֶה, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן, מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ לַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ – הִנֵּה בְּדֶרֶךְ זֶה יֵלֵךְ וְיוֹסִיף לֶקַח בְּתַחְבּוּלוֹתָיו וְלַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ.

Honoring the beis knesses and the beis midrash

This aspect of piety also includes respect for the *beis knesses* and the *beis midrash*. For it is not enough to [merely] avoid levity while in them. Rather, one must conduct himself within them with the utmost respect and awe, in all his ways and actions, and whatever he would not do in the palace of a great king he should not do within them.

Love of the Eternal — and its major divisions

We will now discuss the love of the Eternal and its three divisions: joy, cleaving [to the Eternal], and zealousness.

Defining love of the Eternal

Love of the Eternal means that a person truly longs for and craves the nearness of the Blessed One. He pursues His holiness as one pursues something that he strongly desires. And the mere mention of the Blessed One's name, the uttering of His praises, and one's involvement with the words of the Blessed One's Torah and with His Divine nature will bring one true delight and enjoyment in the manner of one who deeply loves the wife he married in his youth or his only son, whereby even just referring to them brings him pleasure and enjoyment. As Scripture states (*Yirmeyahu* 31:19): "For when I speak about Him I will remember Him enduringly."

Love of the Eternal greatly increases one's motivation regarding the Divine service

Surely someone who truly loves his Creator will never forgo the Eternal's service, for any reason whatsoever (unless there are circumstances that are beyond his control), and he will need neither encouragement nor inducement to serve Him. Rather, his heart will transport him and propel him in that direction, unless there are major restraints that prevent this.

Verses from Scripture that refer to love of the Eternal

This is the coveted virtue that the saintly *Chasidim Rishonim* were privileged to acquire, as David HaMelech, may peace be upon him, said *(Tehillim* 42:2-3): "As a deer cries longingly for the brooks of water, so too my soul yearns for you, O Eternal. My soul thirsts for the Eternal, the living God. When will I [merit to] come...." And it says (ibid. 84:3): "My soul longingly yearns for the courtyards of the Eternal."

– כְּבוֹד ביהכ"נ וביהמ"ד

וּבִכְלָל זֶה כְּמוֹ־כֵן כְּבוֹד בֵּית־הַכְּנֶסֶת וּבֵית־הַמִּדְרָשׁ, שֶׁאֵין דַּי שֶׁלֹּא יִנְהַג בָּהֶם קַלּוּת־רֹאשׁ, אֶלָּא שֶׁיִּנְהַג בָּהֶם כָּל מִינֵי כָבוֹד וּמוֹרָא בְּכָל מִנְהָגָיו וּבְכָל פְּעֻלּוֹתָיו. וְכָל מַה שֶּׁלֹּא הָיָה עוֹשֶׂה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ גָּדוֹל – לֹא יַעֲשֶׂה בָּהֶם.

אַהֲבַת-ה' וַעֲנָפֶיהָ

וּנְדַבֵּר עַתָּה מֵעִנְיַן הָאַהֲבָה, וַעֲנָפֶיהָ הֵם שְׁלֹשָׁה: הַשִּׂמְחָה, הַדְּבֵקוּת וְהַקִּנְאָה.

– גֶּדֶר הָאַהֲבָה

וְהִנֵּה עִנְיַן הָאַהֲבָה הוּא – שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם חוֹשֵׁק וּמִתְאַוֶּה מַמָּשׁ אֶל קִרְבָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְרוֹדֵף אַחַר קְדֻשָּׁתוֹ, כַּאֲשֶׁר יִרְדֹּף אִישׁ אַחַר דָּבָר הַנֶּחְמָד מִמֶּנּוּ חֶמְדָּה עַזָּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ הַזְכָּרַת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְדַבֵּר בִּתְהִלּוֹתָיו, וְהָעֵסֶק בְּדִבְרֵי תוֹרָתוֹ וֶאֱלָהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ – שַׁעֲשׁוּעַ וְעֹנֶג מַמָּשׁ, כְּמִי שֶׁאוֹהֵב אֶת אֵשֶׁת נְעוּרָיו אוֹ בְּנוֹ יְחִידוֹ אַהֲבָה חֲזָקָה, אֲשֶׁר אֲפִלּוּ הַדִּבּוּר בָּם יִהְיֶה לוֹ לְנַחַת וְתַעֲנוּג, וּכְעִנְיַן הַכָּתוּב (יִרְמְיָה לא, יט): "כִּי מִדֵּי דַבְּרִי בּוֹ זָכֹר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד".

– הָאַהֲבָה גּוֹרֶמֶת לַעֲבוֹדַת-ה' מֵרָצוֹן

וְהִנֵּה וַדַּאי, שֶׁמִּי שֶׁאוֹהֵב אֶת בּוֹרְאוֹ אַהֲבָה אֲמִתִּית, לֹא יַנִּיחַ עֲבוֹדָתוֹ לְשׁוּם טַעַם שֶׁבָּעוֹלָם אִם לֹא יִהְיֶה אָנוּס מַמָּשׁ, וְלֹא יִצְטָרֵךְ רִצּוּי וּפִתּוּי לַעֲבוֹדָה, אֶלָּא אַדְּרַבָּא לִבּוֹ יְשִׂיאֵהוּ וִירִיצֵהוּ אֵלֶיהָ, אִם לֹא יִהְיֶה עִכּוּב גָּדוֹל שֶׁיִּמְנָעֵהוּ.

– מִקְרָאוֹת בִּדְבַר אַהֲבַת-ה'

הִנֵּה זֹאת הִיא הַמִּדָּה הַנֶּחְמֶדֶת אֲשֶׁר אֵלֶיהָ זָכוּ הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים קְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן, וּכְמַאֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תְּהִלִּים מב, ב–ג): "כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל אֲפִיקֵי מָיִם כֵּן נַפְשִׁי תַעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים. צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא" וְגוֹ'. וְאוֹמֵר (שָׁם פד, ג): "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחַצְרוֹת ה'" וְגוֹ'. (שָׁם סג, ב): "צָמְאָה לְךָ נַפְשִׁי כָּמַהּ

(Ibid. 63:2): "My soul thirsts for You, my flesh pines for You...." All of this derives from intense pining for the Blessed One, similar to what the prophet has said (*Yeshayahu* 26:8): "The craving of the soul was for Your name and Your remembrance." And it says (ibid. 26:9): "My soul yearns for You at night; as long as my spirit is within me I will seek you out." David himself said (*Tehillim* 63:7): "I remember You while upon my couch, in night watches I will meditate upon You." He described the pleasure and delight that he experienced when uttering and recounting the praises of the Eternal, may His Name be blessed. And he said (ibid. 119:47): "I will delight in Your mitzvos which I love." And (ibid. 119:24): "Indeed, Your testimonies are my delight...."

Loving the Eternal should become as natural as the love of a son for his father

But certainly this love must not be conditional upon anything, such as loving the Creator, blessed be He, because He is good and grants wealth and success. Rather, it must be like the instinctual love of a son for his father, whereby his nature forces him and compels him to feel this way, as it says (*Devarim* 32:6): "Is He not your father Who acquired you?"

Suffering is the crucial test for this kind of love

The test of this type of love comes in times of distress and suffering. Our Sages of blessed memory have said (*Berachos* 54a): "'You shall love the Eternal, your God, with your whole heart and with your entire being' (*Devarim* 6:5) even if He takes your life; 'and with all your might' (ibid.) means with all your monetary possessions."

Two responses to suffering — the first one is that whatever happens to a person is for his good

However, in order that suffering and distress should not give rise to difficulties and obstacles that would hinder one's love of the Eternal, a person must give himself two replies. The first one applies to all people equally, while the other applies to sages who are of profound wisdom. The first reply is that "everything that proceeds from Heaven is for the good [of man]" (based on *Berachos* 60b). This means that even the kind of suffering and distress that appears injurious to a person is in fact truly good, as in the case of a

לְךָ בְשָׂרִי" וְגוֹ'. כָּל זֶה מִתֹּקֶף הַתְּשׁוּקָה, שֶׁהָיָה מִשְׁתּוֹקֵק לוֹ יִתְבָּרַךְ. וּכְעִנְיָן מַה שֶּׁאָמַר הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָה כו, ח): "לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרְךָ תַּאֲוַת נָפֶשׁ". וְאוֹמֵר (שָׁם ט): "נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ בַּלַּיְלָה אַף רוּחִי בְקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךָּ". וְדָוִד עַצְמוֹ אָמַר (תְּהִלִּים סג, ז): "אִם זְכַרְתִּיךָ עַל יְצוּעָי בְּאַשְׁמֻרוֹת אֶהְגֶּה בָּךְ". בֵּאֵר הָעֹנֶג וְהַשַּׁעֲשׁוּעַ שֶׁהָיָה לוֹ בְּדַבְּרוֹ בּוֹ וּבְשִׁבְחָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְאָמַר (שָׁם קיט, מז): "וְאֶשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָהָבְתִּי". וְאָמַר (שָׁם, כד): "גַּם עֵדֹתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעָי" וְגוֹ'.

מְקוֹר הָאַהֲבָה – טֶבַע הַנְּשָׁמָה

וְהִנֵּה זֹאת וַדַּאי, שֶׁאַהֲבָה זֹאת צָרִיךְ שֶׁלֹּא תִהְיֶה אַהֲבָה הַתְּלוּיָה בְּדָבָר, דְּהַיְנוּ, שֶׁיֶּאֱהַב אֶת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ עַל שֶׁמֵּטִיב אֵלָיו וּמַעֲשִׁירוֹ וּמַצְלִיחַ אוֹתוֹ – אֶלָּא כְּאַהֲבַת הַבֵּן לְאָבִיו, שֶׁהִיא אַהֲבָה טִבְעִית מַמָּשׁ, שֶׁטִּבְעוֹ מַכְרִיחוֹ וְכוֹפֵהוּ לָזֶה, כְּמַאֲמַר הַכָּתוּב (דְּבָרִים, הַאֲזִינוּ לב, ו): "הֲלוֹא הוּא אָבִיךָ קָּנֶךָ".

מִבְחַן הָאַהֲבָה – בְּעֵת-צָרָה

וּמִבְחַן הָאַהֲבָה הַזֹּאת הוּא בִּזְמַן הַדֹּחַק וְהַצָּרָה. וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת נד, א): "'וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ' (דְּבָרִים, וָאֶתְחַנַּן ו, ה) – אֲפִלּוּ נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ; 'וּבְכָל מְאֹדֶךָ' (שָׁם) – בְּכָל מָמוֹנֶךָ".

שְׁתֵּי הִתְבּוֹנְנֻיּוֹת בַּצָּרָה: א. כָּל הַבָּא עַל הָאָדָם -- לַטּוֹבָה

אָמְנָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶינָה הַצָּרוֹת וְהַדְּחָקִים קֹשִׁי וּמְנִיעָה אֶל הָאַהֲבָה, יֵשׁ לָאָדָם לְהָשִׁיב אֶל עַצְמוֹ שְׁתֵּי תְשׁוּבוֹת: הָאַחַת מֵהֶן שָׁוָה לְכָל נֶפֶשׁ; וְהַשְּׁנִיָּה לַחֲכָמִים, בַּעֲלֵי הַדֵּעָה הָעֲמֻקָּה. הָאַחַת הִיא (עפ"י בְּרָכוֹת ס, ב): "כָּל מַאי דְּעָבְדִין מִן שְׁמַיָּא – לְטָב". וְזֶה, כִּי אֲפִלּוּ הַצַּעַר וְהַדֹּחַק הַנִּרְאֶה בְּעֵינָיו רָעָה, אֵינֶנּוּ בֶּאֱמֶת אֶלָּא טוֹבָה אֲמִתִּית, וּכְמָשָׁל הָרוֹפֵא

doctor who cuts away at the flesh or amputates an infected limb in order to heal the rest of the body and prevent [the patient's] death. Even though the act seems cruel, in reality it is an act of compassion that is concerned with the ultimate good [of the patient]. And the patient will not cease to be devoted to the doctor because of what occurred. On the contrary, he will be even more devoted to him. And likewise, when someone envisions that everything that the Holy One blessed be He has done for him is for his good, whether this relates to his person or to his financial situation (even though he may not be able to perceive or understand how this is so, yet nonetheless it is so) his love for the Eternal will never be weakened by distress or by suffering of any sort. On the contrary, it will intensify and it will steadily increase within him.

The second response — by grappling with suffering one expresses his intense love of the Eternal

However, those of true wisdom have no need even for this rationale, for they are not concerned with themselves at all. Rather, all their prayers are aimed at enhancing the honor of His Name, blessed be He, and pleasing Him. Therefore, if the impediments in their way become more troublesome, and they need even greater strength to remove these impediments, their hearts will grow stronger and they will rejoice in revealing the power of their faith, just like a general famed for his courage who always chose for himself the hardest battles, so that victory would serve the purpose of revealing his might. This is something that those who are devoted to one another are accustomed to — that when given the opportunity, the one will rejoice in his ability to reveal the extent of his intense love for the other.

The three divisions of love of the Eternal

We will now explain the three divisions of love of the Eternal that I mentioned previously: cleaving to the Eternal, joy and zealousness.

Cleaving

Cleaving to the Eternal occurs when one's heart cleaves to the name of the Blessed One, so completely that he no longer aspires to or concerns himself with

הַחוֹתֵךְ אֶת הַבָּשָׂר אוֹ אֶת הָאֵיבָר שֶׁנִּפְסַד, כְּדֵי שֶׁיִּבְרִיא שְׁאָר הַגּוּף וְלֹא יָמוּת, שֶׁאַף־עַל־פִּי שֶׁהַמַּעֲשֶׂה אַכְזָרִי לִכְאוֹרָה, אֵינוֹ אֶלָּא רַחֲמָנוּת בֶּאֱמֶת, לְהֵיטִיבוֹ בְּאַחֲרִיתוֹ; וְלֹא יָסִיר הַחוֹלֶה אַהֲבָתוֹ מֵהָרוֹפֵא בַּעֲבוּר זֶה הַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא אַדְּרַבָּא יוֹסִיף לְאַהֲבָה אוֹתוֹ. כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה, כְּשֶׁיַּחֲשֹׁב הָאָדָם שֶׁכָּל מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ, לְטוֹבָתוֹ הוּא עוֹשֶׂה, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה בְּגוּפוֹ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה בְּמָמוֹנוֹ, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מֵבִין אֵיךְ זֶה הוּא טוֹבָתוֹ – וַדַּאי טוֹבָתוֹ הוּא, הִנֵּה לֹא תֶּחֱלַשׁ אַהֲבָתוֹ מִפְּנֵי כָּל דֹּחַק אוֹ כָּל צַעַר, אֶלָּא אַדְּרַבָּא תִּגְבַּר וְנוֹסֶפֶת בּוֹ תָּמִיד.

ב. הֶחָסִיד שָׂמֵחַ בָּעִכּוּבִים – לְגַלּוֹת עֹצֶם אַהֲבָתוֹ

אַךְ בַּעֲלֵי הַדֵּעָה הָאֲמִתִּית אֵינָם צְרִיכִים אֲפִלּוּ לְטַעַם הַזֶּה, כִּי הֲרֵי אֵין לָהֶם כַּוָּנַת עַצְמָם כְּלָל, אֶלָּא כָּל תְּפִלָּתָם לְהַגְדִּיל כְּבוֹד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו. וְכָל מַה שֶּׁיִּתְגַּבְּרוּ עִכּוּבִים נֶגְדָּם, עַד שֶׁיִּצְטָרְכוּ הֵם יוֹתֵר כֹּחַ לְהַעֲבִירָם – הִנֵּה יֶאֱמַץ לִבָּם וְיִשְׂמְחוּ לְהַרְאוֹת תֹּקֶף אֱמוּנָתָם, כְּשַׂר־צָבָא הָרָשׁוּם בִּגְבוּרָה אֲשֶׁר יִבְחַר לוֹ תָּמִיד בַּמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה יוֹתֵר, לְהַרְאוֹת תָּקְפּוֹ בְּנִצְחוֹנָהּ. וּכְבָר מֻרְגָּל זֶה הָעִנְיָן בְּכָל אוֹהֵב בָּשָׂר־וָדָם שֶׁיִּשְׂמַח כְּשֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ מַה שֶּׁיּוּכַל לְהַרְאוֹת בּוֹ אֶל אֲשֶׁר הוּא אוֹהֵב, עַד הֵיכָן מַגִּיעַ עֹצֶם אַהֲבָתוֹ.

שְׁלֹשֶׁת עֲנָפֵי הָאַהֲבָה

וּנְבָאֵר עַתָּה עַנְפֵי הָאַהֲבָה, הֵם הַשְּׁלֹשָׁה שֶׁזָּכַרְתִּי: הַדְּבֵקוּת, הַשִּׂמְחָה, וְהַקִּנְאָה.

א. הַדְּבֵקוּת – הִתְרַכְּזוּת מְלֵאָה בַּה' – לְפָחוֹת בִּשְׁעַת־הָעֲבוֹדָה

הַדְּבֵקוּת הוּא – שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם מִתְדַּבֵּק כָּל־כָּךְ בִּשְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁכְּבָר יָסוּר מִלִּפְנוֹת וּלְהַשְׁגִּיחַ אֶל שׁוּם־דָּבָר זוּלָתוֹ. וְהוּא מַה שֶּׁבָּא עָלָיו הַמָּשָׁל בְּדִבְרֵי

anything other than Him. And this is the point of the allegory that is found in the words of Shlomo (*Mishlei* 5:19): "A beloved gazelle, full of favor; her breasts will satiate you at all times. Because of her love you will always be neglectful." And in the Gemara they of blessed memory have said [with reference to that verse] (*Eruvin* 54b): "It was said about Rabbi Elazar ben Pedas that, while he was absorbed in Torah study in the lower marketplace of Tzippori, his overcoat lay in the upper marketplace of Tzippori." The goal of this virtue is that a person should always remain in this state of cleaving to the Eternal. [And,] if he loves his Creator, he will surely be filled with this cleaving [to the Eternal] at least during the Divine service. And in the Talmud Yerushalmi they said (*Berachos* 51): "Rabbi Chanina ben Dosa was standing and praying when a poisonous creature bit him. Nonetheless, he did not interrupt his prayer. His disciples said to him: 'Rabbeinu, didn't you feel it?' He responded: 'I swear — because I was concentrating on my prayers I felt nothing.'"

Verses from Scripture referring to the state of cleaving to the Eternal

In reference to cleaving to the Eternal, the Torah has instructed us numerous times: "To love the Eternal, your God...and to cleave to Him" (*Devarim* 30:20), "And [you shall] cleave to Him" (ibid. 10:20, 13:5). And David said (*Tehillim* 63:9): "My soul cleaves after You." The theme of all these verses is one — the cleaving of man to the Blessed One until he can no longer part with and move away from Him. And our Sages of blessed memory have said (*Bereishis Rabbah* 80:7): "Rabbi Shimon ben Lakish said: 'The Holy One blessed be He showed his love for Israel through three expressions of love, and we derive all of them from the episode of Shechem ben Chamor: through cleaving [בדביקה], through longing [בחשיקה], and through desire [בחפיצה].'" These are the essential ingredients of the principle of love, namely: the longing that I have mentioned, the

שלמה (משלי ה, יט): "אילת אהבים ויעלת חן, דדיה ירוך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד". ובגמרא אמרו, זכרונם לברכה (עירובין נד, ב): "אמרו עליו על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של צפורי וסדינו מוטל בשוק העליון של צפורי". והנה תכלית המדה הזאת הוא, להיות האדם מתדבק כך אל בוראו בכל עת ובכל שעה, אמנם לפחות בשעת עבודה, אם אוהב הוא את בוראו, ודאי שיהיה לו הדבקות הזה. ובירושלמי אמרו (ברכות ה, א): "רבי חנינא בן דוסא היה עומד ומתפלל ובא חברבר והכישו ולא הפסיק תפלתו כו'. אמרו לו תלמידיו: 'רבנו! ולא הרגשת?!' אמר להם: 'יבוא עלי, מתוך שהיה לבי מכון בתפלה, לא הרגשתי!'"

מקראות בדבר הדבקות –

ועל הדבקות הזהרנו בתורה פעמים רבות: "לאהבה את ה' אלהיך וגו' ולדבקה בו" (דברים, נצבים ל, כ), "ובו תדבק" (שם, עקב י, כ), "ובו תדבקון" (שם, ראה יג, ה). ודוד אמר (תהלים סג, ט): "דבקה נפשי אחריך". וענין כל אלה הפסוקים אחד – שהוא הדבקות שהאדם מתדבק בו יתברך, שאינו יכול לפרד ולזוז ממנו. ואמרו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פ, ז): "אמר רבי שמעון בן לקיש: 'בשלש לשונות של חבה חבב הקדוש־ברוך־הוא את ישראל, ואנו למדים אותם מפרשתו של שכם בן חמור – בדביקה, בחשיקה, ובחפיצה'", והם ממש ענפי האהבה העקרית; והינו,

cleaving, and the satisfaction and pleasure that one derives from his preoccupation with matters pertaining to his beloved.

Joy as illustrated in Scripture, etc.

The second division [of love of the Eternal] is joy. This is a fundamental precept in the service of the Eternal. This is what David instructed us when he said (*Tehillim* 100:2): "Serve the Eternal with joy, come before Him with exultation." And it says (ibid. 68:4): "And the righteous will be glad, they will rejoice before God, and exult with joy." And our Rabbis of blessed memory have said (*Shabbos* 30b): "The Divine Presence will only reside through the joy experienced by the performance of a mitzvah." And in reference to the verse mentioned above — "Serve the Eternal with joy" — the Midrash says (*Midrash Shocher Tov* 100): "Rabbi Ibu said: 'When you stand in prayer, let your heart rejoice inside you, for you are praying to a God Who is without comparison.'" This is true joy — that one's heart is filled with happiness over the privilege of serving the Master, blessed be He, Who has no equal, and that he is able to occupy himself with His Torah and His mitzvos, which are truly perfect and eternally precious. And Shlomo, with proverbial wisdom, said (*Shir HaShirim* 1:4): "Draw me onwards, we will run after You. The King has brought me to His chambers, we will exult and rejoice in You." For the more a person is privileged to penetrate the inner sanctums of knowledge concerning the greatness of the Blessed One, the greater will his joy be and the more will his heart rejoice within him. And it says (*Tehillim* 149:2): "Let Israel rejoice in its Maker, the sons of Zion should exult in their King." David, who had already attained this level in an outstanding way, said (ibid. 104:34): "May my musings be sweet upon Him, I will rejoice in the Eternal." And it says (ibid. 43:4): "And I will come to the altar of the Lord, to the God Who is the joy of my rejoicing, and I will praise You with the harp, O Lord, my God."

הַתְּשׁוּקָה שֶׁזָּכַרְתִּי, וְהַדְּבֵקוּת וְהַנַּחַת וְהָעֹנֶג הַנִּמְצָא בְּעֵסֶק עִנְיָנָיו שֶׁל הַנֶּאֱהָב.

ב. הַשִּׂמְחָה – וּמִקְרָאוֹת בְּעִנְיָנָהּ

הַשֵּׁנִי הוּא הַשִּׂמְחָה, וְהוּא עִקָּר גָּדוֹל בָּעֲבוֹדָה, וְהוּא מַה שֶּׁדָּוִד מַזְהִיר וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים ק, ב): "עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה!" וְאוֹמֵר (שָׁם סח, ד): "וְצַדִּיקִים יִשְׂמְחוּ יַעַלְצוּ לִפְנֵי אֱלֹהִים וְיָשִׂישׂוּ בְשִׂמְחָה". וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת ל, ב): "אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה". וְעַל הַפָּסוּק שֶׁזָּכַרְנוּ לְמַעְלָה "עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה", אָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (שׁוֹחֵר טוֹב ק): "אָמַר רַבִּי אִיבוֹ: 'כְּשֶׁתְּהֵא עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל, יְהֵא לִבְּךָ שָׂמֵחַ עָלֶיךָ, שֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל לֵאלֹהִים שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בּוֹ'". כִּי זֹאת הִיא הַשִּׂמְחָה הָאֲמִתִּית, שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ שֶׁל הָאָדָם עָלֵז, עַל שֶׁהוּא זוֹכֶה לַעֲבֹד לִפְנֵי אָדוֹן יִתְבָּרַךְ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ, וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָתוֹ וּבְמִצְווֹתָיו שֶׁהֵם הַשְּׁלֵמוּת הָאֲמִתִּי וְהַיְקָר הַנִּצְחִי. וְאָמַר שְׁלֹמֹה בְּמָשָׁל הַחָכְמָה (שִׁיר־הַשִּׁירִים א, ד): "מָשְׁכֵנִי, אַחֲרֶיךָ נָּרוּצָה! הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו, נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ". כִּי כָּל מַה שֶּׁזּוֹכֶה הָאָדָם לִכָּנֵס יוֹתֵר לִפְנִים בְּחַדְרֵי יְדִיעַת גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ – יוֹתֵר תִּגְדַּל בּוֹ הַשִּׂמְחָה וְיִהְיֶה לִבּוֹ שָׂשׂ בְּקִרְבּוֹ. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קמט, ב): "יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם". וְדָוִד – שֶׁכְּבָר הִגִּיעַ אֶל הַמַּעֲלָה הַזֹּאת שִׁעוּר גָּדוֹל, אָמַר (שָׁם קד, לד): "יֶעֱרַב עָלָיו שִׂיחִי אָנֹכִי אֶשְׂמַח בַּה'". וְאוֹמֵר (שָׁם מג, ד): "וְאָבוֹאָה אֶל מִזְבַּח אֱלֹהִים אֶל אֵל שִׂמְחַת גִּילִי וְאוֹדְךָ בְכִנּוֹר אֱלֹהִים אֱלֹהָי".

The influence that joy has even on one's physical activities

And he said (ibid. 71:23): "My lips shall rejoice when I sing to You, and my soul which You have redeemed." This means that the joy within him became so strong that [his] lips began to sing of their own accord while he was occupied with giving praise to the Blessed One. All of this was the result of the great fervor of his soul blazing in joy before Him, as he concluded: "And my soul which You have redeemed."

The Eternal's response to the lack of joy

We find that the Holy One blessed be He was angry with Israel because they lacked this quality [of joy] while serving Him. This is what it says (*Devarim* 28:47): "Because you did not serve the Eternal your God with joy and goodwill."

David's prayer upon seeing Israel's joyful fulfillment of the Divine service

And David, when he saw that Israel, while contributing to the building of the Beis HaMikdash, had already attained this level, prayed that this good virtue should remain with them and not disappear. This is what is stated (*Divrei HaYamim I* 29:17-18): "And behold, I have seen how Your nation that is here, joyfully contributes on Your behalf. O Eternal, the God of Avraham, Yitzchak, and Yisrael, our forefathers, preserve this forever; the workings of the thoughts and hearts of your nation, and direct their hearts [that they may continue turning] toward you."

Zealousness — against the enemies of the Eternal

The third division is zealousness. This means that one should be zealous on behalf of the Holy One's Name, hate His enemies, and strive to subdue them as much as he can, so that the service of the Blessed One may be carried out, thereby increasing His honor. This is what David, may peace be upon him, said (*Tehillim* 139:21-22): "For indeed, those who hate You, O Eternal, I will hate, and with those who rise up against You I will quarrel. I hate them with the utmost hatred, they became my enemies."

Eliyahu's zealousness and the reward

And Eliyahu said (*Melachim I* 19:10): "I have been exceedingly zealous for the Lord of Hosts...." We have already seen what reward he received for his

– הַשְׁפָּעַת הַשִּׂמְחָה גַּם עַל הַגּוּף

וְאָמַר (שָׁם עא, כג): "תְּרַנֵּנָּה שְׂפָתַי כִּי אֲזַמְּרָה לָּךְ וְנַפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ". וְהַיְנוּ, כִּי כָּל־כָּךְ הָיְתָה מִתְגַּבֶּרֶת בְּקִרְבּוֹ הַשִּׂמְחָה, שֶׁכְּבָר הַשְּׂפָתַיִם הָיוּ מִתְנַעְנְעוֹת מֵאֲלֵיהֶם וּמְרַנְּנוֹת בִּהְיוֹתוֹ עוֹסֵק בִּתְהִלּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ – וְכָל זֶה, מִגֹּדֶל הִתְלַהֲטוּת נַפְשׁוֹ שֶׁהָיְתָה מִתְלַהֶטֶת בְּשִׂמְחָתָהּ לְפָנָיו. הוּא מַה שֶּׁסִּיֵּם: "וְנַפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ".

– תּוֹכֵחָה וְעֹנֶשׁ עַל חֶסְרוֹן־הַשִּׂמְחָה

וּמָצִינוּ שֶׁנִּתְרָעֵם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי שֶׁחָסְרוּ תְּנַאי זֶה בַּעֲבוֹדָתָם, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים, תָּבוֹא כח, מז): "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב".

– תְּפִלַּת דָּוִד עַל קִיּוּם שִׂמְחַת עֲבוֹדַת ה' בְּיִשְׂרָאֵל

וְדָוִד – לְפִי שֶׁרָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הִתְנַדְּבָם עַל בִּנְיַן הַבַּיִת, שֶׁכְּבָר הִגִּיעוּ לַמַּעֲלָה הַזֹּאת, הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם שֶׁתִּתְקַיֵּם הַמִּדָּה הַטּוֹבָה בָּהֶם וְלֹא תָסוּר, הוּא מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים א' כט, יז–יח): "וְעַתָּה, עַמְּךָ הַנִּמְצְאוּ פֹה, רָאִיתִי בְשִׂמְחָה לְהִתְנַדֶּב לָךְ, ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל אֲבֹתֵינוּ שָׁמְרָה זֹּאת לְעוֹלָם לְיֵצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבַב עַמֶּךָ וְהָכֵן לְבָבָם אֵלֶיךָ!"

ג. הַקִּנְאָה – הִתְנַגְּדוּת לְאוֹיְבֵי ה'

הָעָנָף הַשְּׁלִישִׁי הוּא הַקִּנְאָה – שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם מְקַנֵּא לְשֵׁם קָדְשׁוֹ, שׂוֹנֵא אֶת מְשַׂנְאָיו וּמִשְׁתַּדֵּל לְהַכְנִיעָם בְּמַה שֶּׁיּוּכַל, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ נַעֲשֵׂית וּכְבוֹדוֹ מִתְרַבֶּה. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תְּהִלִּים קלט, כא–כב): "הֲלוֹא מְשַׂנְאֶיךָ ה', אֶשְׂנָא, וּבִתְקוֹמְמֶיךָ אֶתְקוֹטָט; תַּכְלִית שִׂנְאָה שְׂנֵאתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי".

– קִנְאָתוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ (פִּינְחָס) וּשְׂכָרוֹ

וְאֵלִיָּהוּ אָמַר (מְלָכִים־א' יט, י): "קַנֹּא קִנֵּאתִי לַה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת" וְגוֹ'. וּכְבָר רָאִינוּ לְמָה זָכָה בַּעֲבוּר קִנְאָתוֹ

zealousness on behalf of his God, as is stated (*Bemidbar* 25:13): "Because he acted zealously on behalf of his God and atoned for the Children of Israel."

One who is in a position to protest wrongdoing but fails to do so

Our Sages of blessed memory spoke out often against the person who is in a position to protest [wrongdoing] but fails to do so, and they decreed that he should be regarded as having committed the very same sin as the sinners. And in *Midrash Eichah* (1:33) it states: "'Her officers were like deer' (*Eichah* 1:6) means that just as the deer place their faces one beneath the other when it's hot, so too the leaders of Israel would see transgression and look the other way. The Holy One blessed be He said: 'The time will come when I will do the same to them.'"

Zealousness for the Eternal's honor can be learned from social norms

It is obvious that one who has a dear friend will not be able to remain passive if he sees his friend being beaten or insulted, and he will surely come to his defense. Similarly, one who loves the Name of the Blessed One will not be able to tolerate seeing His name desecrated, Heaven forbid, and His mitzvos violated. This is what Shlomo said (*Mishlei* 28:4): "Those who desert the Torah will praise the wicked, and those who protect the Torah will contend with them." For those who praise the transgressions of the wicked, rather than openly rebuking them their blemishes, are the deserters of the Torah, who allow it to be desecrated, Heaven forbid. However, those who are its protectors, who strengthen themselves in their support of it, will surely contend with the wicked, since they will not be able to restrain themselves and be silent. And the Holy One blessed be He said to Iyov (*Iyov* 40:11-13): "Spread out the fury of your wrath and take note of the one who is haughty — and humble him. Take note of the one who is haughty — subdue him and crush the wicked beneath [all of] them. Bury them together in the dust, their countenances sealed in a hidden place." This is the intensity of the love that one who truly loves his Creator should be able to display. And it

לֵאלֹהָיו, כְּמַאֲמַר הַכָּתוּב (בְּמִדְבַּר, פִּינְחָס כה, יג): "תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

– עֹנֶשׁ לְמִי שֶׁבְּיָדוֹ לִמְחוֹת וְאֵינוֹ מוֹחֶה

וּכְבָר הִפְלִיגוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת נד, ב) לְדַבֵּר בְּמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת וְאֵינוֹ מוֹחֶה, וְגָזְרוּ דִּינוֹ לִתָּפֵס בַּעֲוֹן הַחוֹטְאִים עַצְמוֹ. וּבְמִדְרַשׁ אֵיכָה אָמְרוּ (א, לג): "'הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים' (אֵיכָה א, ו) – מָה אַיָּלִים הַלָּלוּ בִּשְׁעַת שָׁרָב הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם אֵלּוּ תַּחַת אֵלּוּ, כָּךְ הָיוּ גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, רוֹאִים דְּבַר עֲבֵרָה וְהוֹפְכִים פְּנֵיהֶם מִמֶּנּוּ. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: 'תָּבוֹא הַשָּׁעָה וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה לָהֶם כֵּן'".

– הַקִּנְאָה לִכְבוֹד-ה' נִלְמֶדֶת מֵהַהַנְהָגָה הַמְּצוּיָה בַּחֶבְרָה

וְזֶה פָּשׁוּט, כִּי מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת חֲבֵרוֹ אִי־אֶפְשָׁר לוֹ לִסְבֹּל שֶׁיִּרְאֶה מַכִּים אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ מְחָרְפִים אוֹתוֹ – וּבְוַדַּאי שֶׁיֵּצֵא לְעֶזְרָתוֹ. גַּם מִי שֶׁאוֹהֵב שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, לֹא יוּכַל לִסְבֹּל וְלִרְאוֹת שֶׁיְּחַלְּלוּ אוֹתוֹ, חַס־וְחָלִילָה וְשֶׁיַּעַבְרוּ עַל מִצְוֹתָיו. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלֵי כח, ד): "עֹזְבֵי תוֹרָה יְהַלְלוּ רָשָׁע וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגָּרוּ בָם". כִּי אוֹתָם שֶׁמְּהַלְלִים רָשָׁע בְּרִשְׁעָתוֹ וְלֹא יוֹכִיחוּ עַל פָּנָיו מוּמוֹ, הִנֵּה הֵם עוֹזְבֵי הַתּוֹרָה וּמַנִּיחִים אוֹתָהּ שֶׁתִּתְחַלֵּל, חַס וְחָלִילָה. אַךְ שׁוֹמְרֶיהָ, הַמִּתְחַזְּקִים לְהַחֲזִיקָהּ, וַדַּאי שֶׁיִּתְגָּרוּ בָּם וְלֹא יוּכְלוּ לְהִתְאַפֵּק וּלְהַחֲרִישׁ. וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶל אִיּוֹב (אִיּוֹב מ, יא–יג): "הָפֵץ עֶבְרוֹת אַפֶּךָ וּרְאֵה כָל גֵּאֶה וְהַשְׁפִּילֵהוּ; רְאֵה כָל גֵּאֶה הַכְנִיעֵהוּ וַהֲדֹךְ רְשָׁעִים תַּחְתָּם; טָמְנֵם בֶּעָפָר יָחַד פְּנֵיהֶם חֲבֹשׁ בַּטָּמוּן". כִּי זֶהוּ תֹּקֶף הָאַהֲבָה שֶׁיּוּכַל לְהַרְאוֹת מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת בּוֹרְאוֹ בֶּאֱמֶת. וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים צז, י): "אֹהֲבֵי ה' שִׂנְאוּ רָע".

says (*Tehillim* 97:10): "Lovers of the Eternal — hate evil!"

Piety in reference to one's intent

Thus far we have defined those aspects of piety that relate to the deed [itself] and to its application. Now we will explain those that relate to one's intent. We have, in fact, discussed above the performing of a mitzvah for "its own sake" rather than for ulterior motives — [each] in accord with its various levels.

The shortcomings of ulterior motives

But of course one who is motivated, when serving the Eternal, to purify his soul before his Creator — for the privilege of dwelling before Him among the just and pious, to behold the pleasantness of the Eternal, to seek [understanding] in His Beis HaMikdash, and to receive the recompense [due] in the world-to-come — will not be regarded as having negative intentions. On the other hand, we cannot say that this is the ideal. For so long as one's intent is [subservient] to his own personal benefit, then in the final analysis his Divine service is self-serving.

One's ideal should be to enhance the glory of the Eternal

The true intent, which we find among the pious — who have exerted themselves and made the effort to attain it — is that a person serve the Eternal solely to magnify and enhance the glory of the Master, blessed be He. This will happen after one deepens his love for the Blessed One, and he longs for and yearns for the expansion of His glory and is saddened over any lessening of it. He will then be motivated to serve the Eternal for this purpose: that at least through him the glory of the Blessed One will be increased, and he will [fervently] desire that the whole of mankind [be motivated] accordingly. He will, furthermore, be saddened and aggrieved over what others subtract [from the Eternal's glory] and particularly over what he subtracts, whether unknowingly or accidentally or through his own natural foibles; for it is difficult to guard oneself from sin all the time, as it states (*Koheles* 7:20): "There is no righteous person in the land who will [always] do good and not sin." This [dynamic of motivation] has

הַ'חֲסִידוּת' – מִצַּד הַכַּוָּנָה

וְהִנֵּה בֵּאַרְנוּ עַד הֵנָּה הַחֲסִידוּת – מַה שֶּׁתָּלוּי בַּמַּעֲשֶׂה, וּבְאֹפֶן הָעֲשִׂיָּה. וּנְבָאֵר עַתָּה הַתָּלוּי בַּכַּוָּנָה. וּכְבָר דִּבַּרְנוּ גַּם כֵּן לְמַעְלָה מֵעִנְיַן "לִשְׁמָהּ" וְ"שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ" לְמַדְרֵגוֹתֵיהֶם.

– הַפְּגָם בְּ"שֶׁלֹּא-לִשְׁמָהּ", אַף אֵינוֹ נִדְחֶה לְגַמְרֵי

אָמְנָם וַדַּאי, שֶׁמִּי שֶׁמִּתְכַּוֵּן בַּעֲבוֹדָתוֹ לְטַהֵר נַפְשׁוֹ לִפְנֵי בּוֹרְאוֹ לְמַעַן תִּזְכֶּה לָשֶׁבֶת אֶת פָּנָיו בִּכְלַל הַיְשָׁרִים וְהַחֲסִידִים, לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ וּלְקַבֵּל הַגְּמוּל אֲשֶׁר בָּעוֹלָם-הַבָּא – לֹא נוּכַל לוֹמַר, שֶׁתִּהְיֶה כַּוָּנָה זוֹ רָעָה; אָכֵן לֹא נוּכַל לוֹמַר גַּם כֵּן, שֶׁתִּהְיֶה הַיּוֹתֵר טוֹבָה, כִּי עַד שֶׁהָאָדָם מִתְכַּוֵּן לְטוֹבַת עַצְמוֹ, סוֹף-סוֹף עֲבוֹדָתוֹ לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ.

– הַכַּוָּנָה הַמֻּבְחֶרֶת: שֶׁיִּתְרַבֶּה כְּבוֹד-שָׁמַיִם

אַךְ הַכַּוָּנָה הָאֲמִתִּית הַמְּצוּיָה בַּחֲסִידִים, אֲשֶׁר טָרְחוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְהַשִּׂיגָהּ, הוּא שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם עוֹבֵד רַק לְמַעַן אֲשֶׁר כְּבוֹדוֹ שֶׁל הָאָדוֹן-בָּרוּךְ-הוּא יִגְדַּל וְיִרְבֶּה. וְזֶה יִהְיֶה אַחַר שֶׁהִתְגַּבֵּר בְּאַהֲבָה אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְיִהְיֶה חוֹמֵד וּמִתְאַוֶּה אֶל הַגְדָּלַת כְּבוֹדוֹ וּמִצְטַעֵר עַל כָּל שֶׁיִּמְעַט מִמֶּנּוּ, כִּי אָז יַעֲבוֹד עֲבוֹדָתוֹ לְתַכְלִית זֶה, שֶׁלְּפָחוֹת מִצִּדּוֹ יִהְיֶה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ מִתְגַּדֵּל, וְיִתְאַוֶּה שֶׁכָּל שְׁאָר בְּנֵי-הָאָדָם יִהְיוּ כְּמוֹ כֵן. וְיִצְטַעֵר וְיִתְאַנַּח עַל מַה שֶּׁמְּמַעֲטִים שְׁאָר בְּנֵי-הָאָדָם, וְכָל-שֶׁכֵּן עַל מַה שֶּׁמְּמַעֵט הוּא עַצְמוֹ בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּאֹנֶס אוֹ בְּחֻלְשַׁת הַטֶּבַע, אֲשֶׁר קָשֶׁה לוֹ לִשָּׁמֵר מִן הַחֲטָאִים בְּכָל עֵת, כְּעִנְיַן הַכָּתוּב (קֹהֶלֶת ז, כ): "כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא". וְדָבָר זֶה בֵּאֲרוּהוּ בְּתַנָּא-דְבֵי-אֵלִיָּהוּ, זָכוּר לַטּוֹב, אָמְרוּ

been elucidated by the *Tanna d'Vei Eliyahu*, of blessed memory, which says (*Rabbah* 4): "Every sage of Israel who truly possesses the words of Torah and grieves for the glory of the Holy One blessed be He and the glory of Israel throughout his life, and longs for and suffers over the glory of Jerusalem and the glory of the Beis HaMikdash and the swift burgeoning of the Redemption and the ingathering of the exiles, is granted Divine inspiration in his words...." From this we learn that the most highly esteemed form of intent is one that is completely divorced from all personal wants and is concerned only with the glory of the Divine Presence and the sanctification of the Blessed One's Name, which is sanctified among His creatures when they fulfill His will. Referring to this, they said (*Zohar II, Mishpatim* 114:2): "Who is a pious person? One who acts with piety toward his Creator."

A pious person feels anguish over the diminution of the Eternal's glory

Now this type of pious individual, in addition to serving the Eternal with the aforementioned intent through the observance of His mitzvos, must [also], without a doubt, constantly feel real pain over the exile and destruction of the Beis HaMikdash because of the resultant diminution, as it were, of the glory of the Blessed One; and such a person will long for the Redemption, through which the glory of the Blessed One's name will be enhanced. This is what the *Tanna d'Vei Eliyahu* (cited above) was referring to, when it said: "...and longs for and suffers over the glory of Jerusalem...." He should, furthermore, pray for the Redemption of Israel and the return of the glory of Heaven to its [former] ascendancy.

One's responsibility to pray even when a response is not forthcoming

A person may ask, "Who am I and of what importance am I to pray about the exile and Jerusalem — will my prayers bring about the ingathering of the exiles and the burgeoning of the Redemption?" The answer is close at hand, as has been taught (*Sanhedrin* 37a): "For this reason Adam was created singly, so that each person would say, 'The world was created

(רַבָּה ד): "כָּל חָכָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דְּבַר־תּוֹרָה לַאֲמִתּוֹ וּמִתְאַנֵּחַ עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְעַל כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּל יָמָיו, וּמִתְאַוֶּה וּמֵצֵר לִכְבוֹד יְרוּשָׁלַיִם וְלִכְבוֹד בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְלַיְשׁוּעָה שֶׁתִּצְמַח בְּקָרוֹב וּלְכִנּוּס גָּלֻיּוֹת – זוֹכֶה לְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ בִּדְבָרָיו" וְכוּ'. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁזֹּאת הִיא הַכַּוָּנָה הַמְעֻלָּה שֶׁהִיא רְחוֹקָה לְגַמְרֵי מִכָּל הֲנָאַת עַצְמוֹ, וְאֵינָהּ אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם וּלְקִדּוּשׁ שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, הַמִּתְקַדֵּשׁ בִּבְרִיּוֹתָיו בְּשָׁעָה שֶׁעוֹשִׂים רְצוֹנוֹ. וְעַל זֶה אָמְרוּ (זוֹהַר ב', מִשְׁפָּטִים קיד, ב): "אֵיזֶהוּ חָסִיד? הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ".

– צַעַר הֶחָסִיד עַל מִעוּט כְּבוֹד־ה' בִּזְמַן הַגָּלוּת

וְהִנֵּה הֶחָסִיד הַזֶּה, מִלְּבַד הָעֲבוֹדָה שֶׁהוּא עוֹבֵד בְּמַעֲשֵׂה מִצְווֹתָיו עַל הַכַּוָּנָה הַזֹּאת, הִנֵּה וַדַּאי צָרִיךְ שֶׁיִּצְטַעֵר תָּמִיד צַעַר מַמָּשׁ עַל הַגָּלוּת וְעַל הַחֻרְבָּן, מִצַּד מַה שֶּׁזֶּה גּוֹרֵם מִעוּט, כִּבְיָכוֹל, לִכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ; וְיִתְאַוֶּה לַגְּאֻלָּה, לְפִי שֶׁבָּהּ יִהְיֶה עִלּוּי לִכְבוֹד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַתַּנָּא־דְבֵי־אֵלִיָּהוּ שֶׁהֵבֵאנוּ לְמַעְלָה: "וּמִתְאַוֶּה וּמֵצֵר לִכְבוֹד יְרוּשָׁלַיִם" וְכוּ'. וְיִתְפַּלֵּל תָּמִיד עַל גְּאֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וַהֲשָׁבַת כְּבוֹד־שָׁמַיִם לְעִלּוּי.

– חוֹבַת הַתְּפִלָּה (גַּם אִם לֹא תֵּעָנֶה) עַל הַיְשׁוּעָה

וְאִם יֹאמַר אָדָם: 'מִי אֲנִי וּמָה אֲנִי סָפוּן, שֶׁאֶתְפַּלֵּל עַל הַגָּלוּת וְעַל יְרוּשָׁלַיִם? הֲמִפְּנֵי תְפִלָּתִי יִכָּנְסוּ הַגָּלֻיּוֹת וְתִצְמַח הַיְשׁוּעָה?!' תְּשׁוּבָתוֹ בְּצִדּוֹ, כְּאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ (סַנְהֶדְרִין לז, א): "לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם יְחִידִי, כְּדֵי שֶׁכָּל אֶחָד יֹאמַר, בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם". וּכְבָר נַחַת־רוּחַ הוּא לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ,

for my sake.'" It pleases the Blessed One when His children supplicate and pray for this. And although the time may not be ripe for their request to be granted (or for whatever reason) nonetheless they will have done their share and the Holy One blessed be He rejoices over this. [On the other hand,] the absence of this led to the prophet's loud protest (*Yeshayahu* 59:16): "He saw that there were no [righteous] people, and He was amazed that there was no one [turning to Him] in prayer." And he said (ibid. 63:5): "And I looked and there was no one who could assist, and I was amazed [to see] that there was no one to provide support." And it says (*Yirmeyahu* 30:17): "It is Zion, [there is] no one [who] inquires after her!" And our Sages of blessed memory commented (*Sukkah* 41a): "We may infer from this that one needs to inquire after it." We are, therefore, obligated in this matter, and we cannot absolve ourselves from this obligation simply because of our insufficient strength. In reference to something of a similar nature, we were taught (*Pirkei Avos* 2:16): "The work is not yours to complete, and [yet] you are not free to abstain from it." And the prophet further states (*Yeshayahu* 51:18): "She has no one to lead her from among all the children she has given birth to; no one to support her hand from among all the children she has raised." And he said (ibid. 40:6): "All flesh is grass and any benevolence is like the budding of the field," and our Sages of blessed memory have commented (*Tikunei HaZohar, Tikuna T'lasin* 73b) that any benevolence they [the gentiles] perform is for their own sake, for their own benefit and pleasure, without concern for the perfection of the aforementioned intentions.

The linkage between the Eternal's glory and the Redemption of Israel

Furthermore, they [the gentiles] do not seek the ascendancy of His glory and the Redemption of Israel, for it is not possible for the Heavenly glory to be enhanced without the Redemption of Israel and the enhancement of Israel's glory. The one is absolutely tied

שֶׁיִּהְיוּ בָּנָיו מְבַקְשִׁים וּמִתְפַּלְּלִים עַל זֹאת. וְאַף שֶׁלֹּא תֵעָשֶׂה בַּקָּשָׁתָם, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַזְּמַן אוֹ מֵאֵיזֶה טַעַם שֶׁיִּהְיֶה, הִנֵּה הֵם עָשׂוּ אֶת שֶׁלָּהֶם וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שָׂמֵחַ בָּזֶה. וְעַל הֶעְדֵּר זֶה הַדָּבָר, הִתְרָעֵם הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָה נט, טז): "וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּשְׁתּוֹמֵם כִּי אֵין מַפְגִּיעַ". וְאָמַר (שָׁם סג, ה): "וְאַבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ". וְאָמַר (יִרְמְיָה ל, יז): "צִיּוֹן הִיא, דֹּרֵשׁ אֵין לָהּ", וּפֵרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סֻכָּה מא, א): "מִכְּלָל - דִּבְעְיָא דְּרִישָׁה!" הֲרֵי כָּאן, שֶׁחַיָּבִים אֲנַחְנוּ בָּזֶה וְאֵין לָנוּ לִפָּטֵר מִפְּנֵי מִעוּט כֹּחֵנוּ, כִּי עַל כַּיּוֹצֵא־בָזֶה שָׁנִינוּ (אָבוֹת ב, טז): "לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמֹר וְלֹא אַתָּה בֶן חוֹרִין לִבָּטֵל הֵימֶנָּה". וְאָמַר עוֹד הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָה נא, יח): "אֵין מְנַהֵל לָהּ מִכָּל בָּנִים יָלָדָה וְאֵין מַחֲזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל בָּנִים גִּדֵּלָה". וְאָמַר (שָׁם מ, ו): "כָּל הַבָּשָׂר חָצִיר וְכָל חַסְדּוֹ כְּצִיץ הַשָּׂדֶה", וּפֵרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תִּקּוּנֵי הַזֹּהַר, תִּקּוּנָא תְּלָתִין דַּף עג, ב): "שֶׁכָּל חֶסֶד שֶׁעוֹשִׂים - לְעַצְמָם הֵם עוֹשִׂים", לְטוֹבַת נַפְשָׁם וְלַהֲנָאָתָם, וְאֵינָם מִתְכַּוְּנִים לַכַּוָּנָה הַשְּׁלֵמָה הַזֹּאת, וְלֹא מְבַקְשִׁים עַל עִלּוּי הַכָּבוֹד וּגְאֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי אִי־אֶפְשָׁר לַכָּבוֹד הָעֶלְיוֹן לְהִתְרַבּוֹת, אֶלָּא בִּגְאֻלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבְרִבּוּי כְּבוֹדָם, שֶׁזֶּה תָּלוּי בָזֶה

to the other, as it states in the *Tanna d'Vei Eliyahu* that I cited previously: "…and grieves for the glory of the Holy One blessed be He and the glory of Israel."

A summary of the two motivating factors

From this we may learn that there are two factors involved here. On the one hand, the intent underlying every mitzvah and act of the Divine service should aim [to bring about] the ascendancy of the glory of the Divine Presence, and this will be accomplished by His creatures' [efforts] to please Him. On the other hand, there is anguish and supplication concerning the ascendancy of His glory, which awaits its consummation through the ascendancy of the glory and tranquility of Israel.

A second primary factor relating to intention — concern for the good of the generation

There is, however, a second rationale behind the virtue of piety, and that is the [concern for the] good of the generation. For it is befitting that the actions of a pious person should be directed toward the good of his entire generation — to enhance their standing and to shield them [from punishment]. This is expressed in the verse (*Yeshayahu* 3:10): "Praise the righteous for the good [he has done], for they eat the fruit of their deeds," i.e., the entire generation eats of his fruit. Similarly our Sages of blessed memory have said (*Bava Basra* 15a), "'Is there a tree there?' (*Bemidbar* 13:20) means: Is there anyone who shields his generation the way a tree gives shelter?" And note that it is the will of the Divine Presence that the pious of Israel should transmit merit to, and atone for, the other strata around them.

The message of the four species of the lulav

This is what was said by our Sages of blessed memory with reference to the [four] species within the *lulav* (based on *Vayikra Rabbah* 30:12): "Let these come and atone for those." The Holy One blessed be He has no desire to have the wicked perish. Rather, it is incumbent upon the pious to try to enhance their standing and to atone for them.

בֶּאֱמֶת, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּתָנָא־דְבֵי־אֵלִיָּהוּ שֶׁהִזְכַּרְתִּי: "וּמִתְאַנֵּחַ עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא וְעַל כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל".

– סִכּוּם שְׁתֵּי הַדְּרָכִים הנ"ל בְּכַוָּנַת הָעֲבוֹדָה

נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁשְּׁנֵי דְבָרִים יֵשׁ בְּעִנְיָן זֶה: אֶחָד – הַכַּוָּנָה בְּכָל מִצְוָה וַעֲבוֹדָה, שֶׁתִּהְיֶה לְעִלּוּי כְּבוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם בְּמַה שֶׁבְּרִיּוֹתָיו עוֹשִׂים נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו. וְעוֹד, הַצַּעַר וְהַבַּקָּשָׁה עַל עִלּוּי הַכָּבוֹד הַזֶּה, שֶׁיֵּעָשֶׂה בִּשְׁלֵמוּת בְּעִלּוּי כְּבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשַׁלְוָתָן.

עִקָּר שֵׁנִי בְּכַוָּנַת ה'חֲסִידוּת': טוֹבַת-הַדּוֹר

וְאָמְנָם עוֹד עִקָּר שֵׁנִי יֵשׁ בְּכַוָּנַת הַחֲסִידוּת, וְהוּא, טוֹבַת הַדּוֹר, שֶׁהִנֵּה רָאוּי לְכָל חָסִיד שֶׁיִּתְכַּוֵּן בְּמַעֲשָׂיו לְטוֹבַת דּוֹרוֹ כֻּלּוֹ לְזַכּוֹת אוֹתָם וּלְהָגֵן עֲלֵיהֶם. וְהוּא עִנְיַן הַכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ג, י): "אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב, כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ" – שֶׁכָּל הַדּוֹר אוֹכֵל מִפֵּרוֹתָיו. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא בַּתְרָא טו, א): "'הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ' (בְּמִדְבַּר, שְׁלַח יג, כ) – אִם יֵשׁ מִי שֶׁמֵּגֵן עַל דּוֹרוֹ כָּעֵץ". וְתִרְאֶה, שֶׁזֶּהוּ רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁיִּהְיוּ חֲסִידֵי יִשְׂרָאֵל מְזַכִּים וּמְכַפְּרִים עַל כָּל שְׁאָר הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּהֶם.

– רֶמֶז לְכָךְ בְּד' מִינִים שֶׁבַּלּוּלָב

וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בַּלּוּלָב וּמִינָיו (עפ"י וַיִּקְרָא רַבָּה ל, יב), "יָבוֹאוּ אֵלֶּה וִיכַפְּרוּ עַל אֵלֶּה", שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בְּאַבְדַן הָרְשָׁעִים, אֶלָּא מִצְוָה מֻטֶּלֶת עַל הַחֲסִידִים לְהִשְׁתַּדֵּל לְזַכּוֹתָם וּלְכַפֵּר עֲלֵיהֶם.

Implementation of this goal through prayer

This has to be done by means of one's intent when serving the Eternal as well as directly through one's prayers. This means that he should pray on behalf of his generation, seeking atonement for those who need atonement, urging repentance for those who need it, and promoting the defense of the entire generation.

Gavriel and Gidon

And they of blessed memory have already said (*Yoma* 77a) about the verse, "I have come because of your words" (*Daniel* 10:12), that Gavriel was not allowed to go beyond the Heavenly Curtain until he had spoken on behalf of Israel. And Gidon was told (*Shoftim* 6:14), "Go with this, your strength," which referred to his speaking on behalf of Israel.

The leaders of Israel whom the Eternal loves are those who are totally dedicated to their contemporaries

The Holy One blessed be He loves only those who love Israel, and to the extent that one increases his love for Israel, the Holy One blessed be He increases His love for that person. These are the true "shepherds" of Israel, whom the Holy One blessed be He holds dear: those who sacrifice themselves for His flock, beseeching and laboring on behalf of their peace and well-being, constantly standing in the breach to pray for the repeal of the harsh decrees against them and for the gates of blessing to open wide on their behalf. This can be compared to a father who loves no one more than the person who has shown genuine love toward his [the father's] sons. Human nature attests to this.

The obligation to be concerned about the needs of others

This is the idea [underlying] what they said about the High Priest (*Makkos* 11a): "For they should have pleaded for mercy on behalf of their generation but failed to do so." Similarly, they stated (ibid.): "There was a person who was devoured by a lion at a distance of three *parsaot* from Rabbi Yehoshua ben Levi, and [as a result of this event] Eliyahu did not appear to Rabbi Yehoshua ben Levi for three days." So we see that it is incumbent upon the pious to beseech and to exert themselves on behalf of their generation.

– תְּפִלָּה, הֲשָׁבָה בִּתְשׁוּבָה וְלִמּוּד-זְכוּת עַל הַדּוֹר

וְזֶה צָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּכַוָּנַת עֲבוֹדָתוֹ וְגַם בִּתְפִלָּתוֹ בְּפֹעַל, דְּהַיְנוּ שֶׁיִּתְפַּלֵּל עַל דּוֹרוֹ לְכַפֵּר עַל מִי שֶׁצָּרִיךְ כַּפָּרָה, וּלְהָשִׁיב בִּתְשׁוּבָה מִי שֶׁצָּרִיךְ לָהּ, וּלְלַמֵּד סַנֵּגוֹרְיָא עַל הַדּוֹר כֻּלּוֹ.

– חוֹבַת לִמּוּד-זְכוּת עַל יִשְׂרָאֵל

וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יוֹמָא עז, א) עַל פָּסוּק (דָּנִיֵּאל י, יב): "וַאֲנִי בָאתִי בִּדְבָרֶיךָ" – שֶׁלֹּא חָזַר גַּבְרִיאֵל וְנִכְנַס לִפְנִים מִן הַפַּרְגּוֹד, אֶלָּא כְּשֶׁלִּמֵּד סַנֵּגוֹרְיָא עַל יִשְׂרָאֵל. וְגִדְעוֹן – נֶאֱמַר לוֹ (שׁוֹפְטִים ו, יד): "לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה", לְפִי שֶׁלִּמֵּד סַנֵּגוֹרְיָא עַל יִשְׂרָאֵל (יַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי, שׁוֹפְטִים סב).

מַנְהִיגֵי יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי עַמָּם – הֵם אֲהוּבֵי ה'

כִּי אֵין הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אוֹהֵב, אֶלָּא לְמִי שֶׁאוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכָל מַה שֶּׁאָדָם מַגְדִּיל אַהֲבָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, גַּם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַגְדִּיל עָלָיו. וְאֵלֶּה הֵם הָרוֹעִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא חָפֵץ בָּהֶם הַרְבֵּה, שֶׁמּוֹסְרִים עַצְמָם עַל צֹאנוֹ, וְדוֹרְשִׁים וּמִשְׁתַּדְּלִים עַל שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם בְּכָל הַדְּרָכִים, וְעוֹמְדִים תָּמִיד בַּפֶּרֶץ לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם לְבַטֵּל הַגְּזֵרוֹת הַקָּשׁוֹת, וְלִפְתֹּחַ עֲלֵיהֶם שַׁעֲרֵי הַבְּרָכָה. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְאָב שֶׁאֵינוֹ אוֹהֵב שׁוּם אָדָם יוֹתֵר, מִמִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה שֶׁאוֹהֵב אֶת בָּנָיו אַהֲבָה נֶאֱמֶנֶת, וְהוּא דָּבָר שֶׁהַטֶּבַע יָעִיד עָלָיו.

וְהוּא עִנְיַן כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁאָמְרוּ עָלָיו (מַכּוֹת יא, א): "שֶׁהָיָה לָהֶם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרָם וְלֹא בִקְשׁוּ". וְכֵן אָמְרוּ (שָׁם): "הַהוּא גַּבְרָא דַּאֲכָלֵהּ אַרְיָא בְּרִחוּק תְּלָתָא פַּרְסֵי מִנֵּהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְלָא אִשְׁתָּעֵי אֵלִיָּהוּ בַּהֲדֵהּ תְּלָתָא יוֹמֵי". הֲרֵי לְךָ הַחוֹבָה הַמֻּטֶּלֶת עַל הַחֲסִידִים לְבַקֵּשׁ וּלְהִשְׁתַּדֵּל עַל בְּנֵי דוֹרָם.

We have thus far defined the primary components of piety. Their specifics are in the domain of every thoughtful individual and every person whose heart is pure, to be implemented in a just manner in accordance with the principles of piety — everything in its proper time.

וְהִנֵּה כְּבָר בֵּאַרְנוּ חֶלְקֵי הַחֲסִידוּת הָרָאשִׁיִּים, וּפְרָטֵיהֶם מְסוּרִים לְכָל בַּר־שֵׂכֶל וּלְכָל לֵב טָהוֹר לְהִתְנַהֵג בָּם בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר לְפִי הַשָּׁרָשִׁים הָאֵלֶּה – כָּל דָּבָר בְּעִתּוֹ.

Chapter 20
Assessing Piety

The importance and difficulty of assessing piety

What needs to be explained at this point is [how] to assess [the nature of] this kind of piety. This is a matter of the highest importance. You should be aware that in actuality this is the most difficult aspect of piety because of the subtleties involved. And the evil inclination readily finds an opening into this domain. Therefore, one finds himself on very dangerous ground here, for there are many good things that the evil inclination may reject as if they were harmful and many sins that it may turn into important mitzvos.

Those things that are required for success in this — a truthful heart, profound analysis, and trust in the Eternal

In reality one must fulfill three requirements to succeed in this assessment. He must have the most truthful of hearts, whose sole inclination is to please the Blessed One; he must analyze his actions intensely and try to rectify them with this selfsame purpose in mind; and in addition to all of this he must "cast his burden upon the Eternal." With reference to such a person, it can be said (*Tehillim* 84:6): "Praiseworthy is the man whose strength is in You...." "He will withhold no goodness from those who walk in perfect innocence" (ibid. 84:12). However, if he fails to fulfill one of these conditions, he will never attain perfection and he is likely to stumble and fall; for if his intentions are not the most selective and the purest, or if he is lax in the analysis that he is capable of doing, or if, after [doing] all of this he does not place his trust in his Master — it will be difficult for him not to fall. Yet, if he fulfills all three conditions properly: integrity of thought, analysis, and trust, then certainly he will

פֶּרֶק כ
בְּמִשְׁקַל הַחֲסִידוּת

הַחֲשִׁיבוּת וְהַקֹּשִׁי שֶׁב"מִשְׁקַל הַחֲסִידוּת"

מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְבָאֵר עַתָּה, הוּא מִשְׁקַל הַחֲסִידוּת הַזֶּה, וְהוּא עִנְיָן עִקָּרִי מְאֹד מְאֹד. וְתֵדַע בֶּאֱמֶת שֶׁזּוֹהִי הַמְּלָאכָה הַקָּשָׁה שֶׁבַּחֲסִידוּת, כִּי דַּקּוּתוֹ רַב, וְיֵשׁ לַיֵּצֶר בַּדָּבָר הַזֶּה כְּנִיסָה גְּדוֹלָה, עַל כֵּן נִמְצֵאת סַכָּנָתוֹ עֲצוּמָה, כִּי הַרְבֵּה דְּבָרִים טוֹבִים יוּכַל הַיֵּצֶר לְרַחֵק כְּאִלּוּ הֵם רָעִים, וְהַרְבֵּה חֲטָאִים לְקָרֵב כְּאִלּוּ הֵם מִצְווֹת גְּדוֹלוֹת.

הַדְּבָרִים הַנִּצְרָכִים לְהַצְלִיחַ בְּכָךְ: לֵב יָשָׁר, עִיּוּן מַעֲמִיק וּבִטָּחוֹן בַּה׳

וּבֶאֱמֶת שֶׁלֹּא יוּכַל אִישׁ לְהַצְלִיחַ בְּמִשְׁקָל הַזֶּה, אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ יָשָׁר שֶׁבַּלְּבָבוֹת, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה פְּנִיָּתוֹ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ, וְלֹא זוּלַת זֶה כְּלָל; וְשֶׁיִּהְיֶה מְעַיֵּן עַל מַעֲשָׂיו עִיּוּן גָּדוֹל, וְיִשְׁתַּדֵּל לְתַקְּנָם עַל־פִּי הַתַּכְלִית הַזֶּה; וְאַחַר כָּל זֹאת – יִהְיֶה מַשְׁלִיךְ יְהָבוֹ עַל ה׳, שֶׁאָז יֵאָמֵר בּוֹ (תְּהִלִּים פד, ו): "אַשְׁרֵי אָדָם עוֹז לוֹ בָךְ" וְגוֹ׳, "לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים" (שָׁם, יב). אָמְנָם, אִם אֶחָד מִן הַתְּנָאִים הָאֵלֶּה יֶחְסַר לוֹ – לֹא יַגִּיעַ אֶל הַשְּׁלֵמוּת, וְקָרוֹב הוּא לִכָּשֵׁל וְלִפֹּל, דְּהַיְנוּ: אוֹ אִם הַכַּוָּנָה לֹא תִהְיֶה מְבֹחֶרֶת וְזַכָּה; אוֹ אִם יִתְרַשֵּׁל מִן הָעִיּוּן בְּמַה שֶּׁיּוּכַל לְעַיֵּן; אוֹ אִם אַחַר כָּל זֶה לֹא יִתְלֶה בִּטְחוֹנוֹ בְּקוֹנוֹ – קָשֶׁה לוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל. אַךְ אִם שְׁלָשְׁתָּם יִשְׁמֹר כָּרָאוּי: תְּמִימוּת הַמַּחֲשָׁבָה; עִיּוּן; וּבִטָּחוֹן – אָז יֵלֵךְ בֶּטַח בֶּאֱמֶת וְלֹא יְאֻנֶּה

walk securely and no harm will befall him. This is what Chanah prophesied (*Shmuel I* 2:9): "He will protect the feet [i.e., the ways] of His pious ones." Similarly, David said (*Tehillim* 37:28): "And He will not forsake His pious ones, they will be eternally protected."

The obligation to examine the consequences of one's intended actions

What we must understand is that matters of piety cannot be evaluated by the initial impression [that one's actions create]. Rather, one must analyze and ponder the consequences of his actions. For although the deed itself appears to be good, its harmful consequences will force him to forgo it [the deed], because implementing it will make him a sinner instead of a pious person.

The episode of Gedalyahu ben Achikam

The episode of Gedalyahu ben Achikam clearly illustrates this point. As a result of his overly pious response in not condemning Yishmael or not tolerating slander, he said to Yochanan ben Kare'ach: "You are speaking falsely about Yishmael" (*Yirmeyahu* 40:16). And what happened as a result of this? It led to Gedalyahu ben Achikam's death and Israel's dispersion [in exile], and the remaining embers [of Israel] were extinguished. And the death of those men who were killed was attributed by Scripture to him, as if he had killed them himself, as indicated by the comment of our Sages of blessed memory ["Did Gedaliah kill them?! Wasn't it Yishmael who killed them…?"] (*Niddah* 61a) on the verse (*Yirmeyahu* 41:9): "All the corpses of the men that he killed through the hand of Gedalyahu."

The episode of Kamtza and Bar Kamtza

The Second Beis HaMikdash was also destroyed by piety of this nature, which was not properly evaluated. Regarding the episode of Bar Kamtza, they said (*Gittin* 56a): "The Sages advised that it [the blemished animal that Bar Kamtza brought as a sacrifice] should be offered as a sacrifice, but Rabbi Zecharyah ben Avkolas said, 'they will assume it is permissible to sacrifice a blemished animal on the altar.' They advised killing him [Bar Kamtza], but Rabbi Zecharyah

לוֹ כָּל רָע. הוּא הַדָּבָר שֶׁאָמְרָה חַנָּה בִּנְבוּאָתָהּ (שְׁמוּאֵל־א׳ ב, ט): "רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר". וְדָוִד כְּמוֹ כֵן אָמַר (תְּהִלִּים לז, כח): "וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו, לְעוֹלָם נִשְׁמָרוּ".

הַחוֹבָה לְהִתְבּוֹנֵן בְּתוֹצְאוֹתֵיהֶם שֶׁל הַמַּעֲשִׂים

וְהִנֵּה מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְהָבִין, הוּא, כִּי אֵין לָדוּן דִּבְרֵי הַחֲסִידוּת עַל מַרְאֵיהֶן הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא צָרִיךְ לְעַיֵּן וּלְהִתְבּוֹנֵן עַד הֵיכָן תּוֹלְדוֹת הַמַּעֲשֶׂה מַגִּיעוֹת. כִּי לִפְעָמִים הַמַּעֲשֶׂה בְּעַצְמוֹ יֵרָאֶה טוֹב, וּלְפִי שֶׁהַתּוֹלָדוֹת רָעוֹת, יִתְחַיֵּב לְהַנִּיחוֹ, וְלוּ יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ – יִהְיֶה חוֹטֵא וְלֹא חָסִיד.

מַעֲשֵׂה גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם –

הִנֵּה, מַעֲשֵׂה גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם גָּלוּי לְעֵינֵינוּ, שֶׁמִּפְּנֵי רֹב חֲסִידוּתוֹ שֶׁלֹּא לָדוּן אֶת יִשְׁמָעֵאל לְכַף־חוֹבָה אוֹ שֶׁלֹּא לְקַבֵּל לְשׁוֹן־הָרָע, אָמַר לְיוֹחָנָן בֶּן קָרֵחַ: "שֶׁקֶר אַתָּה דוֹבֵר אֶל יִשְׁמָעֵאל" (יִרְמְיָה מ, טז). וּמַה גָּרַם? גָּרַם שֶׁמֵּת הוּא וְנִפְזְרוּ יִשְׂרָאֵל, וְכָבָה גַּחַלְתָּם הַנִּשְׁאָרָה. וּכְבָר יִחֵס הַכָּתוּב אֵלָיו, הֲרִיגַת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר נֶהֶרְגוּ, כְּאִלּוּ הֲרָגָם הוּא, וְכִמְאָמְרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (נִדָּה סא, א) עַל פָּסוּק (יִרְמְיָה מא, ט): "אֵת כָּל פִּגְרֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִכָּה בְּיַד גְּדַלְיָהוּ".

מַעֲשֵׂה קַמְצָא וּבַר קַמְצָא –

וְהַבַּיִת הַשֵּׁנִי – גַּם הוּא חָרַב עַל יְדֵי חֲסִידוּת כָּזֶה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁקַל בְּמִשְׁקַל צֶדֶק. בְּמַעֲשֵׂה דְּבַר קַמְצָא אָמְרוּ (גִּטִּין נו, א): "סְבוּר רַבָּנָן לְקָרוּבֵהּ, אָמַר לְהֶם רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס: 'יֹאמְרוּ, בַּעֲלֵי־מוּמִין קְרֵבִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ'; סְבוּר לְמִקְטְלֵהּ, אָמַר לְהֶם רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס: 'יֹאמְרוּ,

ben Avkolas said, 'they will assume that one who blemishes a sacrificial offering is punishable by the death penalty.' During the course of events the evil-doer went [off] and slandered the community of Israel. The emperor came and destroyed Jerusalem." This is what Rabbi Yochanan was referring to when he said, "The humility of Rabbi Zecharyah destroyed our Beis HaMikdash, burnt our Sanctuary, and exiled us among the nations." So you see, one should not judge the piety of a deed by the initial impression it makes. Rather, one must appraise, as far as his intelligence will permit, the overall implications until he is able to objectively assess what will serve him better — doing [the deed] or not doing [it].

When rebuke may be harmful

[For example,] the Torah has commanded us (*Vayikra* 19:17): "Continually reprove your fellowman." So on numerous occasions one undertakes to rebuke sinners at a place or time where his words will not be accepted, thereby causing them to press onward with their wickedness and to desecrate the name [of the Eternal], adding rebellion to the sins [already committed]. Acting in such a manner is not piety, and one should rather be silent, as our Sages of blessed memory have said (*Yevamos* 65b): "Just as it is a mitzvah to say what will be heard, it is also a mitzvah not to say what will not be heard."

There are times when alacrity leads to the disparagement of a mitzvah

[Likewise,] it is obvious that a person ought to run to fulfill a mitzvah and to try to be among those who occupy themselves with its performance. But there are times when this may lead to disputes, and then the mitzvah will be debased and the name of Heaven will be desecrated more than it will be honored. Under such circumstances, it is surely incumbent upon the pious person to forgo the performance of the mitzvah rather than to pursue it. Similarly, they of blessed memory said in the context of the Levites (*Bemidbar Rabbah* 5:1): "Because they [those Levites who carried the vessels of the Tabernacle] knew that the reward for those who carried the Ark was greater, they

מטיל מום בקדשים יהרג׳. בין־כך ובין־כך, הלך אותו רשע והלשין את ישראל. בא הקיסר והחריב ירושלים". והוא מה שאמר רבי יוחנן על זה: "ענותנותו של רבי זכריה, החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגלתנו לבין האמות". הרי לך, שאין לדון בחסידות המעשה באשר הוא שם לבד, אך צריך לפנות כה וכה לכל הצדדין שיכול שכל האדם לראות, עד שידון באמת איזה יכשר יותר – העשיה או הפרישה.

– יש שהתוכחה מזיקה

הנה התורה צותה (ויקרא, קדושים יט, יז): "הוכח תוכיח את עמיתך", וכמה פעמים יכנס אדם להוכיח חוטאים במקום או בזמן שאין דבריו נשמעים, וגורם להם להתפרץ יותר ברשעם ולחלל השם להוסיף על חטאתם פשע. הנה בכיוצא־בזה, אינו מן החסידות – אלא לשתק. וכך אמרו, זכרונם לברכה (יבמות סה, ב): "כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר את שאינו נשמע".

– יש שהזריזות גורמת לבזוי המצוה

ראה, פשוט הוא, שראוי לכל אדם להיות מקדים ורץ לדבר־מצוה ולהשתדל להיות מן העוסקים בה. אך הנה לפעמים יכול להולד מזה מריבה, שיותר תתבזה המצוה ויתחלל בה שם־שמים ממה שיתכבד. בכיוצא־בזה, ודאי שחיב החסיד להניח את המצוה ולא לרדף אחריה. וכן אמרו, זכרונם לברכה, בענין הלוים, זה לשונם (במדבר רבה ה, א): "מפני שהיו יודעים, שכל מי שטוען בארון, שכרו

would cease [carrying] the Table and the Menorah and the altars and would all run toward the Ark for the sake of the reward. This led to quarrels, one saying 'I'm carrying it on this end' and the other saying 'I'm carrying it on this end.' This in turn led to frivolous behavior on their part and their penalization by the Divine Presence...."

One must never be embarrassed to fulfill an actual mitzvah

A person must observe all of the mitzvos, meticulously, without fear or embarrassment, no matter in whose presence he finds himself, as is stated (*Tehillim* 119:46): "And I will speak of Your testimonies before kings and I will not be ashamed." Similarly, we have been taught (*Pirkei Avos* 5:20): "Be bold as a leopard, light as an eagle, fleet as a deer, and courageous as a lion to do the will of your Father in Heaven." Yet even here one must use discrimination and discernment, because the need to "set one's face like stone" refers [only] to the mitzvos themselves, since our obligation to fulfill them is absolute.

Under certain conditions acts of piety should be avoided to prevent others from reacting with ridicule

However, there are certain additional aspects of piety that if a person were to practice them publicly would cause people to make fun of him and ridicule him, rendering those people sinners and liable to punishment because of him. [In actuality,] he could have refrained from these things, since they are not absolutely obligatory. In this case it is surely more befitting for a pious person to forgo something of this nature rather than to proceed with it. This is what is stated in Scripture (*Michah* 6:8): "And to walk modestly with your God." Many outstandingly pious men refrained from their accustomed ways of piety when in public to avoid the appearance of haughtiness. In summation: Anything that is an essential part of the mitzvah must be performed, despite all mockery, while what is not essential, and causes derision and sarcasm, should not be performed.

We see from this that one who truly wants to conduct himself in a pious manner must assess all his actions in relation to their consequences and in relation

מְרֻבֶּה – הָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבְּחוֹת, וְכֻלָּן רָצִין לָאָרוֹן לִטּוֹל שָׂכָר. וּמִתּוֹךְ כָּךְ, הָיָה זֶה מֵרִיב וְאוֹמֵר: 'אֲנִי טוֹעֵן כָּאן', וְזֶה מֵרִיב וְאוֹמֵר: 'אֲנִי טוֹעֵן כָּאן', וּמִתּוֹךְ כָּךְ הָיוּ נוֹהֲגִין קַלּוּת־רֹאשׁ וְהָיְתָה הַשְּׁכִינָה פּוֹגַעַת בָּהֶם" וְכוּ'.

(בְּעִקְּרֵי הַמִּצְוָה אֵין לְהִתְבַּיֵּשׁ מֵהַמַּלְעִיגִים)

הִנֵּה חַיָּב הָאָדָם לִשְׁמֹר כָּל הַמִּצְוֹת בְּכָל דִּקְדּוּקֵיהֶם לִפְנֵי מִי שֶׁיִּהְיֶה וְלֹא יִירָא וְלֹא יֵבוֹשׁ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלִּים קיט, מו): "וַאֲדַבְּרָה בְעֵדֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֵבוֹשׁ". וְכֵן שָׁנִינוּ (אָבוֹת ה, כ): "הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְקַל כַּנֶּשֶׁר, רָץ כַּצְּבִי וְגִבּוֹר כָּאֲרִי, לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שֶׁבַּשָּׁמַיִם". אָמְנָם, גַּם בָּזֶה צָרִיךְ חִלּוּק וְהַבְחָנָה, כִּי כָל זֶה נֶאֱמַר עַל גּוּפֵי הַמִּצְוֹת שֶׁחַיָּבִים אֲנַחְנוּ בָּהֶם חוֹבָה גְּמוּרָה, שֶׁבָּהֶם יָשִׂים פָּנָיו כַּחַלָּמִישׁ.

הַדּוּרִים – הַמַּכְשִׁילִים אֲחֵרִים בְּלֵיצָנוּת – אֵין לַעֲשׂוֹתָם בִּפְנֵיהֶם

אַךְ יֵשׁ אֵיזֶה תּוֹסְפוֹת חֲסִידוּת, שֶׁאִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם לִפְנֵי הֲמוֹן הָעָם, יִשְׂחֲקוּ עָלָיו וְיִתְלוֹצְצוּ, וְנִמְצְאוּ חוֹטְאִים וְנֶעֱנָשִׁים עַל יָדוֹ, וְהוּא הָיָה יָכוֹל לְהַנִּיחַ מִלַּעֲשׂוֹת הַדְּבָרִים הָהֵם, כִּי אֵינָם חוֹבָה מֻחְלֶטֶת. הִנֵּה דָּבָר כָּזֶה, וַדַּאי שֶׁיּוֹתֵר הָגוּן הוּא לֶחָסִיד שֶׁיַּנִּיחֵהוּ מִשֶּׁיַּעֲשֵׂהוּ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (מִיכָה ו, ח): "וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ". וְכַמָּה חֲסִידִים גְּדוֹלִים הִנִּיחוּ מִמִּנְהֲגֵי חֲסִידוּתָם בִּהְיוֹתָם בֵּין הֲמוֹן־הָעָם, מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּיוֹהֲרָא. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל מַה שֶּׁהוּא עִקָּרִי בַּמִּצְוָה – יַעֲשֵׂהוּ לִפְנֵי כָל מַלְעִיג. וּמַה שֶּׁאֵינוֹ עִקָּרִי וְהוּא גּוֹרֵם שְׂחוֹק וְהִתּוּל – לֹא יַעֲשֵׂהוּ.

תְּחוּמֵי הָעִיּוּן הַנִּצְרָךְ לְ"מִשְׁקַל־הַחֲסִידוּת"

נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַבָּא לְהִתְחַסֵּד חֲסִידוּת אֲמִתִּי, צָרִיךְ שֶׁיִּשְׁקֹל כָּל מַעֲשָׂיו לְפִי הַתּוֹלָדוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מֵהֶם, וּלְפִי

The parameters of analysis required for the assessment of piety

to the circumstances surrounding them — the time, the social environment, the situation, and the place. If abstaining from a deed will lead to greater sanctification of the Name of Heaven and will be more pleasing to Him than complying with it, then a person should abstain from doing this. Or, if one deed appears good [now] but its consequences are [foreseen as] bad, or the circumstances under which it occurs are bad, while another deed appears bad but what will emerge from it is good, the totality of one's action should be defined in accordance with the outcome and the consequences, for this is the true fruit of one's deeds. All of this can only be conveyed to an insightful heart and an honest mind, for the details are endless and cannot be delineated, and "the Eternal will impart wisdom, from His mouth [come] knowledge and understanding" (*Mishlei* 2:6).

Rabbi Tarfon

What happened to Rabbi Tarfon (*Berachos* 10b, Mishnah, *Berachos* 1:3) [who was attacked by robbers as a result of his adherence to the ruling of Beis Shammai regarding the manner in which the Shema is recited] will substantiate this. He had accepted the more stringent ruling of Beis Shammai, whereby the Sages told him: "You deserved to be punished because you disobeyed the words of Beis Hillel" (even though the ruling he followed was of greater stringency).

There is greater piety in following the more lenient ruling of Beis Hillel than the stricter ruling of Beis Shammai

The reason [they told him this] is because the dispute between Beis Shammai and Beis Hillel was a very grave matter for the community of Israel due to the intensity of the dispute that broke out between them [the two schools of thought]. Ultimately it concluded with a permanent halachic ruling in accordance with Beis Hillel; for [the sake of] the preservation of Torah, this ruling will forever retain its full potency and will not be weakened in any manner, lest the Torah, Heaven forbid, become like two Torahs. Therefore, the opinion of this *mishnah* is that there is greater piety adhering to the ruling of Beis Hillel

הַתְּנָאִים הַמִּתְלַוִּים לָהֶם לְפִי הָעֵת, לְפִי הַחֶבְרָה, לְפִי הַנּוֹשֵׂא, וּלְפִי הַמָּקוֹם. וְאִם הַפְּרִישָׁה תּוֹלִיד יוֹתֵר קִדּוּשׁ שֵׁם־שָׁמַיִם וְנַחַת־רוּחַ לְפָנָיו מִן הַמַּעֲשֶׂה – יִפְרֹשׁ וְלֹא יַעֲשֶׂה. אוֹ אִם מַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמַרְאִיתוֹ הוּא טוֹב וּבְתוֹלְדוֹתָיו אוֹ בִתְנָאָיו הוּא רָע, וּמַעֲשֶׂה אַחֵר רַע בְּמַרְאִיתוֹ וְטוֹב בְּתוֹלְדוֹתָיו, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחִתּוּם וְהַתּוֹלָדָה, שֶׁהִיא פְּרִי הַמַּעֲשִׂים בֶּאֱמֶת. וְאֵין הַדְּבָרִים מְסוּרִים, אֶלָּא לְלֵב מֵבִין וְשֵׂכֶל נָכוֹן, כִּי אִי־אֶפְשָׁר לְבָאֵר הַפְּרָטִים שֶׁאֵין לָהֶם קֵץ. וַ"ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה" (מִשְׁלֵי ב, ו).

– מַעֲשֶׂה רַבִּי טַרְפוֹן (יֵשׁ שֶׁהַ'חֲסִידוּת' מְחַיֶּבֶת לְהָקֵל)

וּמַעֲשֶׂה דְּרַבִּי טַרְפוֹן (בְּרָכוֹת י, ב; בְּמִשְׁנָה א, ב) יוֹכִיחַ, שֶׁהֶחְמִיר לְהַטּוֹת כְּבֵית־שַׁמַּאי, וְאָמְרוּ לוֹ: "כְּדַאי הָיִיתָ לָחוּב בְּעַצְמְךָ, שֶׁעָבַרְתָּ עַל דִּבְרֵי בֵית־הִלֵּל", אַף־עַל־פִּי שֶׁמַּחְמִיר הָיָה.

– יוֹתֵר חֲסִידוּת לְהָקֵל כְּבֵית־הִלֵּל מִלְּהַחְמִיר כְּבֵית־שַׁמַּאי

וְזֶה, שֶׁעִנְיַן מַחֲלֹקֶת בֵּית־שַׁמַּאי וּבֵית־הִלֵּל הָיָה עִנְיָן כָּבֵד לְיִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁרָבְתָה בֵּינֵיהֶם, וְסוֹף־סוֹף נִגְמַר, שֶׁהֲלָכָה כְּבֵית־הִלֵּל לְעוֹלָם; הִנֵּה קִיּוּמָהּ שֶׁל תּוֹרָה – שֶׁגְּמַר־דִּין זֶה יִשָּׁאֵר בְּכָל תָּקְפּוֹ לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, וְלֹא יֶחֱלַשׁ בְּשׁוּם־פָּנִים, שֶׁלֹּא תֵּעָשֶׂה תּוֹרָה, חָס וְחָלִילָה, כִּשְׁתֵּי תוֹרוֹת. וְעַל כֵּן, לְדַעַת הַמִּשְׁנָה הַזֹּאת, יוֹתֵר חֲסִידוּת הוּא לְהַחֲזִיק כְּבֵית־הִלֵּל אֲפִלּוּ לְקֻלָּא,

(even if it involves greater leniency) than to act more stringently, in accordance with the ruling of Beis Shammai. This should serve as a guide [permitting us] to see the path where the true and faithful light resides, for the sake of doing that which is just in the eyes of the Eternal.

מִלְּהַחְמִיר כְּבֵית־שַׁמַּאי. וְזֶה לָנוּ לְעֵינַיִם לִרְאוֹת אֵיזֶה דֶרֶךְ יִשְׁכֹּן אוֹר בֶּאֱמֶת וּבֶאֱמוּנָה, לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה׳.

Chapter 21
Acquiring Piety

Acquiring piety by contemplating the greatness of the Eternal

What will greatly facilitate the acquisition of piety is extensive observation and profound contemplation. For when one contemplates profoundly concerning the degree of the Blessed One's exaltedness, His absolute perfection, and the infinitely enormous gap that exists between His greatness and our lowliness, it will fill him with fear and trembling before the Eternal.

Contemplating the ways of the Eternal in other areas

Thus, when one contemplates the enormity of His beneficence to us and the intense love of the Blessed One for Israel, the nearness of the just to Him and the loftiness of the Torah and the mitzvos and related analyses and studies, this will surely ignite in him an intense love and he will choose to cleave to Him and yearn to cleave to Him. For when he sees that the Creator, may He be blessed, is truly a Father to us, and shows us compassion the way a father does for his children, at some point there will awaken within him the will and desire to repay Him as a son would his father.

Contemplation requires solitude, concentration

To accomplish this, a person must segregate himself, and garner all of his knowledge and understanding for the study and analysis of these truths.

Tehillim as an aid for contemplation

What will surely assist him [in this enterprise] will be a diligent attitude and attentive study regarding the Psalms of David, may peace be upon him, and contemplation of the verses and their content. Since these are imbued with love and fear of the Eternal and all manner of piety, when one reflects upon them he cannot avoid being greatly inspired to follow in the

פֶּרֶק כא
בְּדַרְכֵי קְנִיַּת הַחֲסִידוּת

[וְהַהַרְחָקָה מִמַּפְסִידֶיהָ]

קְנִיַּת הַ'חֲסִידוּת' – בְּרִבּוּי הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדֻלַּת-ה'

הִנֵּה, מִמַּה שֶּׁיּוֹעִיל הַרְבֵּה לִקְנוֹת הַחֲסִידוּת, הוּא גֹּדֶל הַהִסְתַּכְּלוּת וְרֹב הַהִתְבּוֹנְנוּת. כִּי כַּאֲשֶׁר יַרְבֶּה הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן עַל גֹּדֶל רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְתַכְלִית שְׁלֵמוּתוֹ, וְרֹב הַהֶרְחֵק הַבִּלְתִּי מְשֹׁעָר שֶׁבֵּין גְּדֻלָּתוֹ וּבֵין שִׁפְלוּתֵנוּ, יִגְרֹם לוֹ, שֶׁיִּמָּלֵא יִרְאָה וּרְעָדָה מִלְּפָנָיו.

– הִתְבּוֹנְנוּיוֹת נוֹסָפוֹת בְּדַרְכֵי-ה' לְהֵיטִיב לָאָדָם

וּבְהִתְבּוֹנְנוֹ עַל רֹב חֲסָדָיו עִמָּנוּ, וְעַל גֹּדֶל אַהֲבָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל קִרְבַת הַיְשָׁרִים אֵלָיו, וּמַעֲלַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וְכַיּוֹצֵא מִן הָעִיּוּנִים וְהַלִּמּוּדִים, וַדַּאי שֶׁתִּתְלַהֵט בּוֹ אַהֲבָה עַזָּה וְיִבְחַר וְיִתְאַוֶּה לִדָּבֵק בּוֹ. כִּי בִּרְאוֹתוֹ שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ הוּא לָנוּ לְאָב מַמָּשׁ וּמְרַחֵם עָלֵינוּ כְּאָב עַל בָּנִים, יִתְעוֹרֵר בּוֹ בְּהֶמְשֵׁךְ, הַחֵפֶץ וְהַתְּשׁוּקָה לִגְמֹל לוֹ כְּבֵן אֶל אָבִיו.

הַהִתְבּוֹנְנוּת זְקוּקָה לְהִתְבּוֹדְדוּת וּלְרִכּוּז

וְהִנֵּה לָזֶה צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּתְבּוֹדֵד בַּחֲדָרָיו וִיקַבֵּץ כָּל מַדָּעוֹ וּתְבוּנָתוֹ אֶל הַהִסְתַּכְּלוּת וְאֶל הָעִיּוּן בַּדְּבָרִים הָאֲמִתִּיִּים הָאֵלֶּה.

– מִזְמוֹרֵי-תְּהִלִּים – כְּעֵזֶר לְהִתְבּוֹנְנוּת

וְהִנֵּה וַדַּאי שֶׁיַּעַזְרֵהוּ לָזֶה רֹב הַהַתְמָדָה וְהָעִיּוּן בְּמִזְמוֹרֵי דָוִד, עָלָיו הַשָּׁלוֹם וְהַהִתְבּוֹנְנוּת בָּם בְּמַאַמְרֵיהֶם וְעִנְיָנָם, כִּי בִּהְיוֹתָם כֻּלָּם מְלֵאִים אַהֲבָה וְיִרְאָה וְכָל מִינֵי חֲסִידוּת – הִנֵּה בְּהִתְבּוֹנְנוֹ בָּם, לֹא יִמָּנַע מֵהִתְעוֹרֵר בּוֹ הִתְעוֹרְרוּת

Psalmist's footsteps and to walk in his ways.

Stories of the pious

In addition, reading about the deeds of the pious will also facilitate this, through the anecdotes that are related there. For, all these anecdotes stir the mind to take counsel and to emulate their wonderful deeds. This is clear.

Factors that lead to the loss of piety: preoccupation with other matters and worries

The factors that lead to the loss of piety are preoccupation with other matters and worries. When a person's mind is preoccupied and distressed by his anxieties and his affairs, he is unable to direct his thoughts toward the type of contemplation previously mentioned. And without this contemplation piety cannot be attained. And even if one has already attained it, his [current] preoccupation with other matters grips his mind, and confuses him, preventing him from strengthening himself in fear and love of the Eternal and in the other aspects of piety that I have mentioned. Therefore, our Sages of blessed memory have said (*Shabbos* 30b): "The Divine Presence will not reside through sorrow, nor through laziness, nor through levity, nor through the preoccupation with trifles, but rather through the joy experienced by the performance of a mitzvah."

The pursuit of worldly pleasures

This applies with even greater force to [the pursuit of] pleasures and enjoyments, for they are diametrically opposed to piety, since they lure the heart toward them and [cause a person] to turn away from all aspects of abstinence and true knowledge.

Trusting in the Eternal provides protection from life's strains and worries

However, a person can be protected and rescued from these detrimental factors by trusting in the Eternal. This means that one must completely "cast his burden upon the Eternal," secure in the knowledge that no one ever lacks what has been designated for him.

A person's livelihood is designated in advance

As our Sages of blessed memory have said (*Beitzah* 16a): "All of man's provisions are designated for him from Rosh Hashanah...." And they said (*Yoma* 38b): "A person cannot touch even a hairsbreadth of what is set aside for his fellow."

גָּדוֹל לָצֵאת בְּעִקְּבוֹתָיו וְלָלֶכֶת בִּדְרָכָיו.

– וְכֵן סִפּוּרֵי מַעֲשֵׂי־הַחֲסִידִים

וְכֵן תּוֹעִיל הַקְּרִיאָה בְּסִפּוּר מַעֲשֵׂי הַחֲסִידִים, בָּאַגָּדוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁם, כִּי כָל אֵלֶּה מְעוֹרְרִים אֶת הַשֵּׂכֶל לְהִתְיַעֵץ וְלַעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם הַנֶּחֱמָדִים, וְזֶה מְבֹאָר.

מַפְסִידֵי הַ'חֲסִידוּת': הַטְּרָדוֹת וְהַדְּאָגוֹת

אַךְ מַפְסִידֵי הַחֲסִידוּת, הֵם הַטְּרָדוֹת וְהַדְּאָגוֹת. כִּי בִּהְיוֹת הַשֵּׂכֶל טָרוּד וְנֶחְפָּז בְּדַאֲגוֹתָיו וּבַעֲסָקָיו, אִי־אֶפְשָׁר לוֹ לִפְנוֹת אֶל הַהִתְבּוֹנְנוּת הַזֶּה. וּמִבְּלִי הִתְבּוֹנְנוּת לֹא יַשִּׂיג הַחֲסִידוּת. וַאֲפִלּוּ אִם הִשִּׂיגוֹ כְּבָר – הִנֵּה הַטְּרָדוֹת מַכְרִיחוֹת אֶת הַשֵּׂכֶל וּמְעַרְבְּבוֹת אוֹתוֹ וְאֵינָם מַנִּיחוֹת אוֹתוֹ לְהִתְחַזֵּק בְּיִרְאָה וּבְאַהֲבָה וּבִשְׁאָר הָעִנְיָנִים הַשַּׁיָּכִים אֶל הַחֲסִידוּת, כַּאֲשֶׁר זָכַרְתִּי. עַל כֵּן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שַׁבָּת ל, ב): "אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עַצְבוּת וְלֹא מִתּוֹךְ עַצְלוּת וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת־רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה".

– כָּל שֶׁכֵּן הָעֵסֶק בַּהֲנָאוֹת הָעוֹה"ז

כָּל־שֶׁכֵּן הַהֲנָאוֹת וְהַתַּעֲנוּגִים, שֶׁהֵם הֲפָכִיִּים מַמָּשׁ אֶל הַחֲסִידוּת, כִּי הִנֵּה הֵם מְפַתִּים הַלֵּב לִמָּשֵׁךְ אַחֲרֵיהֶם וְסָר מִכָּל עִנְיְנֵי הַפְּרִישׁוּת וְהַיְּדִיעָה הָאֲמִתִּית.

– הַבִּטָּחוֹן בַּה' הַצָּלָה מֵהַטְּרָדוֹת וּמֵהַדְּאָגוֹת

אָמְנָם, מַה שֶּׁיּוּכַל לִשְׁמֹר אֶת הָאָדָם וּלְהַצִּילוֹ מִן הַמַּפְסִידִים הָאֵלֶּה, הוּא הַבִּטָּחוֹן, וְהוּא שֶׁיַּשְׁלִיךְ יְהָבוֹ עַל ה' לְגַמְרֵי, בַּאֲשֶׁר יֵדַע, כִּי וַדַּאי אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיֶּחְסַר לָאָדָם מַה שֶּׁנִּקְצַב לוֹ.

– מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ

וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּמַאֲמָרֵיהֶם (בֵּיצָה טז, א): "כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ־הַשָּׁנָה" וְכוּ'. וְכֵן אָמְרוּ (יוֹמָא לח, ב): "אֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ אֲפִלּוּ כִּמְלֹא נִימָא".

Why we must make an effort to earn a livelihood

A person might have been able to sit idly [and wait] for the realization of what was ordained [as his] if not for the penalty imposed upon all men: "By the sweat of your brow will you eat bread" (*Bereishis* 3:19). As a result, man is obligated to expend a minimum of effort in order to earn his livelihood, for thus has the Supreme King decreed. It is like a tax, which must be paid by the whole of mankind and which cannot be evaded. Consequently, they said (*Midrash Shocher Tov* 136:25): "[Is it correct to suppose that one's provisions would be given to him] even if he sits idly? Therefore it states (*Devarim* 14:29): 'In all your actions that you do.'"

Effort itself, however, does not produce earnings

But this does not imply that one's effort leads to results. Rather, the effort is a prerequisite. Once one makes the effort his obligation is fulfilled and it becomes possible for the Heavenly blessings to rest upon him. He has no need to spend his days in diligence and effort, as David HaMelech, may peace be upon him, said (*Tehillim* 75:7-8): "For neither from the east nor from the west, nor from the wilderness comes the uplifting. For the Lord is the Judge — He will lower this one and He will elevate the other." And Shlomo HaMelech, may peace be upon him, said (*Mishlei* 23:4): "Do not toil for wealth and refrain from your [own] understanding."

The ways of HaChasidim HaRishonim: Torah was of primary importance and earning a livelihood was secondary

Rather, the correct way is the one of *HaChasidim HaRishonim* [those who practiced piety in the earlier generations], for their Torah was of primary importance and their livelihood was subordinate to it, and as a result, they were able to [successfully] pursue both. For once a person has worked a bit, from then onward he has only to place his trust in his Master and he need not worry about anything that is of a worldly nature. His mind will then remain free and his heart will be ready for the true piety and the pure Divine service.

– הַצֹּרֶךְ לְהִשְׁתַּדֵּל לְפַרְנָסָה – קְנָס

וּכְבָר הָיָה הָאָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּבָטֵל וְהַגְּזֵרָה הָיְתָה מִתְקַיֶּמֶת, אִם לֹא שֶׁקָּדַם הַקְּנָס לְכָל בְּנֵי־אָדָם: "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם" (בְּרֵאשִׁית, בְּרֵאשִׁית ג, יט), אֲשֶׁר עַל כֵּן חַיָּב אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל אֵיזֶה הִשְׁתַּדְּלוּת לְצֹרֶךְ פַּרְנָסָתוֹ, שֶׁכֵּן גָּזַר הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, וַהֲרֵי זֶה כְּמַס שֶׁפּוֹרֵעַ כָּל הַמִּין הָאֱנוֹשִׁי, אֲשֶׁר אֵין לְהִמָּלֵט מִמֶּנּוּ. עַל כֵּן אָמְרוּ (מִדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב קלו, כה): "יָכוֹל, אֲפִלּוּ יוֹשֵׁב וּבָטֵל? תַּלְמוּד לוֹמַר (דְּבָרִים, רְאֵה יד, כט): 'בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה'".

– אַךְ אֵין הַהִשְׁתַּדְּלוּת סִבַּת הַפַּרְנָסָה

אַךְ לֹא שֶׁהַהִשְׁתַּדְּלוּת הוּא הַמּוֹעִיל, אֶלָּא שֶׁהַהִשְׁתַּדְּלוּת מֻכְרַחַת, וְכֵיוָן שֶׁהִשְׁתַּדֵּל, הֲרֵי יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וּכְבָר יֵשׁ מָקוֹם לְבִרְכַּת שָׁמַיִם שֶׁתִּשְׁרֶה עָלָיו וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבַלּוֹת יָמָיו בַּחֲרִיצוּת וְהִשְׁתַּדְּלוּת. הוּא מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (תְּהִלִּים עה, ז): "כִּי לֹא מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב וְלֹא מִמִּדְבַּר הָרִים, כִּי אֱלֹהִים שֹׁפֵט, זֶה יַשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים". וּשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם אָמַר (מִשְׁלֵי כג, ד): "אַל תִּיגַע לְהַעֲשִׁיר, מִבִּינָתְךָ חֲדָל".

– עֲשִׂיַּת הַתּוֹרָה עִקָּר וְהַמְּלָאכָה טְפֵלָה

אֶלָּא הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּי הוּא דַּרְכָּם שֶׁל הַחֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים – עוֹשִׂים תּוֹרָתָן עִקָּר וּמְלַאכְתָּן טְפֵלָה, וְזֶה וָזֶה נִתְקַיֵּם בְּיָדָם; כִּי כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה אָדָם קְצָת מְלָאכָה, מִשָּׁם וָהָלְאָה אֵין לוֹ אֶלָּא לִבְטֹחַ בְּקוֹנוֹ וְלֹא לְהִצְטַעֵר עַל שׁוּם דָּבָר עוֹלָמִי, וְאָז תִּשָּׁאֵר דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה וְלִבּוֹ מוּכָן לַחֲסִידוּת הָאֲמִתִּי וְלָעֲבוֹדָה הַתְּמִימָה.

Chapter 22
The Virtue of Humility

Defining the virtue of humility

We have already discussed the unworthiness of haughtiness, and from this we were able to infer the praiseworthiness of humility. Now, however, we will define the main components of humility in a more direct manner, and in this way [the essential nature of] haughtiness will be clarified. The principle of humility is that a person should regard himself as unimportant in all circumstances. This is truly the antithesis of haughtiness. And the results that emerge from this will be just the opposite of those that emerge from haughtiness.

The relationship of thought to deed in humility

Through analysis we will discover that humility is dependent on [both] thought and deed: before one can act in accordance with humility, one must have humility of thought. One who attempts to be humble in deed without first cultivating an inner commitment toward humility belongs to that class of pseudo-humble and evil people, mentioned above, whose hypocrisy is greater than any evil found in the world.

If one wishes to attain humility of thought, he must recognize his faults

We will now define these aforementioned components: Humility of thought means that a person should contemplate and realize that he is unworthy of praise and honor, let alone any superiority above others, due to his natural faults and due to [the limitations of] what he has already accomplished, as well. In terms of his own faults, it is obvious that it is impossible for any person, regardless of the level of perfection he has achieved, to be without numerous faults. These may derive from his own nature, from

פֶּרֶק כב
בְּבֵאוּר מִדַּת הָעֲנָוָה [וַחֲלָקֶיהָ]

הָ'עֲנָוָה' וַחֲלָקֶיהָ:

הִנֵּה כְּבָר דִּבַּרְנוּ לְמַעְלָה מִגְּנוּת הַגַּאֲוָה, וּמִכְּלָלָהּ נִשְׁמַע שֶׁבַח הָעֲנָוָה. אַךְ עַתָּה נְבָאֵר יוֹתֵר בְּדֶרֶךְ עִקָּר הָעֲנָוָה – וְתִתְבָּאֵר הַגַּאֲוָה מֵאֵלֶיהָ. הִנֵּה, כְּלַל הָעֲנָוָה הוּא הֱיוֹת הָאָדָם בִּלְתִּי מַחְשִׁיב עַצְמוֹ מִשּׁוּם טַעַם שֶׁיִּהְיֶה, וְזֶה הֶפֶךְ הַגַּאֲוָה מַמָּשׁ. וְהַתּוֹלָדוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מִזֶּה, תִּהְיֶינָה הַהֲפָכִיּוֹת שֶׁל תּוֹלְדוֹת הַגַּאֲוָה.

בְּמַחְשָׁבָה וּבְמַעֲשֶׂה

וּכְשֶׁנְּדַקְדֵּק, נִמְצָא, שֶׁתְּלוּיָה בְּמַחֲשָׁבָה וּבְמַעֲשֶׂה: כִּי בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם עָנָו בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, וְאַחַר־כָּךְ יִתְנַהֵג בְּדַרְכֵי הָעֲנָוִים. כִּי אִם לֹא יִהְיֶה עָנָו בְּדַעְתּוֹ וְיִרְצֶה לִהְיוֹת עָנָו בַּמַּעֲשֶׂה לֹא יִהְיֶה אֶלָּא מִן הָעֲנָוִים הַמְדֻמִּים וְהָרָעִים שֶׁזָּכַרְנוּ לְמַעְלָה, שֶׁהֵם מִכְּלַל הַצְּבוּעִים אֲשֶׁר אֵין בָּעוֹלָם רַע מֵהֶם.

הָעֲנָוָה בְּמַחְשָׁבָה – ע"י הַכָּרַת חֶסְרוֹנוֹת הָאָדָם

וּנְבָאֵר עַתָּה הַחֲלָקִים הָאֵלֶּה: הָעֲנָוָה בְּמַחֲשָׁבָה הִיא, שֶׁיִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם וְיִתְאַמֵּת אֶצְלוֹ אֲשֶׁר אֵין הַתְּהִלָּה וְהַכָּבוֹד רְאוּיִים לוֹ, כָּל־שֶׁכֵּן הַהִתְנַשֵּׂא עַל שְׁאָר בְּנֵי מִינוֹ, וְזֶה, מִפְּנֵי מַה שֶּׁחָסֵר מִמֶּנּוּ בְּהֶכְרֵחַ, וְגַם מִפְּנֵי מַה שֶּׁכְּבָר יֵשׁ בְּיָדוֹ. מִפְּנֵי מַה שֶּׁחָסֵר מִמֶּנּוּ – פָּשׁוּט הוּא, כִּי אִי־אֶפְשָׁר לְאָדָם, בְּאֵיזֶה מַדְרֵגָה שֶׁיִּהְיֶה מִן הַשְּׁלֵמוּת, שֶׁלֹּא יִהְיוּ בּוֹ חֶסְרוֹנוֹת רַבִּים: אוֹ מִצַּד טִבְעוֹ, אוֹ מִצַּד מִשְׁפַּחְתּוֹ וּקְרוֹבָיו, אוֹ מִצַּד מִקְרִים

family and relatives, from certain things that have happened to him, or from his own deeds, for "There is no righteous person in the [whole] land who will [always] do good and not sin" (*Koheles* 7:20). All of these are human flaws that prevent him from becoming conceited. Even if he possesses many virtues, these faults will suffice to dampen them.

Wisdom can lead to arrogance

Wisdom is what brings a person to conceit and haughtiness more than anything else, because it derives from a noble quality that is inherent in the person himself — the intellect. There is no such thing as a wise person who does not err and who doesn't need to learn from his peers, and quite often he [will learn] even from his students. Therefore, what right does one have to be conceited concerning the wisdom that he possesses? But with a clear mind, a person, no matter how wise and distinguished he truly is, will realize as he observes and contemplates that there is no room for his haughtiness or conceit.

One's level of intelligence is inborn

A person who is intelligent [by nature], who [naturally] knows more than others, acts in accordance with his natural instincts, like a bird flying upwards, since that is part of its nature, and an ox who instinctively pulls with all of its strength. Similarly, a person of [high] intelligence is that way by nature. And if another person, who is not as intelligent as he, had his intelligence, he would be just as clever. Therefore, there is no reason for conceit and haughtiness. Rather, one who is very wise has a responsibility to impart his wisdom to those who are in need of it, as we see in the saying of Rabban Yochanan ben Zakkai (*Pirkei Avos* 2:8): "If you have learned much Torah do not take credit for it, for you were created to do so."

This is also applicable to a wealthy person or one who is strong

[Similarly,] one who is wealthy may rejoice in his lot. [Yet] it is his responsibility to assist those who are in need. [Similarly,] if he is strong it is his responsibility to assist those who falter and to protect the oppressed. This is comparable to the servants of a household in which each [servant] is assigned a dif-

שֶׁקָּרוּ לוֹ, אוֹ מִצַּד מַעֲשָׂיו, שֶׁ"אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא"! (קֹהֶלֶת ז, כ) הֵן כָּל אֵלֶּה מוּמִים בָּאָדָם שֶׁאֵינָם מַנִּיחִים לוֹ מְקוֹם הִתְנַשְּׂאוּת כְּלָל, אֲפִלּוּ יִהְיֶה בַּעַל מַעֲלוֹת רַבּוֹת, כִּי כְּבָר עִנְיְנֵי הַחֶסְרוֹנוֹת הָאֵלֶּה יַסְפִּיקוּ לְהַחֲשִׁיכָם.

הָ'עֲנָוָה' רְאוּיָה גַּם לֶחָכָם

הִנֵּה הַחָכְמָה, הִיא הַמְּבִיאָה יוֹתֵר אֶת הָאָדָם לִידֵי הִתְנַשְּׂאוּת וְגַאֲוָה, לְפִי שֶׁכְּבָר הִיא מַעֲלָה שֶׁבָּאָדָם עַצְמוֹ, בַּחֵלֶק הַנִּכְבָּד שֶׁלּוֹ, דְּהַיְנוּ הַשֵּׂכֶל. וְהִנֵּה, אֵין לְךָ חָכָם שֶׁלֹּא יִטְעֶה וְשֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִלְמֹד מִדִּבְרֵי חֲבֵרָיו, וּפְעָמִים רַבּוֹת אֲפִלּוּ מִדִּבְרֵי תַלְמִידָיו. אִם כֵּן, אֵפוֹא, אֵיךְ יִתְנַשֵּׂא בְּחָכְמָתוֹ?!

וְאָמְנָם, מִי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל יָשָׁר – אֲפִלּוּ אִם זָכָה לִהְיוֹת חָכָם גָּדוֹל וּמֻפְלָג בֶּאֱמֶת – כְּשֶׁיִּסְתַּכֵּל וְיִתְבּוֹנֵן, יִרְאֶה, שֶׁאֵין מָקוֹם לְגַאֲוָה וְהִתְנַשְּׂאוּת. כִּי הִנֵּה, מִי שֶׁהוּא בַּעַל שֵׂכֶל שֶׁיּוֹדֵעַ יוֹתֵר מֵהָאֲחֵרִים, אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא מַה שֶּׁבְּחֹק טִבְעוֹ לַעֲשׂוֹת, כְּעוֹף שֶׁמַּגְבִּיהַּ עוּף – לְפִי שֶׁטִּבְעוֹ בְּכָךְ. וְהַשּׁוֹר מוֹשֵׁךְ בְּכֹחוֹ – לְפִי שֶׁחָקוֹ הוּא. כֵּן מִי שֶׁהוּא חָכָם, הוּא לְפִי שֶׁטִּבְעוֹ מְבִיאוֹ לָזֶה. וְאִלּוּ אוֹתוֹ, שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ חָכָם כָּמוֹהוּ, הָיָה לוֹ שֵׂכֶל טִבְעִי כָּמוֹהוּ, הָיָה מִתְחַכֵּם גַּם הוּא כָּמוֹהוּ. אִם כֵּן, אֵין כָּאן לְהִתְנַשֵּׂא וּלְהִתְגָּאוֹת. אֶלָּא אִם יֵשׁ בּוֹ חָכְמָה רַבָּה – הִנֵּה הוּא מְחֻיָּב לְלַמְּדָהּ לְמִי שֶׁצָּרִיךְ אֵלֶיהָ, וּכְמַאֲמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי (אָבוֹת ב, ח): "אִם לָמַדְתָּ תּוֹרָה הַרְבֵּה, אַל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמְךָ, כִּי לְכָךְ נוֹצָרְתָּ!"

– וְכֵן לְעָשִׁיר וּלְגִבּוֹר

אִם עָשִׁיר הוּא — יִשְׂמַח בְּחֶלְקוֹ, וְעָלָיו הוּא לַעֲזֹר לְמִי שֶׁאֵין לוֹ! אִם גִּבּוֹר הוּא — עָלָיו לַעֲזוֹר לַכּוֹשְׁלִים וּלְהַצִּיל לָעֲשׁוּקִים! הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לִמְשָׁרְתֵי הַבַּיִת — שֶׁכָּל אֶחָד מְמֻנֶּה עַל דָּבָר-מָה וְרָאוּי לוֹ לַעֲמֹד בְּמִשְׁמַרְתּוֹ

ferent task and must fulfill his appointed job if all the household duties and requirements are to be completed. [Looked at] objectively, there is no place for haughtiness here. The type of analysis and contemplation previously mentioned are appropriate for any person who has a clear mind, one that is not warped. When all of the above becomes clear to him he can truly be called a humble person, one whose humility is internalized in his heart, which recalls what David said to Michal (*Shmuel II* 6:22): "And if I were to be [even more] lowly within my own eyes."

Humility is greater than the sacrifices in the Beis HaMikdash

Our Sages of blessed memory have said (*Sotah* 5b): "How great are those who are lowly in spirit, for when the Beis HaMikdash was in existence a person would sacrifice a burnt-offering and would be credited for the burnt-offering, [he would sacrifice] a meal-offering and he would be credited for the meal-offering. Yet he who is humble in mind is considered as if he has sacrificed all of the offerings possible, as it says (*Tehillim* 51:19): 'The [preferred] Divine sacrifices are [those of] a broken spirit.'" This is the praise given to the lowly in spirit, for they possess humility in their hearts and thoughts.

The Eternal desires the Jewish people because of their humbleness

And they also said (*Chullin* 89a): "[With reference to the verse] 'Not because you are more numerous than all the nations did the Eternal desire you' (*Devarim* 7:7), the Holy One blessed be He said to them [to Israel]: 'My sons, I desire you, for even when I imbue you with greatness you diminish yourselves before Me. I bestowed greatness upon Avraham; he said, 'And I am dust and ashes' (*Bereishis* 18:27). I bestowed greatness upon Moshe and Aharon; they said, 'And what are we' (*Shemos* 16:7). I bestowed greatness upon David; he said, 'But I am a worm, and not a man' (*Tehillim* 22:7)."

A truthful person understands that all his virtues derive from the Eternal

All of this emerges from a truthful heart that will not be swayed by all the virtues that one may possess. Such an individual knows very well that, due to other shortcomings that are an inseparable part of him, [his

לְפִי פְּקֻדָּתוֹ לְהַשְׁלִים מְלֶאכֶת הַבַּיִת וּצְרָכֶיהָ, וְאֵין בְּכָאן מָקוֹם לְגַאֲוָה, לְפִי הָאֱמֶת. וְהִנֵּה זֶה הָעִיּוּן וְהַהִתְבּוֹנְנוּת הָרָאוּי לְכָל אִישׁ אֲשֶׁר שִׂכְלוֹ יָשָׁר וְלֹא מִתְעַקֵּשׁ. וּכְשֶׁיִּתְבָּרֵר זֶה אֶצְלוֹ, אָז יִקָּרֵא עָנָו אֲמִתִּי, שֶׁבְּלִבּוֹ וּבְקִרְבּוֹ הוּא עָנָו. וְהוּא כְּעִנְיַן דָּוִד שֶׁאָמַר לְמִיכַל (שְׁמוּאֵל־ב׳ ו, כב): ״וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי״.

מַאַמְרֵי־חז״ל עַל מַעֲלַת הָ׳עֲנָוָה׳

וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוֹטָה ה, ב): ״כַּמָּה גְּדוֹלִים נְמוּכֵי־הָרוּחַ, שֶׁבִּזְמַן שֶׁבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אָדָם מַקְרִיב עוֹלָה – שְׂכַר עוֹלָה בְּיָדוֹ. מִנְחָה – שְׂכַר מִנְחָה בְּיָדוֹ. אֲבָל מִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה עָלָיו – מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִקְרִיב כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נא, יט): ׳זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה׳״. הֲרֵי זֶה שֶׁבַח שֶׁל נְמוּכֵי־הָרוּחַ, שֶׁהֵם עֲנָוִים בְּלִבָּם וּמַחְשְׁבוֹתָם.

וְכֵן אָמְרוּ עוֹד (חוּלִּין פט, א): ״׳לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה׳ בָּכֶם׳ (דְּבָרִים, וָאֶתְחַנַּן ז, ז) – אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: ׳בָּנַי, אֲנִי חוֹשֵׁק בָּכֶם, שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁאֲנִי מַשְׁפִּיעַ לָכֶם גְּדֻלָּה, אַתֶּם מְמַעֲטִין עַצְמְכֶם לְפָנַי. נָתַתִּי גְּדֻלָּה לְאַבְרָהָם, אָמַר: ׳וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר׳ (בְּרֵאשִׁית, וַיֵּרָא יח, כז). נָתַתִּי גְּדֻלָּה לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, אָמְרוּ: ׳וְנַחְנוּ מָה׳ (שְׁמוֹת, בְּשַׁלַּח טז, ז). נָתַתִּי גְּדֻלָּה לְדָוִד, אָמַר: ׳וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ׳ (תְּהִלִּים כב, ז)״.

טְעָמִים שִׂכְלִיִּים לָ׳עֲנָוָה׳

כָּל זֶה, מִמָּה שֶׁאֵין הַלֵּב הַיָּשָׁר מַנִּיחַ עַצְמוֹ לְהִתְפַּתּוֹת מִשּׁוּם מַעֲלָה אֲשֶׁר יְבוֹאֵהוּ, בְּיָדְעוֹ בֶּאֱמֶת שֶׁכְּבָר לֹא מִפְּנֵי זֶה יוֹצֵא מִידֵי שִׁפְלוּתוֹ – מִצַּד הַחֶסְרוֹנוֹת הָאֲחֵרוֹת

virtues] will not elevate him from his state of lowliness. Even with regard to those mitzvos [virtues] that he does possess, he has yet to attain the ultimate goal. And, even if his only shortcoming was that he was made of flesh and blood, and born of a woman, that alone should suffice to [acquaint him with] his small worth and his inadequacies, and then he would realize how utterly inappropriate conceit is. Any virtue that he acquires is nothing less than a Divine act of benevolence that has been done in his favor, even though he is by his very nature and physical makeup lowly and shameful. Therefore, he must thank the One Who has graced him [in this manner] and humble himself [before Him] all the more so.

The analogous case of a pauper

This is analogous to a pauper who has received a gift. Such a person has to feel shame — and the more he is treated with kindness the greater will his shame be. And the same applies to any individual, for his eyes are open and permit him to see that his attainment of his virtues is from the Eternal, blessed be He, as David HaMelech said (*Tehillim* 116:12): "How can I repay the Eternal for all of His kindness to me."

The punishment given to those righteous people who attributed their achievements to themselves

We have already seen outstandingly pious people who, despite all of their piety, were punished for crediting themselves [for their achievements]. [For example,] our Sages of blessed memory, in reference to Nechemyah ben Chachaliah, said (*Sanhedrin* 93b): "Why was his book not referred to by his name? Because he took the credit himself." Similarly, Chizkiyahu said (*Yeshayahu* 38:17): "Regarding [the lack of] peace, it was very bitter for me," for the Holy One blessed be He had answered him (*Yeshayahu* 37:35), "And I will protect this city, to redeem it, for My sake and the sake of David My servant" — and as they of blessed memory commented (*Berachos* 10b): "Whoever credits himself [for his achievements will find them] being attributed to others." You see from here that one should not take credit for good acts and in particular one should not become conceited and arro-

שאי־אפשר שלא יהיו בו. ועוד, שאפלו באותם המצוות עצמם שהשיג, לא הגיע, ודאי, לתכלית האחרון. ועוד, אפלו לא יהיה בו חסרון אחר אלא היותו בשר־ודם ילוד־אשה – די לו זה והותר לפחיתות וגריעות, עד שלא יאות לו ההנשא כלל. כי הרי כל מעלה שהוא משיג, אינו אלא חסד־אל עליו שרוצה לחון אותו, עם היותו – מצד טבעו וחמריותו – שפל ונבזה עד מאד. על כן, אין לו אלא להודות למי שחננו ולכנע תמיד יותר.

הא למה זה דומה? לעני ואביון שמקבל מתנה בחסד, שאי־אפשר לו שלא יבוש, כי כל מה שירבה החסד שיקבל – כך ירבה הבשת שיבוש. כן הדבר הזה בכל אדם, שעיניו פקוחות לראות את עצמו בהיותו משיג מעלות טובות מאת השם יתברך. וכענין שאמר דוד המלך (תהלים קטז, יב): "מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי".

ענשם של חסידים שהחזיקו טובה לעצמם

וכבר ראינו חסידים גדולים שנענשו על שהחזיקו טובה לעצמם, עם כל חסידותם. נחמיה בן חכליה – אמרו, זכרונם לברכה (סנהדרין צג, ב): "מפני מה לא נקרא ספרו על שמו? מפני שהחזיק טובה לעצמו". וכן חזקיה אמר (ישעיה לח, יז): "הנה לשלום מר לי מר" – לפי שענהו הקדוש־ברוך־הוא (מלכים־ב' כ, ו): "וגנותי על העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי", וכמאמרם, זכרונם לברכה (ברכות י, ב): "כל התולה בזכות עצמו – תולין לו בזכות אחרים". הרי לך, שאין לאדם אפלו להחזיק טובה לעצמו על טובותיו, וכל־שכן שלא יתנשא

gant on account of them.

The lowly state of our generations should lead us to increase our humility

All of this, however, is [only] relevant for one who is capable of internalizing — someone who will be like Avraham, Moshe, David and the other pious individuals we have mentioned. Yet we, orphans born of orphans, have no need for all of this. For we carry within us so many faults that it does not take great analysis to perceive how lowly we are. And all of our wisdom is like naught — for our greatest of sages cannot be regarded as anything other than a disciple of the disciples of former generations. This is very important to understand and be cognizant of, as it will prevent our hearts from swelling needlessly. Rather, we must recognize that our understanding is superficial, that our minds are extremely weak, that ignorance is widespread among us, that error is multiplying, and that the knowledge that we do possess is minuscule. Therefore, conceit is surely out of place. Instead, what is called for is shame and lowliness. This is obvious.

The four categories of humility and their relation to one's deeds

So far we have discussed humility in relation to one's thoughts. Now we will discuss humility in relation to one's deeds. This [subject] has four parts to it: conducting oneself in a lowly manner; bearing disparagement; being averse to [positions of] authority and fleeing from honor; and respecting others.

The first category: conducting oneself in a lowly manner

The first of these — conducting oneself in a lowly manner — relates to one's manner of speech, his [physical] bearing, his place [within the community] and all of his movements.

In speech

In relation to one's manner of speech, the Sages of blessed memory have said (*Yoma* 86a): "One should always speak softly to people." And it is explicitly stated in Scripture (*Koheles* 9:17), "The words of the wise, spoken softly, are accepted," for one's words must have dignity and not be disparaging. Similarly it says (*Mishlei* 11:12): "One who disgraces his fellow is heartless." And it says (ibid. 18:3): "When the wicked comes in, with him comes disgrace."

וְיִגְבַּהּ בָּהֶם.

חוֹבָה יְתֵרָה שֶׁל 'עֲנָוָה' לְאַחַר יְרִידַת-הַדּוֹרוֹת

וְאָמְנָם, כָּל זֶה הוּא מִמַּה שֶּׁרָאוּי לְהָשִׁיב אֶל לִבּוֹ, מִי שֶׁיִּהְיֶה כְּאַבְרָהָם, כְּמֹשֶׁה, כְּאַהֲרֹן, כְּדָוִד, וּשְׁאָר הַחֲסִידִים שֶׁזָּכַרְנוּ. אֲבָל אֲנַחְנוּ, יְתוֹמֵי־יְתוֹמִים, אֵין אָנוּ צְרִיכִים לְכָל זֶה, כִּי כְּבָר יֵשׁ וְיֵשׁ אִתָּנוּ חֶסְרוֹנוֹת רַבּוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ עִיּוּן גָּדוֹל לִרְאוֹת פְּחִיתוּתֵנוּ. וְכָל חָכְמָתֵנוּ כְּאַיִן נֶחְשֶׁבֶת, כִּי הַיּוֹתֵר חָכָם גָּדוֹל שֶׁבֵּינֵינוּ, אֵינוֹ כִּי אִם מִן תַּלְמִידֵי הַתַּלְמִידִים אֲשֶׁר בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, וְזֶה מַה שֶּׁרָאוּי שֶׁנָּבִין וְנֵדַע בֶּאֱמֶת, וְלֹא יָזוּחַ עָלֵינוּ לִבֵּנוּ חִנָּם – אֶלָּא נַכִּיר שֶׁדַּעְתֵּנוּ קַלָּה וְשִׂכְלֵנוּ חַלָּשׁ עַד מְאֹד, הַסִּכְלוּת רַב בָּנוּ, וְהַטָּעוּת גּוֹבֶרֶת, וַאֲשֶׁר נֵדַע אוֹתוֹ – אֵינוֹ אֶלָּא מְעַט מִן הַמְּעַט. אִם כֵּן וַדַּאי, שֶׁאֵין רָאוּי לָנוּ הַהִנָּשֵׂא כְּלָל, אֶלָּא הַבֹּשֶׁת וְהַשִּׁפְלוּת, וְזֶה פָּשׁוּט.

הָעֲנָוָה-בַּמַּעֲשֶׂה וְאַרְבַּעַת חֲלָקֶיהָ

וְהִנֵּה דִּבַּרְנוּ עַד הֵנָּה מֵעַנְוַת הַמַּחֲשָׁבָה, נְדַבֵּר עַתָּה מֵעַנְוַת הַמַּעֲשֶׂה. וְהִיא תִּתְחַלֵּק לְאַרְבָּעָה חֲלָקִים: בְּהִתְנַהֵג עַצְמוֹ בִּשְׁפְלוּת, בִּסְבֹל הָעֶלְבּוֹנוֹת, בִּשְׂנֹא הָרַבָּנוּת וּבוֹרֵחַ מִן הַכָּבוֹד, בַּחֲלֹק כָּבוֹד לַכֹּל.

הַהַנְהָגָה-בִּשְׁפְלוּת וְאוֹפַנֶּיהָ

הָאֶחָד הוּא – בְּהִתְנַהֵג בִּשְׁפְלוּת, וְזֶה רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה: בְּדִבּוּרוֹ, בַּהֲלִיכָתוֹ, בְּשִׁבְתּוֹ וּבְכָל תְּנוּעוֹתָיו.

– בְּדִבּוּר

בְּדִבּוּרוֹ – אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יוֹמָא פו, א): "לְעוֹלָם יְהֵא דִּבּוּרוֹ שֶׁל אָדָם בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת". וּמִקְרָא מָלֵא הוּא (קֹהֶלֶת ט, יז): "דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים". צָרִיךְ שֶׁיִּהְיוּ דְּבָרָיו דִּבְרֵי כָבוֹד וְלֹא דִּבְרֵי בִזָּיוֹן, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מִשְׁלֵי יא, יב): "בָּז לְרֵעֵהוּ חֲסַר־לֵב", וְאוֹמֵר (שָׁם יח, ג): "בְּבוֹא רָשָׁע בָּא גַם בּוּז".

In one's physical bearing

In relation to a person's [physical] bearing they said (*Sanhedrin* 88b): "They sent from there [Eretz Yisrael]: 'Who will merit the world-to-come? One who is humble, whose knee is lowly, and who is bent over when he enters and bent over when he leaves.'" And he should not walk erect nor [walk] too formally (taking small steps), but rather as one who is going about his affairs. Similarly they of blessed memory said (*Berachos* 43b): "Whoever walks erect is [regarded] as if he were pressing upon the feet of the Divine Presence." And it states (*Yeshayahu* 10:33): "Those of elevated stature will be cut down."

In relation to where one sits

Regarding his place [within the community], he should associate with those who conduct themselves in a lowly manner and not with those who conduct themselves in an exalted manner. This is also explicitly stated in Scripture (*Mishlei* 25:6-7): "Do not glorify yourself before a king, and in the place of prominent people do not stand. For it is better to be told 'move upward' than to be humiliated before the nobleman, as your own eyes have seen." Similarly, our Sages of blessed memory have said in *Vayikra Rabbah* (1:5): "Distance yourself two or three seats [from where you should be sitting] and remain there until you are told, 'Move forward'; and do not move forward [on your own] lest you be told, 'Move back!'" Referring to one who belittles himself, they of blessed memory have said (*Bava Metzia* 85b): "Anyone who belittles himself in this world for the sake of the words of Torah will become great in the world-to-come." And in reference to this they said (*Yalkut Shimoni, Yechezkel* 361): "'Remove the turban and lift off the crown' (*Yechezkel* 21:31) [means that] whoever is great in this world will be small in the world-to-come." And conversely, anyone who is small in this world is destined for greatness in the world-to-come. And they have said (*Sotah* 5a): "One should always learn from the wisdom of his Master. For the Holy One blessed be He bypassed all the mountains and hills and [chose] Mount Sinai as

– בַּהֲלִיכָה

בַּהֲלִיכָתוֹ – אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סַנְהֶדְרִין פח, ב): "שָׁלְחוּ מִתָּם, אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם־הַבָּא? עַנְוְתָן וּשְׁפַל־בֶּרֶךְ, שָׁיֵף עָיֵל שָׁיֵף נָפֵק". וְלֹא יֵלֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, וְלֹא בִכְבֵדוּת גָּדוֹל, עָקֵב בְּצַד גּוּדָל – אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כָּל הוֹלֵךְ לַעֲסָקָיו. וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת מג, ב): "כָּל הַהוֹלֵךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה"; וּכְתִיב (יְשַׁעְיָה י, לג): "וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְּדֻעִים".

– בִּקְבִיעַת מְקוֹם-מוֹשָׁבוֹ

בְּשִׁבְתּוֹ – שֶׁיְּהֵא מְקוֹמוֹ בֵּין הַשְּׁפָלִים, וְלֹא בֵּין הָרָמִים. וְהוּא גַּם כֵּן מִקְרָא מָלֵא (מִשְׁלֵי כה, ו–ז): "אַל תִּתְהַדַּר לִפְנֵי מֶלֶךְ וּבִמְקוֹם גְּדֹלִים אַל תַּעֲמֹד כִּי טוֹב אֲמָר־לְךָ עֲלֵה הֵנָּה מֵהַשְׁפִּילְךָ לִפְנֵי נָדִיב אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ". וְכֵן אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּוַיִּקְרָא רַבָּה (א, ה): "הַרְחֵק מִמְּקוֹמְךָ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת וְשֵׁב, עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לְךָ: 'עֲלֵה!'; וְאַל תַּעֲלֶה – שֶׁיֹּאמְרוּ לְךָ: 'רֵד!'". וְעַל כָּל הַמַּקְטִין עַצְמוֹ, אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בָּבָא מְצִיעָא פה, ב): "כָּל מִי שֶׁמַּקְטִין עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי־תוֹרָה בָּעוֹלָם־הַזֶּה, נַעֲשֶׂה גָּדוֹל לָעוֹלָם־הַבָּא". וּכְנֶגֶד זֶה אָמְרוּ (יַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי, יְחֶזְקֵאל שסא): "'הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֲטָרָה' (יְחֶזְקֵאל כא, לא) – כָּל מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל בָּעוֹלָם־הַזֶּה – קָטָן לָעוֹלָם־הַבָּא". וּמִנַּהּ לְהֵפֶךְ: מִי שֶׁהוּא קָטָן בָּעוֹלָם־הַזֶּה – זְמַן גְּדֻלָּתוֹ לָעוֹלָם־הַבָּא. וְאָמְרוּ (סוֹטָה ה, א): "לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם מִדַּעַת קוֹנוֹ, שֶׁהֲרֵי הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר־סִינַי",

the place of dwelling for the Divine Presence," because of its lowliness. Similarly, they said (*Rosh Hashanah* 17b): "'For the remnant of His inheritance' (*Michah* 7:18) refers to one who treats himself like leftovers."

The second category: bearing disparagement

The second category [of humility in relation to one's deeds] is that of bearing disparagement. Our Sages of blessed memory explicitly said (*Rosh Hashanah* 17a): "Whose transgression does He [the Eternal] pardon? That of the one who overlooks [the] sin [that another has committed against him]." They also said (*Shabbos* 88b): "[In reference] to those who are insulted and do not respond with insult, who hear abuse directed at themselves and do not respond, Scripture states (*Shoftim* 5:31): "Those who love the Eternal will be like the emerging of the sun in all its glory."

The episode of Bava ben Buta

And they recounted some of the great humility of Bava ben Buta in the following words (*Nedarim* 66b): "There was a Babylonian who came to live in Eretz Yisrael and got married there. [One day] he told his wife, 'Cook for me two *talfei* [the feet of a cow].' [Misunderstanding the Babylonian Aramaic dialect that he used — *Rashi*] she cooked two *talfechei* [lentils]. He became enraged. The next day he told her, "Cook for me a huge amount' [He assumed that if he told her 'two' again she would cook the same amount as on the previous day, and by exaggerating he would at least get a normal portion — *Rashi*]. She went and cooked a huge amount for him. He then said, 'Bring me two *butzinei* [watermelons], and she [again misunderstanding his dialect] brought him two [earthenware] oil lamps. [In his anger] he said to her, 'Go and break them on the *raisha d'bava* [the top of the gatepost]. Bava ben Buta was sitting in judgment [at the time] and she went and broke the oil lamps over his head [since she thought *raisha d'bava* meant 'the head of Bava']. Bava ben Buta asked her, 'What have you done?!' She replied, 'That's what my husband

וְזֶה – מִפְּנֵי שִׁפְלוּתוֹ. וְכֵן אָמְרוּ (רֹאשׁ הַשָּׁנָה יז, ב): "'לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ' (מִיכָה ז, יח) – לְמִי שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִם".

סְבִילַת-הָעֶלְבּוֹנוֹת

הַחֵלֶק הַשֵּׁנִי הוּא – סְבִילַת הָעֶלְבּוֹנוֹת. וְהִנֵּה בְּפֵרוּשׁ אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שָׁם יז, א): "לְמִי 'נוֹשֵׂא עָוֹן'? (מִיכָה שָׁם) לְמִי שֶׁ'עוֹבֵר עַל פֶּשַׁע'" (שָׁם). וְאָמְרוּ עוֹד (שַׁבָּת פח, ב): "הַנֶּעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים, שׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָם וְאֵינָם מְשִׁיבִים, עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר (שׁוֹפְטִים ה, לא): 'וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ'".

מַעֲשֶׂה בָּבָא בֶּן בֻּטָא –

וְסִפְּרוּ מִגֹּדֶל עַנְוָתוֹ שֶׁל בָּבָא בֶּן בּוּטָא, זֶה לְשׁוֹנָם (נְדָרִים סו, ב): "הַהוּא בַּר בָּבֶל דִּסְלֵיק לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, נָסֵיב אִתְּתָא. אֲמַר לַהּ: 'בַּשִּׁילִי לִי תְּרֵי טַלְפֵי', בַּשִּׁילָא לֵהּ תְּרֵי טַלְפְּחֵי, רְתַח עֲלַהּ. לְמָחָר אֲמַר לַהּ: 'בַּשִּׁילִי לִי גְּרִיוָא', בַּשִּׁילָא לֵהּ גְּרִיוָא. אֲמַר לַהּ: 'זִילִי אַיְתִי לִי תְּרֵי בוּצִינֵי', אֲזַלַת וְאַיְתִי לֵהּ תְּרֵי שְׁרָגֵי. אֲמַר לַהּ, 'זִילִי תַּבְרִי יַתְהוֹן עַל רֵישָׁא דְּבָבָא'! הֲוָה יָתִיב בָּבָא בֶּן בּוּטָא וְדָאֵין דִּינָא. אֲזַלַת וּתְבַרַת יַתְהוֹן עַל רֵישֵׁהּ. אֲמַר לַהּ: 'מָה הָדֵין דַּעֲבַדְתְּ?' אֲמָרָה לֵהּ: 'כָּךְ צִוַּנִי בַּעְלִי'. אֲמַר: 'אַתְּ עָשִׂית

commanded me to do.' He then said: 'Since you have fulfilled the will of your husband [so faithfully], the Divine Presence will bring forth from you two sons like Bava ben Buta!'"

The humility of Hillel and Rabbi Abbahu

And in reference to Hillel, when telling of his great humility in tractate *Shabbos* (30b), they said: "The Rabbis taught: 'One should always be as humble as Hillel....'" And Rabbi Abbahu, with all his humility, still did not find himself worthy of being called "humble" — and this is what they said (*Sotah* 40a): "Rabbi Abbahu said: 'I used to consider myself a humble person. But then I saw Rabbi Abba from Akko [publicly] explaining something only to have his interpreter explain it differently, and he did not show any anger. I said to myself: I am not a humble person.'"

The third category: being averse to [positions of] authority and fleeing from honor

Being averse to [positions of] authority and fleeing from honor are spelled out in the Mishnah (*Pirkei Avos* 1:10): "Love labor and be averse to [positions of] authority." And they also said (ibid. 4:7): "One whose heart swells when making halachic decisions is a wicked and arrogant fool." And they said (based on *Eruvin* 13b): "One who pursues honor [will find that] honor escapes him." And they also said (*Pesikta Rabasi* 22:4): "'Do not be quick to enter into controversy' (*Mishlei* 25:8) [means that] one should never run to [assume a position of] authority. Why? 'Lest [you will not know] what to do in the end' (ibid.), for on the next day they will come to you with [all] their questions — and how will you answer them?" And from the same source: "Rabbi Menachama said in the name of Rabbi Tanchum: 'Whoever accepts [a position of] authority for his own benefit is no different from the adulterer who derives pleasure from the body of a woman.'" And from the same source: Rabbi Abbahu said, "[The Eternal says:] 'I am called holy.' If you find that you lack any of the attributes that I possess, do not take on a position of authority." And the disciples of Rabban Gamliel will bear this out. Although

רְצוֹן בַּעְלֵךְ – הַמָּקוֹם יוֹצִיא מִמֵּךְ שְׁנֵי בָנִים כְּבָבָא בֶּן בּוּטָא!'"

– מַעֲשֵׂי הִלֵּל
– מַעֲשֶׂה ר' אַבָּא מֵעַכּוֹ

וְהִלֵּל – כְּמוֹ כֵן סִפְּרוּ מֵרֹב עַנְוְתָנוּתוֹ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (ל, ב), זֶה לְשׁוֹנָם: "תָּנוּ רַבָּנָן: 'לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עָנְוְתָן כְּהִלֵּל'" וְכוּ'. וְרַבִּי אַבָּהוּ – אַחֲרֵי רֹב עַנְוְתוֹ – מָצָא שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ לִהְיוֹת רָאוּי לִקָּרֵא עָנָו; זֶה לְשׁוֹנָם (סוֹטָה מ, א): "אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: 'מֵרֵישׁ הֲוָה אָמֵינָא עַנְוְתָנָא אֲנָא, כֵּיוָן דַּחֲזֵינָא לְרַבִּי אַבָּא דְּעַכּוֹ דְּאָמַר אִיהוּ חַד טַעְמָא וְאָמַר אָמוֹרֵהּ חַד טַעְמָא וְלָא קָפֵיד – אָמֵינָא: לָאו עַנְוְתָנָא אֲנָא!'"

ג. שִׂנְאַת הַשְּׂרָרָה וּבְרִיחָה מֵהַכָּבוֹד

שִׂנְאַת הָרַבָּנוּת וּבְרִיחַת הַכָּבוֹד – מִשְׁנָה עֲרוּכָה הִיא (אָבוֹת א, י): "אֱהַב אֶת הַמְּלָאכָה וּשְׂנָא אֶת הָרַבָּנוּת!" וְאָמְרוּ עוֹד (שָׁם ד, ז): "הַגַּס לִבּוֹ בְּהוֹרָאָה – שׁוֹטֶה, רָשָׁע וְגַס־רוּחַ". וְאָמְרוּ (עפ"י עֵירוּבִין יג, ב): "כָּל הָרוֹדֵף אַחַר הַכָּבוֹד – הַכָּבוֹד בּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ". וְאָמְרוּ עוֹד (פְּסִיקְתָּא רַבָּתִי כב, ד): "'אַל תֵּצֵא לָרִב מַהֵר' (מִשְׁלֵי כה, ח) – לְעוֹלָם אַל תְּהִי רָץ אַחַר הַשְּׂרָרָה! לָמָּה? 'פֶּן מַה תַּעֲשֶׂה בְּאַחֲרִיתָהּ' (שָׁם) – לְמָחָר בָּאִים וְשׁוֹאֲלִים לְךָ שְׁאֵלוֹת, מָה אַתָּה מְשִׁיבָם?!" עוֹד שָׁם: "רַבִּי מְנַחֲמָא בְּשֵׁם רַבִּי תַּנְחוּם: 'כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו שְׂרָרָה כְּדֵי לֵהָנוֹת מִמֶּנָּה – אֵינוֹ אֶלָּא כְּנוֹאֵף הַזֶּה, שֶׁהוּא נֶהֱנֶה מִגּוּפָהּ שֶׁל אִשָּׁה'". עוֹד שָׁם: "אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: 'אֲנִי (רוֹצֶה לוֹמַר: הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא) נִקְרֵאתִי 'קָדוֹשׁ', הָא אִם אֵין בְּךָ כָּל הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ שֶׁיֵּשׁ בִּי, לֹא תְקַבֵּל עָלֶיךָ שְׂרָרָה!'" וְתַלְמִידֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל יוֹכִיחוּ, שֶׁהָיוּ מְצָרְכִים

they were in dire financial need they refused positions of authority, as related in the portion dealing with the *Kohen Mashuach* [the Anointed Priest] (*Horayos* 10a): "Do you think that I am giving you [positions of] authority? I am giving you servitude!" And they also said (*Pesachim* 87b): "How lamentable is [a position of] authority, for it buries its occupants." From where do we know this? From Yosef, who ruled with authority and thereby died earlier than his brothers (*Berachos* 55a).

The responsibility of communal leaders

In summation: [A position of] authority is nothing less than a great burden mounted on the shoulders of the one who is carrying it. As long as one is [merely] an individual living among his people and mingling with [other] individuals, he is only responsible for himself [his own deeds]. Yet once he is raised to [a position of] authority and power, he becomes responsible for everyone who is under his rule and dominion, because it is his duty to oversee all of them — to guide them toward knowledge and understanding and to steer their deeds [along the] right [path]. But if [that ideal is] not [achieved], the Sages applied the words וַאֲשָׁמָם בְּרָאשֵׁיכֶם — "And their guilt is on your heads" (*Devarim Rabbah* 1:10). [This phrase derives from *Devarim* 1:13, וַאֲשִׂמֵם בְּרָאשֵׁיכֶם — "And [I] appointed them [as] leaders over you."

How to relate to honor

As for honor, it is no more than the greatest of vanities, leading a person away from himself and from his Master and causing him to totally disregard his duty. One who is cognizant of this will surely spurn and despise it. And the praises that people give him will weigh heavily upon him, for when he sees how they amplify their praises for what in reality he does not possess, he will feel only shame and will sigh over the fact that he not only has to contend with his own misfortune (his lack of these virtues) but also with the false praise that people heap upon him, which further adds to his shame.

The fourth category involves respecting all people.

מִפְּנֵי עֲנִיוּתָם, וְלֹא רָצוּ לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם שְׂרָרָה, הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק 'כֹּהֵן מָשׁוּחַ' (הוֹרָיוֹת י, א) זֶה לְשׁוֹנָם: "כִּמְדֻמִּין, שֶׁשְּׂרָרוּת אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם?! עַבְדוּת אֲנִי נוֹתֵן לָכֶם!" וְאָמְרוּ עוֹד (פְּסָחִים פז, ב): "אוֹי לָהּ לָרַבָּנוּת שֶׁמְּקַבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ!" וּמִנַּלָּן? מִיּוֹסֵף, שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת – מֵת קֹדֶם אֶחָיו (עפ"י בְּרָכוֹת נה, א).

– אַחֲרָיוּת מַנְהִיגֵי-הַצִּבּוּר

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, אֵין הָרַבָּנוּת אֶלָּא מַשָּׂא גָּדוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁכֶם הַנּוֹשֵׂא אוֹתוֹ, כִּי עַד שֶׁהָאָדָם יָחִיד וְיוֹשֵׁב בְּתוֹךְ עַמּוֹ, מְבֻלָּע בֵּין הָאֲנָשִׁים, אֵינוֹ נִתְפָּס אֶלָּא עַל עַצְמוֹ. כֵּיוָן שֶׁנִּתְעַלָּה לְרַבָּנוּת וּשְׂרָרָה, כְּבָר הוּא נִתְפָּס עַל כָּל מִי שֶׁתַּחַת יָדוֹ וּמֶמְשַׁלְתּוֹ, כִּי עָלָיו לְהַשְׁקִיף עַל כֻּלָּם וְלִרְעוֹת אוֹתָם דֵּעָה וְהַשְׂכֵּל וּלְהַיְשִׁיר מַעֲשֵׂיהֶם. וְאִם לָאו – "'וַאֲשָׁמָם בְּרָאשֵׁיכֶם' כְּתִיב" – אָמְרוּ חֲכָמִים (דְּבָרִים רַבָּה א, י).

– הַיַּחַס הַנָּכוֹן לַכָּבוֹד

וְהַכָּבוֹד אֵינוֹ אֶלָּא הֲבֵל-הֲבָלִים, הַמַּעֲבִיר אֶת הָאָדָם עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ וּמְשַׁכְּחוֹ כָּל חוֹבָתוֹ. וּמִי שֶׁמַּכִּירוֹ – וַדַּאי שֶׁיִּמְאַס בּוֹ וְיִשְׂנָאֵהוּ. וְהַתְּהִלּוֹת אֲשֶׁר יְהַלְלוּהוּ בְּנֵי-הָאָדָם, יִהְיוּ עָלָיו לְטֹרַח, כִּי בִּרְאוֹתוֹ אוֹתָם מַגְדִּילִים הִלּוּלֵיהֶם עַל אֲשֶׁר אֵינוֹ בּוֹ בֶּאֱמֶת, אֵינוֹ אֶלָּא מִתְבּוֹשֵׁשׁ וּמִתְאַנֵּחַ עַל שֶׁלֹּא דַּי לוֹ רָעָתוֹ, שֶׁחֲסֵרוֹת מִמֶּנּוּ הַמַּעֲלוֹת הָהֵם, אֶלָּא שֶׁיַּעֲמִיסוּ עָלָיו תְּהִלּוֹת שֶׁקֶר לְמַעַן יִכָּלֵם יוֹתֵר.

הַחֵלֶק הָרְבִיעִי הוּא חִלּוּק הַכָּבוֹד לְכָל אָדָם. וְכֵן שָׁנִינוּ

The fourth category: respecting all people

We have been taught (*Pirkei Avos* 4:1): "Who is respected? One who respects other people." And they also said (*Pesachim* 113b): "From where do we know that one must respect a peer even if one knows that his peer is greater than him in only a single matter?..."

Rabban Yochanan ben Zakkai's manner of greeting

Furthermore, we have been taught (*Pirkei Avos* 4:15): "One should always be the first to greet others." They said about Rabban Yochanan ben Zakkai that no one, not even a gentile in the marketplace, ever preceded him with a greeting (*Berachos* 17a). One's obligation to respect his peers relates to speech and deeds.

The fate of the twenty-four thousand disciples of Rabbi Akiva

And the Sages of blessed memory have already given an account (*Yevamos* 62b) of the twenty-four thousand disciples of Rabbi Akiva who died as a result of the disrespectful manner they adopted toward one another.

Respect is associated with righteous people

And just as disgrace is something that is associated with the wicked, as stated in a verse mentioned previously (*Mishlei* 18:3) — "When the wicked comes in, with him comes disgrace" — in a corresponding way, respect is associated with the righteous. Honor resides within them and will not depart. And it says (*Yeshayahu* 24:23): "Before His elders there is honor."

The central components of humility have now been defined. Their specific details, like all specific classifications that broaden according to the nature of the subject and conditions of time and place, [can be dealt with according to this formula:] "Let the wise man listen and add insight" (*Mishlei* 1:5).

Further benefits of humility

It is certain that humility removes many obstacles from man's path and draws him closer to many good things, for a person who possesses humility will have minimal concern for this world and will [thereby] not be envious of its vanities. Furthermore, his company is very pleasant and people approve of him. It is obvious that such a person will be brought neither to anger nor argument. Rather, all [that he does] is

ד. חִלּוּק-כָּבוֹד לַכֹּל

(אָבוֹת ד, א): "אֵיזֶהוּ מְכֻבָּד? הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת". וְאָמְרוּ עוֹד (פְּסָחִים קיג, ב): "מִנַּיִן – הַיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּדָבָר אֶחָד, שֶׁחַיָּב לִנְהֹג בּוֹ כָּבוֹד?" וְכוּ'.

וְעוֹד שָׁנִינוּ (אָבוֹת ד, טו): "הֱוֵי מַקְדִּים בִּשְׁלוֹם כָּל אָדָם". וְ"אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁלֹּא הִקְדִּים לוֹ אָדָם שָׁלוֹם מֵעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ גּוֹי בַּשּׁוּק" (בְּרָכוֹת יז, א). וּבֵין בְּדִבּוּר וּבֵין בְּמַעֲשִׂים, חַיָּב לִנְהֹג כָּבוֹד בַּחֲבֵרָיו.

וּכְבָר סִפְּרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (עפ"י יְבָמוֹת סב, ב) מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף תַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁמֵּתוּ, עַל שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹהֲגִין כָּבוֹד זֶה לָזֶה.

וּכְמוֹ שֶׁהַבִּזָּיוֹן הוּא דָּבָר מִתְיַחֵס אֶל הָרְשָׁעִים, כִּדְבַר הַכָּתוּב שֶׁזָּכַרְנוּ (מִשְׁלֵי יח, ג): "בְּבוֹא רָשָׁע בָּא גַם בוּז" – כֵּן הַכָּבוֹד מִתְיַחֵס אֶל הַצַּדִּיקִים, כִּי הַכָּבוֹד שׁוֹכֵן עִמָּהֶם וְאֵינוֹ מִתְפָּרֵשׁ מֵהֶם. וְאוֹמֵר (יְשַׁעְיָהוּ כד, כג): "וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד".

וַהֲרֵי נִתְבָּאֲרוּ חֶלְקֵי הָעֲנָוָה הָרָאשִׁיִּים, וּפְרָטֵיהֶם – כִּכְלַל פְּרָטֵי הַמִּינִים הַמִּתְרַחֲבִים וְהוֹלְכִים לְפִי הַנּוֹשְׂאִים, וּלְפִי הָעִתִּים וְהַמְּקוֹמוֹת – "יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח" (מִשְׁלֵי א, ה).

הַתּוֹצָאוֹת הַמְּעֻלּוֹת שֶׁל הָ'עֲנָוָה'

וְהִנֵּה זֶה וַדַּאי, שֶׁהָעֲנָוָה מְסִירָה מִדֶּרֶךְ הָאָדָם מִכְשׁוֹלוֹת רַבִּים וּמְקָרֶבֶת אוֹתוֹ אֶל טוֹבוֹת רַבּוֹת, כִּי הֶעָנָו יָחוּשׁ מְעַט עַל דִּבְרֵי הָעוֹלָם וְלֹא יְקַנֵּא בַּהֲבָלָיו; וְעוֹד, שֶׁחֶבְרַת הֶעָנָו נָאָה עַד מְאֹד וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ, בְּהֶכְרֵחַ לֹא יָבוֹא לִידֵי כַּעַס וְלֹא לִידֵי מְרִיבָה, אֶלָּא הַכֹּל בְּהַשְׁקֵט,

[done] quietly and calmly. Fortunate is the person who has the privilege to acquire this virtue! Our Sages of blessed memory have already stated (*Yerushalmi Shabbos* 1:3): "Just as wisdom made a wreath for its head, humility made a heel for its sole." The entire expanse of wisdom cannot compare with it! This is clear-cut. ["It" in the quoted passage refers to fear of the Eternal. The intent of this passage is to teach us that while wisdom is merely an ornament that enhances the virtue of fearing the Eternal, humility is the foundation upon which one acquires fear of the Eternal — *Korban HaEidah*].

הַכֹּל בִּמְנוּחָה. אַשְׁרֵי מִי שֶׁזּוֹכֶה לְמִדָּה זוֹ! וּכְבָר אָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יְרוּשַׁלְמִי שַׁבָּת א, ג): "מַה שֶּׁעָשְׂתָה חָכְמָה עֲטָרָה לְרֹאשָׁהּ, עָשְׂתָה עֲנָוָה עָקֵב לְסֻלְיָתָהּ" - כִּי כָּל הַחָכְמָה כֻּלָּהּ לֹא יַעַרְכֶנָּה! וְזֶה בָּרוּר.

Chapter 23
Acquiring Humility

Humility is acquired through routine and contemplation

There are two factors that accustom one to humility: habit and contemplation. Habit means that a person gradually adapts a lowly manner of behavior, as previously discussed: by sitting in a lowly place, by walking behind the group he is with, and by dressing modestly (this means dressing respectably yet avoiding fancy clothing). When one habituates himself in this manner, then step-by-step the virtue of humility will become internalized within him until it becomes permanently established.

The outer manifestations of humility will shape one's inner world

Since the nature of man's heart is to swell and be filled with conceit, it is difficult for him to completely uproot this natural inclination without [employing] the external actions that are within his control. Gradually these will work to effect an internal change, something that is not very much within his control. This is similar to what we explained concerning the virtue of alacrity, all of which is contained in the statement of our Sages of blessed memory (*Berachos* 17a): "A person should always be astute when fearing the Eternal," which means that one should use subterfuge [in his struggle] against man's nature and its tendencies, until he wins out.

The words of Akavia ben Mahalal'el

Contemplation, however, relates to various matters. The first one is mentioned in the words of Akavia ben Mahalal'el (*Pirkei Avos* 3:1): "Know from where you came — from a putrid drop; and where you are heading — to a place of dust, worms, and maggots; and before Whom you are destined to give

פרק כג
בדרכי קנית הענוה
[והרחקה ממפסידיה]

ה'ענוה' נקנית בתרגול ובהתבוננות

שנים הם המרגילים את האדם אל הענוה: הרגילות וההתבונן. הרגילות הוא – שיהיה האדם מרגיל עצמו מעט־מעט בהתנהג בשפלות על הדרך שזכרנו: בישיבת המקומות הפחותים, וללכת בסוף החברה, ללבש בגדי צנועים – דהינו מכבדים, אך לא מפארים. כי בהתרגלו בדרך הזה, תכנס ותבוא הענוה בלבו מעט־מעט עד שתקבע בו כראוי.

התרגול החיצוני – מביא לשנוי פנימי

כי הנה בהיות טבע לב האדם לזוח ולהתנשא – קשה עליו לעקר מעקרה הנטיה הטבעית הזאת, אלא אם כן בפעלות החיצונות המסורות בידו, ימשך מעט־מעט הדבר בפנימיותו הבלתי מסור לו כל־כך. וכענין שבארנו ב'זריזות', שכל זה נכלל במאמרם, זכרונם לברכה (ברכות יז, א): "לעולם יהא אדם ערום ביראה" – דהינו, שיבקש תחבולות נגד הטבע ונטיתו, עד שינצחם.

ענינים להתבוננות בו:
א. ההתבוננות במשנת עקביא בן מהללאל

אך ההתבונן הוא על ענינים שונים. האחד – הוא המזכר בדברי עקביא בן מהללאל (אבות ג, א): "דע מאין באת – מטפה סרוחה; ולאן אתה הולך – למקום עפר, רמה ותולעה; ולפני מי אתה עתיד לתן דין־וחשבון –

an accounting — before the King of all kings, the Holy One blessed be He." Undeniably, all of these stand in opposition to haughtiness and promote humility.

"Know from where you came"

When a person observes his lowly [state of] corporeality and his inferior beginnings he has absolutely no reason to be conceited — instead, he should be ashamed and embarrassed. To what is this analogous? To a herdsman of pigs who rises to power. As long as he remembers his former days he cannot become haughty.

"And where you are heading"

And when he considers, as well, that at the end of all his great endeavors he will return to the dust, food for the maggots, his pride will surely be subdued and his unbridled haughtiness will be forgotten. For what [value] is there in the good and the greatness [that he has acquired] when in the end shame and embarrassment prevail?

Accountability before the Eternal

And when he reflects further and imagines the moment of his entry into the great court of the Heavenly Legions, seeing himself before the King of all kings, the Holy One blessed be He, holy and pure to the ultimate degree of holiness and purity, in the midst of the holy ones, servants of strength, mighty warriors who do His bidding, who have no blemish; and he stands before them — deficient, lowly, and denigrated by his very nature; impure and defiled on account of his deeds — will he [dare] raise his head?! Will he be able to justify himself? And if they ask him: What have you to say, where is the pride and honor that you bore in your world? what will he answer or how will he respond when rebuked in this manner? Surely, if a person would for just one moment visualize this truth in his mind — portray it realistically and vividly — all of his haughtiness would vanish, never to return!

The changing realities of this world

The second [area worthy of contemplation] relates to the shifting circumstances that result from the changing times. A wealthy person can easily become poor, a ruler can turn into a slave, and an honored

לִפְנֵי מֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא". כִּי בֶּאֱמֶת, כָּל אֵלֶּה הֵם נֶגְדִּיִּים לַגַּאֲוָה וְעוֹזְרִים אֶל הָעֲנָוָה.

– "מֵאַיִן בָּאתָ"

כִּי בִּהְיוֹת הָאָדָם מִסְתַּכֵּל בִּפְחִיתוּת חָמְרוֹ וּגְרִיעוּת הַתְחָלָתוֹ, אֵין לוֹ טַעַם לְנָשֵׂא כְּלָל – אֶלָּא לֵבוֹשׁ וְלִכָּלֵם. הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְרוֹעֵה־חֲזִירִים שֶׁהִגִּיעַ לִמְלֹךְ, כָּל עֵת אֲשֶׁר יִזְכֹּר יָמָיו הָרִאשׁוֹנִים, אִי־אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּתְגָּאֶה.

– "לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ"

וּכְשֶׁיַּחֲשֹׁב כְּמוֹ כֵן, שֶׁבְּסוֹף כָּל גְּדֻלּוֹתָיו יָשׁוּב לֶעָפָר, מַאֲכָל לַתּוֹלַעַת – כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיִּכָּנַע גְּאוֹנוֹ וְיִשְׁכַּח שְׁאוֹן־גַּאֲוָתוֹ, כִּי מַה טּוּבוֹ וּמַה גְּדֻלָּתוֹ, וְאַחֲרִיתָהּ בֹּשֶׁת וּכְלִמָּה?!

– נְתִינַת דִּין־וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי ה'

וּכְשֶׁיַּחֲשֹׁב עוֹד, וִידַמֶּה בְּלִבּוֹ רֶגַע הִכָּנְסוֹ לִפְנֵי הַבֵּית־דִּין הַגָּדוֹל שֶׁל צְבָא־מַעְלָה, בְּעֵת שֶׁיִּרְאֶה עַצְמוֹ לִפְנֵי מֶלֶךְ־מַלְכֵי־הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, הַקָּדוֹשׁ וְהַטָּהוֹר בְּתַכְלִית הַקְּדֻשָּׁה וְהַטָּהֳרָה, בְּסוֹד קְדוֹשִׁים מְשָׁרְתֵי גְבוּרָה, גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשֵׂי דְבָרוֹ, אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כָּל מוּם – וְהוּא עוֹמֵד לִפְנֵיהֶם, גָּרוּעַ, פָּחוּת וְנִבְזֶה מִצַּד עַצְמוֹ; טָמֵא וּמְגֹאָל מִצַּד מַעֲשָׂיו. הֲיָרִים רֹאשׁ?! הֲיִהְיֶה לוֹ פִּתְחוֹן פֶּה?! וְכִי יִשְׁאָלוּהוּ, אַיֵּה אֵפוֹא פִּיךָ, אַיֵּה גְּאוֹנְךָ וּכְבוֹדְךָ אֲשֶׁר נָשָׂאתָ בְּעוֹלָמְךָ?! מַה יַּעֲנֶה, אוֹ מַה יָּשִׁיב עַל תּוֹכַחְתּוֹ? הִנֵּה וַדַּאי, שֶׁלּוּ רֶגַע אֶחָד יְצַיֵּר הָאָדָם בְּשִׂכְלוֹ הָאֱמֶת הַזֶּה צִיּוּר אֲמִתִּי וְחָזָק – פָּרוֹחַ תִּפְרַח מִמֶּנּוּ כָּל הַגַּאֲוָה וְלֹא תָשׁוּב אֵלָיו עוֹד!

ב. הַתְּמוּרוֹת הַמְּצוּיוֹת בְּמַצְּבֵי הָעוה"ז

הַשֵּׁנִי הוּא – עִנְיַן חִלּוּף תּוֹלְדוֹת הַזְּמַן וְרֹב תְּמוּרוֹתֵיהֶם, כִּי הֶעָשִׁיר – קַל לִהְיוֹת עָנִי, וְהַמּוֹשֵׁל – לְעֶבֶד, וְהַמְכֻבָּד

person can fall into disgrace. Thus, if one can so quickly be reduced to a state that he finds so shameful today, how can he be prideful when his own situation is at risk? So many different diseases can, Heaven forbid, befall a person and make him personally plead for someone to help him, assist him, and ease his plight a little; and he may have to endure much suffering, Heaven forbid, which will compel him to appeal for help from people to whom he had shown disdain in greeting. And we see these things day in and day out. They should surely be sufficient to remove a person's haughtiness from his heart and to clothe him in humility and lowliness.

The third focus of contemplation: neglect of one's responsibilities toward the Eternal

And when one further reflects upon his duty toward the Blessed One and his neglectfulness and laxity in this sphere, without doubt he will be ashamed rather than haughty, embarrassed rather than prideful. Similarly it says (*Yirmeyahu* 31:17-18): "I have heard Efrayim lamenting…after having repented I have regret, and after becoming aware I smacked my hand on my thigh; I am ashamed and embarrassed…."

The fourth area: contemplating the foibles of the human mind

And above all else one must constantly engage in contemplation in order to apprehend the weakness of the human mind and the many errors and fallacies it is subject to, for it is more prone to embrace error than [to acquire] true knowledge. Therefore, one should always be afraid of this danger, and he should always try to learn from all people and listen to advice — lest he fail. This is what our Sages of blessed memory have said (*Pirkei Avos* 4:1): "Who is a wise person? One who learns from all people." Similarly, he [Shlomo] says (*Mishlei* 12:15): "One who takes advice is wise."

Overindulgence in the good things of this world leads to the loss of humility

The factors that lead to the loss of this virtue are extravagance and overindulgence regarding the good things of this world, as stated explicitly in Scripture (*Devarim* 8:12-14): "So that it will not happen, [when] you eat and are satisfied…that you become con-

– לנקלה. ואם הוא יכול כל־כך על נקלה לשוב אל המצב הנבזה בעיניו היום, איך יגבה לבו על מצבו אשר אינו בטוח עליו?! כמה מיני חלאים יכולים, חס־וחלילה, לבוא על האדם שיצטרך במו פיו להתחנן למי שיעזור אותו ויסיעהו ויקל לו במקצת; כמה צרות, חס־וחלילה, יכולים לבוא עליו, שיצטרך ללכת לשחר פני רבים, אשר מאס לפעמים לתת להם 'שלום' – למען יהיו לו למושיעים; ודברים אלה אנחנו רואים בעינינו דבר־יום־ביומו – כדאי הם להסיר מלב האדם גאותו ולהלבישו ענוה ושפלות.

ג. הזנחת האדם את עבודת־ה'

וכשיתבונן עוד האדם על חובתו לפניו יתברך, וכמה היא נעזבת ממנו וכמה הוא מתרשל בה, ודאי שיבוש ולא יתגאה, יכלם ולא ירום לבבו. וכן הוא אומר (ירמיה לא, יז–יח): "שמוע שמעתי אפרים מתנודד וגו', כי אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ירך, בשתי וגם נכלמתי" וגו'.

ד. חלשת השכל

ועל הכל, יתבונן תמיד להכיר חלשת השכל האנושי ורב טעיותיו וכזביו, שיותר קרוב לו תמיד הטעות מהידיעה האמתית – על כן יירא תמיד מהסכנה הזאת, ויבקש ללמד תמיד מכל אדם ולשמע תמיד לעצה – פן יכשל. והוא מה שאמרו, זכרונם לברכה (אבות ד, א): "איזהו חכם? הלומד מכל אדם". וכן הוא אומר (משלי יב, טו): "ושומע לעצה – חכם".

מפסידי הענוה: א. השביעה בעניני העוה"ז

אך מפסידי המדה הזאת, הוא הרבוי והשביעה בטובות העולם־הזה, וכענין הכתוב, שבפרוש אומר (דברים, עקב ח, יב–יד): "פן תאכל ושבעת וגו', ורם לבבך" וגו'. על כן מצאו

ceited...." For this reason, those who are pious have found that it is beneficial for a person to sometimes afflict himself, in order to humble the [evil] inclination of haughtiness, since it only succeeds in strengthening itself through excess. This is similar to what they of blessed memory have said (*Berachos* 32a): "A lion does not roar over a basket of straw, but over a basket of meat."

Lack of understanding

However, the primary factors leading to the loss of this virtue are foolishness and a lack of true knowledge, for you will observe that haughtiness is proportional to a person's foolishness. Our Rabbis of blessed memory have said (*Kiddushin* 49b): "Poverty in matters of Torah is an indication of arrogance." Similarly, they said (*Zohar III, Balak* 193:2): "An indication of [a person's] ignorance is self-praise." And they also said (*Bava Metzia* 85b): "One coin in a jug makes a lot of noise." They said also (*Bereishis Rabbah* 16:3): "The fruitless trees were asked: 'Why are your voices heard?' They answered: 'If only our voices would be heard — and we would be remembered.'" And we have already seen that Moshe, [who was] selected above all [other] men, was [also] the humblest of men.

Being associated with flatterers

Also included among those factors that lead to the loss of humility is being associated with or being served by flatterers. [These people] will mislead a person with their flattery for their own benefit, and will praise and exalt that person by magnifying to the maximum the virtues that he possesses and by attributing to him what he does not possess at all. And sometimes what they attribute to him is the opposite of what he really possesses. In the final analysis, the human mind is pliant and man's nature is weak and easily influenced, and this is particularly true in regard to something toward which he is naturally inclined. Therefore, when one hears these words coming from someone whom he trusts, they penetrate him like the venom of an enraged snake and he finds himself ensnared in a net of haughtiness and is bro-

לָהֶם הַחֲסִידִים טוֹב לִהְיוֹת הָאָדָם מְעַנֶּה נַפְשׁוֹ לִפְעָמִים – לְמַעַן הַשְׁפִּיל יֵצֶר הַגַּאֲוָה, אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ מִתְגַּבֵּר אֶלָּא מִתּוֹךְ הָרִבּוּי. וּכְעִנְיַן שֶׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת לב, א): "אֵין אֲרִי נוֹהֵם מִתּוֹךְ קֻפָּה שֶׁל תֶּבֶן, אֶלָּא מִתּוֹךְ קֻפָּה שֶׁל בָּשָׂר".

ב. מִעוּט הַחָכְמָה

וְהִנֵּה, בְּרֹאשׁ כָּל הַמַּפְסִידִים, הוּא הַסִּכְלוּת וּמִעוּט הַיְדִיעָה הָאֲמִתִּית, כִּי תִרְאֶה, שֶׁאֵין הַגַּאֲוָה מְצוּיָה יוֹתֵר, אֶלָּא בְּמִי שֶׁסִּכְלוּ יוֹתֵר. וְרַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם, לִבְרָכָה אָמְרוּ (קִידּוּשִׁין מט, ב): "סִימָן לְגַסּוּת־הָרוּחַ – עֲנִיּוּת הַתּוֹרָה". וְכֵן אָמְרוּ (זֹהַר ג׳ בָּלָק קצג, ב): "סִימָן דְּלָא יָדַע כְּלוּם – שְׁבוּחֵי". וְאָמְרוּ עוֹד (בָּבָא מְצִיעָא פה, ב): "אַסְתְּרָא בְּלָגִינָא 'קִישׁ־קִישׁ' קָרְיָא". עוֹד אָמְרוּ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה טז, ג): "שָׁאֲלוּ לְאִילָנֵי־סְרָק: 'מִפְּנֵי מָה קוֹלְכֶם נִשְׁמָע?' אָמְרוּ: 'הַלְוַאי יִהְיֶה קוֹלֵנוּ נִשְׁמָע – וְנִזְכָּר'". וּכְבָר רָאִינוּ, שֶׁמֹּשֶׁה, שֶׁהוּא מֻבְחָר שֶׁבְּכָל הָאָדָם, הָיָה עָנָו מִכָּל הָאָדָם.

ג. קֶשֶׁר עִם חַנְפָנִים

עוֹד מִמַּפְסִידֵי הָעֲנָוָה, הוּא הַהִתְחַבְּרוּת אוֹ הַהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּבְנֵי־אָדָם חֲנֵפִים, אֲשֶׁר לִגְנֹב לִבּוֹ בַּחֲנֻפָּתָם – לְמַעַן יִיטַב לָהֶם – יְשַׁבְּחוּהוּ וִירוֹמְמוּהוּ, בְּהַגְדִּיל מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ מִן הַמַּעֲלוֹת עַד הַתַּכְלִית, וּבְהוֹסִיף עָלָיו מַה שֶּׁאֵין בּוֹ כְּלָל. וְלִפְעָמִים, שֶׁמַּה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ – הוּא הַהֵפֶךְ מִמָּה שֶׁמְּשַׁבְּחִין אוֹתוֹ. וְהִנֵּה סוֹף־סוֹף דַּעַת הָאָדָם קַלָּה וְטִבְעוֹ חַלָּשׁ וּמִתְפַּתֶּה בְּנָקֵל, כָּל־שֶׁכֵּן בְּדָבָר שֶׁאֵלָיו הוּא נוֹטֶה בְּטֶבַע. עַל כֵּן בְּשָׁמְעוֹ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, יוֹצְאִים מִפִּי שֶׁהוּא מַאֲמִין לוֹ, יִכָּנְסוּ בוֹ כְּאֶרֶס בְּכַעַס, וְנִמְצָא נוֹפֵל בְּרֶשֶׁת הַגַּאֲוָה וְנִשְׁבָּר. הֲרֵי לָנוּ יוֹאָשׁ, אֲשֶׁר הֵיטִיב לַעֲשׂוֹת כָּל יְמֵי

ken [i.e., succumbs]. A case in point is Yoash, who acted righteously during all of the days he was being instructed by Yehoyada HaKohen, his teacher. But after the death of Yehoyada his servants came and began to flatter him and to magnify his praise, to the extent of deifying him (*Shemos Rabbah* 8:2), "Then the king gave heed to them" (*Divrei HaYamim II* 24:17). And you can see this quite clearly: the majority of nobles and kings or [for that matter] all people who are in a position of power, whatever their stature, falter and are corrupted by the flattery of their subordinates.

One must take care in choosing friends, associates, etc.

Therefore, anyone with eyes in his head should exercise more caution and scrutiny regarding the actions of anyone whom he seeks as a friend or an advisor or as the custodian of his household, than he exercises in relation to his food and drink. For food and drink can only harm him physically, while friends or custodians can corrupt his soul, his strengths, and his honor. David HaMelech, may peace be upon him, says (*Tehillim* 101:6-7): "He who walks in the path of innocence, he shall serve me. In my house shall not dwell one who acts deceitfully." And there is nothing better for a person than to seek honest friends who will shed light where he is blind and will rebuke him with love, and thereby they will save him from all evil. For what a person cannot see, due to his inability to censure himself, they will see and understand and they will caution him — and he will be protected. Referring to this, it has been stated (*Mishlei* 24:6): "Salvation [comes] through much counsel."

הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן, רַבּוֹ; וְאַחֲרֵי מוֹת יְהוֹיָדָע, בָּאוּ עֲבָדָיו וְהִתְחִילוּ לְהַחֲנִיף לוֹ וּלְהַגְדִּיל הִלּוּלָיו, עַד שֶׁדִּמּוּהוּ לֶאֱלוֹהַּ (עפ״י שְׁמוֹת רַבָּה ח, ב) – "אָז שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם" (דִּבְרֵי־הַיָּמִים ב׳ כד, יז). וְתִרְאֶה זֶה הַדָּבָר בְּבֵרוּר, כִּי רֹב הַשָּׂרִים וְהַמְּלָכִים אוֹ כָּל בַּעֲלֵי הַיְכֹלֶת, יִהְיוּ בְּאֵיזֶה מַדְרֵגָה שֶׁיִּהְיוּ, נִכְשָׁלִים הֵם וְנִשְׁחָתִים בַּעֲבוּר חֲנֻפַּת מְשָׁרְתֵיהֶם.

זְהִירוּת בִּבְחִירַת חָבֵר וְעוֹבֵד

עַל כֵּן, מִי שֶׁעֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ, יוֹתֵר יִזָּהֵר וְיָעַיֵּן בְּמַעֲשֵׂי מִי שֶׁרוֹצֶה לִקְנוֹתוֹ לוֹ לְחָבֵר אוֹ לְיוֹעֵץ אוֹ לְפָקִיד עַל בֵּיתוֹ, מִמַּה שֶׁיִּזָּהֵר וִיעַיֵּן בְּמַאֲכָלוֹ וּבְמִשְׁתָּיו – כִּי הַמַּאֲכָל וְהַמִּשְׁתֶּה יוּכַל לְהַזִּיק לְגוּפוֹ בִּלְבַד, וְהַחֲבֵרִים אוֹ הַפְּקִידִים יוּכְלוּ לְהַשְׁחִית נַפְשׁוֹ וּמְאֹדוֹ וְכָל כְּבוֹדוֹ. וְדָוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, אוֹמֵר (תְּהִלִּים קא, ו–ז): "הֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יְשָׁרְתֵנִי, לֹא יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה". וְאֵין טוֹב לָאָדָם, אֶלָּא שֶׁיְּבַקֵּשׁ לוֹ חֲבֵרִים תְּמִימִים, שֶׁיָּאִירוּ עֵינָיו בְּמַה שֶּׁהוּא עִוֵּר בּוֹ וְיוֹכִיחוּהוּ בְּאַהֲבָתָם, וְנִמְצְאוּ מַצִּילִים אוֹתוֹ מִכָּל רָע. כִּי מַה שֶּׁאֵין הָאָדָם יָכוֹל לִרְאוֹת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה חוֹבָה לְעַצְמוֹ, הֵם יִרְאוּ וְיָבִינוּ וְיַזְהִירוּהוּ – וְנִשְׁמָר, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי כד, ו): "וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ".

Chapter 24

The Fear of Sin

The great difficulty in attaining "fear of sin"

We see that this virtue is listed after all the worthy virtues previously mentioned. This should suffice to make us take notice that it should be considered a matter of great importance and relevance, and that it is difficult to attain, for only one who has already attained all the prior virtues mentioned can reach it.

The three types of fear of sin

However, we must initially state that there are two [primary] types of fear, and these comprise three categories. The first of these is very easy to attain. There is nothing easier than this. The second type is difficult — and the second component of this second type is more difficult than anything else, yet its perfection is likewise more outstanding. Fear of punishment is the first type. Fear of His exaltedness is the second type, and fear of sin is a secondary component of it. We will now explain them and the differences between them.

The first type: fear of punishment and its limitations

As the words imply, fear of punishment means that one should be afraid to violate the words of the Eternal his God because of the punishments, whether to body or soul, that are brought on by sinning. This, surely, is easy [to acquire]. Every person loves himself and fears for his soul, and there is nothing more effective in preventing a person from doing something than the fear that harm might come to himself. This type of fear is suitable only for the ignorant and for women, for they [the women] are prone to light-mindedness. However, this is not the [principal] fear that characterizes sages and men of knowledge.

פֶּרֶק כד

בְּבֵאוּר יִרְאַת הַחֵטְא [וַחֲלָקֶיהָ]

הַקֹּשִׁי הַגָּדוֹל בְּהַשָּׂגַת 'יִרְאַת-הַחֵטְא'

הִנֵּה רְאוּתֵנוּ הַמִּדָּה הַזֹּאת נִמְנֵית אַחַר כָּל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ עַד הֵנָּה, דַּי לָנוּ לְהָעִירֵנוּ עַל עִנְיָנָהּ, שֶׁרָאוּי שֶׁיִּהְיֶה וַדַּאי עִנְיָן נִכְבָּד וְעִקָּרִי מְאֹד וְקָשֶׁה לְהַשִּׂיג אוֹתוֹ, שֶׁכְּבָר לֹא יוּכַל לְהַגִּיעַ אֵלָיו, אֶלָּא מִי שֶׁכְּבָר הִשִּׂיג כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁקָּדַם זִכְרָם.

שְׁנֵי מִינֵי יִרְאָה (שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה) וּמִדַּת הַקֹּשִׁי שֶׁבְּהַשָּׂגָתָם

אָמְנָם צָרִיךְ שֶׁנַּקְדִּים, כִּי מִינֵי הַיִּרְאָה הֵם שְׁנַיִם שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה. הָרִאשׁוֹנָה קַלָּה מְאֹד לְהַשִּׂיגָהּ, אֵין דָּבָר קַל כָּמוֹהוּ. וְהַשְּׁנִיָּה קָשָׁה וְהַחֵלֶק הַשֵּׁנִי מִן הַשֵּׁנִי – קָשֶׁה מִן הַכֹּל, וּשְׁלֵמוּתָהּ כְּמוֹ כֵן שְׁלֵמוּת גָּדוֹל מְאֹד. יֵשׁ יִרְאַת־הָעֹנֶשׁ וְזֶהוּ הַמִּין הָרִאשׁוֹן, וְיֵשׁ יִרְאַת הָרוֹמְמוּת וְזֶהוּ הַמִּין הַשֵּׁנִי – שֶׁיִּרְאַת־הַחֵטְא חֵלֶק שֵׁנִי מִמֶּנּוּ. וּנְבָאֵר עַתָּה עִנְיָנָם וְהֶבְדֵּלֵיהֶם.

יִרְאַת-הָעֹנֶשׁ וּפְחִיתוּתָהּ

יִרְאַת־הָעֹנֶשׁ – כִּפְשׁוּטָהּ, שֶׁאָדָם יִירָא מֵעֲבֹר אֶת פִּי ה' אֱלֹהָיו, מִפְּנֵי הָעֳנָשִׁים אֲשֶׁר לָעֲבֵרוֹת, אִם לַגּוּף וְאִם לַנֶּפֶשׁ. וְהִנֵּה זֹאת קַלָּה וַדַּאי, כִּי כָּל אָדָם אוֹהֵב אֶת עַצְמוֹ וְיָרֵא לְנַפְשׁוֹ, וְאֵין דָּבָר שֶׁיַּרְחִיק אוֹתוֹ מֵעֲשׂוֹת דָּבָר אֶחָד יוֹתֵר מִן הַיִּרְאָה, שֶׁלֹּא תְבוֹאֵהוּ בּוֹ אֵיזֶה רָעָה. וְאֵין יִרְאָה זוֹ רְאוּיָה אֶלָּא לְעַמֵּי־הָאָרֶץ וְלַנָּשִׁים אֲשֶׁר דַּעְתָּן קַלָּה, אַךְ אֵינָהּ יִרְאַת הַחֲכָמִים וְאַנְשֵׁי הַדַּעַת.

The second type: fear of His exaltedness

The second type of fear is awe of His exaltedness, which means that one must distance himself from transgression and refrain from sinning because of the immense glory of the Blessed One. For how can one commit a desecration — or how can the heart of one who is flesh and blood, lowly and despicable, dare do something against the will of the Creator, blessed and exalted be His name! This type of fear is not very easily attainable; it will only emerge when one harnesses knowledge and understanding to contemplate the exaltedness of the Blessed One and the inferior state of man. All of these are the results of a thoughtful and intelligent mind, and it is this type of fear — that we previously placed within the second category of [the virtue of] piety — which causes a person to become embarrassed and tremble when standing before his Master in prayer or in any form of worship. This is the most exemplary form of fear [of the Eternal] for which the eminently pious were praised. And this is what Moshe says in his statement (*Devarim* 28:58): "So as to fear this glorified and awesome Name, the Eternal, your God."

The third type: "fear of sin" as a component of "fear of His exaltedness"

The type of fear that we are presently defining — fear of sin — is, in one respect, part of the aforementioned fear of His exaltedness, and, in another, a distinctly independent type of fear. For this type of fear requires one to be fearful and concerned continuously, lest some trace of sin may have become intermingled with his deeds, or lest his deeds contain within them something, whether of a smaller or greater nature, which is not consistent with the glory and exaltedness of the Blessed One's Name.

The intra-relationship between fear of sin and fear of the Eternal's exaltedness

The intra-relationship between the fear of sin and the aforementioned fear of [His] exaltedness is visible to our eyes. The goal in both is to avoid doing anything that is in conflict with the transcendent glory of the Blessed One. The distinction between them, however, by virtue of which the fear of sin is set apart and referred to by another name, is that fear of [His] exalt-

יראת-הרוממות נובעת מהדעת

המין השני הוא יראת־הרוממות, והוא, שהאדם ירחק מן החטאים ולא יעשם מפני כבודו הגדול יתברך שמו, כי איך יחל או איך יערב לבו של בשר־ודם שפל ונמאס, לעשות דבר נגד רצונו של הבורא יתברך ויתעלה שמו?! והנה זאת היראה אינה כל־כך קלה להשיג אותה, כי לא תולד אלא מתוך ידיעה והשכלה, להתבונן על רוממותו יתברך ועל פחיתותו של האדם. כל אלה דברים מתולדות השכל המבין ומשכיל, והיא היראה אשר שמנוה לחלק שני מאחד מחלקי החסידות אשר זכרנו, בה יבוש האדם ויחרד בעמדו לפני קונו להתפלל או לעבד כל עבודה, היא היראה המשבחת שנשתבחו בה חסידי עולם, והיא מה שמשה מדבר ואומר (דברים, תבוא כח, נח): "ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את יי אלהיך".

'יראת-חטא' היא בכל עת (הבדלה מיראת-הרוממות)

זאת היראה שאנחנו בבאורה עתה, דהינו יראת־החטא, היא כמו חלק מיראת־הרוממות שזכרנו וכמו מין בפני עצמו. והינו, כי הנה ענינה הוא, שיהיה האדם ירא ודואג תמיד על מעשיו פן נתערב בם איזה שמץ חטא, או פן יהיה בם איזה דבר קטן או גדול שאינו לפי גדל כבודו יתברך ורוממות שמו.

והנך רואה היחס הגדול שבין יראה זו ויראת־הרוממות שזכרנו, כי התכלית בשניהם – שלא לעשות דבר נגד רום־כבודו יתברך. אמנם ההבדל שביניהם, שבעבורו תחשב כמין אחר ובשם אחר תקרא, הוא, כי יראת־

edness arises during the performance of a deed — either during worship or when on the verge of committing a transgression. What this means is [that fear of the Eternal's exaltedness manifests itself] either when one is engaged in prayer or worship — for then he will be embarrassed and filled with shame, and he will shudder and tremble before the transcendent glory of the Blessed One — or, when an opportunity for transgression presents itself and he recognizes it as a sin, he refrains from committing it, so as not to do anything that is contrary to His glory, Heaven forbid.

Fear of sin applies constantly

Fear of sin, though, operates all the time. For a person is constantly fearful lest he falter and do something, even if only partially, which will run counter to the glory of the Blessed One's Name. That is why this is called "fear of sin" — for its essence is fear of the sin that might permeate and intermingle with one's deeds through negligence and laxity or as a result of forgetfulness — whatever the case. In reference to this it says (*Mishlei* 28:14), "Praiseworthy is the man who is always fearful," and our Sages of blessed memory commented (*Berachos* 60a), "This was written in reference to the words of Torah." For even when one does not see the obstacle before his eyes, the heart within him should be apprehensive that [the obstacle] is hidden at his feet and he is unprotected. And referring to this type of fear, Moshe Rabbeinu, may peace be upon him, said (*Shemos* 20:17): "And in order that reverence for Him be impressed upon you, so that you do not sin." For the essence of [such] fear is that one should always be afraid, trembling constantly, to the point where this fear will never leave him. Then, in this manner, he will never commit a sin, and if he does it will be regarded as accidental. And Yeshayahu said in his prophecy (*Yeshayahu* 66:2), "And to such will I look: to the impoverished, and the crippled in spirit, and the one who shudders at My word." David HaMelech took pride in this, saying (*Tehillim* 119:161): "Princes have pursued me without cause but my

הָרוֹמְמוּת הוּא בִּשְׁעַת הַמַּעֲשֶׂה – אוֹ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה אוֹ בְּפֶרֶק הָעֲבֵרָה; דְּהַיְנוּ: אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל אוֹ עוֹבֵד – שֶׁאָז יֵבוֹשׁ וְיִכָּלֵם, יִרְעַשׁ וְיִרְעַד מִפְּנֵי רוֹם־כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, אוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמִּזְדַּמֶּנֶת עֲבֵרָה לְפָנָיו וְהוּא מַכִּיר בָּהּ שֶׁהִיא עֲבֵרָה – שֶׁיַּעֲזֹב מִלַּעֲשׂוֹתָהּ, לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה דָּבָר לַמְרוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ, חַס וְחָלִילָה.

אַךְ יִרְאַת־הַחֵטְא – הִיא בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, שֶׁהִנֵּה בְּכָל רֶגַע הוּא יָרֵא, פֶּן יִכָּשֵׁל וְיַעֲשֶׂה דָּבָר אוֹ חֲצִי דָבָר שֶׁיִּהְיֶה נֶגֶד כְּבוֹד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ. וְעַל כֵּן נִקְרֵאת 'יִרְאַת־חֵטְא', כִּי עִקָּרָהּ, יִרְאָה מִן הַחֵטְא שֶׁלֹּא יִכָּנֵס וְיִתְעָרֵב בְּמַעֲשָׂיו מֵחֲמַת פְּשִׁיעָה וְהִתְרַשְּׁלוּת אוֹ מֵחֲמַת הֶעְלֵם – יִהְיֶה בְּאֵיזֶה דֶרֶךְ שֶׁיִּהְיֶה. וְהִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי כח, יד): "אַשְׁרֵי אָדָם מְפַחֵד תָּמִיד" וּפֵרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרָכוֹת ס, א): "הַהוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב", כִּי אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה הַמִּכְשׁוֹל לְנֶגֶד עֵינָיו, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ חָרֵד בְּקִרְבּוֹ פֶּן טָמוּן הוּא לְרַגְלָיו וְהוּא לֹא נִשְׁמָר. וְעַל יִרְאָה זֹאת אָמַר מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם (שְׁמוֹת, יִתְרוֹ כ, יז): "וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ". כִּי זֶה עִקַּר הַיִּרְאָה שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם יָרֵא וּמִזְדַּעְזֵעַ תָּמִיד – עַד שֶׁלֹּא תָסוּר יִרְאָה זוֹ מִמֶּנּוּ, כִּי עַל יְדֵי זֶה וַדַּאי לֹא יָבוֹא לִידֵי חֵטְא, וְאִם יָבוֹא – כְּאֹנֶס יֵחָשֵׁב. וִישַׁעְיָהוּ אָמַר בִּנְבוּאָתוֹ (יְשַׁעְיָה סו, ב): "וְאֶל זֶה אַבִּיט אֶל עָנִי וּנְכֵה רוּחַ וְחָרֵד עַל דְּבָרִי". וְדָוִד הַמֶּלֶךְ הִשְׁתַּבַּח בָּזֶה, וְאָמַר (תְּהִלִּים קיט, קסא): "שָׂרִים רְדָפוּנִי חִנָּם וּמִדְּבָרְךָ פָּחַד לִבִּי".

heart feared [only] for Your word."

The fear experienced by the angels as a paradigm for us

We have already found that the great transcendent angels tremble and shudder constantly before the awesomeness of the Eternal, to such a degree that our Sages of blessed memory have said in a wise allegory (*Chagigah* 13b): "From where does the [Heavenly] River of Fire originate? From the sweat of the holy creatures [who serve the Eternal]." And this is because of their awe of the exaltedness of the Blessed One that is constantly upon them, lest they detract, even if only in a small way, from the glory and sanctity that befits Him. And whenever the Divine Presence reveals Itself anywhere, there will be a tremor and a shudder and a quiver, as stated in Scripture (*Tehillim* 68:9): "The earth shuddered, even the Heavens dripped before God." And it says (*Yeshayahu* 63:19): "If only You would have rent the Heavens asunder and descended; [then,] the mountains flowed before You." How much more so does this apply to people; they should quiver and shudder, aware that they are always standing before the Eternal, and that they might easily do something which is inconsistent with the exalted glory of the Blessed One's Name. This is what Elifaz said to Iyov (*Iyov* 15:14-15): "What is man that he should be declared innocent, and how can one born of woman find acquittal? He has no faith in His holy ones, and the Heavens are not pure in His eyes." And it says (ibid. 4:18-19): "He places no faith in His own servants and treats His angels as fools. All the more so [when dealing] with dwellers in clay houses whose origins are from dust — He will crush them before they waste away." This should definitely cause every person to tremble and shudder constantly, as Elihu said (ibid. 37:1-2): "Even over this will my heart tremble and dislodge itself; the tremor of His voice making itself heard...." This is the true fear that should always be found on the face of a pious person, and it should never leave him.

This type of fear consists of two parts. One relates

– יִרְאַת הַמַּלְאָכִים

וּכְבָר מָצָאנוּ, שֶׁהַמַּלְאָכִים הַגְּדוֹלִים וְהָרָמִים, חֲרֵדִים וְרוֹעֲשִׁים תָּמִיד מִפְּנֵי גֵּאוּת ה׳, עַד שֶׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּמָשָׁל חָכְמָתָם (חֲגִיגָה יג, ב): "נְהַר דִּינוּר מֵהֵיכָן יוֹצֵא? מִזֵּעָתָן שֶׁל חַיּוֹת", וְהוּא מִפְּנֵי הָאֵימָה אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם תָּמִיד מֵרוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, פֶּן יֶעְדְּרוּ דָּבָר קָטָן מִן הַכָּבוֹד וְהַקְּדֻשָּׁה הָרָאוּי לְפָנָיו. וּבְכָל שָׁעָה שֶׁנִּגְלֵית הַשְּׁכִינָה עַל אֵיזֶה מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה, יִהְיֶה רַעַד וְרַעַשׁ וָרֹגֶז, הוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (תְּהִלִּים סח, ט): "אֶרֶץ רָעָשָׁה אַף שָׁמַיִם נָטְפוּ מִפְּנֵי אֱלֹהִים". וְאוֹמֵר (יְשַׁעְיָה סג, יט): "לוּא קָרַעְתָּ שָׁמַיִם יָרַדְתָּ, מִפָּנֶיךָ הָרִים נָזֹלּוּ". כָּל־שֶׁכֵּן בְּנֵי־הָאָדָם – שֶׁרָאוּי שֶׁיִּרְגְּזוּ וְיִרְעֲשׁוּ, בְּיָדְעָם שֶׁלִּפְנֵי ה׳ הֵם עוֹמְדִים תָּמִיד, וְנָקֵל לָהֶם לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה דָּבָר, שֶׁאֵינוֹ לְפִי רוֹמְמוּת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר אֱלִיפַז לְאִיּוֹב (אִיּוֹב טו, יד–טו): "מָה אֱנוֹשׁ כִּי יִזְכֶּה וְכִי יִצְדַּק יְלוּד אִשָּׁה, הֵן בִּקְדֹשָׁו לֹא יַאֲמִין וְשָׁמַיִם לֹא זַכּוּ בְעֵינָיו". וְאוֹמֵר (שָׁם ד, יח–יט): "הֵן בַּעֲבָדָיו לֹא יַאֲמִין וּבְמַלְאָכָיו יָשִׂים תָּהֳלָה; אַף שֹׁכְנֵי בָתֵּי חֹמֶר אֲשֶׁר בֶּעָפָר יְסוֹדָם יְדַכְּאוּם לִפְנֵי עָשׁ". כִּי הִנֵּה עַל כֵּן צָרִיךְ וַדַּאי שֶׁיֶּחֱרַד תָּמִיד וְיִרְעַשׁ כָּל הָאָדָם, וּכְמַאֲמַר אֱלִיהוּא (שָׁם לז, א–ב): "אַף לְזֹאת יֶחֱרַד לִבִּי וְיִתַּר מִמְּקוֹמוֹ, שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ בְּרֹגֶז קֹלוֹ" וְגוֹ׳. זֹאת הִיא הַיִּרְאָה הָאֲמִתִּית שֶׁרָאוּי לָאִישׁ הֶחָסִיד שֶׁתִּהְיֶה עַל פָּנָיו תָּמִיד וְלֹא תָסוּר מִמֶּנּוּ.

אַךְ חֶלְקֵי הַיִּרְאָה הַזֹּאת, שְׁנַיִם: הָאֶחָד הוּא בַּהֹוֶה אוֹ

The two divisions found in this type of fear of sin — the present or future, and the past

to the present or the future; the other, to the past. With regard to the present [and the future], one should be fearful and concerned about his actions or about what he plans to do so that they should contain nothing nor be permeated with anything that is not in accord with the glory of the Blessed One, as I mentioned above. Regarding the past, one must always reflect upon his previous actions and be fearful and concerned that a transgression of one kind or another may have been committed by him without his knowledge. This is similar to the conduct of Bava ben Buta, who used to sacrifice a provisional guilt-offering daily (Mishnah, *Kerisos* 6:3), and of Iyov, who, after his sons' feast, rose early and "sacrificed burnt offerings equal to the number of his sons, saying: 'Maybe my sons have sinned…'" (*Iyov* 1:5).

The fear of sin that characterized Moshe and Aharon

And, referring to the oil that Moshe used for anointing Aharon, it states (*Shemos* 30:32): "It must not be smeared on anybody's skin." [Yet] Moshe was commanded to anoint Aharon with it. And our Sages of blessed memory said about them that Moshe and Aharon feared that they might have desecrated the oil in some way because they might not have acted in accordance with the commandment. These are the words [of the Sages] (*Horayos* 12a): "Moshe was concerned and said, 'Perhaps I have desecrated the oil of anointment,' [and then] a Heavenly voice went forth, saying, 'Like the precious oil upon the head descending upon the beard, the beard of Aharon…like the dew of Hermon' (*Tehillim* 133:2-3), which means that just like the dew of Hermon is not a desecration, so too the oil of anointment in the beard of Aharon is not a desecration. But Aharon was still concerned: 'Perhaps Moshe has not committed a desecration but I have.' [Then] a Heavenly voice went forth, saying to him, 'Behold, how good and how pleasant it is when brothers also dwell together' (*Tehillim* 133:1) — i.e., just as Moshe has committed no desecration, neither have you committed any desecration." So we see how

שְׁנֵי חֶלְקֵי 'יִרְאַת-הַחֵטְא' א. בַּהֹוֶה וּבֶעָתִיד ב. בֶּעָבָר

עָתִיד, וְהַשֵּׁנִי – בֶּעָבָר. בַּהֹוֶה – הוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם יָרֵא וְדוֹאֵג עַל מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹ עַל מַה שֶּׁהוֹלֵךְ לַעֲשׂוֹתוֹ, פֶּן יִהְיֶה בּוֹ דָּבָר אוֹ פֶּן יִכָּנֵס בּוֹ אֵיזֶה דָּבָר אֲשֶׁר לֹא לְפִי כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי לְמַעְלָה. בֶּעָבָר – הוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם חוֹשֵׁב תָּמִיד עַל מַה שֶּׁכְּבָר עָשָׂה, וְיִירָא וְיִדְאַג פֶּן יָצָא מִתַּחַת יָדָיו אֵיזֶה חֵטְא בְּלֹא שֶׁיָּדַע, וְהוּא כְּעִנְיַן בָּבָא בֶּן בּוּטָא, שֶׁהָיָה מַקְרִיב אָשָׁם־תָּלוּי בְּכָל יוֹם (כְּרִיתוּת כה, א; מִשְׁנָה ו, ג), וְאִיּוֹב, אַחַר מִשְׁתֵּה בָנָיו, הָיָה מַשְׁכִּים "וְהֶעֱלָה עוֹלוֹת מִסְפַּר כֻּלָּם, כִּי אָמַר אִיּוֹב: אוּלַי חָטְאוּ בָנַי" וְגוֹ' (אִיּוֹב א, ה).

– יִרְאָתָם שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן

וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, עַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּעִנְיַן שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה שֶׁמָּשַׁח מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת, תִּשָּׂא ל, לב): "עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ", וּלְאַהֲרֹן – נִצְטַוָּה שֶׁיִּמְשָׁחֵהוּ בּוֹ, וְהָיוּ מִתְיָרְאִים שֶׁמָּא מָעֲלוּ בּוֹ בְּאֵיזֶה צַד, שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא כַּמִּצְוָה; זֶה לְשׁוֹנָם (הוֹרָיוֹת יב, א): "וְעַל דָּבָר זֶה דָּאַג מֹשֶׁה וְאָמַר: 'שֶׁמָּא מָעַלְתִּי בְּשֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה', יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: 'כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יֹרֵד עַל הַזָּקָן זְקַן אַהֲרֹן וְגוֹ' כְּטַל חֶרְמוֹן' (תְּהִלִּים קלג, ב–ג) – מַה טַּל חֶרְמוֹן אֵין בּוֹ מְעִילָה, אַף שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה שֶׁבִּזְקַן אַהֲרֹן אֵין בּוֹ מְעִילָה. וַעֲדַיִן הָיָה אַהֲרֹן דּוֹאֵג: 'שֶׁמָּא מֹשֶׁה לֹא מָעַל וַאֲנִי מָעַלְתִּי'; יָצְאָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: 'הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים שֶׁבֶת אַחִים גַּם יָחַד' (שָׁם, א) – מַה מֹּשֶׁה לֹא מָעַל, אַף אַתָּה לֹא מָעַלְתָּ!" הֲרֵי לְךָ מִדָּתָם שֶׁל חֲסִידִים, שֶׁאֲפִלּוּ בַּמִּצְוָה

characteristic it is for the pious to express concern even regarding a mitzvah that has been fulfilled, saying, "Perhaps, Heaven forbid, something objectionable is intermingled in it."

Avraham's fear of sin

As for Avraham, after he had gone to the assistance of his nephew, Lot, who was in captivity, he became frightened and said that maybe his deeds were not completely pure. This [derives] from what they of blessed memory explained (*Bereishis Rabbah* 44:4) about the verse, "Avram, do not be afraid" (*Bereishis* 15:1): "Rabbi Levi said: Because Avraham became frightened, saying: 'Among all the people that I have killed, might there not have been one righteous person or one God-fearing person?', therefore he was told, 'Avram, do not be afraid.'" In the *Tanna d'Vei Eliyahu* it says (*Eliyahu Rabbah* 25): "'Avram, do not be afraid' [teaches us that] one only says 'Do not be afraid' to one who truly fears Heaven.

Striving for the maximum

This is the true fear about which they said (*Berachos* 33b): "The only thing the Holy One blessed be He has in His world is a storehouse that contains the fear of Heaven." Only Moshe was able to attain it easily because of his great attachment to the Blessed One's name. For others, corporeality is unquestionably a great deterrent. Nonetheless, every pious person should strive to attain as much as he is capable of attaining; and it says (*Tehillim* 34:10): "Fear the Eternal — you, His holy ones."

שֶׁעָשׂוּ, הָיוּ דוֹאֲגִים וְאוֹמְרִים, שֶׁמָּא נִתְעָרֵב בָּהֶם שֶׁמֶץ פְּסוּל, חַס וְחָלִילָה.

– יִרְאָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם

וְאַבְרָהָם – אַחֲרֵי שֶׁיָּצָא לַעֲזֹר לְבֶן־אָחִיו, לוֹט, שֶׁשָּׁבוּ אוֹתוֹ, הָיָה מִתְפַּחֵד וְאוֹמֵר, שֶׁמָּא לֹא זַכּוּ מַעֲשָׂיו לְגַמְרֵי. הוּא מַה שֶּׁפֵּרְשׁוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה מד, ד) עַל פָּסוּק "אַל תִּירָא אַבְרָם" (בְּרֵאשִׁית, לֶךְ־לְךָ טו, א) "רַבִּי לֵוִי אָמַר: לְפִי שֶׁהָיָה אַבְרָהָם מִתְפַּחֵד וְאוֹמֵר: 'בֵּין כָּל אֻכְלוּסִין שֶׁהָרַגְתִּי, שֶׁמָּא הָיָה בֵּינֵיהֶם צַדִּיק אֶחָד אוֹ יְרֵא־שָׁמַיִם אֶחָד?' לְפִיכָךְ נֶאֱמַר לוֹ: 'אַל תִּירָא אַבְרָם'". וְאָמְרוּ בְּתָנָא־דְבֵי־אֵלִיָּהוּ (אֵלִיָּהוּ רַבָּא כה): "אַל תִּירָא אַבְרָם" – אֵין אוֹמְרִים 'אַל תִּירָא', אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא יְרֵא־שָׁמַיִם לַאֲמִתּוֹ.

וְהִיא זֹאת הַיִּרְאָה הָאֲמִתִּית שֶׁאָמְרוּ עָלֶיהָ (בְּרָכוֹת לג, ב): "אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָמוֹ, אֶלָּא אוֹצָר שֶׁל יִרְאַת־שָׁמַיִם בִּלְבָד", שֶׁרַק לְמֹשֶׁה הָיָה קַל לְהַשִּׂיגָהּ מִפְּנֵי רֹב דְּבֵקוּתוֹ בּוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, כִּי הָאֲחֵרִים וַדַּאי שֶׁהַחֹמֶר מוֹנֵעַ גָּדוֹל הוּא לָהֶם. אָמְנָם, כָּל חָסִיד וְחָסִיד רָאוּי לוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׂיג מִמֶּנָּה כָּל מַה שֶּׁיּוּכַל; וְנֶאֱמַר (תְּהִלִּים לד, י): "יְראוּ אֶת ה' קְדֹשָׁיו!"

Chapter 25
Acquiring Fear [of Sin]

Acquiring fear of sin by reflecting upon the existence of the Eternal and the existence of Divine Providence

The way to acquire this type of fear, however, is by reflecting upon two objective realities: one is that the Divine Presence exists everywhere in the world, and the [other] is that Blessed One oversees everything, small and great, and nothing is concealed from His sight, neither because of the magnitude of the subject nor because of its insignificance. Rather, He sees and He comprehends without discrimination great things and small things, the reviled and the esteemed. This is what Scripture states (*Yeshayahu* 6:3), "The whole earth is filled with His glory"; and it states (*Yirmeyahu* 23:24), "Behold — I fill the heavens and the earth"; and (*Tehillim* 113:5-6), "Who is like the Eternal our God, Who, [though] enthroned on high, lowers Himself to look upon the heavens and the earth"; and (ibid. 138:6), "For the Eternal is exalted, [yet] He sees the lowly and [to] the haughty He will make Himself known from afar."

Reflection naturally leads to fear of sin and fear of the Eternal

Once it becomes clear to a person that, wherever he may be, he is standing before the Divine Presence, he will automatically be filled with fear and trepidation — concerning any faulty deeds he might commit, which might [then] not be worthy of His exalted glory. This is what they said (*Pirkei Avos* 2:1): "Know what is above you: an observing eye, and a listening ear, and all of your deeds are being inscribed in the book." Since the providence of the Holy One blessed be He relates to everything, and He [the Eternal] sees all and hears all, certainly all deeds will leave an imprint and they are all inscribed in the book, whether for good or for bad.

פֶּרֶק כה
בְּדֶרֶךְ קְנִיַּת הַיִּרְאָה
[וְהַהַרְחָקָה מִמַּפְסִידֶיהָ]

הִתְבּוֹנְנוּת בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים:
א. מְצִיאוּת הַשְּׁכִינָה בְּכָל מָקוֹם
ב. הַשְׁגָּחַת ה' – בַּכֹּל

אַךְ דֶּרֶךְ קְנִיַּת הַיִּרְאָה הַזֹּאת, הוּא הַהִתְבּוֹנֵן עַל שְׁנֵי עִנְיָנִים אֲמִתִּיִּים: הָאֶחָד – הוּא הֱיוֹת שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ נִמְצֵאת בְּכָל מָקוֹם שֶׁבָּעוֹלָם, וְשֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ מַשְׁגִּיחַ עַל כָּל דָּבָר קָטֹן וְגָדוֹל, אֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינָיו, לֹא מִפְּנֵי גֹדֶל הַנּוֹשֵׂא וְלֹא מִפְּנֵי פְּחִיתוּתוֹ, אֶלָּא הַדָּבָר הַגָּדוֹל וְהַדָּבָר הַקָּטֹן, הַנִּקְלֶה וְהַנִּכְבָּד, הוּא רוֹאֶה וְהוּא מֵבִין, בְּלִי הֶפְרֵשׁ. הוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (יְשַׁעְיָה ו, ג): "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה כג, כד): "הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מָלֵא", וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קיג, ה-ו): "מִי כַּה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת. הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ", וְאוֹמֵר (שָׁם קלח, ו): "כִּי רָם ה' וְשָׁפָל יִרְאֶה וְגָבֹהַּ מִמֶּרְחָק יְיֵדָע".

הַהִתְבּוֹנְנוּת מְבִיאָה אֶת הַיִּרְאָה מֵאֵלֶיהָ

וְכֵיוָן שֶׁיִּתְבָּרֵר לוֹ, שֶׁבְּכָל מָקוֹם-שֶׁהוּא, הוּא עוֹמֵד לִפְנֵי שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ, אָז מֵאֵלֶיהָ תָּבוֹא בוֹ הַיִּרְאָה וְהַפַּחַד – פֶּן יִכָּשֵׁל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁלֹּא יִהְיוּ כָּרָאוּי לְפִי רוֹמְמוּת כְּבוֹדוֹ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ (אָבוֹת ב, א): "דַּע מַה לְּמַעְלָה מִמְּךָ: עַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת, וְכָל מַעֲשֶׂיךָ בַּסֵּפֶר נִכְתָּבִים". כִּי כֵּיוָן שֶׁהַשְׁגָּחַת הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא עַל כָּל דָּבָר וְהוּא רוֹאֶה הַכֹּל וְשׁוֹמֵעַ הַכֹּל – וַדַּאי שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים יִהְיוּ עוֹשִׂים רֹשֶׁם וְכֻלָּם נִכְתָּבִים בַּסֵּפֶר, אִם לִזְכוּת אִם לְחוֹבָה.

The difficulty in retaining this image in one's mind

This, however, will only be engraved in a person's mind by constant reflection and much observation. Since this is far removed from our senses, the mind will only be able to picture it after profound analysis and observance. And even after he has drawn a [clear] picture [in his mind], it will disappear easily if he does not work on it diligently.

Distraction causes one to lose his fear of the Eternal

Therefore, what emerges from this is that, in the same manner that serious reflection is the method [needed] for acquiring fear permanently, so is distraction [along] with cessation of analysis the greatest cause of its loss, whether this is the result of anxieties or of intent. All distraction negates the constancy of fear.

Learning to fear is acquired through the uninterrupted study of the Torah

This [idea is rooted in] what the Holy One blessed be He has commanded the king (*Devarim* 17:19): "It shall be with him and he shall study it all the days of his life, so that he learns to fear the Eternal his God." From here you are taught that learning [how to] fear can only be accomplished through uninterrupted study. Examine the way the verse is worded — "so that he learns to fear" — rather than "so that he fears." This is so, because fear of this kind is not something that is naturally grasped. On the contrary, it is far removed from one ['s grasp], due to the physical nature of the senses, and it can only be acquired through learning. And, "learning to fear" can only be achieved through intense, uninterrupted devotion to [the study of] the Torah and its ways. This means that one should reflect upon and delve into this matter all the time — when at home, when on the road, when lying down, and when arising — until the truthfulness of this matter is established in his mind, namely, the truth that the Divine Presence is everywhere and that we are actually standing before Him every moment and every hour. Then one will truly fear Him. This is what David HaMelech prayed for when he said (*Tehillim* 86:11): "Teach me, O Eternal, Your way, that I may walk in Your truth; unite my heart to fear Your Name."

הַקֹּשִׁי לְהַתְמִיד בְּצִיּוּר הַדָּבָר בַּשֵּׂכֶל

וְאָמְנָם הַדָּבָר הַזֶּה אֵינוֹ מִצְטַיֵּר הֵיטֵב בְּשֵׂכֶל הָאָדָם, אֶלָּא עַל יְדֵי הַתְמָדַת הַהִתְבּוֹנְנוּת וְהַהִסְתַּכְּלוּת הַגָּדוֹל. כִּי כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר רָחוֹק מֵחוּשֵׁנוּ, לֹא יְצַיְּרֵהוּ הַשֵּׂכֶל אֶלָּא אַחַר רֹב הָעִיּוּן וְהַהַשְׁקָפָה. וְגַם אַחַר שֶׁיְּצַיְּרֵהוּ – יָסוּר הַצִּיּוּר מִמֶּנּוּ בְּנָקֵל אִם לֹא יַתְמִיד עָלָיו הַרְבֵּה.

מַפְסִיד הַיִּרְאָה – הֶסַּח־הַדַּעַת

וְנִמְצָא, שֶׁכְּמוֹ שֶׁרֹב הַהִתְבּוֹנֵן הוּא הַדֶּרֶךְ לִקְנוֹת הַיִּרְאָה הַתְּמִידִית, כֵּן הֶסַּח־הַדַּעַת וּבִטּוּל הָעִיּוּן הוּא הַמַּפְסִיד הַגָּדוֹל שֶׁלָּהּ – יִהְיֶה מֵחֲמַת טְרָדוֹת אוֹ בְּרָצוֹן. כָּל הֶסַּח־הַדַּעַת, בִּטּוּל הוּא לַיִּרְאָה הַתְּמִידִית.

הֶכְרֵחַ הַתְמָדַת־הַלִּמּוּד לְהַשָּׂגַת הַיִּרְאָה

הוּא מַה שֶּׁצִּוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶל הַמֶּלֶךְ (דְּבָרִים, שׁוֹפְטִים יז, יט): "וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו". הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין הַיִּרְאָה נִלְמֶדֶת, אֶלָּא מִן הַקְּרִיאָה הַבִּלְתִּי נִפְסֶקֶת. וְתַדְקְדֵּק שֶׁאָמַר: "לְמַעַן יִלְמַד לְיִרְאָה", וְלֹא אָמַר: 'לְמַעַן יִירָא', אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵין הַיִּרְאָה הַזֹּאת מֻשֶּׂגֶת בְּטֶבַע, כִּי אַדְּרַבָּה, רְחוֹקָה הִיא מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי גַּשְׁמִיּוּת הַחוּשִׁים, וְאֵינָהּ נִקְנֵית אֶלָּא עַל יְדֵי לִמּוּד. וְאֵין 'לִמּוּד־לְיִרְאָה', אֶלָּא בְּרֹב הַהַתְמָדָה בַּתּוֹרָה וּדְרָכֶיהָ בְּלִי הֶפְסֵק. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם מִתְבּוֹנֵן וּמְעַיֵּן בַּדָּבָר הַזֶּה תָּמִיד: בְּשִׁבְתּוֹ, בְּלֶכְתּוֹ, בְּשָׁכְבּוֹ, וּבְקוּמוֹ – עַד שֶׁיִּקָּבַע בְּדַעְתּוֹ אֲמִתַּת הַדָּבָר, דְּהַיְנוּ אֲמִתַּת הִמָּצְא שְׁכִינָתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּכָל מָקוֹם וֶהֱיוֹתֵנוּ עוֹמְדִים לְפָנָיו מַמָּשׁ בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וְאָז יִירָא אוֹתוֹ בֶּאֱמֶת. וְהוּא מַה שֶּׁהָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ מִתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים פו, יא): "הוֹרֵנִי ה' דַּרְכֶּךָ אֲהַלֵּךְ בַּאֲמִתֶּךָ יַחֵד לְבָבִי לְיִרְאָה שְׁמֶךָ".

Chapter 26
The Virtue of Holiness

Holiness — a twofold process

Holiness is a twofold process. It begins with worship and it ends with reward; it begins with effort and ends with a gift. The meaning of this is that one begins by sanctifying himself and ends up by being sanctified. And this was expressed by our Sages of blessed memory (*Yoma* 39a): "A person who sanctifies himself a little is [then] sanctified profusely; [when he sanctifies himself] from below, he is sanctified from above."

Cleaving to the Eternal leads to holiness

The effort required of a person is that he must separate himself and cut himself off completely from corporeality, cleaving incessantly, every moment and every hour, to the Divine. In reference to this, the prophets were called "angels," as it says in relation to Aharon (*Malachi* 2:7): "For the lips of the Kohen will guard knowledge and they will seek Torah from his mouth; for he is an angel of the Eternal, Master of Legions." And it states (*Divrei HaYamim II* 36:16): "And they made a mockery of the angels of God…." Even when he must deal with material matters that are essential, to maintain his bodily existence, his soul should nonetheless not deviate from its sublime cleaving, which recalls the following statement (*Tehillim* 63:9): "My soul cleaves after You; Your right hand has supported me."

Holiness is the Eternal's gift to one who exerts himself

However, since it is impossible for a person to achieve this state on his own, for it is beyond his capacity (since he is, after all, corporeal and [made] of flesh and blood), I have therefore stated that the final stage of holiness is [awarded as] a gift. For man is ca-

פֶּרֶק כו
בְּבֵאוּר מִדַּת הַקְּדֻשָּׁה
[חֲלָקֶיהָ, דַּרְכֵי קְנִיָּתָהּ וְהַהַרְחָקָה מִמַּפְסִידֶיהָ]

שְׁנֵי מְקוֹרוֹת לְמִדַּת־הַ׳קְדוּשָׁה׳: הִשְׁתַּדְּלוּת וּמַתָּנָה

עִנְיַן הַקְּדֻשָּׁה כָּפוּל הוּא, דְּהַיְנוּ, תְּחִלָּתוֹ – עֲבוֹדָה וְסוֹפוֹ – גְּמוּל; תְּחִלָּתוֹ – הִשְׁתַּדְּלוּת וְסוֹפוֹ – מַתָּנָה. וְהַיְנוּ, שֶׁתְּחִלָּתוֹ הוּא מַה שֶּׁאָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ, וְסוֹפוֹ מַה שֶּׁמְּקַדְּשִׁים אוֹתוֹ. וְהוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (יוֹמָא לט, א): "אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט – מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה. מִלְּמַטָּה – מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה".

הַהִשְׁתַּדְּלוּת: דְּבֵקוּת בַּה׳

הַהִשְׁתַּדְּלוּת הוּא – שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם נִבְדָּל וְנֶעְתָּק מִן הַחָמְרִיּוּת לְגַמְרֵי, וּמִתְדַּבֵּק תָּמִיד, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בֵּאלֹקִיּוּת. וְעַל דָּבָר זֶה נִקְרְאוּ הַנְּבִיאִים 'מַלְאָכִים', כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַהֲרֹן (מַלְאָכִי ב, ז): "כִּי שִׂפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יְבַקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מַלְאַךְ ה׳ צְבָאוֹת הוּא". וְאוֹמֵר (דִּבְרֵי־הַיָּמִים ב׳ לו, טז): "וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים" וְגוֹ׳. וַאֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הִתְעַסְּקוֹ בְּמַעֲשִׂים הַגַּשְׁמִיִּים הַמֻּכְרָחִים לוֹ מִפְּאַת גּוּפוֹ, הִנֵּה לֹא תָזוּז נַפְשׁוֹ מִדְּבֵקוּתָהּ הָעֶלְיוֹן, וּכְעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סג, ט): "דָּבְקָה נַפְשִׁי אַחֲרֶיךָ בִּי תָּמְכָה יְמִינֶךָ".

הַמַּתָּנָה: הַשְׁרָאַת קְדֻשָּׁה מֵה׳ עַל הַמִּשְׁתַּדֵּל

וְאָמְנָם, לְפִי שֶׁאִי־אֶפְשָׁר לָאָדָם שֶׁיָּשִׂים הוּא אֶת עַצְמוֹ בְּמַצָּב הַזֶּה, כִּי כָבֵד הוּא מִמֶּנּוּ, כִּי סוֹף־סוֹף חָמְרִי הוּא וּבָשָׂר־וָדָם – עַל כֵּן אָמַרְתִּי, שֶׁסּוֹף הַקְּדֻשָּׁה מַתָּנָה.

pable of the initial effort — the pursuit of true knowledge and the diligent reflection [of transcendent matters] with regard to the sanctification of deeds. But at the terminus, the Holy One blessed be He will guide him along this very path that he so desires to walk and will rest His holiness upon him and sanctify him. Then his effort will bear success, allowing him to remain continuously in this state of cleaving to the Blessed One. Thus, what nature withholds from him will be provided by the Blessed One's help and assistance, as in the following statement (*Tehillim* 84:12): "He withholds no goodness from those who walk in innocence." Therefore, as previously mentioned, they have said, "A person who sanctifies himself a little," which refers to what a person is capable of acquiring through his own effort; "is sanctified profusely," which refers to the aid that the Creator, blessed be His name, gives him, as I have written.

Holiness transforms even the physical, making it holy

Regarding a person who is sanctified through the holiness of his Creator, even his physical deeds truly become matters of holiness. This is illustrated by the eating of sacrificial offerings, which is a positive commandment itself, and they of blessed memory have said (*Pesachim* 59b): "The Kohanim partake [of the sacrifice] and [in this manner] the owners receive atonement."

The distinction between purity and holiness

Here I want to call attention to the distinction between one who has attained purity and one who has attained holiness:

Purity — culling the good from the bad

For one who has attained purity, his corporeal deeds serve only his essential needs, and he himself utilizes them only out of necessity. In this manner, they gain release from the ingredient of evil that exists within all corporeality and they remain pure. However, they have not yet entered the domain of the holy, for if one could manage without them he would then be better off.

One who has attained holiness, however, and who cleaves to his God constantly and whose soul walks

כִּי מַה שֶּׁיּוּכַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת – הוּא הַהִשְׁתַּדְּלוּת הָרִאשׁוֹנָה בִּרְדִיפַת הַיְדִיעָה הָאֲמִתִּית וְהַתְמָדַת הַהַשְׂכָּלָה בִּקְדֻשַּׁת הַמַּעֲשֶׂה, אַךְ הַסּוֹף הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא יַדְרִיכֵהוּ בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה, שֶׁהוּא חָפֵץ לָלֶכֶת בָּהּ וְיַשְׁרֶה עָלָיו קְדֻשָּׁתוֹ וִיקַדְּשֵׁהוּ, וְאָז יַצְלִחַ בְּיָדוֹ זֶה הַדָּבָר, שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת בַּדְּבֵקוּת הַזֶּה עִמּוֹ יִתְבָּרַךְ בִּתְמִידוּת. כִּי מַה שֶּׁהַטֶּבַע מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ – יַעַזְרֵהוּ יִתְבָּרַךְ וְסִיּוּעוֹ יִתֵּן לוֹ, וּכְעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים פד, יב): "לֹא יִמְנַע טוֹב לַהֹלְכִים בְּתָמִים", וְעַל כֵּן אָמְרוּ בַּמַּאֲמָר שֶׁזָּכַרְתִּי: "אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט" – שֶׁהוּא מַה שֶּׁיּוּכַל הָאָדָם לִקְנוֹת בְּהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ, "מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה" – שֶׁהוּא הָעֵזֶר שֶׁעוֹזֵר אוֹתוֹ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי.

בְּמַצָּב שֶׁל 'קְדֻשָּׁה' גַּם הַגַּשְׁמִי הוֹפֵךְ לְקָדוֹשׁ

וְהִנֵּה הָאִישׁ הַמִּתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשַּׁת בּוֹרְאוֹ – אֲפִלּוּ מַעֲשָׂיו הַגַּשְׁמִיִּים חוֹזְרִים לִהְיוֹת עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה מַמָּשׁ. וְסִימָנְךָ: אֲכִילַת קָדָשִׁים שֶׁהִיא עַצְמָהּ מִצְוַת־עֲשֵׂה, וְאָמְרוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (פְּסָחִים נט, ב): "כֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְכַּפְּרִים".

הַהֶבְדֵּל בֵּין הַ'טָּהוֹר' לַ'קָּדוֹשׁ': הַ'טָּהוֹר' הוּא כְּכָפוּי בְּמַעֲשָׂיו הַגַּשְׁמִיִּים –

וְתִרְאֶה עַתָּה הַהֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין הַטָּהוֹר לַקָּדוֹשׁ:

הַטָּהוֹר – מַעֲשָׂיו הַחָמְרִיִּים אֵינָם לוֹ אֶלָּא הֶכְרֵחִיִּים, וְהוּא עַצְמוֹ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בָּהֶם אֶלָּא עַל צַד הַהֶכְרֵחַ, וְנִמְצָא, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹצְאִים מִסּוּג הָרַע שֶׁבַּחָמְרִיּוֹת וְנִשְׁאָרִים טְהוֹרִים, אַךְ לִכְלַל קְדֻשָּׁה לֹא בָּאוּ, כִּי אִלּוּ הָיָה אֶפְשָׁר בִּלְתָּם, כְּבָר הָיָה יוֹתֵר טוֹב.

אַךְ הַקָּדוֹשׁ, הַדָּבֵק תָּמִיד לֵאלֹהָיו וְנַפְשׁוֹ מִתְהַלֶּכֶת

Holiness — sanctifying and elevating the corporeal

about [immersed] in thought regarding those matters that are [of a] transcendent [nature] in his love for his Creator and his fear of Him, is considered as if he were walking about before the Eternal in the "Land of the Living" [the world-to-come] while still in this world. And this kind of person is likened to the Tabernacle, the Beis HaMikdash, and the altar, and this is related to what our Sages of blessed memory commented (*Bereishis Rabbah* 82:6): "'God's Presence left him' (*Bereishis* 35:13) means that the Patriarchs themselves are the Divine Chariot."

The Divine Presence dwells with the righteous, and their food is equal to the sacrifices offered in the Beis HaMikdash

In similar fashion, they have said, "The righteous themselves are the Divine Chariot," for the Divine Presence dwells with them as it dwelt within the Beis HaMikdash. Consequently, the food that they eat is likened to a sacrificial offering that is placed on the fires [of the altar]. And whatever [offerings] were brought to the altar must have, unquestionably, undergone a tremendous [spiritual] elevation, since they were being sacrificed before the Divine Presence. The enhancement that they received as a result of this was so great that their entire species, throughout the world, was blessed accordingly, as our Sages of blessed memory explained in the Midrash. In a similar vein, the food and drink that is eaten by a holy person undergoes a [spiritual] elevation, as though it had actually undergone sacrifice on the altar.

Bringing a gift to a Torah scholar

This is similar to what they of blessed memory said (*Kesubos* 105b): "Whoever brings a gift to a Torah scholar is regarded as if he has brought *bikurim* [the firstfruits offering]. And they said (*Yoma* 71a): "Fill the throats of Torah scholars with wine" — in place of the wine libations. This does not mean that the Torah scholars should be chasing after food and drink (Heaven forbid), filling their throats in the manner of a glutton stuffing himself. Rather, it must be understood within the context of what I have already mentioned, that Torah scholars — who possess holiness in their ways and in all their deeds — are truly likened

הַ'קָּדוֹשׁ' – מְקַדֵּשׁ אֶת עִנְיָנָיו הַגַּשְׁמִיִּים וְהוֹפְכָם לְכְעֵין עֲבוֹדַת-הַקָּרְבָּנוֹת

בֵּין הַמֻּשְׂכָּלוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת בְּאַהֲבַת בּוֹרְאוֹ וְיִרְאָתוֹ – הִנֵּה נֶחְשָׁב לוֹ, כְּאִלּוּ הוּא מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת־הַחַיִּים עוֹדֶנּוּ פֹּה בָּעוֹלָם־הַזֶּה. וְהִנֵּה אִישׁ כָּזֶה, הוּא עַצְמוֹ נֶחְשָׁב כְּמִשְׁכָּן, כְּמִקְדָּשׁ וּכְמִזְבֵּחַ, וּכְמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פב, ו): "'וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים' (בְּרֵאשִׁית, וַיִּשְׁלַח לה, יג) – הָאָבוֹת הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה".

וְכֵן אָמְרוּ: "הַצַּדִּיקִים הֵן הֵן הַמֶּרְכָּבָה" – כִּי הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בַּמִּקְדָּשׁ. וּמֵעַתָּה הַמַּאֲכָל שֶׁהֵם אוֹכְלִים, הוּא כְּקָרְבָּן שֶׁעוֹלֶה עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים, כִּי וַדַּאי הוּא, שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב לְעִלּוּי גָּדוֹל אֶל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ עוֹלִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, כֵּיוָן שֶׁהָיוּ נִקְרָבִים לִפְנֵי הַשְּׁכִינָה. וְכָל כָּךְ יִתְרוֹן הָיָה לָהֶם בָּזֶה, עַד שֶׁהָיָה כָּל מִינָם מִתְבָּרֵךְ בְּכָל הָעוֹלָם וּכְמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּמִּדְרָשׁ. כֵּן הַמַּאֲכָל וְהַמִּשְׁתֶּה שֶׁהָאִישׁ הַקָּדוֹשׁ אוֹכֵל – עִלּוּי הוּא לַמַּאֲכָל הַהוּא וְלַמִּשְׁתֶּה הַהוּא, כְּאִלּוּ נִקְרַב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ מַמָּשׁ.

וְהוּא הָעִנְיָן שֶׁאָמְרוּ עָלָיו, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (כְּתֻבּוֹת קה, ב): "כָּל הַמֵּבִיא דּוֹרוֹן לְתַלְמִיד־חָכָם – כְּאִלּוּ הִקְרִיב בִּכּוּרִים. וְכֵן אָמְרוּ (יוֹמָא עא, א): "יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים יַיִן" – בִּמְקוֹם נְסָכִים. וְאֵין הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁיִּהְיוּ הַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים לְהוּטִים אַחֲרֵי הָאֲכִילָה וְהַשְּׁתִיָּה, חַס וְחָלִילָה, שֶׁיְּמַלְּאוּ גְּרוֹנָם כְּמַלְעִיט אֶת הַגַּרְגְּרָן, אֶלָּא הָעִנְיָן הוּא – לְפִי הַכַּוָּנָה שֶׁזָּכַרְתִּי, כִּי תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים הַקְּדוֹשִׁים בִּדְרָכֵיהֶם וּבְכָל

to the Beis HaMikdash and the altar, for the Divine Presence dwells with them just as it dwelled within the Beis HaMikdash. Therefore, whatever is brought to them is like a sacrifice upon the altar, and the filling of their throats is in place of the filling of the basins [into which the libations were poured].

The stones that Ya'akov placed around his head

In this manner, any object in the world that they [Torah scholars] make use of (after they have already attached themselves to the Blessed One's holiness) is elevated spiritually and enhanced, since it has served [the needs of] the righteous. Our Sages of blessed memory were referring to this [in connection with] the "stones of the place" that Ya'akov took and placed around his head (*Chullin* 91b): "Rabbi Yitzchak said that this teaches us that they all gathered together, each one saying: 'let the righteous lay his head upon me.'"

A summary of the concept of holiness

In summation: Holiness consists of one's cleaving to his God to such an extent that in his performance of any deed he will neither detach himself nor stir from the Blessed One. And as a result of this, the physical objects that he makes use of will become elevated by his use of them, to a greater degree than his decline from his state of cleaving and from his loftiness in the course of using things of a physical nature. But this [depends on] his constantly focusing his mind and intellect on the greatness, exaltedness and holiness of the Blessed One until he finds himself truly in union with the celestial angels, as it were — while still in this world!

The acquisition of holiness is predicated on one's acquisition of all the previous virtues

I have already mentioned that one cannot do this on his own, other than to strive in this direction and to make the [necessary] efforts. And this [can be done] only after he has internalized all of the noble virtues previously mentioned, from the beginning of vigilance through fear of sin. "With this he may enter the [inner] Sanctuary" [this analogy is based on *Vayikra* 16:3] and succeed. For if he lacks these former [virtues] he is like an outsider and one who has a deformity, about whom it was said (*Bemidbar* 18:4): "An out-

מַעֲשֵׂיהֶם, הִנֵּה הֵם מַמָּשׁ כַּמִּקְדָּשׁ וְכַמִּזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה שׁוֹרָה בַּמִּקְדָּשׁ מַמָּשׁ, וְהִנֵּה הַנִּקְרָב לָהֶם – כְּנִקְרָב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וּמִלּוּי גְּרוֹנָם – תַּחַת מִלּוּי הַסְּפָלִים.

עֵקֶב שִׁמּוּשׁ ע״י הַ'קָּדוֹשׁ' – מִתְעַלֶּה הַדָּבָר הַגַּשְׁמִי לְרוּחָנִיּוּת
כְּלַל עִנְיַן הַ'קְּדֻשָּׁה'

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, כָּל תַּשְׁמִישׁ שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ מִדִּבְרֵי הָעוֹלָם, אַחֲרֵי הֱיוֹתָם כְּבָר דְּבוּקִים לִקְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הִנֵּה עִלּוּי וְיִתְרוֹן הוּא לַדָּבָר הַהוּא שֶׁזָּכָה לִהְיוֹת תַּשְׁמִישׁ לַצַּדִּיק. וּכְבָר הִזְכִּירוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּעִנְיַן אַבְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁלָּקַח יַעֲקֹב וְשָׂם מְרַאֲשֹׁתָיו (חולין צא, ב עפ״י בְּרֵאשִׁית, וַיֵּצֵא כח, יא): "אָמַר רַבִּי יִצְחָק: 'מְלַמֵּד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ כֻּלָּן, וְהָיְתָה כָּל אַחַת אוֹמֶרֶת: עָלַי יַנִּיחַ צַדִּיק רֹאשׁוֹ'".

כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר, עִנְיַן הַקְּדֻשָּׁה הוּא, שֶׁיִּהְיֶה הָאָדָם דָּבֵק כָּל־כָּךְ בֵּאלֹהָיו, עַד שֶׁבְּשׁוּם מַעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, לֹא יִפָּרֵד וְלֹא יָזוּז מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, עַד שֶׁיּוֹתֵר יִתְעַלּוּ הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים אֲשֶׁר יְשַׁמְּשׁוּ לְאֶחָד מִתַּשְׁמִישָׁיו – בְּמָה שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, מִמָּה שֶׁיֵּרֵד הוּא מִדְּבֵקוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ – בְּהִשְׁתַּמְּשׁוֹ מִדְּבָרִים גַּשְׁמִיִּים. וְאָמְנָם, זֶה בִּהְיוֹת שִׂכְלוֹ וְדַעְתּוֹ קְבוּעִים תָּמִיד בִּגְדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְרוֹמְמוּתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ, עַד שֶׁיִּמָּצֵא, כְּאִלּוּ הוּא מִתְחַבֵּר לַמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים מַמָּשׁ – עוֹדֶנּוּ בָּעוֹלָם־הַזֶּה.

'קְדֻשָּׁה' – רַק אַחַר קִנְיַן כָּל הַמַּעֲלוֹת הַקּוֹדְמוֹת
– דְּבֵקוּת בִּגְדֻלַּת־ה' מִתּוֹךְ אַהֲבָה וְיִרְאָה
– הַנְּתִקוּת הַדְּרָגָתִית מֵעִנְיְנֵי הַחֹמֶר

וּכְבָר אָמַרְתִּי, שֶׁאֵין הָאָדָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת בָּזֶה מִצִּדּוֹ, אֶלָּא לְהִתְעוֹרֵר בַּדָּבָר וּלְהִשְׁתַּדֵּל עָלָיו. וְזֶה – אַחַר שֶׁכְּבָר יִמָּצְאוּ בוֹ כָּל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁזָּכַרְנוּ עַד הֵנָּה מִתְּחִלַּת הַזְּהִירוּת וְעַד יִרְאַת־הַחֵטְא, בְּזֹאת יָבֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ וְיַצְלִיחַ. שֶׁהֲרֵי אִם הָרִאשׁוֹנוֹת חֲסֵרוֹת מִמֶּנּוּ – הֲרֵי הוּא כְּזָר

sider may not draw near."

Gradual detachment from corporeality

But after one has prepared himself accordingly, and he continues cleaving — through powerful love and intense fear, through reflection upon the greatness of the Blessed One and the might of His exaltedness — he will gradually detach himself from corporeal concerns, and in all his actions he will direct his heart to the esoteric dimensions that are found in true communion [with the Eternal]. And in continuation of this, a spirit from above will be bestowed upon him, and the Creator, blessed be He, will rest His Name upon him as He does upon all of His holy ones. Then he will become truly like an angel of God, and all his actions, even the lowly and physical ones, will be like the sacrifices and the [priestly] service.

Acquiring holiness: by abstinence, analysis, and holy thoughts

And thus you see that the way to acquire this virtue is through continued abstinence and profound analysis of the mysteries of Divine Providence and the esoteric dimensions of the world, and through the understanding of the Blessed One's exaltedness and praiseworthiness, until one cleaves to Him intensely. He must, furthermore, be able to direct his thoughts while he is engaged in mundane matters, just as the priest should do when slaughtering the sacrifice or receiving its blood or sprinkling it, until the Blessed One's blessing of life and peace is drawn toward him. Anything other than this would make it impossible for him to attain this [lofty] level and he will inescapably remain corporeal, the same as other people.

Solitude

What is of assistance in acquiring this virtue is solitude and a large measure of seclusion, for without disturbances one's soul can gain in strength and cleave to its Creator.

The loss of holiness

The factors that lead to the loss of this virtue are the lack of true knowledge and continued social intercourse; for corporeality finds like company and revives and revitalizes itself, while the soul remains in captivity within, unable to escape its prison.

However, when he detaches himself from people

וּבַעַל־מוּם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּמִדְבַּר, קֹרַח יח, ד): "וְזָר לֹא יִקְרַב".

אַךְ אַחֲרֵי הֲכִינוֹ אֶת עַצְמוֹ בְּכָל הֲכָנוֹת אֵלֶּה, אִם יַרְבֶּה לְדָבֵק בְּתֹקֶף הָאַהֲבָה וְעֹצֶם הַיִּרְאָה בְּהַשְׂכָּלַת גְּדֻלָּתוֹ יִתְבָּרַךְ וְעֹצֶם רוֹמְמוּתוֹ, יַפְרִיד עַצְמוֹ מֵעִנְיְנֵי הַחֹמֶר מְעַט מְעַט, וּבְכָל פְּעֻלּוֹתָיו וּבְכָל תְּנוּעוֹתָיו יְכַוֵּן לְבָבוֹ אֶל מַצְפּוּנֵי הַהִתְדַּבְּקוּת הָאֲמִתִּי – עַד שֶׁיֵּעָרֶה עָלָיו רוּחַ מִמָּרוֹם וְיַשְׁכִּין הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ אֶת שְׁמוֹ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה לְכָל קְדוֹשָׁיו. וְאָז יִהְיֶה כְּמַלְאַךְ ה' מַמָּשׁ – וְכָל מַעֲשָׂיו, אֲפִלּוּ הַשְּׁפָלִים וְהַגַּשְׁמִיִּים, כְּקָרְבָּנוֹת וַעֲבוֹדוֹת!

דַּרְכֵי קְנִיַּת הַ'קְּדוּשָׁה': א. פְּרִישׁוּת ב. עִיּוּן בְּסִתְרֵי הַהַשְׁגָּחָה וְהַבְּרִיאָה ג. כַּוָּנָה לִ'קְדֻשָּׁה' בַּמַּעֲשִׂים הַגַּשְׁמִיִּים ד. הִתְבּוֹדְדוּת

וְהִנְּךָ רוֹאֶה, שֶׁדֶּרֶךְ קְנִיַּת זֹאת הַמִּדָּה הוּא עַל יְדֵי רֹב הַפְּרִישָׁה, וְהָעִיּוּן הֶעָצוּם בְּסִתְרֵי הַהַשְׁגָּחָה הָעֶלְיוֹנָה וּמַצְפּוּנֵי הַבְּרִיאָה, וִידִיעַת רוֹמְמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ וּתְהִלּוֹתָיו, עַד שֶׁיִּתְדַּבֵּק בּוֹ דְּבֵקוּת גָּדוֹל וְיֵדַע לְכַוֵּן מַחֲשַׁבְתּוֹ, בִּהְיוֹתוֹ הוֹלֵךְ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בַּדְּרָכִים הָאַרְצִיִּים, כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָאוּי לַכֹּהֵן שֶׁיִּתְכַּוֵּן בְּעוֹדוֹ שׁוֹחֵט הַזֶּבַח אוֹ מְקַבֵּל דָּמוֹ אוֹ זוֹרְקוֹ, עַד שֶׁיַּמְשִׁיךְ בָּזֶה הַבְּרָכָה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ: הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם. וְזוּלַת זֶה, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיַּשִּׂיג מַעֲלָה זוֹ, וְיִשָּׁאֵר עַל־כָּל־פָּנִים חָמְרִי וְגַשְׁמִי כְּכָל שְׁאָר בְּנֵי־אָדָם.

וְהִנֵּה, מַה שֶּׁעוֹזֵר לְהַשָּׂגַת הַמִּדָּה הַזֹּאת הוּא הַהִתְבּוֹדְדוּת וְהַפְּרִישָׁה הָרַבָּה – כְּדֵי שֶׁבְּהֶעְדֵּר הַמַּטְרִידִים, תּוּכַל נַפְשׁוֹ לְהִתְגַּבֵּר יוֹתֵר וּלְהִדָּבֵק בְּבוֹרְאָהּ.

מַפְסִידֵי הַ'קְּדֻשָּׁה': אִי־יְדִיעַת הָאֲמִתּוֹת וְרִבּוּי חַיֵּי־חֶבְרָה

מַפְסִידֵי הַמִּדָּה הֵם: חֶסְרוֹן הַיְדִיעוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת וְרֹב הַחֶבְרָה עִם בְּנֵי־הָאָדָם – כִּי הַחָמְרִיּוּת מוֹצֵא אֶת מִינוֹ וְנֵעוֹר וּמִתְחַזֵּק, וְנִשְׁאֶרֶת הַנֶּפֶשׁ לְכוּדָה בּוֹ וְלֹא תֵּצֵא מִמַּאֲסָרָהּ.

The need for Divine assistance

and remains alone and prepares himself for His holy inspiration, he is led along the path that he desires to travel. And with the Divine assistance that is given to him, his soul will be strengthened from within; it will rule over the physical, will cleave to the Blessed One's holiness, and will be perfected in this manner.

Divine inspiration and the resurrection of the dead

From this point he will be elevated to an even higher plane, that of *Ruach HaKodesh* ["Divine inspiration"], where his understanding will transcend the limits of human capabilities. And his [state of] cleaving will permit him to reach such a lofty plane that he will be able to receive the key for the resurrection of the dead, as it was given to Eliyahu and Elisha. This demonstrates the great intensity of his cleaving to the Blessed One. For the Eternal, blessed be His name, is the source of all life, giving life to all living creatures, as our Sages of blessed memory have commented (*Ta'anis* 2a): "Three keys were not placed in the hand of a messenger: the key for the resurrection of the dead," etc. Therefore, one who cleaves to the Blessed One completely will be able to tap from Him even the very flow of life, which, more than anything else, is particularly attributed to Him, as I have [just] written. And that's the way the *baraisa* [of Rabbi Pinchas ben Yair] ends (*Avodah Zarah* 20b): "And holiness leads to Divine inspiration and Divine inspiration leads to the resurrection of the dead."

This work should serve as an introductory guide to the acquisition of true piety [chasidus]

And you dear reader, I realized that you would recognize as I do that in this work I have not come to the end of all of the precepts pertaining to piety and that I have not said all that can be said, for there is no end to the matter and no limit to one's reflections. But I have said something about each particular component of the *baraisa* upon which this work has been based. This may serve as a beginning and a gateway to a broader study of these matters, since their structure has been revealed and their paths have been exposed before our eyes, allowing us to walk securely along them. In reference to things of this nature it has

עֵזֶר אֱלֹקִי בְּהַשָּׂגַת הַ'קְּדֻשָּׁה'

אַךְ בְּהִפָּרְדוֹ מֵהֶם – וְהִשָּׁאֲרוֹ לְבַד, וְיָכִין עַצְמוֹ אֶל הַשְׁרָאַת קְדֻשָּׁתוֹ, הִנֵּה בַּדֶּרֶךְ שֶׁרוֹצֶה לֵילֵךְ, בָּהּ יוֹלִיכוּהוּ. וּבְעֵזֶר הָאֱלֹהִי אֲשֶׁר יִתֵּן לוֹ, תִּתְגַּבֵּר נַפְשׁוֹ בּוֹ וּתְנַצֵּחַ אֶת הַגּוּפָנִיּוּת וְתִדְבַּק בִּקְדֻשָּׁתוֹ יִתְבָּרַךְ וְתִשְׁלַם בּוֹ.

תּוֹצְאוֹתֶיהָ: רוּחַ-הַקֹּדֶשׁ וּתְחִיַּת-הַמֵּתִים

וּמִשָּׁם יַעֲלֶה אֶל מַעֲלָה גְּבוֹהָה יוֹתֵר וְהִיא הָרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, שֶׁכְּבָר תַּגִּיעַ הַשְׂכָּלָתוֹ לִהְיוֹת לְמַעְלָה מֵחֹק הָאֱנוֹשִׁי. וְיָכוֹל לְהַגִּיעַ דְּבֵקוּתוֹ אֶל מַעֲלָה כָּל־כָּךְ גְּדוֹלָה, שֶׁכְּבָר יִמָּסֵר בְּיָדוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל תְּחִיַּת־הַמֵּתִים, כְּמוֹ שֶׁנִּמְסַר לְאֵלִיָּהוּ וְלֶאֱלִישָׁע, שֶׁהוּא מַה שֶּׁמּוֹרֶה אֶל עֹצֶם הַהִתְדַּבְּקוּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ, שֶׁבִּהְיוֹת הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ מְקוֹר הַחַיִּים הַנּוֹתֵן חַיִּים לְכָל חַי, וּכְמַאֲמָרָם, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תַּעֲנִית ב, א): "שְׁלֹשָׁה מַפְתְּחוֹת לֹא נִמְסְרוּ בְּיַד שָׁלִיחַ: מַפְתֵּחַ תְּחִיַּת־הַמֵּתִים" וְכוּ'. הִנֵּה הַדָּבֵק בּוֹ יִתְבָּרַךְ דְּבֵקוּת גָּמוּר, יוּכַל לִמְשֹׁךְ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ אֲפִלּוּ מֶשֶׁךְ הַחַיִּים עַצְמָם, שֶׁהוּא מַה שֶּׁמִּתְיַחֵס לוֹ בִּפְרָט יוֹתֵר מִן הַכֹּל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי. וְהוּא מַה שֶּׁסִּיְּמָה הַבָּרַיְתָא (עֲבוֹדָה־זָרָה כ, ב): "וּקְדֻשָּׁה מְבִיאָה לִידֵי רוּחַ־הַקֹּדֶשׁ, וְרוּחַ־הַקֹּדֶשׁ מֵבִיא לִידֵי תְּחִיַּת־הַמֵּתִים".

הַסֵּפֶר 'מְסִלַּת-יְשָׁרִים' – הַדְּגָמָה רִאשׁוֹנִית שֶׁל כְּלָלֵי-הַחֲסִידוּת

וְאַתָּה קוֹרֵא נָעִים, יָדַעְתִּי שֶׁכָּמוֹנִי תֵּדַע, אֲשֶׁר לֹא כִּלִּיתִי בְּסִפְרִי זֶה אֶת כָּל חֻקֵּי הַחֲסִידוּת וְלֹא אָמַרְתִּי כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹמַר בְּעִנְיָן זֶה, כִּי אֵין לַדָּבָר סוֹף וְאֵין לְהִתְבּוֹנֵן תַּכְלִית. אֲבָל אָמַרְתִּי קְצָת מִכָּל פְּרָט שֶׁבִּפְרָטֵי הַבָּרַיְתָא אֲשֶׁר עָלֶיהָ יִסַּדְתִּי חִבּוּרִי זֶה, וְהוּא מַה שֶּׁיָּכוֹל לִהְיוֹת הַתְחָלָה וְרֵאשִׁית לְהַרְחִיב הָעִיּוּן בָּעִנְיָנִים הָהֵם, כֵּיוָן שֶׁנִּגְלָה דַּרְכָּם וְנִפְתַּח אָרְחָם לְעֵינֵינוּ לָלֶכֶת בָּם בְּדֶרֶךְ מִישׁוֹר. וְעַל כָּל

been stated (*Mishlei* 1:5): "The learned [person] will listen and increase his knowledge, and the contemplative [one] will acquire profundities." "And one who seeks to be purified is assisted" (*Shabbos* 104a). "For the Eternal will impart wisdom, from His mouth [will come] knowledge and understanding" (*Mishlei* 2:6), to direct each person's path before his Creator.

The nature of piety is the same for everyone, yet it can be acquired in all walks of life

We can easily understand that every person needs direction and guidance in accordance with his skills and his occupation, since the path of piety appropriate for one whose "Torah is his vocation" is unsuitable for one who must place himself in the employ of another; and neither of these ways is suitable for one who is engaged in his own business. And this is the case regarding all the other particulars of human affairs in the world: there is a path to piety that is suitable to each and every individual, whatever his [vocation]. This is not to say that the nature of piety varies, for it is the same for everyone, since its goal is to bring pleasure to the Creator. But in view of the fact that circumstances are always changing, the means leading toward the implementation of the goal must also vary, according to the circumstances that prevail. It is possible that someone who out of necessity is a simple artisan may become a completely pious person, like an individual who never stops learning. And it states (ibid. 16:4): "The Eternal created everything for His own sake." And it says (ibid. 3:6): "In all of your ways know Him, and He will direct your paths."

A prayer for Divine aid — for growth in all of His ways

May the Blessed One, in His mercy, open our eyes through His Torah and guide us in His ways and lead us in His paths, and may we be worthy of glorifying His name and pleasing Him. "May the glory of the Eternal endure forever, let the Eternal rejoice in His works" (*Tehillim* 104:31). "Let Israel rejoice in its Maker, let the sons of Zion exult in their King" (ibid. 149:2). Amen, Amen, Amen!

כַּיּוֹצֵא בָזֶה נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי א, ה): "יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח, וְנָבוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה". "וְהַבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִים אוֹתוֹ" (שַׁבָּת קד, א), "כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה, מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה" (מִשְׁלֵי ב, ו), לְהַיְשִׁיר אִישׁ אִישׁ אֶת דַּרְכּוֹ לִפְנֵי בוֹרְאוֹ.

הַחֲסִידוּת הִיא אַחַת, אַךְ גִּלּוּיֶיהָ מִשְׁתַּנִּים לְפִי הָאָדָם

וְזֶה פָּשׁוּט, כִּי כָל אָדָם לְפִי הָאֻמָּנוּת אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וְהָעֵסֶק אֲשֶׁר הוּא עוֹסֵק, כָּךְ צָרִיךְ לוֹ הַיְשָׁרָה וְהַדְרָכָה. כִּי דֶרֶךְ הַחֲסִידוּת הָרָאוּי לְמִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אֻמָּנוּתוֹ – אֵינוֹ דֶרֶךְ הַחֲסִידוּת הָרָאוּי לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׂכִּיר עַצְמוֹ לִמְלֶאכֶת חֲבֵרוֹ; וְלֹא זֶה וָזֶה דֶרֶךְ הַחֲסִידוּת הָרָאוּי לְמִי שֶׁעוֹסֵק בִּסְחוֹרָתוֹ. וְכֵן כָּל שְׁאָר הַפְּרָטִים אֲשֶׁר בְּעִסְקֵי הָאָדָם בָּעוֹלָם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַה שֶּׁהוּא, רְאוּיִים לוֹ דַּרְכֵי הַחֲסִידוּת. לֹא לְפִי שֶׁהַחֲסִידוּת מִשְׁתַּנֶּה – כִּי הִנֵּה הוּא שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ וַדַּאי, הוֹאִיל וְאֵינֶנּוּ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁיֵּשׁ נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרוֹ בּוֹ. אֲבָל הוֹאִיל וְהַנּוֹשְׂאִים מִשְׁתַּנִּים, אִי־אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ גַּם הָאֶמְצָעִים הַמַּגִּיעִים אוֹתָם אֶל הַתַּכְלִית – כָּל אֶחָד לְפִי עִנְיָנוֹ. וּכְבָר יָכוֹל לִהְיוֹת חָסִיד גָּמוּר אִישׁ שֶׁמִּפְּנֵי צָרְכּוֹ הוּא בַּעַל מְלָאכָה פְּחוּתָה, כְּמוֹ מִי אֲשֶׁר לֹא יִפְסֹק מִפִּיו הַלִּמּוּד. וְכָתוּב (שָׁם טז, ד): "כֹּל פָּעַל ה' לַמַּעֲנֵהוּ". וְאוֹמֵר (שָׁם ג, ו): "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָעֵהוּ, וְהוּא יְיַשֵּׁר אֹרְחֹתֶיךָ".

תְּפִלַּת רַבֵּנוּ לְהַצְלָחָה בַּעֲבוֹדַת־ה'

הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּרַחֲמָיו יִפְקַח עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ וְיוֹרֵנוּ דְּרָכָיו וְיוֹלִיכֵנוּ בְּאוֹרְחוֹתָיו וְנִזְכֶּה לָתֵת כָּבוֹד לִשְׁמוֹ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת־רוּחַ לְפָנָיו. "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם, יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו" (תְּהִלִּים קד, לא). "יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו, בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם" (שָׁם קמט, ב). אָמֵן, אָמֵן, אָמֵן!

Epilogue

THE AUTHOR SAYS: "This time I will thank the Eternal" (*Bereishis* 29:35). "I will sing and chant praise" (*Tehillim* 27:6) [to the One] Whose compassion has helped me, until today, in publishing my work, *Mesillas Yesharim*. I have written it for the sake of teaching myself, and I have passed it on to the public so that others of like mind may benefit [from it as well]. Perhaps through my [effort] others will be able [to learn from it] and will be enriched through it, and [thereby] I will please my Creator. This will then be my consolation "in a parched land" (*Hoshea* 13:5) and I will name it *Rechovos* [open spaces] (*Bereishis* 26:22). May it be the express wish of the Eternal to grant me my share in His Torah, to learn, teach, safeguard, and perform, and may His desire be successfully [fulfilled] through my [effort]. Amen, so may it be [His] will.

I must greatly acknowledge one of kindred spirit who has threshed and stored grain together with me, [for he is] the crown of my head and the seal on my right hand. "This is my beloved and my friend" (*Shir HaShirim* 5:16), my mentor, "my leader and my colleague" (*Tehillim* 55:14) — I refer to our instructor and teacher, Rabbi Ya'akov the son of Rav Avraham Bassan, may the Compassionate One watch over him and redeem him. He entered the thick of the battle and gave me the opportunity to attain this objective, from the beginning to the end: printing, proofreading, and completing the entire work in perfect form.

And second [only] to him is one whose reputation is "distinctive in the councils" (*Mishlei* 31:23), who is lauded with praises, and [all that he does is] done

חֲתִימָה

אָמַר הַמְחַבֵּר: הַפַּעַם אוֹדֶה אֶת ה׳, אָשִׁירָה וַאֲזַמֵּרָה, אֲשֶׁר עַד הֵנָּה עֲזָרוּנִי רַחֲמָיו לְהוֹצִיא לָאוֹר סִפְרִי זֶה מְסִלַּת־יְשָׁרִים אֲשֶׁר לְהִתְלַמֵּד בּוֹ חֲבַרְתִּיו, וּלְהוֹעִיל לְשֶׁכְּמוֹתִי לָרַבִּים נְתַתִּיו. אוּלַי אֶזְכֶּה שֶׁיִּזְכּוּ אֲחֵרִים עַל יָדִי וְיִיטַב לָהֶם בַּעֲבוּרִי, וְאֶעֱשֶׂה נַחַת־רוּחַ לְיוֹצְרִי. וּתְהִי זֹאת נֶחָמָתִי בְּאֶרֶץ תַּלְאוּבוֹת, וְאֶקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת. כֵּן יֹאמַר ה׳ לָתֵת חֶלְקִי בְּתוֹרָתוֹ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת, וְחֶפְצוֹ בְּיָדִי יַצְלִיחַ. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

וּתְשׁוּאוֹת חֵן חֵן מִמֶּנִּי יִשָּׂא אִישׁ אֲשֶׁר כִּלְבָבִי, מְדֻשָׁתִי וּבֶן גָּרְנִי, עֲטָרָה לְרֹאשִׁי וְחוֹתָם עַל יַד יְמִינִי. זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי, רַבִּי אַלּוּפִי וּמְיֻדָּעִי, הֲלֹא הוּא הֶחָכָם הַנַּעֲלֶה כְּמוֹהר״ר יַעֲקֹב בכ״ר אַבְרָהָם בַּשָׁן, נר״ו, אֲשֶׁר נִכְנַס בָּעֳבְיָהּ שֶׁל קוֹרָה לְזַכּוֹתֵנִי בַּדָּבָר הַזֶּה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף לְהַדְפִּיס וּלְהַגִּיהַּ וּלְהַשְׁלִים כָּל הַמְּלָאכָה בְּשָׁלֵם שֶׁבַּפָּנִים.

וּמִשְׁנֵהוּ נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים שְׁמוֹ, מְהֻלָּל בְּתִשְׁבְּחוֹתָיו

with good reason, one who is quick and who is appreciated by all the proofreaders, a person who is skilled in his work, whose standing is [evident] in the assembly of sages — I refer to the lofty sage, our instructor and teacher, Rabbi David the son of the great, brilliant, and distinguished rabbi, our instructor and teacher Rabbi Refael Meildolah. May the Compassionate One watch over him and redeem him.

May the Eternal bless their wealth and the offering of their hands (based on *Devarim* 33:11). May they succeed in whatever they do. Theirs will be an eternal joy. "May they be sated with sons and bequeath their abundance to their offspring" (*Tehillim* 17:14).

These are the words of the young man, Moshe the son of the honorable Rabbi Ya'akov Chai Luzzatto, *S.T.*

וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ, זָרִיז וְנִזְכָּר לְטוֹבָה עַל כָּל מַגִּיהֵי סְפָרִים, אִישׁ מָהִיר בִּמְלַאכְתּוֹ, בֵּין הַחֲכָמִים מְרוֹם שִׁבְתּוֹ, הֲלֹא הוּא הֶחָכָם הַנַּעֲלֶה כמוהר"ר דָּוִד בֵּן לְהָרַב הַגָּדוֹל הַמֻּפְלָא וְהַמֻּבְהָק כמוהר"ר רַבִּי רְפָאֵל מֵילְדוֹלָה, נר"ו.

יְבָרֵךְ ה' חֵילָם וּפֹעַל יְדֵיהֶם, בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנוּ יַשְׂכִּילוּ, שִׂמְחַת עוֹלָם תִּהְיֶה לָהֶם, יִשְׂבְּעוּ בָנִים וְהִנִּיחוּ יִתְרָם לְעוֹלְלֵיהֶם!

כֹּה דִבְרֵי הַצָּעִיר מֹשֶׁה בֶּן כְּבוֹד רַבִּי יַעֲקֹב חַי לוּצָּאטוֹ ס"ט.

לוח יומי
ללימוד מסילת ישרים

לשנה פשוטה ולשנה מעוברת

מאת

ר' בנימין רוזנפלדר

לעילוי נשמת

מרים רבקה בת יצחק

heichal היכל
hatorah התורה
betzion בציון

Rosh Yeshiva: Rabbi Zvi Kushelevsky ראש הישיבה: הרב צבי קושלבסקי

בס"ד

ז' מנחם אב תשס"ג

לכל מאן דבעי

הננו לברך את המסדר של לוח הזה שמטרתו לחלק את דברי המסילת ישרים לקטעים שמאפשרים שילמדו בהם גם מי שאין לו אלא זמן מועט ללימוד מוסר בכל יום.

המסדר חילק את הספר לקטעים המכילים בתוכם רעיון שלם שיעורר הקורא בו למחשבה רצינית. נוכל להמליץ על מי שמשתמש בלוח זה דברי רבי (ע"ז י':) "יש קונה עולמו בשעה אחת".

ביודען ומכירן קאמינא שבשעה שהיה בישיבתנו למד בהתמדה ועלה נתעלה בתורה ויראת שמים.

ואברך אותו שיצליח וזכות הרבים יהיה תלוי בו.

בברכת התורה

צ. קושלבסקי

הרב צבי קושלבסקי, שליט"א
ראש ישיבת היכל התורה,
ירושלים, ע"ה.

92 Katzenelbogen St. P.O.B 43106 Jerusalem 91430, Israel
Tel: 6519402 Fax: 6524402
רחוב קצנלבוגן 92, ת.ד. 43106, ירושלים 91430
טלפון: 6519402 פקס: 6524402

RABBI ZEV LEFF הרב זאב לף

Rabbi of Moshav Matityahu מרא דאתרא מושב מתתיהו

Rosh Hayeshiva Yeshiva Gedola Matisyahu ראש הישיבה ישיבה גדולה מתתיהו

d.n. modiin 71917 ד.נ. מודיעין tel. 08-976-1138 טלי fax 08-976-5326 פקס

בס"ד

Dear Friends,

I learned from my Rebbe, Harav Mordechai Gifter ZTL that when one does something right and substantial he should be commended and thereby strengthened. In this vein I commend and offer a hearty yasher kochacha to Reb Binyomin Rosenfelder נ"י who has produced a study calendar for learning portions of the Mesilas Yesharim on a daily basis, completing it yearly.

Rav Chaim Luzatto's Mesilas Yesharim needs no approbation. It is the foundation of character building, true piety and holiness. The Vilna Gaon did not let this work ever leave his side. This study calendar will give incentive to learn the Mesilas Yesharim in an organized and consistent manner. This daily incentive has been proven a success in other areas as Daf Yomi, Mishna Yomi, Shmiras Halashon, etc. This organized study of the Mesilas Yesharim will accrue great merit to its innovator and be a shield to Klal Yisroel in these turbulent times.

Sincerely,
With Torah Blessings
Zev Leff
Rabbi Zev Leff

Moshav Shitufi מושב שיתופי

d.n. modiin 71917 ד.נ. מודיעין
tel. 08-976-1016 טלי
fax 08-976-1124 פקס

בס"ד מתתיהו matityahu

לוח יומי ללימוד מסילת ישרים
לשנה פשוטה

NOTE: If Cheshvan or Kislev have only 29 days learn the portion for the 30th on the 29th as well. Page references are for Feldheim Hebrew/ English edition

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
א תשרי	הקד'	א	אמר המחבר	לגס השכל
ב תשרי		ב	ואולם תולדות	אנשים מלמדה
ג תשרי		ג	אם לא נסתכלנו	עסקים אחרים
ד תשרי		ד	והנה הכתוב	כל המצוות
ה תשרי		ה	היראה היא	דקדוקיהן ותנאיהן
ו תשרי		ו	והנה כל	יהי רצון
ז תשרי	א	ח	יסוד החסידות	והם הם המצות
ח תשרי		ט	והנה שמו	וישמח בו
ט תשרי		ט	ואם תעמיק	את עולמי
י תשרי		י	כללו של דבר	זה הדרך
י"א תשרי		יא	ותראה באמת	וזה פשוט
י"ב תשרי		יב	והנה אחר	בסיעתא דשמיא
י"ג תשרי	ב	יד	הנה ענין	אחד הוא
י"ד תשרי		יד	והנה ירמיהו	הבלתי מפסקת
ט"ו תשרי		טו	כן היא עצת	מי לי
ט"ז תשרי	ג	יז	הנה הרוצה	זך ונקי
י"ז תשרי		יח	כלל הדבר	עיניו רואות אותם
י"ח תשרי		יט	והוא מה שאמרו	בני-אדם עליו
י"ט תשרי		כ	הא למה זה	יגיע אליו
כ תשרי		כ	כן הדבר	עד ה
כ"א תשרי	ד	כב	הנה מה	אשר הם חפצים
כ"ב תשרי		כג	והוא מה שאמר	אשר עותו
כ"ג תשרי		כד	והנה יש	גדול ונצחי
כ"ד תשרי		כה	הרי לך	הולך שמה
כ"ה תשרי		כה	אך ההערה	שבעה דורות
כ"ו תשרי		כו	יעקב - על	כאלה מאד
כ"ז תשרי		כז	ובפרק הכל חיבים	ואין להמלט
כ"ח תשרי		כט	ואם תאמר	מן המציאות
כ"ט תשרי		כט	אמנם, מדת	בעל נפש הוא
ל תשרי	ה	לא	הנה מפסידי	ותאבד נשמתו

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
א חשון		לב	הא, למה	ותקון עבודתו
ב חשון		לג	וזה המפסיד	בלבו כלל
ג חשון		לד	ותראה קשי	ונחרצה שמעתי וגו'
ד חשון		לה	והמפסיד השלשי	קהל מרעים וגו'
ה חשון		לו	אין לו לאדם	לא אבוש
ו חשון	ו	לז	אחר הזהירות	מהם בודאי
ז חשון		לז	ותראה, כי	גילו הוא
ח חשון		לח	ואמר עוד	כאיש מגן
ט חשון		לט	והנה אנחנו	לבדו חכם
י חשון		מ	והנה תדע	לשמור מצותיך
י"א חשון	ז	מב	חלקי הזריזות	ועד גיחון
י"ב חשון		מב	על כן הזהירו	בזמן עבודתו
י"ג חשון		מג	אך הזריזות	במלאכת המשכן
י"ד חשון		מד	וכן תמצא	שהנסיון יעידהו
ט"ו חשון		מה	ואמנם כבר ידעת	כאריה ישאג
ט"ז חשון	ח	מו	הנה האמצעים	ויקים מצוותיו
י"ז חשון		מו	והנה אין לך	שם למעלה
י"ח חשון	ט	מח	הנה מפסידי	המנוחות והעדונים
י"ט חשון		מט	עוד ממפסידי	הזמן ופגעיו
כ חשון		נ	שמא תאמר	עברו ונענשו
כ"א חשון		נא	אך היראה	לו שיתיראו
כ"ב חשון		נב	וכל הדברים	וזה פשוט
כ"ג חשון	י	נג	מדת הנקיות	מכל וכל
כ"ד חשון		נד	והנה על מדה	המדה הזאת
כ"ה חשון	יא	נז	פרטי מדת	להרויח שאני
כ"ו חשון		נז	ואולם לאוים	איש לבצעו
כ"ז חשון		נט	כללו של דבר	סנגורו קטגורו
כ"ח חשון		ס	ואין הקדוש	בכפיו מאום
כ"ט חשון		סא	ראה נא	על הגזל
ל חשון		סב	ואם תאמר	ולא יענש
א כסלו		סב	כל שכן	ולא תירא
ב כסלו		סג	והנה דברתי	ואין לי עון
ג כסלו		סג	אמר הקדוש ברוך הוא	ואפילו במחשבה
ד כסלו		סד	ועתה אביא	היא מכוערת
ה כסלו		סה	בענין הדבור	הזנות ומענינו
ו כסלו		סו	ואם לחשך	מחשבות רע
ז כסלו		סז	והנה דברנו	לטהרה ממש

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
ח כסלו		סח	והנה מי שיש	טרח גדול
ט כסלו		סט	הונאת הדברים	ענשה קשה
י כסלו		ע	בענין נתינת	עור בדרך
י"א כסלו		עא	אך זאת היא	הארכי יוכיח
י"ב כסלו		עא	הרכילות ולשון הרע	אותו אצמית
י"ג כסלו		עב	גם השנאה	שעשה לו
י"ד כסלו		עג	ולפי שהיצר	כמוך ממש
ט"ו כסלו		עג	אולם השבועות	העוה נלאו
ט"ז כסלו		עד	ויש עוד אחרים	האמת מגעת
י"ז כסלו		עה	וכבר אסרו	והדעת מכריחו
י"ח כסלו		עו	ענפי חלול השם	ידה שלמותנו
י"ט כסלו		עז	והנה גם שמירת	כיוצא בזה
כ כסלו		עח	והנה עד	את יצרו
כ"א כסלו		עט	והנה המדות	ראשון ראשון
כ"ב כסלו		עט	הנה כלל ענין	אבן או חול
כ"ג כסלו		פ	וימצא גאה ...שיחשוב	הוא אצלי
כ"ד כסלו		פא	וימצא גאה ...שרוצה	ושפלות מרמה
כ"ה כסלו		פב	וימצאו גאים אחרים	מן האחרונות
כ"ו כסלו		פב	ונדבר עתה	מכלל כעסן
כ"ז כסלו		פג	ויש עוד פחות	בכיסו בכעסו
כ"ח כסלו		פד	הקנאה - גם היא	ושמחים בחלקם
כ"ט כסלו		פו	ותראה, כי אחות	השכל הטבעיים
ל כסלו		פז	יתרה עליה	לפני כל הימים
א טבת		פח	כללו של דבר	יצטרך לבריות
ב טבת		פט	כלל הדברים	יוכיח אמתו
ג טבת	יב	צ	הנה האמצעי	שיתעורר לקימם
ד טבת		צ	וכן בענין המדות	לידי מעשה
ה טבת	יג	צב	הפרישות הוא	הרחק גדול
ו טבת		צג	ואם תאמר	צדיק הרבה
ז טבת		צד	ונבאר עתה	בשעת הנאתו
ח טבת		צו	המלבושים והקשוטים	לא יפל בסכנתו
ט טבת		צז	ואם תשאל	חסידים היא
י טבת		צז	אך הפרישות	דבר בעתו
י"א טבת	יד	צט	חלקי הפרישות	כל כך כמוהו
י"ב טבת		ק	והפרישות במנהגים	הכלל ואמתו
י"ג טבת	טו	קב	הנה הדרך	לשלחם מאתו
י"ד טבת		קב	הנה תענוג	ורעתו רעה

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
ט"ו טבת		קג	ושאר כל	בית משתה
ט"ז טבת		קד	ויקר מן	טבע ממש
י"ז טבת	טז	קה	הטהרה היא	יישר ארחתיך
י"ח טבת		קה	ואמנם, צריך שתדע	הוא משלמותו
י"ט טבת		קו	אמנם, מה שצריך	מזקק שבעתים
כ טבת		קח	ומי שהוא עובד	לבך לי
כ"א טבת	יז	קי	הנה הדרך	והוא אלקיך
כ"ב טבת		קיא	ומן המעשים	מדת החסידות
כ"ג טבת	יח	קיג	מדת החסידות	אל החסידות
כ"ד טבת		קיד	אך מציאות	פעם אחרת
כ"ה טבת		קיד	והנה דבר זה	חלקיו הראשיים
כ"ו טבת	יט	קטז	חלקי החסידות	בהם כלל
כ"ז טבת		קטז	החלק השני	אדם לחברו
כ"ח טבת		קיז	ועתה אביא	כמבזה אותן
כ"ט טבת		קיח	עוד שם... רבי פרידא	מכל החלקים
א שבט		קכ	והנה גמילות	בין למתים
ב שבט		קכ	ואמרו עוד	שום צער וכו'
ג שבט		קכא	החלק השני	אתה מתפלל
ד שבט		קכב	והנה שלשה דברים	קמי מארה
ה שבט		קכג	והנה דברנו	לכבדה ולהדרה
ו שבט		קכד	ולהוציא ממי	מלך גדול אני
ז שבט		קכה	וכמה דברים	היה עושה לשבת
ח שבט		קכז	ועל דבר זה	כיוצא בזה
ט שבט		קכח	ובכלל היראה	ה' אלקיו
י שבט		קכט	ובכלל זה	לא יעשה בהם
י"א שבט		קל	ונדבר עתה	עדתיך שעשעי וגו'
י"ב שבט		קלא	והנה זאת ודאי	ונוספה בו תמיד
י"ג שבט		קלב	אך בעלי הדעה	לא הרגשתי
י"ד שבט		קלג	ועל הדבקות	של הנאהב
ט"ו שבט		קלד	השני הוא	לבבם אליך
ט"ז שבט		קלה	הענף השלשי	שנאו רע
י"ז שבט		קלז	והנה בארנו	לצרך עצמו
י"ח שבט		קלז	אך הכונה	שמים לעלוי
י"ט שבט		קלח	ואם יאמר אדם	של ישראל
כ שבט		קמ	נמצאת למד	סנגוריא על ישראל
כ"א שבט		קמא	כי אין הקדוש ברוך הוא	דבר בעתו
כ"ב שבט	כ	קמג	מה שצריך	לעולם נשמרו

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
כ"ג שבט		קמד	והנה מה	ביד גדליהו
כ"ד שבט		קמד	והבית השני	או הפרישה
כ"ה שבט		קמה	הנה התורה	פוגעת בהם וכו'
כ"ו שבט		קמו	הנה חיב האדם	לא יעשהו
כ"ז שבט		קמו	נמצאת למד	בעיני ה
כ"ח שבט	כא	קמט	הנה, ממה	וזה מבאר
כ"ט שבט		קנ	אך מפסידי	ולעבודה התמימה
ל שבט	כב	קנב	הנה כבר	רע מהם
א אדר		קנב	ונבאר עתה	יספיקו להחשיכם
ב אדר		קנג	הנה החכמה	לכך נוצרת
ג אדר		קנג	אם עשיר הוא	תמיד יותר
ד אדר		קנה	הא,למה זה דומה	ויגבה בהם
ה אדר		קנו	ואמנם, כל זה	וזה פשוט
ו אדר		קנו	והנה דברנו	עצמו כשירים
ז אדר		קנח	החלק השני	ענותנא אנא
ח אדר		קנט	שנאת הרבנות	מת קודם אחיו
ט אדר		קס	כללו של דבר	יכלם יותר
י אדר		קס	החלק הרביעי	וזה ברור
י"א אדר	כג	קסג	שנים הם	עד שינצחם
י"ב אדר		קסג	אך ההתבונן	אליו עוד
י"ג אדר		קסד	השני הוא	ושומע לעצה - חכם
י"ד אדר		קסה	אך מפסידי	מכל האדם
ט"ו אדר		קסו	עוד ממפסידי	ברב יועץ
ט"ז אדר	כד	קסח	הנה ראותנו	ואנשי הדעת
י"ז אדר		קסט	המין השני	ה' אלקיך
י"ח אדר		קסט	זאת היראה	פחד לבי
י"ט אדר		קעא	וכבר מצאנו	תסור ממנו
כ אדר		קעא	אך חלקי	ה' קדשיו
כ"א אדר	כה	קעד	אך דרך	עליו הרבה
כ"ב אדר		קעה	ונמצא, שכמו	ליראה שמך
כ"ג אדר	כו	קעו	ענין הקדשה	וכמו שכתבתי
כ"ד אדר		קעז	והנה האיש	צדיק ראשו
כ"ה אדר		קעט	כללו של דבר	כקרבנות ועבודות
כ"ו אדר		קפ	והנך רואה	ולהדבק בבוראה
כ"ז אדר		קפ	מפסידי המדה	תחית המתים
כ"ח אדר		קפא	ואתה קורא	במלכם, אמן, אמן, אמן
כ"ט אדר	חתי	קפב	אמר המחבר	יעקב חי לוצאטו

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
			מחזור שני	
א ניסן	הקד'	א	אמר המחבר	לגס השכל
ב ניסן		ב	ואולם תולדות	אנשים מלמדה
ג ניסן		ג	אם לא נסתכלנו	עסקים אחרים
ד ניסן		ד	והנה הכתוב	כל המצות
ה ניסן		ה	היראה היא	דקדוקיהן ותנאיהן
ו ניסן		ו	והנה כל	יהי רצון
ז ניסן	א	ח	יסוד החסידות	והם הם המצות
ח ניסן		ט	והנה שמו	וישמח בו
ט ניסן		ט	ואם תעמיק	את עולמי
י ניסן		י	כללו של דבר	זה הדרך
י"א ניסן		יא	ותראה באמת	וזה פשוט
י"ב ניסן		יב	והנה אחר	בסיעתא דשמיא
י"ג ניסן	ב	יד	הנה ענין	אחד הוא
י"ד ניסן		יד	והנה ירמיהו	הבלתי מפסקת
ט"ו ניסן		טו	כן היא עצת	מי לי
ט"ז ניסן	ג	יז	הנה הרוצה	זך ונקי
י"ז ניסן		יח	כלל הדבר	עיניו רואות אותם
י"ח ניסן		יט	והוא מה שאמרו	בני-אדם עליו
י"ט ניסן		כ	הא למה זה	יגיע אליו
כ ניסן		כ	כן הדבר	עד ה'
כ"א ניסן	ד	כב	הנה מה	אשר הם חפצים
כ"ב ניסן		כג	והוא מה שאמר	גדול ונצחי
כ"ג ניסן		כה	הרי לך	הולך שמה
כ"ד ניסן		כה	אך ההערה	שבעה דורות
כ"ה ניסן		כו	יעקב - על	כאלה מאד
כ"ו ניסן		כז	ובפרק הכל חיבים	ואין להמלט
כ"ז ניסן		כט	ואם תאמר	מן המציאות
כ"ח ניסן		כט	אמנם, מדת	בעל נפש הוא
כ"ט ניסן	ה	לא	הנה מפסידי	ותאבד נשמתו
ל ניסן		לב	הא, למה	ותקון עבודתו
א אייר		לג	וזה המפסיד	בלבו כלל
ב אייר		לד	ותראה קשי	ונחרצה שמעתי וגו'
ג אייר		לה	והמפסיד השלשי	קהל מרעים וגו'
ד אייר		לו	אין לו לאדם	לא אבוש
ה אייר	ו	לז	אחר הזהירות	מהם בודאי
ו אייר		לז	ותראה, כי	גילו הוא

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
ז אייר		לח	ואמר עוד	כאיש מגן
ח אייר		לט	והנה אנחנו	לבדו חכם
ט אייר		מ	והנה תדע	לשמור מצותיך
י אייר	ז	מב	חלקי הזריזות	ועד גיחון
י"א אייר		מב	על כן הזהירו	בזמן עבודתו
י"ב אייר		מג	אך הזריזות	במלאכת המשכן
י"ג אייר		מד	וכן תמצא	שהנסיון יעידהו
י"ד אייר		מה	ואמנם כבר ידעת	כאריה ישאג
ט"ו אייר	ח	מו	הנה האמצעים	ויקים מצותיו
ט"ז אייר		מו	והנה אין לך	שם למעלה
י"ז אייר	ט	מח	הנה מפסידי	המנוחות והעדונים
י"ח אייר		מט	עוד ממפסידי	הזמן ופגעיו
י"ט אייר		נ	שמא תאמר	עברו ונענשו
כ אייר		נא	אך היראה	לו שיתירא
כ"א אייר		נב	וכל הדברים	וזה פשוט
כ"ב אייר	י	נג	מדת הנקיות	מכל וכל
כ"ג אייר		נד	והנה על מדה	המדה הזאת
כ"ד אייר	יא	נז	פרטי מדת	להרויח שאני
כ"ה אייר		נז	ואולם לאוים	איש לבצעו
כ"ו אייר		נט	כללו של דבר	סנגורו קטגורו
כ"ז אייר		ס	ואין הקדוש	בכפיו מאום
כ"ח אייר		סא	ראה נא	על הגזל
כ"ט אייר		סב	ואם תאמר	ולא יענש
א סיון		סב	כל שכן	ולא תירא
ב סיון		סג	והנה דברתי	ואין לי עון
ג סיון		סג	אמר הקדוש ברוך הוא	ואפילו במחשבה
ד סיון		סד	ועתה אביא	היא מכוערת
ה סיון		סה	בענין הדבור	הזנות ומעניניו
ו סיון		סו	ואם לחשך	מחשבות רע
ז סיון		סז	והנה דברנו	לטהרה ממש
ח סיון		סח	והנה מי שיש	טרח גדול
ט סיון		סט	הונאת הדברים	ענשה קשה
י סיון		ע	בענין נתינת	עור בדרך
י"א סיון		עא	אך זאת היא	הארכי יוכיח
י"ב סיון		עא	הרכילות ולשון הרע	אותו אצמית
י"ג סיון		עב	גם השנאה	שעשה לו
י"ד סיון		עג	ולפי שהיצר	כמוך ממש

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
ט"ו סיון		עג	אולם השבועות	העוה נלאו
ט"ז סיון		עד	ויש עוד אחרים	האמת מגעת
י"ז סיון		עה	וכבר אסרו	והדעת מכריחו
י"ח סיון		עו	ענפי חלול השם	ידה שלמותנו
י"ט סיון		עז	והנה גם שמירת	כיוצא בזה
כ סיון		עח	והנה עד	את יצרו
כ"א סיון		עט	והנה המדות	ראשון ראשון
כ"ב סיון		עט	הנה כלל ענין	אבן או חול
כ"ג סיון		פ	וימצא גאה ....שיחשוב	הוא אצלי
כ"ד סיון		פא	וימצא גאה ....שרוצה	ושפלות מרמה
כ"ה סיון		פב	וימצאו גאים אחרים	מן האחרונות
כ"ו סיון		פב	ונדבר עתה	מכלל כעסן
כ"ז סיון		פג	ויש עוד פחות	בכיסו בכעסו
כ"ח סיון		פד	הקנאה - גם היא	ושמחים בחלקם
כ"ט סיון		פו	ותראה, כי אחות	השכל הטבעיים
ל סיון		פז	יתרה עליה	לפני כל הימים
א תמוז		פח	כללו של דבר	יצטרך לבריות
ב תמוז		פט	כלל הדברים	יוכיח אמתו
ג תמוז	יב	צ	הנה האמצעי	שיתעורר לקימם
ד תמוז		צ	וכן בענין המדות	לידי מעשה
ה תמוז	יג	צב	הפרישות הוא	הרחק גדול
ו תמוז		צג	ואם תאמר	צדיק הרבה
ז תמוז		צד	ונבאר עתה	בשעת הנאתו
ח תמוז		צו	המלבושים והקשוטים	לא יפל בסכנתו
ט תמוז		צז	ואם תשאל	חסידים היא
י תמוז		צז	אך הפרישות	דבר בעתו
י"א תמוז	יד	צט	חלקי הפרישות	כל כך כמוהו
י"ב תמוז		ק	והפרישות במנהגים	הכלל ואמתו
י"ג תמוז	טו	קב	הנה הדרך	לשלחם מאתו
י"ד תמוז		קב	הנה תענוג	ורעתו רעה
ט"ו תמוז		קג	ושאר כל	בית משתה
ט"ז תמוז		קד	ויקר מן	טבע ממש
י"ז תמוז	טז	קה	הטהרה היא	יישר ארחתיך
י"ח תמוז		קה	ואמנם, צריך שתדע	הוא משלמותו
י"ט תמוז		קו	אמנם, מה שצריך	מזקק שבעתים
כ תמוז		קח	ומי שהוא עובד	לבך לי
כ"א תמוז	יז	קי	הנה הדרך	והוא אלקיך

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
כ"ב תמוז		קיא	ומן המעשים	מדת החסידות
כ"ג תמוז	יח	קיג	מדת החסידות	אל החסידות
כ"ד תמוז		קיד	אך מציאות	פעם אחרת
כ"ה תמוז		קיד	והנה דבר זה	חלקיו הראשיים
כ"ו תמוז	יט	קטז	חלקי החסידות	בהם כלל
כ"ז תמוז		קטז	החלק השני	אדם לחברו
כ"ח תמוז		קיז	ועתה אביא	כמבזה אותן
כ"ט תמוז		קיח	עוד שם... רבי פרידא	מכל החלקים
א אב		קכ	והנה גמילות	בין למתים
ב אב		קכ	ואמרו עוד	שום צער וכו'
ג אב		קכא	החלק השני	אתה מתפלל
ד אב		קכב	והנה שלשה דברים	קמי מארה
ה אב		קכג	והנה דברנו	לכבדה ולהדרה
ו אב		קכד	ולהוציא ממי	מלך גדול אני
ז אב		קכה	וכמה דברים	היה עושה לשבת
ח אב		קכז	ועל דבר זה	כיוצא בזה
ט אב		קכח	ובכלל היראה	ה' אלקיו
י אב		קכט	ובכלל זה	לא יעשה בהם
י"א אב		קל	ונדבר עתה	עדתיך שעשעי וגו'
י"ב אב		קלא	והנה זאת ודאי	ונוספה בו תמיד
י"ג אב		קלב	אך בעלי הדעה	לא הרגשתי
י"ד אב		קלג	ועל הדבקות	של הנאהב
ט"ו אב		קלד	השני הוא	לבבם אליך
ט"ז אב		קלה	הענף השלשי	שנאו רע
י"ז אב		קלז	והנה בארנו	לצרך עצמו
י"ח אב		קלז	אך הכונה	שמים לעלוי
י"ט אב		קלח	ואם יאמר אדם	של ישראל
כ אב		קמ	נמצאת למד	סנגוריא על ישראל
כ"א אב		קמא	כי אין הקדוש ברוך הוא	דבר בעתו
כ"ב אב	כ	קמג	מה שצריך	לעולם נשמרו
כ"ג אב		קמד	והנה מה	ביד גדליהו
כ"ד אב		קמד	והבית השני	או הפרישה
כ"ה אב		קמה	הנה התורה	פוגעת בהם וכו'
כ"ו אב		קמו	הנה חיב האדם	לא יעשהו
כ"ז אב		קמו	נמצאת למד	בעיני ה
כ"ח אב	כא	קמט	הנה, ממה	וזה מבאר
כ"ט אב		קנ	אך מפסידי	ולעבודה התמימה

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
ל אב	כב	קנב	הנה כבר	רע מהם
א אלול		קנב	ונבאר עתה	יספיקו להחשיכם
ב אלול		קנג	הנה החכמה	לכך נוצרת
ג אלול		קנג	אם עשיר הוא	תמיד יותר
ד אלול		קנה	הא,למה זה דומה	ויגבה בהם
ה אלול		קנו	ואמנם, כל זה	וזה פשוט
ו אלול		קנו	והנה דברנו	עצמו כשירים
ז אלול		קנח	החלק השני	ענותנא אנא
ח אלול		קנט	שנאת הרבנות	מת קודם אחיו
ט אלול		קס	כללו של דבר	יכלם יותר
י אלול		קס	החלק הרביעי	וזה ברור
י"א אלול	כג	קסג	שנים הם	עד שינצחם
י"ב אלול		קסג	אך ההתבונן	אליו עוד
י"ג אלול		קסד	השני הוא	ושומע לעצה - חכם
י"ד אלול		קסה	אך מפסידי	מכל האדם
ט"ו אלול		קסו	עוד ממפסידי	ברב יועץ
ט"ז אלול	כד	קסח	הנה ראותנו	ואנשי הדעת
י"ז אלול		קסט	המין השני	ה' אלקיך
י"ח אלול		קסט	זאת היראה	פחד לבי
י"ט אלול		קעא	וכבר מצאנו	תסור ממנו
כ אלול		קעא	אך חלקי	ה' קדשיו
כ"א אלול	כה	קעד	אך דרך	עליו הרבה
כ"ב אלול		קעה	ונמצא, שכמו	ליראה שמך
כ"ג אלול	כו	קעו	ענין הקדשה	וכמו שכתבתי
כ"ד אלול		קעז	והנה האיש	צדיק ראשו
כ"ה אלול		קעט	כללו של דבר	כקרבנות ועבודות
כ"ו אלול		קפ	והנך רואה	ולהדבק בבוראה
כ"ז אלול		קפ	מפסידי המדה	תחית המתים
כ"ח אלול		קפא	ואתה קורא	במלכם, אמן, אמן, אמן
כ"ט אלול	חתי'	קפג	אמר המחבר	יעקב חי לוצאטו

לוח יומי ללימוד מסילת ישרים

לשנה מעוברת

NOTE: If Cheshvan or Kislev have only 29 days learn the portion for the 30th on the 29th as well. Page references are for Feldheim Hebrew/English edition

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
א תשרי	הקד'	א	אמר המחבר	מתעלם ממנה
ב תשרי		א	ותראה אם	לגס השכל
ג תשרי		ב	ואולם, תולדות	אנשים מלמדה
ד תשרי		ג	אם לא נסתכלנו	עסקים אחרים
ה תשרי		ד	והנה הכתוב	כל המצוות
ו תשרי		ה	היראה - היא	דקדוקיהם ותנאיהן
ז תשרי		ו	והנה כל אלה	תחית המתים
ח תשרי		ז	והנה על פי	יהי רצון
ט תשרי	א	ח	יסוד החסידות	לקבל שכרם
י תשרי		ח	וכשתסתכל עוד	והם הם המצות
י"א תשרי		ט	והנה שמו	וישמח בו
י"ב תשרי		ט	ואם תעמיק	את עולמי
י"ג תשרי		י	כללו של דבר	זה הדרך
י"ד תשרי		יא	ותראה באמת	וזה פשוט
ט"ו תשרי		יב	והנה אחר	בסיעתא דשמיא
ט"ז תשרי	ב	יד	הנה ענין	אחד הוא
י"ז תשרי		יד	והנה ירמיהו	הבלתי מפסקת
י"ח תשרי		טו	כן היא עצת	מי לי
י"ט תשרי	ג	יז	הנה הרוצה	זך ונקי
כ תשרי		יח	כלל הדבר	עיניו רואות אותם
כ"א תשרי		יט	והוא מה	בני אדם עליו
כ"ב תשרי		כ	הא למה זה	יגיע אליו
כ"ג תשרי		כ	כן הדבר	עד ה'
כ"ד תשרי	ד	כב	הנה מה	אשר הם חפצים
כ"ה תשרי		כג	והוא מה שאמר	אשר עותו
כ"ו תשרי		כד	והנה יש	גדול ונצחי
כ"ז תשרי		כה	הרי לך	הולך שמה
כ"ח תשרי		כה	אך ההערה	שבעה דורות
כ"ט תשרי		כו	יעקב- על	כאלה מאד
ל תשרי		כז	ובפרק הכל חיבים	קטן כמות שהוא

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
א חשון		כח	ולהוציא מלב	ואין להמלט
ב חשון		כט	ואם תאמר	מן המציאות
ג חשון		כט	אמנם, מדת	פתח תקון
ד חשון		ל	וכן כל שאר	נפש הוא
ה חשון	ה	לא	הנה מפסידי	ותאבד נשמתו
ו חשון		לב	הא, למה	ותקון עבודתו
ז חשון		לג	וזה המפסיד	בלבו כלל
ח חשון		לד	ותראה קשי	ונחרצה שמעתי וגו'
ט חשון		לה	והמפסיד השלשי	קהל מרעים וגו'
י חשון		לו	און לו לאדם	לא אבוש
י"א חשון	ו	לז	אחר הזהירות	מהם בודאי
י"ב חשון		לז	ותראה ,כי	גילו הוא
י"ג חשון		לח	ואמר עוד	כאיש מגן
י"ד חשון		לט	והנה אנחנו	לבדו חכם
ט"ו חשון		מ	והנה תדע	לשמור מצותיך
ט"ז חשון	ז	מב	חלקי הזריזות	ועד גיחון
י"ז חשון		מב	על כן הזהירו	בזמן עבודתו
י"ח חשון		מג	אך הזריזות	במלאכת המשכן
י"ט חשון		מד	וכן תמצא	שהנסיון יעידהו
כ חשון		מה	ואמנם כבר	כאריה ישאג
כ"א חשון	ח	מו	הנה האמצעים	ויקים מצוותיו
כ"ב חשון		מו	והנה אין לך אדם	שם למעלה
כ"ג חשון	ט	מח	הנה מפסידי	המנוחות והעדונים
כ"ד חשון		מט	עוד ממפסידי	הזמן ופגעיו
כ"ה חשון		נ	שמא תאמר	עברו ונענשו
כ"ו חשון		נא	אך היראה השוטה	לו שיתירא
כ"ז חשון		נב	וכל הדברים	וזה פשוט
כ"ח חשון	י	נג	מדת הנקיות	שבירושלים
כ"ט חשון		נג	והנך רואה	מכל וכל
ל חשון		נד	והנה על מדה זו	המדה הזאת
א כסלו	יא	נז	פרטי מדת	להרויח שאני
ב כסלו		נז	ואלם לאוים	איש לבצעו
ג כסלו		נט	כללו של דבר	סנגורו קטגורו
ד כסלו		ס	ואין הקדוש ברוך הוא	בכפיו מאום
ה כסלו		ס	ראה נא	אלא על הגזל
ו כסלו		סב	ואם תאמר	ולא יענש
ז כסלו		סב	כל שכן	ולא תירא

תאריך	פרק	דף	תחילה	סוף
ח כסלו		סג	והנה דברתי	ואין לי עון
ט כסלו		סג	אמר הקדוש ברוך הוא	ואפילו במחשבה
י כסלו		סד	ועתה אביא	היא מכוערת
י"א כסלו		סה	בענין הדבור	הזנות ומעניניו
י"ב כסלו		סו	ואם לחשך	מחשבות רע
י"ג כסלו		סז	והנה דברנו	לטהרה ממש
י"ד כסלו		סח	והנה מי שיש	טרח גדול
ט"ו כסלו		סט	הונאת הדברים	ענשה קשה
ט"ז כסלו		ע	בענין נתינת	עור בדרך
י"ז כסלו		עא	אך זאת	הארכי יוכיח
י"ח כסלו		עא	הרכילות ולשון הרע	אותו אצמית
י"ט כסלו		עב	גם השנאה	שעשה לו
כ כסלו		עג	ולפי שהיצר	כמוך ממש
כ"א כסלו		עג	אולם השבועות	כת שקרנים
כ"ב כסלו		עד	ויש אחרים	העוה נלאו
כ"ג כסלו		עד	ויש עוד אחרים	האמת מגעת
כ"ד כסלו		עה	וכבר אסרו	והדעת מכריחו
כ"ה כסלו		עו	ענפי חלול	ידה שלמותנו
כ"ו כסלו		עז	והנה גם	כיוצא בזה
כ"ז כסלו		עח	והנה עד	את יצרו
כ"ח כסלו		עט	והנה המדות	ראשון ראשון
כ"ט כסלו		עט	הנה כלל	אבן או חול
ל כסלו		פ	וימצא גאה....שיחשוב	הוא אצלי
א טבת		פא	וימצא גאה ....שרוצה	ושפלות מרמה
ב טבת		פב	וימצאו גאים	מן האחרונות
ג טבת		פב	ונדבר עתה	מכלל כעסן
ד טבת		פג	ויש עוד פחות	בכיסו בכעסו
ה טבת		פד	הקנאה - גם היא אינה	בחלקם
ו טבת		פו	ותראה, כי אחות	לא ישבע כסף
ז טבת		פו	היא המסירה	השכל הטבעיים
ח טבת		פז	יתרה עליה	כל הימים
ט טבת		פח	כללו של דבר	יצטרך לבריות
י טבת		פט	כלל הדברים	יוכיח אמתו
י"א טבת	יב	צ	הנה האמצעי	שיתעורר לקימם
י"ב טבת		צ	וכן בענין	לידי מעשה
י"ג טבת	יג	צב	הפרישות הוא	הרחק גדול
י"ד טבת		צג	ואם תאמר	צדיק הרבה